

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alenka Žigon

Antropološka analiza cestnih otrok iz Gome (DR Kongo)

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alenka Žigon

Mentorica: izr. prof. dr. Vesna Vuk Godina

Antropološka analiza cestnih otrok iz Gome (DR Kongo)

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

Zahvale

Pričujoče delo je nastalo kot stranski učinek humanitarnega dela s cestnimi otroki v Gomi (DR Kongo) v letih od 2005 do 2007, ki sta mi ga na pobudo mojih prijateljev – takratni prostovoljec v salezijanskem *Centru mladih Don Bosco Ngangi* (CDB) v Gomi Uroš Rudolf in tamkajšnji slovenski misijonar Danilo Lisjak – omogočila takratni vodja CDB don Mario Perez in vodja salezijanske italijanske prostovoljne organizacije VIS don Ferdinando Colombo. Vsem štirim se za ponujene enkratne možnosti in edinstvene priložnosti iskreno zahvaljujem.

Naslednja zahvala je namenjena znancu dr. Janiju Mulcu, ki mi je na osnovi lastne izkušnje prostovoljnega dela v CDB svetoval, naj si poleg humanitarnega dela poiščem še kakšno dodatno izobraževalno delo v Gomi. S pomočjo intuitivnega nasveta dveh znancev Sama in Cveta, naj bo to dodatno delo v Gomi antropološke narave, sem spoznala dr. Vesno V. Godina, ki je moja ideja o terenskem delu s cestnimi otroki v Gomi nemudoma navdušeno podprla in me opremila s potrebnim znanjem za njegovo izvajanje. In prav dr. Vesni V. Godini je namenjena največja zahvala za njeno vztrajno, prijazno, strokovno pomoč pri pripravi, izvajanju in analizi terenskega dela tako v njenem rednem, a zlasti v izrednem prostovoljnem času. Svoji mentorici se zahvaljujem za njeno potrpežljivo branje in popravljanje mojih besedil ter za to, da me je pri mojem raziskovalnem delu ves čas navdušeno opogumljala in motivirala.

Sledijo zahvale glavnim protagonistom te naloge, cestnim otrokom iz Gome, ki so mi na široko odprli vrata v svoj tajni svet ter mi zaupali vsebine svojega aktualnega in preteklega vsakdana. Kot glasnica njihove socialne in kulturne realnosti sem skušala navkljub lastni subjektivni omejenosti čim bolj objektivno popisati njihove načine bivanja in preživetja. Hvaležna sem tudi za vsa druga 'odprta vrata' v domovih cestnih otrok, bolnišnicah, zaporih in na drugih lokacijah. Zahvala pripada tudi *shegeju* Staloneju za pomoč pri pripravi slovarčka uličnega argoja *kindubile*. Zahvaljujem se še drugim prebivalcem Gome in Konga, zlasti delovni kongovski ekipi *Maison Gabinje*, vodji tega centra Jean-Claudeu in prijatelju Venanceu, ki so mi pomagali razumeti določene vidike njihove družbe in kulture.

Zahvala gre Sonji Nastran za strokovno in zavzeto lektoriranje ter korigiranje moje magistrske naloge.

In na koncu izrekam zahvalo svojemu možu Mitji za vso podporo, spodbudo in potrpljenje ob mojem dolgotrajnem študiju socialne in kulturne antropologije ter raziskovanju cestnih otrok.

Vsem omenjenim in neomenjenim osebam se za pomoč pri ustvarjanju tega dela iskreno zahvaljujem in si želim, da bi lahko z njim nekoč uspela priti tudi do src tistih, ki bi s svojo socialno in politično močjo izboljšali bivanje cestnih otrok iz Gome.

Izjava o avtorstvu

Antropološka analiza cestnih otrok iz Gome (DR Kongo)

Struktura pričujočega magistrskega dela je glede na njegovo empirično naravnost asimetrično deljena na krajši teoretski uvod in obširnejšo analizo terenskega materiala o cestnih otrocih iz Gome.

V teoretskem delu na kratko nakažem različne vidike razumevanja konceptov otroka, otroštva in cestnega otroka, s poudarkom na spoznavnem premiku od pojmovanja otroka kot nemočnega bitja odvisnosti, podrejenosti in neznanja k cestnemu otroku, ki si je, neodvisno od sveta odraslih, ustvaril lasten kreativen družbenokulturni svet na ulici. Pojem cestnega otroka se lahko glede na določen kulturni, socialni, politični, klimatski, individualni ali kateri drug kontekst proučuje tako na specifičen kot mednarodno primerljiv način. V nadaljevanju teoretskega uvoda sledi pregled dosedanjih antropoloških in neantropoloških raziskav o afriških in neafriških cestnih otrocih, pri čemer ugotavljam, da se je socialno in kulturno antropološko raziskovanje cestnih otrok v Afriki v zadnjih dveh desetletjih pravzaprav šele začelo. Prikažem nekaj razlag različnih avtorjev o subkulturah cestnih otrok in jih povežem s konceptom razlage subkulture cestnih otrok iz Gome skozi razčlenitev njihovega uličnega eksnega sociolekta z namenom, da bi podrobneje ugotovili njene prakse, pomene, reinterpretacije in izkušnje. Sledijo razmišljanja o življenjskih obdobjih cestnih otrok na ulici ali o stopnjah, skozi katere otrok postane cestni otrok. Nazadnje problematiziram namembnost, učinkovitost in posledice pomoči cestnim otrokom s strani različnih nevladnih nacionalnih in mednarodnih humanitarnih organizacij ter iščem morebitne izhode za omiljenje naraščanja afriškega in svetovnega pojava cestnih otrok.

Teme iz krajšega teoretičnega dela empirično primerjam z izsledki svojega terenskega materiala, pridobljenega z dvoletno metodo opazovanja z udeležbo cestnih otrok iz Gome. Skozi podrobno analizo terenskega dela predstavim sociokulturni kontekst otrok, pri čemer razmišljam, kaj pomeni biti otrok (*mtoto*) za nativece. Pogledam v njihov vsakdanjik in opisujem značilnosti otroka iz običajne družine v Gomi. Sledi opis različnih stisk, težav, travm ali življenjskih sodb, ki so jih deležni nekateri otroci, med drugim tudi vloge cestnega otroka (*maibobo* in *shege*). Iščem podobnosti in/ali razlike življenja običajnega otroka z bivanjskim svetom cestnih otrok ter sprožitelje in dejavnike, ki vplivajo na pojav cestnih otrok in razvoj njihove subkulture in družbe (*sektor*). Nato pišem o uličnem načinu bivanja, dinamiki uličnih skupin in tehnikah preživetja cestnih otrok. Naslednji poglavji namenim razmišljanju o posebnem duševnem in telesnem ustroju otrok s ceste ter njihovi verbalni in neverbalni komunikaciji. Nadalje se ukvarjam s subkulturo cestnih otrok in njihovimi življenjskimi obdobji ter vlogami: *maibobo*, *shege*, posebni cestni otroci, samohranilke s ceste, 'nori' *shege* in ulična družina. V zadnjem poglavju predstavim značilnosti medsebojnih odnosov cestnih otrok in akterjev tradicionalne ali moderne vzajemne pomoči. Razlagam okoliščine, zaradi katerih ponujena pomoč humanitarnih organizacij cestnim otrokom pogosto žanje sadove neuspeha in protislovnih učinkov.

V predstavitvi terenskega materiala in preverbi hipotez izvedem sintezo ključnih teoretičnih in terenskih spoznanj skozi razpravo o obstoju ulične družbe in subkulture cestnih otrok iz Gome, njihovih življenjskih obdobji ali stopenj uličnega urjenja ter učinkovite humanitarne pomoči otrokom s ceste.

Ključne besede: cestni otroci; cestni otroci iz Gome/DR Kongo/Afrika; družba cestnih otrok; subkultura cestnih otrok; življenjska obdobja cestnih otrok; humanitarna pomoč.

Anthropological analysis of street children in Goma (DR Congo)

The structure of the present Master's work is regarding its empirical stance asymmetrically shared on a short theoretical introduction and a broader analysis of the field material about street children from Goma.

In the theoretical part I indicate briefly the various aspects of the understanding the concepts about the child, childhood and street child with an emphasis on the cognitive movement from the conception of a child as helpless creature of the dependance, subordination and ignorance to a street child who has created his own sociocultural world on the street. The concept of a street child can be examined in reference to a certain cultural, social, political, climatic, individual and other context on a specific as well as internationally comparable manner. In the continuation of the theoretical introduction follows an overview of the current anthropological and nonanthropological researches on African and Non-african street children. I found out that social and cultural anthropological exploration of street children in Africa over the last two decades, in fact, only just begun. I show a couple of explanations by various authors about the subcultures of street children and connect them with the concept of interpreting the subculture of street children through the analysis of their street slang with a purpose to become familiar with their practices, meanings, interpretations and experiences. Then I think about the children's life periods on the street through which a child becomes a street child. Finally I problematise about the function, efficiency and consequences of the aid to street children by different national and international non-governmental humanitarian organizations and look for potential outlets to alleviate the growth of African and world phenomenon of the street children.

I compare empirically the theoretical themes with the results of my field material, obtained by a two-year method of observation with the participation of street children from Goma. Through a detailed analysis of the fieldwork I introduce the sociocultural context of the children through the thinking what it means to be a child (*mtoto*) for natives. I look in the daily routine of a child from an average family from Goma and write about its features. Then I describe the various anguishes, problems, traumas or life-judgements of some children, also a role of a street child (*maibobo* and *shege*). I'm looking for similarities and/or differences between a life of a normal child and a living world of a street child. I research the triggers and factors that affect the phenomenon of street children and development of their subculture and society (*sector*). Then I write about the street way of living, dynamics of street groups and their survival techniques. The following chapters show specific mental and physical structure of the street children and their verbal and nonverbal communication. Further explanations are about the subculture of the street life and their lifecycles and roles: *maibobo*, *shege*, special street children, street single mothers, crazy *shege* and street family. In the last chapter I present the characteristics of the interrelations of street children and actors of the traditional or modern mutual aid. I explain the circumstances which cause that offered humanitarian assistance to street children often reaps the fruits of failure and contradictory effects.

In the presentation of the field material and reviewing the hypotheses I perform a synthesis of the key theoretical and field knowledge through discussion of the existence of street society and culture of street children in Goma, their life-cycles or stages of street training and effective delivery of humanitarian assistance to children of the street.

Key words: street children; street children from Goma/DR Congo/Africa; society of street children; subculture of street children; lifecycles of street child; humanitarian aid.

Kazalo

1 Uvod	8
2 Teoretična izhodišča	10
2.1 Cestni otroci	10
2.1.1 Biti otrok.....	10
2.1.2 Cestni otrok: poskusi opredelitve pojma.....	12
2.2 Pregled dosedanjih raziskav o cestnih otrocih	15
2.2.1 Cestni otroci izven Afrike.....	16
2.2.2 Cestni otroci v Afriki.....	18
2.3 Subkultura cestnih otrok v Afriki	20
2.4 Postati afriški cestni otrok	23
2.5 Pomoč cestnim otrokom v Afriki	25
3 Analiza terenskega materiala	30
3.1 Predstavitev sociokulturnega konteksta cestnih otrok iz Gome	32
3.1.1 Biti otrok v Gomi.....	32
3.1.1.1 Biti <i>mtoto</i>	32
3.1.1.2 Pogled v otrokov <i>kila siku</i>	35
3.1.1.3 Otroci z 'nalepkami'.....	37
3.1.2 Biti cestni otrok iz Gome.....	40
3.1.2.1 <i>L'enfant dans la rue, l'enfant sur la rue</i> in cestni otrok.....	40
3.1.2.2 Zunanja podoba cestnih otrok.....	42
3.2 Življenje cestnih otrok iz Gome	44
3.2.1 Sprožitelji pojava cestnih otrok in dejavniki, ki vplivajo na število cestnih otrok.....	44
3.2.1.1 Sprožitelji pojava cestnih otrok.....	44
3.2.1.2 Dejavniki, ki vplivajo na število cestnih otrok.....	45
3.2.2 Bivati v <i>sektorju</i>	48
3.2.2.1 Posebnost cestnih otrok iz <i>kinyumbe</i>	51
3.2.2.2 <i>Sektor Podium</i> kot protiutež 'službi pomoči'.....	51
3.2.2.3 Trije pojavi v dinamiki <i>sektorjev</i>	52
3.2.3 Tehnike preživetja na ulici.....	54
3.2.3.1 Delo.....	54
3.2.3.2 Prosjachenje.....	54
3.2.3.3 Kraja.....	56
3.2.3.4 Prostitucija.....	62
3.2.3.5 Darovanje, deljenje, menjava in dolgovi.....	63
3.2.4 Fizični, emocionalni in socialni vidik telesa cestnega otroka.....	65
3.2.4.1 Telo in hrana.....	65
3.2.4.2 Nega telesa.....	68
3.2.4.3 Biti obrezan.....	69
3.2.4.4 Stiske telesa in 'čustvena lakota'.....	70

3.2.4.5 Odraščajoče telo in spolnost.....	74
3.2.4.6 Smrt telesa in žalovanje.....	76
3.2.5 Komunikacija in odnosi moči med cestnimi otroki.....	78
3.2.5.1 Neverbalna in verbalna komunikacija cestnih otrok.....	78
3.2.5.2 Odnosi moči med cestnimi otroki.....	80
3.2.6 Skupinski vidiki bivanja cestnih otrok.....	83
3.2.6.1 Zakonitosti uličnih skupin.....	83
3.2.6.2 Glasba, ples, teatralnost, ustvarjanje in igra.....	86
3.2.6.3 Obredi omamljanja.....	87
3.2.6.4 Verovanje in čarovništvo.....	90
3.3 Postati cestni otrok iz Gome.....	93
3.3.1 Postati <i>maibobo</i>	93
3.3.2 Postati <i>shege</i>	95
3.3.3 Netipični ali posebni cestni otrok.....	97
3.3.4 Cestno dekle in <i>fille-mère</i>	100
3.3.5 Ulična družina.....	102
3.3.6 'Nori' <i>shege</i>	105
3.4 Pomoč cestnim otrokom iz Gome.....	107
3.4.1 Tradicionalna vzajemna pomoč.....	107
3.4.2 Moderna vzajemna pomoč.....	110
3.4.3 Pomoč cestnim otrokom, kot bi jo oni želeli.....	113
4 Preverba hipotez.....	119
5 Zaključek.....	127
6 Literatura.....	130
Priloga: Slovarček uličnega argoja <i>kindubile</i>.....	138

1 Uvod

Socialno in kulturno antropološko raziskovanje cestnih otrok v Afriki se je v zadnjih dveh desetletjih v resnici šele začelo¹. Bourdillon je zapisal, da je bilo narejenih veliko študij o cestnih otrocih iz Južne Amerike, a malo o le-teh iz Afrike (1994, 516). Jill Swartova študija cestnih otrok iz Johannesburga (1989) je bila do leta 1994 edina afriška antropološka monografija (ibid.). Lynette Ochola je opozorila, da je število zapuščenih otrok in sirot zaradi AIDS-a v podsaharski Afriki naglo naraščalo (Ochola v Ochola 1996, 343²). Avtorica je napovedovala hitro porast urbanizacije v afriških mestih (Ochola 1996, 342; tudi Bob 2013) in naraščanje števila afriških otrok, za katere je ulica postala »delovni prostor, igrišče in dom« (Wawira v Ochola 1996, 342). Do leta 2000 naj bi število cestnih otrok v Afriki naraslo na preko 30 milijonov (ibid.). Bob je opozoril, da je Afrika nedavno »dosegla 1 milijardo prebivalcev« (Bob 2013), med katerimi je »41 % starih manj od 15 let ... O številu cestnih otrok v Afriki ni zanesljivih izračunov. Ocene se gibljejo na lestvici od 30 do 170 milijonov« (ibid.). Cestne otroke iz Gome³ sem spoznavala v času dvoletnega terenskega dela⁴ prostovoljke mednarodne organizacije VIS⁵ v Don Boskovi humanitarni organizaciji⁶ in kot terenska opazovalka cestnih otrok pod mentorstvom dr. Vesne V. Godina⁷. V tem obdobju sem imela stik s stotinami cestnih otrok iz mesta Gome⁸ na ulici, v

¹ O socialno in kulturno antropološki metodi raziskovanja cestnih otrok je pisal tudi Aptekar, in sicer o učinkovitosti etnografskih študij za razumevanje pojava cestnih otrok (1991, 346). Relevantne vire o cestnih otrocih za krajši teoretični del magistrske naloge sem skozi ožji izbor informacijskih virov, primernih za moje raziskovalno področje, našla v Digitalni knjižnici (2011). Pridobljene članke sem pregledala skozi internetno stran digitalne knjižnice ISI Web of Knowledge (2011), s pomočjo katere sem jim določila indeks citiranosti. Razvrstila sem jih med antropološke in druge (psihološke, sociološke idr.) vire glede na geografski ključ: cestni otroci v Afriki in neafriški cestni otroci. V drugem koraku sem analizirala bibliografije dobljenih virov in izbrala tiste, ki se največkrat ponovijo v vseh bibliografijah člankov, s poudarkom na antropoloških virih o cestnih otrocih iz Afrike. Nazadnje sem pregledala antropološke revije s faktorjem vpliva, ki sem jih našla v do sedaj zbranih virih, za 30 let nazaj glede na tematsko relevantnost za moje področje raziskovanja. Opazila sem, da sem večino dobljenih člankov iz antropoloških revij že našla preko zgoraj opisane metodologije iskanja relevantnih znanstvenih virov v prvih dveh korakih. Pri navajanju virov v teoretičnem delu magistrskega dela bom izhajala predvsem iz antropoloških del, vire iz drugih področij pa bom uporabila predvsem za boljše razumevanje in znanstveno ilustracijo kompleksne kulture cestnih otrok. Druga citirana dela v magistrski nalogi so zbrana s pomočjo programov COBISS, Google Učenjak in konzultacij s prof. dr. Vesno Vuk Godino.

² Glej tudi Hope 1998; Van Donk 2006; Lombe in Ochumbo 2008.

³ Goma je glavno mesto (*le chef-lieu*, fr.) province Severni Kivu, ki je na skrajno vzhodnem delu DR Kongo (več o etnografiji Konga beri v Vansina 1966). Leži na tromeji med Ruando in Ugando na višini 1500 m v dolini Rift. V njem prebiva skoraj milijon prebivalcev. Zgrajeno je na magmatskih tleh vulkanske verige Virunga tik pod vulkanom Nyiragongo na severnem delu jezera Kivu. Je območje vojaških konfliktov, udarov in vojn. Več o kontekstu in zgodovini DR Konga beri v neantropoloških virih: Iyenda 2001; Bastian 2003; Devisch 1995. O odnosih DR Konga s sosednjimi državami pa v: Hintjens 1999; Whitehouse 2009. Ti viri pripomorejo k razlagi specifičnosti socialnopolitične situacije v Gomi. Antropologi, ki so proučevali kontekst DR Konga, pa so: Biebuyck in Douglas 1961; Vansina 1966; La Fontaine 1970; Fabian 2003; Petit in Mutambwa 2005; Hunt 2008 in Pype 2007; Kabamba 2010.

⁴ Terensko delo sem opravljala od septembra 2005 do oktobra 2007. V obdobju od februarja 2005 do marca 2005 sem izvedla enomesečni obisk bodočega terena, kjer sem doživela prvi kulturni stik s cestnimi otroki iz Gome.

⁵ *Volontariato Internazionale per lo Sviluppo* (it.; *Mednarodna prostovoljna služba za razvoj*).

⁶ *Centre des jeunes Don Bosco Ngangi* (CDB Ngangi) je takrat imel tri enote: *Musika* (kasneje kot *Inuka*, skupnost 32 sirot), *Center mladih Don Bosco v Ngangju* (okrog 2500 otrok) ter *Maison Gabinja* (MG), enota za stik s cestnimi otroki in primarno oskrbo, kjer sem izvajala svoje prostovoljno delo. Uradna sinonima za MG sta tudi UDM - *Université du Marché* in CV - *Center Virunga* ali *Virunga*. Neuradno so jo otroci poimenovali *Chez Nino*, *Chez Lino*, *Don Bosco* idr.

⁷ Več o prostovoljnem delu v NO kot načinu raziskovanja beri v Young in Barrett 2001, 386.

⁸ Leta 2007 naj bi bilo vseh cestnih otrok iz Gome od 500 do 1000.

'centrih pomoči', šolah, bolnicah in zaporih, ki so bili stari od nekaj mesecev⁹ do več kot 20 let in ki so živeli na cesti od nekaj dni do več kot 12 let. Z nativnimi¹⁰ pedagogi smo obiskovali njihove družine ali jim iskali skrbnike iz širšega sorodstva.

S svojim raziskovalnim delom želim prispevati izsledke lastnega opazovanja kongovskih cestnih otrok iz Gome k mozaiku preučevanj drugih afriških cestnih otrok z namenom, da bi se povečalo razumevanje njihove kulture¹¹ in se poskušalo zaustaviti epidemijo tega svetovnega množičnega družbenokulturnega fenomena.

⁹ Ti so otroci cestne mladine.

¹⁰ Nativce (ang. j.: natives; v pomenu domorodci, domačini) bi lahko poimenovala tudi kot *indigenous people* (ang.: avtohtoni prebivalci), »ki so običajno bili opredeljeni v pojmih lastne situacije ranljivosti in diskriminacije, s sledmi nazaj do kolonializma. Prvi mednarodni legalni instrumenti, ki se nanašajo na avtohtone prebivalce, so osnovani na teh razumevanjih in poudarjajo njihovo posebno zaščito s ciljem ohranitve njihove kulturne identitete, čeprav je lahko na nacionalnem nivoju oznaka 'avtohtoni' včasih interpretirana tudi kot sinonim politične moči« (Ormaza 2012, 265).

¹¹ Izraz kultura cestnih otrok, ulična/cestna kultura ali ulična podkultura uporabljam, zato ker ima njihov način življenja vse značilnosti kulture nasploh. Imajo svoj jezik oziroma argo, način oblačenja, hierarhično strukturo vlog v skupini, svoj sistem vrednot in pravil, rituale, način verovanja, lastne načine preživetja itd.

2 Teoretična izhodišča

2.1 Cestni otroci

2.1.1 Biti otrok

Antropološke študije o otroku in/ali otroštvu proučujejo: »(1) mesto otrok v družbi, (2) kulturne koncepte o otrocih, (3) razvoj otroka in njegovo socializacijo v kulturnem kontekstu ter (4) dobrobit otroka in njegovo preživetje« (Barfield 1997, 58)¹². Rapport in Overing sta delila antropološke raziskave o otrocih in/ali otroštvu na: tiste, ki spoznavajo otroke kot indekse ali vzorce za tujo, odraslo osebo (2007, 39–40) oziroma kot konstrukt dialektičnih nasprotij sociokulturnemu svetu odraslih - *children as indices* (ibid.)¹³; ter druge, v katerih postanejo otroci kreativni »agentje« (ibid., 42) lastnih izkušenj, dejavnosti in odnosov v svojem sociokulturnem okolju - *children as agents* (ibid.; tudi Hess in Shandy 2008, 770).

Med antropološke študije *children as indices* sodi medkulturno primerjalno delo LeVina in drugih (2005), kjer so pisali o različnih kulturnih prioritetah, ki so ustvarile raznolike pogoje za zgodnji razvoj otroka. Tako so na primer matere iz etnične skupine Gusii iz Kenije bile »vdane blaginji in razvoju njihovih najmlajših otrok« (LeVine in drugi 2005, 2) in pripisovale največjo vrednost

¹² Barfield je označil za začetek razvoja antropoloških študij o otroku delo Meadove (1930), ki je s svojo etnografijo o otrocih in njihovem lastnem sociokulturnem svetu odprla vprašanja o vlogi kulture v otrokovem razvoju (1997, 58). V podobni smeri sta raziskovala otroke tudi Edwards (1987) in Shweder (1987) (ibid.). Otroke kot pasivne sprejemnike socializacijskih ciljev odraslih so proučevali LeVine (1988), Levy (1973, 1978) ter Tobin in drugi (1989) (ibid.). Raziskave, usmerjene v otroka, pa spoznavajo otroka kot dinamičnega agenta, ki posnema velik del kulture na neformalen način in jo skozi govor in interakcijo prenaša drugim otrokom (Bluebond-Langner 1978; Goodwin v Barfield 1997, 58). O uporabi otrok vzgojnim vplivom odraslih so pisali Miller in Hoogstra (1992) ter Skinner in Holland (1996) (ibid.). Poleg etnografskih del o otrocih je pisal Barfield tudi o vzponu teorije, povezane z antropološkim proučevanjem otrok, ki se je začela oblikovati s Freudovimi koncepti o razvoju otrok (ibid., 59). Raziskovalci zgodnjih študij iz šole *kultura in osebnost* so proučevali vplive specifičnih vzgojnih tehnik na oblikovanje osebnosti odraslega, s čimer so razlagali osebnostne kulturne razlike (Bock v Barfield 1997, 59). Poznejše raziskave iz te šole so našle zelo malo povezav med izkušnjami iz otroštva in značajem odraslega (Shweder 1979, 1980; Bock in Riesman v Barfield 1997, 59). V istem duhu je Erikson proučeval povezave med otroštvom in značajem odraslega skozi zgodovinske in kulturne okoliščine Siousov iz južne Dakote in Yurokov iz Kalifornije (ibid.), Health (1983) pa rabo jezika doma in v šoli pri temnopoltih in svetlopolnih otrocih iz delavskega razreda (ibid.). Medkulturne primerjalne študije so v antropologiji prispevale nova spoznanja o otrocih, kot na primer *Six Cultures Project* (Whiting in Whiting 1975; Whiting in Edwards v Barfield 1997, 60), a so le-te kmalu nadomestili novi interpretativni in kognitivni antropološki pristopi (Briggs 1992; Harkness 1992; Harkness in drugi 1992; Parish v Barfield 1997, 60). Vplivi medkulturno primerjalnih študij niso popolnoma zamrli in živijo dalje v nekaterih delih antropologov, kot npr. v študijah Scheper-Hughesove (1985, 1992), ki je kritizirala univerzalnost predpostavke o materini povezavi z otrokom in jo pogojevala s kulturo, človeškim razvojem in politično ekonomijo (ibid.). Na koncu prikaza etnografskih in primerjalnih študij o otrocih je Barfield omenil še druge študije, ki so poudarile vpliv demografskih in ekonomskih pogojev na življenje otrok (LeVine in drugi 1988; LeVine v Barfield 1997, 60).

¹³ Kot vidimo, sta Rapport in Overing prikazala razvoj antropoloških študij o otroku in otroštvu na drugačen način kot Barfield. Poudarila sta pomanjkanje samostojnih antropoloških študij o otrocih ali otroštvu in prikazala preveliko navezovanje antropologov na teorije o otrocih iz drugih ved, začenši s povzemanjem konceptualizacij otroka kot asocialnega ali pred-socialnega bitja oziroma z Durkheimovimi idejami o animalističnih človeških posameznikih, ki so se prisiljeni socializirati v kolektivno moralno zavest (James, Jencks in Prout v Rapport in Overing 2007, 39). Rapport in Overing sta uvrstila med študije *children as indices* antropološka dela iz smeri kulturnega relativizma (Mead 1928; Benedict 1938; Freeman 1983), neo-freudizma (Whiting in Child 1953; Du Bois 1944; Spiro 1958, 1982), neo-darvinizma (LeVine 1982), razvojne psihologije (Piaget v Dasen 1994; Vygotski v Levy 1978; Goodman 1993; Mines 1998), igre vlog (Harkness in Super 1996; Goody 1982; Carsten 1991), samo-zavedanja (Ong 1977), socialne politike (Ennew 1986; Lacey 1971; Dyck 1997; Weisner 1989; Weisner in Gallimore 1977; Weisner in drugi 1996) in socialne kritike (Gramsci in Bourdieu v Rapport in Overing 2007, 41; Jenkins 1982; Scheper-Hughes 1992; Jenkins 1983 in Hebdige 1979) (2007, 40–42).

»nativnim kulturnim modelom, ki sprejemajo visoko smrtnost otrok, visoko plodnost /.../ in družinsko starostno hierarhijo, v kateri mlad otrok pridobi uporabne veščine in moralne vrline skozi sodelovanje in domačo produkcijo hrane« (ibid.). Po drugi strani so prikazali, kako nekdaj v nativnem kontekstu uspešna »organizacija strategij staršev /.../ postaja vedno bolj problematična« (ibid., 1) v novih okoliščinah globalističnega prestrukturiranja afriških družb in kultur. Lancy je raziskoval načine, s katerimi si »različne družbe prilagodijo otrokove naraščajoče intelektualne in fizične potenciale« (2008, 154) in poudaril »interakcijo med otrokovimi poskusi 'ustvarjanja smisla' o svetu in zelo preračunljivimi prispevki njegovega sorodstva k tej iniciativi« (ibid.). Montgomeryeva je prikazala »različne pomene družine in vlog, ki jih imajo starši, vrstniki, sorojenci in prijatelji v življenjih otrok« (2009, 132). Ideja, »da je biologija najbolj pomembni faktor pri razumevanju sorodstva, v medkulturnem kontekstu ne zdrži« (ibid.). Pojmi o družini, primernih negovalcih otrok in naravi starševstva se skozi čas spreminjajo in so stalno v gibanju (ibid., 133). Nieuwenhuysova je podobno poudarila mednarodne nesporazume o naravi in opredelitvi otroštva (2001, 540). Trdila je, da je koncept otroštva kulturno pogojen ter v različnih kulturah različno pojmovan in razumljen (ibid.).

Dela Briggsove (Briggs v Rapport in Overing 2007, 42) sodijo k antropološkim študijam *children as agents*¹⁴, saj prikazujejo, kako »'inuitski otroci' ustvarijo 'inuitsko kulturo', njene institucije, pravila, prakse, vrednote, navade interakcij in pomenov skozi procese, v katerih so same izkušnje posameznikov kot agentov vpletene v emocionalno nabite konflikte z drugimi« (Rapport in Overing 2007, 42; tudi Balagopalan 2002, 20). V istem antropološkem duhu je Torenova zatrjevala, da so »kognicije odraslih ... prav tako fluidne in kontekstualno utelešene, kot otroške« (Toren v Rapport in Overing 2007, 42). Hess in Shandy sta s primerom medkulturne študije otrok v različnih socialnih realnostih v slogu nedavnih antropoloških debat (2008, 767) pisali o otrocih kot individualnih akterjih (ibid., 765) s poudarkom na napetosti med »strukturo in dejavnostjo« (ibid., 767). Način, »s katerim države kategorizirajo otroke, jim določijo pravice in odgovornosti, in/ali z njimi ravnaajo kot z marginaliziranimi ali delinkventnimi¹⁵ člani, ali pa popolnoma ignorirajo njihovo prisotnost v družbi, vpliva ne le na otroke same, ko bodo odrasli, ampak tudi na samo državo« (2008, 775). Rapport in Overing sta zapisala: »Biti otrok je biti oboje, agent *in* del sveta sociokulturnih struktur, ki jih vodijo odrasli /.../, biti oboje, simbol spremembe v sociokulturnem okolju *in* vidik kontinuitete v sociokulturni reprodukciji /.../, biti oboje, pojav lokalne raznolikosti na svetu *in* ena od globalnih splošnosti« (2007, 43). Hockeyeva

¹⁴ Glej tudi Olwig in Gully 2003; Skinner in Holland 1996; Christensen 2004; Wulff 1988; Amit-Talai in Wulff 1996; Bruner in Haste 1987; James 1986 (Rapport in Overing 2007, 42–43).

¹⁵ Delinkventen izhaja iz besede delinkvenca. Po Clinardovi definiciji delinkvence (ali prestopništva) je le-ta poleg kriminalitete najbolj očitna oblika deviantnosti (Haralambos in Holborn 1999, 393). Delinkvenca »vključuje vsa tista dejanja, ki so kriminalna, ali jih imamo za antisocialna, in jih izvršijo mladi ljudje« (ibid.).

in Jamesova (1993, 7) sta kritično spregovorili o perspektivi popolne odvisnosti otrok od sveta odraslih v britanskem in zahodnem kontekstu (ibid.), ki »se ga lahko uporabi za opolnomočenje in centriranje neodvisne odraslosti na račun otroštva« (ibid.). Spraševali sta se o pomenu koncepta 'osebnosti' (ibid., 8) in se navezali na »zgodovinsko konstrukcijo individualizma ter na razvoj modernih koncepcij otrok kot ne-oseb« (ibid.). V svojem delu sta razvijali »načine, s katerimi je odvisnost razumljena kot 'otročja'« (ibid.) in ugotavljali, da močna družinska ideologija in model nege v zahodnih kulturah nudita rigidni sistem kontrole (ibid.). Izključenost otrok iz odraslega sveta dela in ugodja sta avtorici opredelili kot ritualno liminalnost (Turner v Hockey in James 1993, 8), ki vzdržuje odvisnost prvih socialnih kategorij od zadnje in prispeva k njihovemu marginalnemu statusu (ibid.). Kot je Torenova v svojem antropološkem delu usmerjena v raziskovanje splošne človeške znanosti s pomočjo spoznavanja sveta otrok (2001, 155), tudi sama proučujem cestne otroke iz Gome skozi premise, da »katerakoli oseba v kateremkoli času istočasno razodeva lastno zgodovino in je zgodovinski agent /.../, vzdržuje kontinuiteto pomenov in jih preoblikuje s krepostjo aktivnega konstituiranja in razumevanja sveta v in skozi odnose z drugimi« (ibid.). Torenova je razlagala, da je »človeška socialnost temeljni pogoj človeške *autopoiesis*¹⁶« (ibid., 156) in nakazala, da je »sistematična študija o tem, *kako* otroci tvorijo kategorije s pojmi odraslih, v katerih ti izražajo to, kar vedo o svetu, lahko presenetljivo odkritje« (ibid., 170). S takšnim načinom raziskovanja pridobi antropolog dostop do znanja otrok, ki je »vsaj delno razumevanje tega, kar odrasli /.../ vedo, ne da bi vedeli, ali pa vedo in skušajo zanikati« (ibid.).

2.1.2 Cestni otrok: poskusi opredelitve pojma

S cestnimi otroki so se poleg antropologov ukvarjali tudi strokovnjaki socioloških, psiholoških in drugih ved¹⁷. Opredelitve pojma cestni otrok¹⁸ so težavne (Davies 2008, 314; Aptekar 1991, 344), saj na to opredelitev vplivajo različni faktorji: kulturno, politično, socialno in fizično okolje, osebni faktorji ipd. Biti cestni otrok je navkljub njegovi kulturni raznolikosti svetovna in mednarodna entiteta (Le Roux 1996, 4; Aptekar 1991, 326), čeprav obstajajo države, ki bi trdile,

¹⁶ Pomeni »samo-kreiranje' ali 'samo-izdelovanje'« (Toren 2001, 156) in je značilnost vseh organizmov (ibid.).

¹⁷ Druga področja, ki so se ukvarjala s fenomenom cestnih otrok, so: socialno delo, sociologija, humanitarno delo, psihologija, medicina, psihiatrija, etnične študije, vzgoja in izobraževanje, politične vede, ekonomija, afriške študije, etnografija, etnologija in geografija. Našla sem jih s pomočjo pregleda informacijskih virov iz znanstvenih baz podatkov, omenjenih v uvodu teoretskega dela.

¹⁸ O opredelitvi pojma cestni otrok piše tudi Cosgrove 1990. O zgodovini termina cestni otrok pa beri v Nieuwenhuys (2001, 551–552).

da s slednjim fenomenom nimajo težav. Danes v slovenskem okolju o problemu cestnih otrok¹⁹ na splošno ne govorimo²⁰. Ali jih potemtakem v resnici tudi ni, bi bilo potrebno šele raziskati. Primer terenskega dela slovenskega antropologa Natererja, ki je longitudinalno proučeval cestne otroke – *bomžje*²¹ (2007, 6) v Makejevki (Ukrajina), nam priča o tamkajšnjem navideznem neobstoju cestnih otrok: o njih se načeloma ne govori (Naterer 2010, 23), a ta molk še ne pomeni, da jih ni. Takšna ignoranca fenomena cestnih otrok s strani državnih organov ni omejena le na ukrajinsko območje. Obstaja marsikje.

Mnogi neantropološki avtorji (Scanlon in drugi 1993, 16; De Venanzi 2003, 472; Karabanow 2006, 52; Duyan 2005, 445) so opredelili afriške in neafriške cestne otroke glede na njihove aktivnosti na cesti in njihov odnos do njihove družine. Grundlingova sta opisala namibijske cestne otroke kot otroke na cesti in kot cestne otroke (2005, 175) skladno z UNICEF-ovo definicijo cestnih otrok (Veale v Ayuku in drugi 2004, 295). Pri tem prvi predstavljajo v tretjem svetu največjo skupino (okrog 75 %): ti so na ulici le zaradi finančne pomoči matičnim družinam (Schurink v Grundling in Grundling 2005, 175). Drugi, pravi cestni otroci (25 %), pa imajo malo ali nič stika z lastnimi družinami in so na ulici zaradi lastnega preživetja (Richter 1991; Schurink v Grundling in Grundling 2005, 176). Tudi Ocholova je v svojem prispevku navedla podobno definicijo cestnih otrok, ki vsebuje tri kategorije:

Prvo sestavljajo otroci, ki delajo na ulicah, a imajo močne družinske vezi, lahko obiskujejo šolo in se ob koncu dneva običajno vrnejo domov. Druga vsebuje tiste, ki vidijo ulico kot svoj dom in iščejo streho, hrano in občutek skupnosti med tamkajšnji kolegi. Družinske vezi lahko obstajajo, čeprav so obiski redki. Zadnja kategorija vsebuje zapuščene otroke, ki nimajo vezi s svojimi družinami in živijo povsem sami. V podsaharski Afriki ta kategorija hitro narašča, saj narašča število sirot zaradi AIDS-a.

(Ochola v Ochola 1996, 343; tudi Ayuku in drugi 2004, 295–296).

Drugi neantropološki avtorji so se oddaljili od mednarodne tipologije cestnih otrok po UNICEF-u, ki zakriva socialno realnost posameznih prebivalcev ulic (Droz 2006, 354), in iskali specifične sociokulturne razlage njihovega bivanja. Droz je na podlagi študije uličnih prebivalcev v Nairobiju pisal, da je izraz 'cestni otroci' zastarel (2006, 353). Predlagal je uporabo termina uličnih družin (Droz 2006, 353; tudi Scanlon in drugi 1993, 16), ki »vključuje ne le otroke, ampak

¹⁹ Mnoge probleme, povezane s cestnimi otroki, je opisoval tudi Bourdillon (1994, 526–529), ki pravi, da se »cela vrsta ljudi strinja, da cestni otroci predstavljajo problem. Na tej točki najdemo strinjanje med politiki, socialnimi uslužbenci, delavci v prostovoljnih organizacijah, akademiki in člani javnosti različnih socialnih statusov. To strinjanje pa je seveda varljivo. Problem cestnih otrok se kaže v širokem rangu perspektiv« (ibid.).

²⁰ V SSKJ (1994) izraza cestni otrok ne bomo našli. Njemu sorodni izrazi ali sinonimi so lahko vagabund (ibid., 1486), postopač (ibid., 940), poulični otrok ali predmestna barabica (ibid., 34), klošar – »brezdomec, potepuh« (ibid., 405), brezdomec – »človek brez doma« (ibid., 66), potepuh – »kdor hodi iz kraja v kraj in je brez zaposlitve« (ibid., 947), klatež – »kdor se (rad) potepa, pohajkuje« (ibid., 398) in berač – »kdor prosi, pobira miloščino« (ibid., 40).

²¹ Ukraj. pog. j. *Bomžji* so »ljudje, ki živijo na cesti, brezdomci« (Naterer 2007, 6). Slednji izraz je soroden *besprizornikom* (rus. j.) – posamezniki brez »družine ali domače oskrbe« (ibid., 32).

celotno populacijo z ulice, vključujoč tako osamljene starejše klateže, ulične matere, ulične tolpe ali begunske družine» (Droz 2006, 353).

Nekatere antropološke opredelitve (Swart-Kruger in Richter 1997, 958) cestnih otrok po svetu so sledile zgoraj omenjenim mednarodnim razlagam cestnih otrok glede na njihove dnevne in nočne ulične dejavnosti ter odnos do doma. Schimmel je pisal (po UNICEF-u) o otrocih, ki so »*ulično delujoči* in *ulično živéči*« (2006, 211). Prvi otroci iz dežel v razvoju so bivali doma, a večino dneva preživeli ob delu na ulicah (ibid.), drugi pa so živeli primarno na ulicah, stran od nadzora in nege svojih staršev (ibid.). Drugi antropologi so poudarili omejenost našega védenja o cestnih otrocih po svetu in obstoj zelo mešanih skupin otrok z različnimi ozadji in osebnostmi, ki se izmikajo enoznačnim kategorizacijam cestnih otrok na cesti in s ceste (Bourdillon 1994, 518; Panter-Brick 2002, 150; Davies 2008, 314; Naterer 2010, 243–50). Panter-Brickova je dokazovala problematičnost izraza '*street children*' (2002, 149):

Prvič je to splošen pojem, ki zasenči heterogenost v otrokovih dejanskih okoliščinah. Drugič ne ustreza načinom, ki se nanašajo na izkušnje otrok ali realnost njihovih gibanj na in od ulice. Tretjič je prepojen s slabšalnimi in pomilujočimi konotacijami. Četrto odvrne pozornost od širše populacije otrok, ki so prizadeti zaradi revščine in socialne izključenosti. V resnici so 'ulični otroci' konstrukt, ki izraža različne socialne in politične programe. (ibid.).

Nieuwenhuysova je predlagala drugačno razlago pojma cestni otrok s poudarkom, da so otroci »lahko na ulicah tudi za poustvarjanje, socialno občevanje ter pomoč svojim prijateljem in sorodnikom« (Aptekar in Abebe v Nieuwenhuys 2001, 552). Davies in Bourdillon sta opredelila pojem 'cestni otroci' skozi etnografska pojmovanja kot *mutibumba*²² (Bourdillon 1994, 518) in *chokerra*²³ (Davies 2008, 314). Davies je pisal o *chokerra* skozi njihovo sodelovanje v skupini *chokerra* in uporabo njihovih kulturnih razumevanj (2008, 314)²⁴, medtem ko je Bourdillon proučeval *mutibumba* skozi njihove aktivnosti na ulici in njihov odnos do njihovih družin (1994, 518). De Boeck je spoznaval cestne otroke iz Kinšase (DR Kongo), ki jim pravijo *moines*, *phaseurs* ali *sbege*²⁵ (2000, 17; tudi De Boeck v Pype 2007, 251–252). Avtor je poudaril hitro širjenje fenomena cestnih otrok po vseh urbanih predelih Kinšase; med njimi je mnogo takšnih, ki so bili izgnani od doma zaradi obsodbe čarovništva (De Boeck 2000, 17).

Moj opis cestnih otrok iz Gome sledi antropološkim opredelitvam cestnih otrok kot kreativnih socialnih akterjev lastne kulturne realnosti v smeri zavedanja njihovih sociokulturnih,

²² Kar v uličnem slengu cestnih otrok iz Harareja (Zimbabve) dobesedno pomeni 'ti, ki spijo pod drevesi' (Bourdillon 1994, 518).

²³ Kar v uličnem slengu cestnih otrok iz Makutanoja (Kenija) dobesedno pomeni 'pobrati', 'kuhinja' ali 'deček za priložnostno delo' (Davies 2008, 314).

²⁴ Davies je pisal, da so cestni otroci tisti otroci, ki se v otroštvu niso zmožni podrediti idejam sprejemljivega vedenja (2008, 312).

²⁵ Dobesedni prevod *moines* (fr.) bi bil 'menihi', *phaseurs* (pog. fr.) pa 'tisti, ki imajo faze'. Za termin *sbege* ne najdem izvora njegovega pomena v preverljivem znanstvenem viru. Obstaja le mnenje mojega belgijskiga sodelavca, ki pravi, da beseda *sbege* izvira iz imena Che Guevara, revolucionarja argentinskega rodu, ki je deloval tudi v DR Kongo. O delovanju Che Guevare v DR Kongo beri v *Che Guevara and the Congo* (Gott 1996).

osebnostnih in drugih raznolikosti ter iskanja medkulturno primerljivih podobnosti z drugimi afriškimi in neafriškimi cestnimi otroki.

2.2 Pregled dosedanjih raziskav o cestnih otrocih

O cestnih otrocih na splošno so pisali mnogi antropološki (Naterer 2010, 39–111; Naterer in Godina 2011 idr.) in neantropološki avtorji (De Venanzi 2003 idr.; tudi Le Roux in Smith 1998). De Venanzi je svetoval, naj se cestni otroci ne proučujejo iz perspektive revnih, nebogljениh, ranljivih socialnih kategorij, izključenih iz splošne razredne in državne strukture, ampak iz perspektive vključitve cestnih otrok v »socialno izključeni razred« (2003, 472; tudi Bar-On 1997). Številni drugi neantropološki raziskovalci so iskali učinkovite strategije dela s cestnimi otroki po svetu (tudi Dybicz 2005; DiCarlo in drugi 2000), a so mnogi svoje delo zaradi neuspešne socialne reintegracije²⁶ cestnih otrok zaključili z občutki »krivde in žalosti« (Scanlon in drugi 1993, 26) ter z zavedanjem o nujnosti obsežnih socialnih sprememb v smeri večje svetovne pravičnosti (ibid.)²⁷.

Antropološka dela o cestnih otrocih²⁸ so na splošno predstavljala različna področja, kot npr. aplikacijo otrokovih pravic pri cestnih otrocih (Schimmel 2006, 230; Panter-Brick 2002; Nieuwenhuys 2001). Schimmel je problematiziral tisto akademsko literaturo, ki je romantizirala bivanje cestnih otrok v njihovih strategijah preživetja na ulici ter zanemarjala dolgotrajne negativne psihološke in fizične posledice tega bivanja za zdravje otrok (ibid., 230–231). Panter-Brickova je kritizirala akademsko in 'dobrodelno' literaturo o cestnih otrocih iz držav v razvoju s podpornimi dokazi iz študij o brezdomstvu v industrializiranih narodih (2002, 147). Trdila je, da je potrebno spremeniti diskurz o cestnih otrocih kot o nemočnih in odvisnih mladoletnih osebah k proučevanju le-teh skozi njihove vloge aktivnih državljanov in agentov sprememb (ibid., 159). Avtorica je nadomestila razumevanje cestnih otrok kot marginalnih s proučevanjem le-teh kot socialno in kulturno trdoživih v soočanju z načini, ki podpirajo dobrobit cestnih otrok (ibid., 165). Panter-Brickova je pisala, da se mora raziskovanje cestnih otrok preusmeriti iz iskanja

²⁶ Izraz 'reintegrirati' (fr.: *réintégrer*: ponovno integrirati, ponovno združiti, ponovno vključiti v celoto) smo pri našem delu v *Maison Gabinja* uporabili za proces vrnitve otroka v družino. Poleg *réintégrer* smo isti proces imenovali tudi *réinsérer* (ponovno vstaviti, ponovno vključiti). Drugi postopki vzgojnega dela s cestnimi otroki so bili: *contacter* (vzpostaviti stik), *accepter* (sprejeti), *écouter* (poslušati), *accueillir* (sprejeti, oskrbeti, ustvariti sprejem), *assister* (prisostvovati, pomagati), *accompagner* (spremljati), *négocier* (pogajati se). Sledita *réintégrer* ali *réinsérer* in *suivre* (slediti, iti za kom, obiskovati). Procesi vzgojnega dela so se začeli na ulici, nadaljevali v 'službi pomoči' s ciljem vrnitve otroka v družino in stalnega spremljanja njegovega nadaljnjega razvoja ter bivanja v domačem okolju.

²⁷ Več o pomoči cestnim otrokom glej v poglavju 2.5.

²⁸ Antropološke opredelitve otrok kot aktivnih akterjev ali pasivnih odvisnih oseb (glej poglavje 2.1.1) veljajo tudi za antropološke opredelitve cestnih otrok, kar predstavlja drugi možen način za pregled ali analizo antropoloških raziskav o afriških in neafriških cestnih otrocih.

paketa rizičnih variabel k proučevanju primerjalnih in longitudinalnih informacij o izidih karier cestnih otrok s ciljem, da se presodi njihove različne sposobnosti za soočanje s stiskami (ibid.).

2.2.1 Cestni otroci izven Afrike

Neantropološki avtorji so proučevali cestne otroke iz neafriških držav z različnih vidikov, med drugim tudi z vidika počutja cestnih otrok na ulici (Raffaelli in drugi 2001). Raffaelli in drugi so ugotovili, da so brazilski cestni otroci, ki so se pri bivanju na cesti počutili dobro, manj pogosto iskali institucije za pomoč in zavetišče kot tisti, ki so občutili negativne posledice uličnega življenja (2001, 411).²⁹ Karabanow je v podobni smeri raziskoval percepcijo severnoameriške ulične mladine v konstruiranju lastne identitete skozi njihove ulične življenjske izkušnje (2006, 49). Poudaril je procese, skozi katere posameznik z lastno emocionalno-kognitivno transformacijo smislov in pomenov postane ali ne postane cestni otrok (ibid., 70)³⁰. Duyan je raziskoval odnose med sociodemografskimi in družinskimi značilnostmi, družinskimi vezmi, izkušnjami življenja na ulici in veliko brezupnostjo turških cestnih otrok (2005, 445). Epstein je pisal, da je ulična kultura unikatna in se težko podredi prevladujočim vrednotam državnih institucij (1999, 289). Z analizo brazilske države³¹ je na primerjalno-edukacijskem področju odkril institucionalno šibkost, ki izhaja iz zunanje odvisnosti od neo-liberalne ameriške države (ibid., 300), notranji civilni konflikt in vplive zunanje ekonomske odvisnosti (ibid., 296). Zato lahko npr. šole v ameriškem svetu »trdijo, da sledijo potrebam vsakega otroka, medtem ko sistematsko ignorirajo te, ki so žrtve ulice« (ibid.).

Antropološke študije neafriških cestnih otrok so proučevale različne teme, kot so npr.: otroška dejavnost v političnem diskurzu (Bernat 1999, 135), značilnosti življenja cestnih otrok, njihovo duševno zdravje ter odnose z matičnimi družinami (Aptekar 1991; tudi Aptekar 1988a; ibid. 1988b; ibid. 1989a; ibid. 1989b; ibid. 1989c; ibid. 1989d; ibid. 1990; ibid. 1994; ibid. 1997) in svojimi materami (tudi Hecht 1995), socialni status in človekove pravice cestnih otrok (tudi Salazar 2008; Panter-Brick 2001; Baker in Panter-Brick 2000; Baker in drugi 1996; Baker 1998; Creuziger 1997), subkulturo cestnih otrok (Naterer 2010; Naterer in Godina 2011) ipd. Aptekar je

²⁹ Druga področja neantropoloških proučevanj brazilskih cestnih otrok so: njihove spolne prakse (Raffaelli in drugi 1993) in spolne razlike (Raffaelli in drugi 2000), medsebojni odnosi (Raffaelli in drugi 1993; Campos in drugi 1994) ter rizična spolna vedenja (Raffaelli in drugi 1995). Poleg omenjenih področij proučevanj brazilskih cestnih otrok so avtorji raziskovali tudi povezave med brezdomstvom (Worthman in Panter-Brick 2008; Ochola 2009, 342) in mladimi z ulice v Braziliji (Raffaelli 1996) in Latinski Ameriki (Raffaelli 1999; Raffaelli 1997), smernice razvoja brazilskih cestnih otrok v prihodnosti (Raffaelli in drugi 2005) itd.

³⁰ Več o tem beri v poglavju 2.4.

³¹ Epstein je razumel pojem države v širšem smislu, in sicer kot ohlapno združenje institucij, ki komunicirajo preko odnosov z različnimi interesi (1996, 300).

dokazal, da so bili cestni otroci iz Kolumbije dobrega ali celo boljšega (1991, 343) duševnega zdravja (ibid., 326) kot njihovi sorojenci ali sosodje, ki so ostali doma (ibid., 343). Slednja populacija cestnih otrok je bila dosti mlajša, kot je predvidel (ibid.). Uspešna bivanjska realnost kolumbijskih cestnih otrok nas vodi k premisleku o uvedbi drugačne oblike otroštva in načina postavitve le-tega v socialni red (ibid.). V kontekstu kolumbijske etnične zgodovine predstavljajo tamkajšnji cestni otroci »grožnjo tovarni tradicionalnih družinskih odnosov« (ibid., 327), saj so se zoperstavili obliki družine, aplicirane s strani dominantnega socialnega razreda (ibid.). Bernat (1999; tudi Kovats-Bernat 2006; Nieuwenhuys 2008) je pisal, da so haitske socialne konstrukcije opredelile tamkajšnje cestne otroke kot »nevarno socialno grožnjo, zaznano kot odvečno nadlogo in kriminalce« (1999, 129). Kriminalizacija haitskih cestnih otrok je vodila v socialno zanikanje njihovih človekovih pravic (ibid.) in izključila tiste, ki imajo v družbi vlogo nedržavljanov, živečih izven okvira socialnih norm ali civilnega prava (ibid.). Kultura nasilja je vsebovala kombinacijo »vsakdanjega nasilja na ulici z legitimiziranim in rutiniziranim političnim terorjem proti tem, ki so kriminalizirani« (ibid.). Izrazi otroškega delovanja v političnem konfliktu so se kazali v identitetah, ki so se pojavile v kulturi nasilja (ibid., 130). Salazarjeva (2006; tudi Salazar 2008) je proučevala različne socialne razrede čilskih otrok, katerim je bilo namenjeno različno varovanje osnovnih človekovih pravic (2008, 30). Avtorica je pisala, da je pridobljeni socialni status otrok determiniral njihovo vrednost, pravice in zaščito (ibid.). Tako so bili npr. čilski cestni otroci zaznani kot drugorazredni državljani (ibid.), čeprav je zanje veljala ista podpisana konvencija o človekovih pravicah kot za druge skupine čilskih otrok in mladih, npr. za dijake idr. (ibid., 42). Slednja ugotovitev kaže na možnost mnogoterosti oblik otroštva, pri čemer »je otroštvo privilegij bogatih in za revne praktično ne obstaja« (Goldstein v Salazar 2006, 35). Naterer je prvi slovenski antropolog, ki je skozi svoje dolgotrajno terensko delo sistematično, aplikativno, primerjalno in teoretično proučeval subkulturo cestnih otrok v Ukrajini (Naterer 2007; ibid. 2010; Naterer in Godina 2011)³².

³² Več o subkulturi cestnih otrok glej poglavje 2.3.

2.2.2 Cestni otroci v Afriki

Z ugotovitvami strokovnjakov socioloških, psiholoških in drugi ved³³ lahko osvetlimo nekatere neantropološke vidike razumevanja afriških cestnih otrok: njihove socialne mreže (Ayuku in drugi 2004; tudi Suda 1997), tehnike preživetja (Orme in Seipel 2007), primerne raziskovalne metode za proučevanje cestnih otrok (Young in Barrett 2001), konkretne podrobnosti vsakdanjika cestnih otrok (Grundling in Grundling 2005; tudi Rajani in Kudrati 1994), politično nasilje nad njimi (Veale in Dona 2003), migracije cestnih otrok (Young 2004; tudi Young 2003; Tacon 1991) in zdravstveno, socialno, umetnostno pomoč otrokom s ceste³⁴ (Chama 2008; Droz 2006; McCreery 2001; Jacob in drugi 2004; Savenstedt in Haggstrom 2005; Mathiti 2004; tudi Bibars 1998)³⁵. Young in Barrett sta za raziskovanje ugandskih cestnih otrok svetovala uporabo senzibilne komunikacije (2001, 394) ter multimetodološki pristop³⁶, voden s strani otrok (2001, 393) in usmerjen v otroka (ibid., 394). Na takšen način je vpliv raziskovalca na raziskovalni proces manjši in manj vsiljiv (ibid.). Youngova je z uporabo podobnih raziskovalnih metod, usmerjenih v otroka, proučevala kompleksne, avtonomne, neodvisne migracije ugandskih otrok na ulice v okviru političnih, ekonomskih in socialnih okoliščin (2004, 471). Avtorica je poudarila, da je v otrokovi odločitvi za migracijo na ulico pomen njegove aktivnosti nadrejen (ibid., 484) vplivom lokalnih – torej družinskih in nacionalnih – strukturnih pogojev (ibid.). Kadar širši strukturni procesi na lokalni ravni ustvarijo težke situacije za predmestne in ruralne otroke in se istočasno v urbanih centrih pojavijo priložnosti za dobrine, se ustvarijo možnosti za migracije omenjenih otrok na mestne ulice (ibid., 485). Ayuku in drugi so ugotovili, da imajo kenijski cestni otroci širše družinske mreže, a premalo podpore s strani socialnih služb v primerjavi s kontrolnima skupinama otrok iz šol in zavetišč, ki imajo bolj uravnotežene socialne mreže med družino, prijatelji in socialnimi uslužbenci (2004, 309–310). Avtorji so zaključili, da imajo otroci, ki so v stalnem stiku s starši, izpolnjene svoje psihosocialne potrebe (ibid., 310). Veale in Dona pa sta odkrili profil ruandskih cestnih otrok, ki se razlikuje od profila drugih afriških otrok s ceste (2003, 263) in ki odseva nedavne zgodovinske in socialne spremembe v Ruandi (ibid., 264). Večina ruandskih cestnih otrok je namreč zapustila domove v času genocida (1994), pri čemer jih je več

³³ Druge vede, ki so proučevale afriške cestne otroke, so socialno delo (DiCarlo, Gibbons, Kaminsky, Wright in Stiles 2000; Chama 2008; Orme in Seipel 2007), uporabna psihologija (Veale 2002; Le Roux 1996; Droz 2006; Davies 2008; Young in Barrett 2001), nega in razvoj otrok (Savenstedt 2004; Mathiti 2004), zdravstvena znanost (Haggstrom 2004), humanitarno delo (Jacob, Smith, Hite in Cheng 2004), politične in socialne vede (McCreery 2001), razvojne študije (Ochola 1996; Scanlon, Scanlon in Lamarao 1993), geografija (Young 2004), medčloveški odnosi (Grundling in Grundling 2005), sociologija (Dona 2002; Bayat 2000) idr.

³⁴ Več o pomoči cestnim otrokom glej poglavje 2.5.

³⁵ Afriške cestne otroke sta s psihološkega vidika (psihološke značilnosti in osebne zgodbe južnoafriških cestnih otrok) proučevala tudi Le Roux (1998) ter Le Roux in Smith (1998).

³⁶ S kombinacijo etnografskih, oralnih in vizualnih metod so bile odkrite skrivne, marginalizirane in uporniške niše cestnih otrok iz Kampale (Young in Barrett 2001, 393).

kot polovica brez domov, tričetr pa je takšnih, ki so izgubili vsaj enega starša (ibid.). Na splošno so tudi starejši od drugih afriških cestnih otrok (ibid.). Značilna ruandska patriarhalna podporna mreža je bila s smrtjo ali zaporništvom mož uničena, kar je ustvarilo žensko ali otroško vodene družine, ki so ekonomsko siromašne (ibid., 265). Vsota omenjenih demografskih dejavnikov vpliva na predstave cestnih otrok o tem, kaj so dom, družina in skupnost (ibid.).

Antropološke študije afriških cestnih otrok so proučevale različna področja, kot so npr. moralne vrednote cestnih otrok (tudi Swart 1988), njihovo življenje na cesti (Bourdillon 1994; De Boeck 2004; tudi Anyuru 1996; Tacon in Lungwangwa 1992), otroško kulturo in subkulturo (Davies 2008, Naterer 2010)³⁷, otrokove pravice in pomoč cestnim otrokom (Nieuwenhuys 2001)³⁸, strukturno nasilje (Pype 2007; tudi Argenti 1998; Smith 2004), spolnost in AIDS med cestnimi otroki (Lockhart 2002; Lockhart 2008; Swart-Kruger in Richter 1997; tudi Wojcicki 2002) ipd. Davies je prikazal nekaj podrobnosti iz kulturno bogatega življenja cestnih otrok iz Makutana (severozahodna Kenija) z namenom nasprotovanja običajnim zahodnim percepcijam življenja cestnih otrok kot revnega ter fizično in mentalno pogubnega (2008, 326). Bourdillon je analiziral življenje cestnih otrok iz Harareja v Zimbabveju (1994, 516), problematiziral njihovo število in definiranje pojma cestni otrok (ibid., 518–520). Prikazal je varljivost političnih, socialnih in humanitarnih sodb o tem, da so cestni otroci problem (ibid., 526–529) ter nakazal spekter neuspešnih in uspešnih pristopov pri delu s cestnimi otroki (ibid., 529–530). Nieuwenhuysova (tudi Panter-Brick 2002) je problematizirala realizacijo konvencije o otrokovih pravicah v situaciji cestnih otrok v Etiopiji:

Nevladne organizacije trdijo, da le-tem Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (1989) obljublja ločitev od prvotnih pristopov usmiljenja do otrok. Starši se morajo zavedati pravice svojih otrok do nege, zaščite in ljubezni, medtem ko se morajo otroci zavedati svojih pravic do odločanja. Otroci nasprotno poročajo, da jih njihovi starši ne morejo podpirati in da je diskurz o pravicah le pretveza, ki jih sili na ulice v služenje virov za preživetje (Nieuwenhuys 2001, 539).

Lockhart³⁹ je raziskoval seksualno vedenje tanzanijskih cestnih otrok v povezavi z okužbo z virusom HIV (2002, 294)⁴⁰. Ugotovil je, da obstajata med cestnimi otroki dve vrsti spolnih odnosov: *kunyenga* kot *survival (male) sex*⁴¹ in heteroseksualni odnos (Lockhart 2002, 294.). *Kunyenga* je avtohtoni izraz cestnih dečkov za njihove homoseksualne prakse, ki izhajajo iz »kompleksne zbirke vedenj in ideologij« (ibid.). Ko se cestni dečki bližajo 18. letu, se aktivnosti *kunyenge* zmanjšujejo in heteroseksualni spolni odnosi, ki se začnejo po 11. letu, postajajo pogostejši (ibid.).

³⁷ Več o tej temi beri v poglavju 2.3.

³⁸ Več o pomoči cestnim otrokom beri v poglavju 2.5.

³⁹ Je eden izmed številnih raziskovalcev s področja medicinske antropologije, ki proučujejo zdravje cestnih otrok.

⁴⁰ Raziskovalna metoda je bila intervju.

⁴¹ 'Seks za preživetje' služi pri cestnih deklicah kot menjalno sredstvo za materialne dobrine, pri cestnih dečkih pa je »rezultat vrstniškega pritiska ali potrebe po ujemanju« (Lockhart 2002, 295) s člani ulične skupine.

Med 11. in 18. letom se pojavi kritično obdobje prekrivanj obeh spolnih praks, ki povzroči največjo nevarnost za okužbo z virusom HIV: relativno zaprta skupina cestnih dečkov ima spolne stike s širšo populacijo (ibid.). Lockhart je svetoval, naj se AIDS in njegovi številni vplivi na vsakodnevno življenje cestnih otrok razumejo v širšem kontekstu vsakdanjega nasilja v vzhodni Afriki (Lockhart 2008, 94)⁴². Swart-Krugerjeva in Richterjeva sta ugotovili, da je vedenje o AIDS-u pri težko dostopnih južnoafriških cestnih otrocih primerljivo z vedenjem drugih cestnih otrok po svetu (1997, 957). Strah pred okužbo z AIDS-om ni bil med njihovimi dnevnimi prioritetami. Te so bile hrana, denar in obleke (ibid.). Več kot polovica proučevanih dečkov s ceste je priznalo, da so imeli spolne odnose zaradi denarja, dobrin ali zaščite. Mnogi izmed njih so bili žrtve posilstva, obenem so imeli tudi spolne odnose s svojimi 'puncami' (ibid.). Avtorici sta pisali, da so spolna vedenja izraz kompleksnih dinamik, zbranih okrog različnih oblik fizične, ekonomske in socialne moči (ibid., 964).

Antropološka in neantropološka spoznanja o afriških in neafriških cestnih otrocih sovpadajo z mojimi opažanji pri cestnih otrocih iz Gome, o katerih pišem skozi njihovo umestitev v sociokulturni kontekst tamkajšnjih prebivalcev s poudarkom na opredelitvi njihovih eksistencialnih, telesnih, razvojnih, socialnih in kulturnih vidikov.

2.3 Subkultura cestnih otrok v Afriki

Zgoraj sem navedla temeljne antropološke študije o kulturi in subkulturi neafriških (Naterer 2010; Naterer in Godina 2011) in afriških cestnih otrok (Davies 2008). Naterer je izpostavil, da se sodobne subkulture cestnih otrok v Makejevki (Ukrajina) »kažejo v obliki fluidne organizacije, ki je nekje med subkulturo na eni in plemenom ('neo-tribe'⁴³) na drugi strani (2010, 7). Gre za deviantno⁴⁴ in nedelinkventno⁴⁵ subkulturo (ibid.). Otroci se kot pripadniki subkulture kažejo kot zelo kompetentni akterji, posedujejo pa obsežen kulturni in subkulturni kapital (ibid.). Subkultura cestnih otrok razpolaga z različnimi oblikami fizičnega in simbolnega prostora ter članom na ta način omogoča preživetje in umestitev v občo ukrajinsko družbo« (ibid.).

⁴² Druga področja Lockhartovega proučevanja so tudi: nasilje in globalizacijski procesi, posest zemlje, dinamika med ožjim in širšim sorodstvom, življenje na ulici, konstrukcija spola v vzhodni Afriki (2008, 94) idr.

⁴³ Za Maffesolijev post-subkulturni koncept plemena ('neo-tribe') je značilna odsotnost skupinske identitete ter obstoj vzorcev potrošnje in praks za oblikovanje novih oblik trenutnih socialnosti (Naterer 2010, 373).

⁴⁴ Devianten (odklonski) izhaja iz besede deviantnost. Deviantnost (ali odklonskost) »sestoji iz takšnih dejanj, ki ne sledijo normam in pričakovanjem določene družbene skupine« (Haralambos in Holborn 1999, 393). Lahko je pozitivno (nagrajena) ali negativno (kaznovana) sankcionirana ali preprosto sprejeta brez nagrade ali kazni (ibid.).

⁴⁵ Delinkventen v Cohenovem smislu modificiranega družbenega sistema, ki deluje kot »inverzna slika za dominantno kulturno obstoječi sistem norm in vrednot« (Naterer 2010, 123).

Davies je opredelil kulturo kot fluidni sistem »skupnih pomenov in razumevanj, ustvarjenih, poustvarjenih in vzdrževanih skozi fizično delovanje (2008, 311–312). Kultura /.../ je /.../ abstrakcija, izpeljana iz zbirke posameznikovih zavestno in/ali podzavestno interpretiranih izkušenj možnega niza sprejemljivega, pravilnega ali objektivno-usmerjenega vedenja, danega določenim situacijam ali okoliščinam« (ibid.; tudi Eriksen 2001, 12–13). Povedano drugače, je kultura »abstrakt, izpeljan iz zbranega posameznikovega *habitusa*« (Davies 2008, 312). *Habitus* »je definiran kot 'trajno nameščen generativen princip reguliranih improvizacij' (Bourdieu, 1977: 78), razvit skozi osebno izkušnjo in delovanje znotraj skupnosti deljenih razumevanj« (ibid.). Davies je razlagal, da se posamezniki »ali skupine, ki niso zmožni igrati znotraj sprejemljivih razponov vedenja /.../ lahko izolirajo /.../ od prevladujoče kulture. Izolacija vsebuje improvizirano kreacijo ... novih razumevanj skozi reinterpretacijo prej obstoječih vzorcev prakse in pomena (kar bi lahko bilo imenovano *bricolage*⁴⁶)« (ibid.). Izkušnje iz otroštva cestnih otrok so drugačne od izkušenj otrok z 'običajnim' otroštvom (ibid.). Cestni otroci so v svojem bivanju razvili nove načine interakcij (ibid.). Ti novi načini interakcij v družbi cestnih otrok ne obstajajo v izoliranem subkulturnem uličnem vakuumu, ampak kot kultura, »zakoreninjena znotraj prevladujoče kulture (bikulturacija) in znotraj katere se skozi praktično interakcijo s prevladujočo kulturo kreativno razvijajo 'novi načini početij'« (Davies 2008, 313). Cestni otroci niso le »pasivni prejemniki prevladujoče kulture, ampak so dokaj aktivno vključeni s pogosto negativnimi dominantnimi percepcijami o sebi« (ibid.). V svojem bivanju si le-ti oblikujejo skupna razumevanja in formalizirane prakse, »ki obstajajo kot različen in unikaten konceptualni sistem, a imajo pomen le v odnosu do konceptov in praks širše družbe /.../ To je *subkultura*« (ibid.). Davies je ugotovil, da cestni otroci iz Makutana (severozahodna Kenija) vzdržujejo solidarnost »skozi deljenje skupne subkulture razumevanj prostora, iger, aktivnosti, oblačil, jezika in telesnih dejanj« (2008, 309).

Subkulturo cestnih otrok spoznavamo tudi skozi analizo njihovega uličnega slenga, argoja ali ekscesnega sociolekt⁴⁷. Lévi-Strauss je pisal, da je »odnos med jezikom in kulturo eden izmed najbolj kompleksnih /.../ Najprej je lahko jezik obravnavan kot *proizvod* kulture /.../ A v nekem drugem smislu je jezik *del* kulture /.../ A to ni vse: jezik se lahko enako obravnava kot *pogoj* kulture, in to iz dvojnega razloga: diahroničnega, saj ... pridobi posameznik z jezikom kulturo svoje skupine ..., jezik pa se prav tako pojavlja kot pogoj kulture, če ima slednja identično arhitekturo kot arhitektura jezika. Ena in druga se gradita s pomočjo opozicije in korelacije, drugače rečeno, z logičnimi odnosi« (Lévi-Strauss 1989, 73). Z odnosom med kulturo in jezikom se je ukvarjal tudi Whorf, avtor Whorfove ali Sapir-Whorfove hipoteze (Barfield 1997, 419), ki je

⁴⁶ Slednjo opombo sem citatu dodala sama. *Bricolage* (fr. j.) pomeni domače popravilo, brkljanje.

⁴⁷ S spoznavanjem kulture neke človeške skupine skozi analizo njenega jezika so se ukvarjali mnogi antropologi, kot na primer Boas (1991), Hymes (1962), Leach (1972), Malinowski (1972) idr. Empirični prikaz analize uličnega slenga cestnih otrok iz Gome beri v podpoglavju 3.2.5.1.

trdil, »da zelo običajne oblike jezika strukturirajo misel tako, da 'je realni svet v veliki meri nezavedno zgrajen na jeziku navad skupine' (Sapir 1929a). Čeprav so medkulturne raziskave v veliki meri zavrnilo to hipotezo (vsaj v njeni strogi obliki), je le-ta vstopila v popularno kulturo« (Barfield 1997, 419).

Sleng in latovščina sta interesni govornici ali jezikovni poloblaki (Skubic 2005, 134). Sleng izraža »človeško nagnjenost k pripadanju skupini« (Gjurin v Skubic 2005, 135). Argo ali latovščina pa niha med socialnim in funkcijskim sociolektom⁴⁸: to so govornice, ki se uporabljajo izključno v kriptografske⁴⁹ in ne v zasebne namene. Vsebujejo pravila funkcijske oziroma žanrske narave⁵⁰ (ibid., 137). Ekscesni⁵¹ sociolekt je vrsta sociolekta⁵² (Skubic 2005, 79), ki nujno ne zamenja tradicionalnega izraza sleng, a poudari tiste lastnosti jezikovnih rab, ki so v odnosu do dominantne norme ključni, hkrati pa se izogne prizvokom slenga, ki se pretežno povezuje z mladino (ibid., 214). Ekscesni sociolekt zajema tako prvine žargona kot latovščine (ibid.). Početje govorcev ekscesnih sociolektov je zaznamovano z releksikalizacijo⁵³ (Halliday v Skubic 2005, 214). Skupnost z alternativnimi vrednotami preimenuje pojme iz skupnega jezika z izposojenkami iz drugih jezikov, inovativnimi tvorjenkami ali metaforičnim/metonimičnim⁵⁴ sprevračanjem pomena splošno znanim besedam (ibid., 215). Hitra inovativnost v ekscesnem sociolektu zahteva od govorcev nenehno sledenje spreminjanju jezikovnega razvoja in vlaganje simbolnega truda v rast te jezikovne subkulture. To značilnost ekscesnega sociolekta lahko poimenujemo tudi kot intertekstualnost, ki zaradi jezikovne izmuzljivosti doseže družbenostatusno izmuzljivost (ibid.). Ekscesni sociolekti so nagnjeni k egocentričnemu, subjektivnemu, čustvenovrednotenemu in dajejo prednost govornemu namesto pisnemu (ibid., 226–231).

Sama s pomočjo analize ekscesnega sociolekta cestnih otrok iz Gome – *kindubile*⁵⁵ spoznavam *habitus*, prakse, *bricolage*, pomene, reinterpretacije in izkušnje njihove ulične subkulture⁵⁶.

⁴⁸ Sociolekt zaznamuje pripadnost družbeni skupini, ki jo opredeljujejo različni dejavniki. Je element dialektalne zvrstnosti s poudarkom na socialni dimenziji (Skubic 2005, 79). Da so se izognili tradicionalni povezavi pojma 'dialekt' z geografsko pogojenostjo, so to jezikovno os oziroma dialektalno zvrstnost poimenovali sociolekt. Druga os, os žanrov in diskurzov, opiše stile in funkcijske zvrsti jezika. (ibid.)

⁴⁹ Oziroma 'tajnopisne' (Skubic 2005, 137).

⁵⁰ Tak primer je terminologija preprodajalcev mamil (Skubic 2005, 137).

⁵¹ Beseda eksces (Skubic 2005, 214) pomeni »prekoračenje dovoljenega v ravnanju ali vedenju, izgred« (ibid.), pri čemer je težnja govornca želja po izstopu iz prevladujočega družbenega razmerja sil in zavzete distanciranega, brezbriznega ali kritično provokativnega odnosa do njega. Drugi pomen besede eksces (ibid.) je v prekoračenju normalnega in povprečnega v kakšni stvari, kar lepo pokaže ekscesni sociolekt z množično, namerno in pretirano rabo jezikovnih inovacij in vulgarizmov (ibid.).

⁵² Obstajajo tudi sociolekti starostnih skupin, sociolekti spolov, obrobni sociolekti idr. (Skubic 2005).

⁵³ Vsebuje hedonistična početja, ki jih dominantna kultura zakriva z evfemizmi (npr. spolnost, omama, uživanje in izločanje hrane ipd.) ter specifične vidike lastne kulture (npr. glasba, ples, semiotika telesa in oblačenja ipd.) (Skubic 2005, 214–215).

⁵⁴ Metonimija kot preimenovanje ali zamenjava ene besede z drugo zaradi vzročne povezave med obema predmetoma (Bunc 1991, 281).

⁵⁵ Je kodirana 'kreolska' govornica, ki vsebuje gramatične in etimološke elemente svahilija, lingale, francoskega in angleškega jezika ter avtohtone inovativne jezikovne iznajdbe cestnih otrok iz Gome (Zelenc 2009, 19).

⁵⁶ Glej podglavje 3.2.5.1. Na splošno o njihovem kulturnem vidiku pišem v celotni analizi terenskega materiala v poglavjih 3.1, 3.2, 3.3, 3.4.

2.4 Postati afriški cestni otrok

Neantropološka in antropološka proučevanja procesov, skozi katere afriški ali neafriški otrok iz matične družine postane cestni otrok, so maloštevilna. Avtorji so pogosto omenjali strukturne, lokalne in individualne vzroke ali dejavnike, zaradi katerih otroci začnejo živeti na cesti (Swart-Kruger 1997, 958; Grundling in Grundling 2005, 176⁵⁷; Schimmel 2006, 211; Orme in Seipel 2007, 491; Aptekar 1991, 342; Young 2004, 472 in 485; Lockhart 2002, 308; Lockhart 2008, 95; Naterer 2010, 36), malo pa je avtorjev, ki so pisali o obdobjih otroških življenj na ulici ali fazah uličnega bivanja (Karabanow 2006; Aptekar 1991; tudi Plummer in drugi 2007). Aptekar je pisal, da se življenje na ulici »začne počasi. Otroci zapustijo dom, se vanj vrnejo, ga ponovno zapustijo za daljše obdobje, se vrnejo domov« (1991, 330) ipd. Slednje poteka v fazah (ibid., 342). Niti revščina, zapuščenost ali zanemarjenost niso zadostni razlogi, da otrok postane cestni otrok (ibid., 328–331). Le majhen delež revnih otrok je šel živeti na cesto (ibid., 329) in le nekaj cestnih otrok ni vedelo za obstoj vsaj enega starša (ibid.). Cestni otroci so postali kmalu neodvisni »s pomočjo svojih mater, starejših sorojencev in vrstniških skupin« (ibid., 342). Mnogi otroci so bili negovani doma s strani starejših sorojencev in so kasneje tudi sami negovali svoje mlajše sorojence (ibid., 329) ter na takšen način prevzemali »pro-socialno, odgovorno negovalno vedenje« (ibid.). Slednja izkušnja je otrokom olajšala ločitev od doma in od odraslih ter pospešila njihovo razvojno vključitev med cestne otroke (ibid.). Večina cestnih otrok je začela živeti na ulici po 11., 12. ali 13. letu, kar pomeni, da so bile njihove razvojne izkušnje bližje adolescenci kot otroštvu (ibid.). Večina »teh otrok je bila vzgojenih v družinah z vsaj tremi generacijami žensk /.../ Te ženske so vzgajale fante k neodvisnosti že v veliko zgodnejši dobi kot večina družin evropskega tipa« (ibid., 331).

Karabanow je raziskoval percepcije mladih z ulice v ustvarjanju lastne identitete skozi njihove življenjske ulične izkušnje (2006, 49). Ugotovil je, da imajo mladi z ulice v svojem bivanju določena obdobja ali faze. Poimenoval jih je kot pred-vstopne pogoje, razmišljanje, vstopanje v ulično življenje, oblikovanje identitete in izstop ali umik (Karabanow 2006, 52). Pred-vstopni pogoji označujejo začetne lastnosti vstopa otrok in mladih v ulično življenje. Slednjega otroci in mladi izberejo zavestno in odločno (ibid., 52) iz občutka »zabave, bega in neodvisnosti, ki ne obstajajo znotraj tradicionalne družine« (Green v ibid., 54). To izbiro je potrebno razumeti v okviru konteksta revščine, zloma družine in problematičnosti socialnih struktur (ibid., 54). Avtor

⁵⁷ Makro faktorji, ki vplivajo na fenomen cestnih otrok, so politika, ekonomija, nastanitve, zdravje in socialne službe. Mezo faktorji vključujejo zlom ali dezintegracijo družinske strukture, enostarševske družine, ponovne poroke, zapustitev, revščino, zlorabo in zanemarjanje otrok, nasilje v družini, pomanjkanje povezanosti in starševske discipline, neprimerno nego in pozornost. Mikro faktorji pa vsebujejo beg od doma, neuspeh v šoli, pomanjkanje denarja, občutek nezaželenosti in bremena v družini (Grundling in Grundling 2005, 176).

je pisal o ritualu sprejema novinca v ulično skupino, pri čemer njeni člani preizkušajo njegovo moč, trdnost in druge sposobnosti, potrebne za preživetje v skupini (ibid., 53–54). Mladi si pred prvo fazo oblikujejo idejo o pomenu bivanja na ulici in o značilnostih ulične kulture. V mislih si ustvarijo svoj pobeg od doma na ulico. V 'službah pomoči'⁵⁸ za cestne otroke se prenaša ulično znanje »od sezonske⁵⁹ ulične mladine k novincu« (ibid., 56). Te prenesene informacije so redkokdaj pravilne, a novincem pomagajo, da razmišljajo o življenju na ulici in morda postanejo ulični otroci. Če otrok za svoje težave na ulici ne najde rešitev, se faza razmišljanja⁶⁰ nadaljuje in otrok išče druge alternativne poti (ibid.). Vstopanje je značilno za mladega, ki je ulici zelo izpostavljen (ibid., 57) in se ji prilagaja. Za tem obdobjem se večina novincev odloči za članstvo v 'uličnem plemenu'⁶¹ (ibid., 58). Za večino mladih z ulice je ulično življenje le vmesna stopnja v njihovem razvoju, saj se zavedajo in dnevno srečujejo z nevarnostmi, ki jim jih ulica prinaša (ibid., 60)⁶². Ulična mladina v času bivanja na ulici aktivno oblikuje načine, s katerimi identificira sebe⁶³ in svet okrog sebe (ibid., 63). Osveščena je percepcij drugih ljudi o njej sami⁶⁴ (ibid.). Krog različnih 'služb pomoči'⁶⁵, kjer si ulična mladina 'kupi' sebi ustrezne usluge⁶⁶, ironično pomaga mlademu z ulice pri strukturiranju aktivnosti za preživetje: olajša mu bivanje na ulici, ga napravi bolj dostopnega, obenem pa mu okrepi občutek brezdomstva⁶⁷ (ibid., 64). Mladi najdejo na ulici nagle rešitve za svoje težave⁶⁸ (ibid., 65). Mnogi izmed njih se zavedajo kratkoročnosti pozitivnih vidikov uličnega bivanja⁶⁹ (ibid. 66). Ščasoma se jim pojavi »občutek razočaranja, ki običajno sledi

⁵⁸ Izraz 'služba pomoči' uporabljam za kakršenkoli tip 'centra pomoči' s strani vladnih, nevladnih ali mednarodnih humanitarnih organizacij, ki so v Gomi številne. Pogosto ga zamenjam z izrazom 'center'.

⁵⁹ Slednjo opombo sem citatu dodala sama. Karabanow je torej pisal o sezonski (ali 'hard-core') ulični mladini kot o skupku oseb (običajno med 11. in 19. letom), ki nimajo trajnega prostora, ki bi ga imenovali dom, in preživijo veliko časa na ulici, v skvotih, v 'službah pomoči' ali s prijatelji (2006, 52). To skupino loči od mladine na ulici, ki del svojega časa preživi na ulici, a spi in živi doma (ibid., 51).

⁶⁰ Večina mladih, je pisal Karabanow, ima več periodičnih obdobj razmišljanja, ki lahko trajajo veliko časa, preden se odločijo za bivanje na ulici (2006, 57).

⁶¹ 'Ulično pleme' je skupina prijateljev s podobnimi zgodbami (iz prve faze) in cilji ter nameni bivanja na ulici. V njej se mladostnik največ nauči o pravih uličnega preživetja (Karabanow 2006, 52). Mladi z ulice sodelujejo v deviantnih oblikah uličnega življenja, kot so uživanje in preprodaja drog, aktivnosti znotraj ulične skupine, prostitucija, kriminalna dejanja, nasilje, ki primarno služijo načinu preživetja v dnevni situacijah. Vanje se vključujejo tudi iz dolgega in zaradi nizke samopodobe. Veliko mladih z ulice dela: selijo pohištvo, strežejo hrano in pijačo, plešejo v klubih, varujejo objekte, gradijo ipd. Največ časa porabijo za iskanje denarja na legalne in ilegalne načine, hrane in 'strehe nad glavo' (ibid., 58–61). Pogosto se igrajo, družijo s prijatelji (ibid., 59), potujejo, obiščejo družine ali sorodnike zaradi bega pred problematičnimi situacijami v iskanju primerne socialne pomoči, da bi se vključili v različne skupnosti z ulice – 'skvoterje' idr. (ibid., 60).

⁶² Npr. zasvojenosti, nasilje, povečane travme, bolezni, osamljenost, smrt (Karabanow 2006, 60).

⁶³ Nekateri se imajo za 'heroje', 'tiste, ki so preživeli', 'raziskovalce', 'popotnike' ipd. (Karabanow 2006, 63).

⁶⁴ Samozavedanje percepcij drugih o samih sebi se pri cestni mladini kaže v načinih beračenja – vzbujanju sočutja pri mimoidočih, ustvarjanju videza 'trdega', grobega, 'strašljivega' člana ulične bande, vračanju uslug 'službam pomoči' s hvaležnostjo, v pripovedovanju o svoji življenjski zgodbi medijem ipd. (Karabanow 2006, 60).

⁶⁵ Mladi s ceste si bodo iskali 'službe pomoči', ki jim bodo okrepile njihovo skonstruirano podobo o sebi (Karabanow 2006, 65).

⁶⁶ Npr. hrano, tuš, vodo, spanje, obleke, iskanje služb ipd. (Karabanow 2006, 64).

⁶⁷ V nekaterih 'službah pomoči' lahko cestna mladina le prespi in je v njih le v točno določenem časovnem odseku, ne kadarkoli, četudi gre za bolezen, stisko ipd. (Karabanow 2006, 64).

⁶⁸ Te rešitve so npr. sistemska socialna podpora, občutek skupnosti, varnost pred prejšnjimi travmami, občutek kontrole in moči, svoboda in neodvisnost (Karabanow 2006, 65).

⁶⁹ V uličnem stilu življenja kmalu občutijo meje, kot so nasilje, nove oblike travm, lakota, bolezni, izkoriščanja, nezanesljivost uličnih kolegov, dolge ipd. (Karabanow 2006, 66).

ulični krizi»⁷⁰ (ibid.). Preko stikov cestnega otroka s prevladujočo kulturo⁷¹ ali prilagajanjem stigmatizirajočim, sramotnim, negativnim zaznavam drugih o njem samem se mu oblikuje nova identiteta ali pa se cestni otrok distancira od uličnega življenja z detoksiciranjem v komunah (ibid.). Mladi, ki se po razrešitvi lastne ulične krize vrnejo nazaj na ulico, se identificirajo kot 'ulični otroci', drugi pa kot 'bivša ulična mladina', 'študent', 'zaposleni' (ibid., 68) ipd. Nekateri mladi nihajo med eno in drugo konstrukcijo identitete (ibid., 69).

Pri analizi terenskega dela s cestnimi otroki iz Gome sem opazila vrsto prekrivanj z zgornjimi opisi Aptekarjevih okoliščin in karakteristik Karabanowih življenjskih obdobj mladih z ameriških ulic. Obenem so vidna tudi razlikovanja, pogojena z različnimi sociokulturnimi in političnimi ozadji, klimatskimi razmerami ipd. Cestni otrok iz Gome prehaja skozi podobne faze življenja na ulici, kot jih je opisoval Karabanow za ameriške cestne otroke s konstrukcijo in transformacijo lastnih identitet: od biti *mtoto*⁷², k postati otrok na cesti⁷³, *maibobo* (cestni otrok, ki to postaja) in *sbege* (pravi cestni otrok)⁷⁴.

2.5 Pomoč cestnim otrokom v Afriki

O pomoči afriškim in neafriškim cestnim otrokom na mikro – individualni, mezo – družinski in makro – skupnostni ravni⁷⁵ so pisali mnogi neantropološki avtorji (Epstein 1996; Jacob in drugi 2004; Savenstedt in Häggstrom 2005; Mathiti 2006; McCreery 2001; Chama 2008; Orme in Seipel 2007; Grundling in Grundling 2005; Droz 2006; Young 2004; Veale in Dona 2003; Duyan 2005; Ochola 1996; Polman v Soban 2010; Polman v Maxwell 2010). Polmanova je proučevala ekonomsko logiko humanitarne pomoči⁷⁶ in pisala, da kdor »išče priložnost za zaslužek, jo bo zagotovo našel v humanitarni dejavnosti« (Polman v Soban 2010, 19). Ker je denarja za humanitarne namene »vedno več, dramatično narašča tudi število nevladnih organizacij, ki iščejo

⁷⁰ Ulica pridobi negativno konotacijo, enačijo jo z dolgčasom, zlorabo droge, pomanjkanjem spanja, lakoto, ekstremno utrujenostjo in vseprisotnim nezdravim načinom življenja (Karabanow 2006, 66). Marsikdo bi v tem trenutku raje šel v zapor, kot še naprej bival na ulici. Začetna identiteta 'heroja' postane megljena (ibid., 67).

⁷¹ Predstavniki te kulture so družinski člani, delavci iz 'služb pomoči' ipd. (Karabanow 2006, 67).

⁷² *Mtoto* je izraz iz svahilija iz vzhodnega dela Konga in pomeni otrok. Več o tem beri v poglavju 3.1.1.

⁷³ Več o tem beri v podpoglavju 3.1.2.1.

⁷⁴ O slednjem pišem v poglavju 3.3.

⁷⁵ Več o teh ravneh glej opombe poglavja 2.4.

⁷⁶ »Industrija pomoči je velik posel, z ocenjenimi 37.000 mednarodnimi NO, ki tekmujejo za javne donacije in pogodbe. Te so vredne več kot 11 milijard dolarjev letno. Vlade, agencije OZN in drugi donatorji jih razdelijo za realizacijo projektov pomoči. Te NO nato razdajajo in razdajajo pomoč, ki so jo zmožne deliti, dokler ne zasičijo 'absorpcijske kapacitete' v dani krizni coni ... Polman prikazuje, da industrija pomoči prepogosto in neizogibno financira vojne, hrani vojake, izkrivlja ali uničuje ekonomije, ohranja nekatere svetovno najhujše režime pri življenju ter vleče ženske in otroke v prostitucijo« (Ainley 2010, 1219). V slednjem citatu je navedena kratica NO, ki označuje okrajšavo za nevladno organizacijo.

svojo priložnost prav na humanitarnem področju« (ibid.; tudi Ochola 1996, 345). Takšne posameznike ali skupine je Polmanova poimenovala MONGO⁷⁷ (Polman v Soban 2010, 19–20)⁷⁸. V industriji pomoči ne zaslužijo le nativni deležniki pomoči, povzročitelji lokalnih sporov in predstavniki humanitarnih organizacij, ampak tudi nosilci izvora donacij (ibid.)⁷⁹. Avtorica je prikazala absurdnost demokratizacije dobrotelnosti⁸⁰ (ibid., 20). Nevladne organizacije tekmujejo v izboru za »boljšo žrtev« (ibid., 20; tudi Nieuwenhuys 2001, 551)⁸¹. In ker so nativci spoznali igro industrije pomoči, so začeli sami zganjati »hrup, da bi pritegnili pozornost« (Polman v Soban 2010, 20)⁸². Polmanova je razlagala, da je humanitarizem »postal svojevrstna industrija /.../ Vojskujoče strani jo /.../ izkoriščajo, pomoč, ki nenehno prihaja, pa zaradi tega /.../ podaljšuje konflikte« (Polman v Soban 2010, 19)⁸³. Avtorica je svetovala, naj se reševanje krize mednarodne humanitarne dejavnosti začne z analizo specifične situacije oziroma žarišča, ki se mu nudi pomoč po načelu medsebojnega sodelovanja in povezovanja različnih nevladnih organizacij, ki sledijo skupnim etičnim standardom dela (ibid., 21; tudi Orme in Seipel 2007, 497–498; Ochola 1996, 345). Ochola je kritizirala restriktivne, agresivne in zaporniške ukrepe za zmanjšanje pojava cestnih otrok (1996, 343; tudi Orme in Seipel 2007, 497). Svetovala je ohranitev slumov, ki so »naravni izid neprimerne urbane naselitve⁸⁴ za skupine z nizkim dohodkom« (1996, 344). Avtorica je povzela sklepe srečanja nevladnih organizacij v Nairobiju (UNHCS 1994)⁸⁵ na temo brezdomnih cestnih otrok (Ochola 1996, 344). Skupnostna izboljšanja v slumih in 'skvoterjih' najbolje preprečujejo vstop otrok v ulično življenje (ibid.). NO morajo razviti strategije za bolj učinkovito soočanje z urbano revščino in odtujitvijo (ibid.). Podobno kot Ochola sta o pomoči cestnim otrokom na makro in mezo ravni pisala tudi Grundling in Grundling ter predlagala še pomoč na mikro ravni, ki vključuje urjenje psihosocialnih veščin pri cestnih otrocih in njihovo

⁷⁷ 'My-own-NGO' (ang.) – moja lastna nevladna organizacija (Polman v Soban 2010, 19–20).

⁷⁸ Zbrani terenski material na temo MONGO predstavim v poglavju 3.4.2.

⁷⁹ Ameriško »gospodarstvo /.../ s humanitarno pomočjo ustvarja velike dobičke. Hrano, ki jo pošiljajo lačnim v Afriki, bi, denimo, lahko kupili bistveno ceneje na drugih trgih, toda Washington tega ne počne, saj hoče pomagati svojim podjetjem /.../ Tudi to je fantomska pomoč« (Polman v Soban 2010, 19–20).

⁸⁰ Pri tem amaterji humanitarizma pošiljajo npr. v Afriko »polarne šotore, zimske plašče, samo desne ali leve čevlje in tudi pasjo hrano, za ljudi kajpak. Mislijo, da delajo dobro, v bistvu pa žalijo tiste, ki jim je takšna pomoč namenjena.« (Polman v Soban 2010, 20).

⁸¹ Saj so »ranjeni otroci /.../ za donatorje veliko privlačnejši od latrin v begunskih taboriščih. Tu delujejo pravi tržni mehanizmi, kot v gospodarskih družbah.« (Polman v Soban 2010, 20).

⁸² In »povzročati žrtve, boljše in atraktivnejše od žrtv drugih« (Polman v Soban 2010, 20). Tako so na primer v Sierra Leoneju med državljansko vojno začeli z »načrtnim sekanjem okončin vsem po vrsti« (ibid.).

⁸³ Avtorica je pisala, da je večina »humanitarne pomoči in denarja /.../ danes namenjena vojnem« (Polman v Soban 2010, 21). Tako se je na primer zgodila sramota v Gomi (DR Kongu): Zahod je tam pomagal »Hutujcem, ki so zbežali čez mejo« (ibid.) iz Ruande, kjer so storili genocid nad Tutsiji, s »poldrugo milijardo dolarjev /.../ Tutsijem, žrtvam genocida, ni pomagal nihče« (ibid.). Medtem pa »Hutujci v taborišču sploh niso prikrivali svojih nočnih morilskih pohodov v Ruando /.../ v vojaških uniformah /.../, nihče ni ukrepal proti njim. Vsi so bili slepi« (ibid.). Mesto Goma pa je v času velike humanitarne krize zaživel z novimi bari, nočnimi klubi, bolnišnicami, kinodvoranami, šolami, univerzo ipd. (ibid.).

⁸⁴ Ki bi jo sicer morala urediti država (Ochola 1996, 344).

⁸⁵ Ti pa so: 1. razvoj skupnosti naj bo usmerjen v otroka in zanj senzibilen, 2. matere cestnih otrok naj se angažirajo v samopomočnih gradbenih projektih, 3. skupnostni domovi naj bodo postavljeni v slumih ali naselbinah z revno populacijo, 4. materiali za gradnjo naj bodo cenovno dostopni in skupinam mater naj bodo ponujene možnosti za majhne posle in 5. tako moški kot ženske naj bodo poučeni o gradnji in konstrukciji (Ochola 1996, 344–345).

opolnomočenje (2005, 188). Savenstedt in Häggstrom sta proučevala načine, kako cestnim dekletom vrniti družbeno določeno vrednost ženske in jih reintegrirati v družino (2005, 489). Mathiti je v svoji analizi treh zavetišč v Pretoriji (Južna Afrika) ugotovil, da je otrokov stik s starši v času njegovega bivanja v zavetišču ključen za njegovo reintegracijo v družino (2006, 267) in da so otroci, vključeni v dobičkonosne aktivnosti⁸⁶, občutili depresivno kvaliteto bivanja⁸⁷ (ibid., 268). McCreery je medkulturno in primerjalno prikazala pozitivne učinke gledališke uprizoritve življenjskih zgodb cestnih otrok, pri čemer so bili igralci cestni otroci sami (2001, 126; ibid., 144). Epstein je primerjalno proučeval izobraževalne programe za cestne otroke iz ZDA in Brazilije. Ugotovil je, da inovativni edukacijski programi omenjenih držav sledijo potrebam cestnih otrok ter upoštevajo vrednote in logiko ulične subkulture (1996, 300–301). Poudaril je, da so alternativni edukacijski programi za cestno mladino v primerjavi z izobraževanjem otrok iz prevladujoče družbe družbeno marginalizirani. Ta marginaliziranost obstaja tako v ekonomsko bolj kot tudi manj razvitem svetu (ibid.). Jacob in drugi so evalvirali ugandski državni model premestitve in izobraževanja ugandskih sirot (MORE) z ulice (2004, 3), ki je inovativni program za reševanje problema sirot z ulice v urbanih predelih afriških mest (ibid.). Ugotovili so, da je kljub začetnim dokaj pozitivnim rezultatom MORE potrebno še izboljšati določene vidike programa, kot so stroški, doslednost, razvoj, človekove pravice, prilagojenost izobraževanja sirot z ulice njihovim željam in uličnemu vedenju (ibid., 19). Duyan je svetoval ponudbo različnih kombiniranih dobredelnih služb za cestne otroke, ki bi jim omogočile varno in podpirajoče okolje, informacije, možnosti za razna usposabljanja, svetovanje ter boljše psihosocialne usluge; na tak način bi te službe cestnim otrokom vrnilo upanje (2005, 456–467; tudi Duyan 2005, 447). Youngova je poudarila preventivno delovanje v smeri zmanjšanja migracij otrok iz predmestnih in ruralnih območij, kar bi dosegli z izboljšanjem tamkajšnjih težavnih strukturnih vplivov (2004, 486). Veale in Dona (tudi Chama 2008, 412–413; Ochola 1996, 346; Droz 2006, 358) sta ponudili rešitve za učinkovite intervencije v življenja cestnih otrok, ki so osnovane na skupnostnem načinu pomoči⁸⁸ (2003, 266).

Antropološki avtorji so proučevali načine pomoči za cestne otroke skozi boljše poznavanje njihove ulične subkulture (Davies 2008; Bourdillon 1994; Aptekar 1991), problematizacijo aplikacije človekovih pravic na področje cestnih otrok (Nieuwenhuys 2001; Panter-Brick 2002;

⁸⁶ Takšne aktivnosti ali dela za zaslužek so npr. recikliranje papirja, prodaja sadja in zelenjave ipd. (Mathiti 2006, 264).

⁸⁷ Takšna statistično pomembna povezava med pozitivnimi ali legalnimi dobičkonosnimi aktivnostmi cestnih otrok in njihovimi negativnimi vplivi na te otroke je bila v Mathitijevi raziskavi nepričakovana (Mathiti 2006, 264). Namreč, te aktivnosti so cestnim otrokom povzročale negativne afektivne izkušnje oziroma povečale njihovo ranljivost za fizični in psihološki napad (ibid.). »Nepredvidljivost reakcij potencialnih strank skupaj z negativnimi javnimi percpcijami in diskurzom je lahko povišala njihov nivo tesnobe.« (ibid.). Slednja je povzročila upad zadovoljstva cestnih otrok v njihovem življenju in povišala njihovo izpostavljenost anksioznosti in stiskam (ibid.).

⁸⁸ Le-ta vsebuje skupek pristopov, ki omogočijo otroku, da ostane znotraj svoje razširjene družine in preprečujejo potrebo po separaciji ali preselitvi otroka v alternativno družino (Tolfree v Chama 2008, 412).

Schimmel 2006; Salazar 2006; tudi Salazar 2008) in razumevanje cestnih otrok kot aktivnih agentov socialnih sprememb (Davies 2008; Panter-Brick 2002; Bernat 1999). Davies je ugotovil, da cestni otroci skozi svojo ulično subkulturno skupino občutijo kvaliteto življenja, ki preglasi učinkovitost družbenih intervencijskih strategij pomoči (2008, 327). Službe za delo s cestnimi otroki bi morale identificirati »njihove potrebe in želje skozi dolgotrajno opazovanje« (ibid., 326). Prepoznanje »subkultur cestnih otrok zahteva program, osnovan na dialogu« (ibid., 327). Cestnim otrokom je treba ponuditi širši izbor njim dosegljivih rešitev (ibid.). Podobno je pisal tudi Aptekar in trdil, da je za razumevanje vsakdanjih uličnih izkušenj otrok treba biti z njimi v njihovih dnevni in nočni aktivnostih (1991, 327). Bourdillon je predlagal program za cestne otroke, ki bi jim bil dostopen in ki bi ponudil odnos zaupanja (1994, 530). Morebitne uspešne oblike institucionalne pomoči⁸⁹ bi bili centri⁹⁰, v katere lahko cestni otroci glede na svoje potrebe občasno pridejo in jih zapustijo, ko to želijo (ibid.). »Otroci so se že izkazali usposobljeni v prilagodljivih veščinah za preživetje na ulicah: vsak uspešen program mora temeljiti na teh krepostih« (ibid.). Nieuwenhuysova je pisala o spreminjajočih se trendih pomoči Etiopijcem v mednarodnih nevladnih organizacijah. Gre za prehod od miloščine⁹¹ k opolnomočenju lokalnih otrok za samopomoč ter za pravico do dela namesto brezplačne delitve hrane, oblek, plačevanja šolnin itd. (2001, 543–551). Panter-Brickova je poudarila, naj se spoznavnemu premiku v diskurzu o cestnih otrocih kot aktivnih državljanov in agentov sprememb (2002, 159) prilagodijo intervencije na področju cestnih otrok (ibid.). Schimmel je kritiziral odnos državnih agencij do reševanja življenjskih situacij cestnih otrok in poudaril podrejenost otrokovih nesvobodnih in neavtonomnih izbir strukturnim deprivacijam in patologijam življenja na ulici (2006, 230). Drugače kot Bourdillon je Schimmel predlagal ponudbo zavetišč za vsakega cestnega otroka, ki si ga ta sam izbere. Tiste cestne otroke, ki to priložnost zavrnejo, naj država skupaj z njihovimi sorojenci namesti v stanovanjsko oskrbo, prilagojeno njihovim potrebam (2006, 228–229). Schimmel je naglasil pomen uličnih vzgojiteljev, katerih prednosti so prepoznanje deformacij pri cestnih otrocih na ulicah in njihovo opolnomočenje na področju naučenih občutkov otrok o lastni neobglenosti⁹² (ibid., 229). Salazarjeva je predlagala prestrukturiranje vladnega pristopa do neenakega vrednotenja otrok, kar nudi pravičnejše varovanje vseh otrok, zlasti tistih iz nižjih socialnih razredov (Salazar 2006, 35). Bernat je navedel za primer dobre prakse institucionalni

⁸⁹ Kot npr. *Streets Ahead* (Bourdillon 1994, 530).

⁹⁰ To so prostori, kjer se lahko cestni otroci v miru umivajo, kuhajo, hranijo kakšno stvar in so deležni primerne komunikacije z odraslimi, ki jim nudijo izobraževanje, večine ipd. za doseg poštenega preživetja (Bourdillon 1994, 530).

⁹¹ Nieuwenhuysova je problematizirala izraz *street child* in piše, da ga je oblikoval mednarodni trg usmiljenja z namenom predstaviti afriške cestne otroke kot tiste, nad katerimi se izvaja nasilje, in kot tiste, ki kličejo k nujni moralni reformi afriške družbe (2001, 551).

⁹² »Nekateri cestni otroci trpijo zaradi 'naučene neobglenosti', odnosa, ki se pojavi iz izkušenj nemoči, pomanjkanja kontrole nad svojim okoljem in lastne zgodovine ponavljajočih se napak pri poskusu vaje kontroliranja svojega življenja. Vsebuje izražanje sprejemanja odnosa do življenja na ulici ter pomanjkanje interesa in energije za iskanje alternativ le-temu.« (Schimmel 2006, 228).

program *Lafanmi Selavi*, ki socializira cestne otroke v glasnike demokratičnega diskurza in agente socialnih sprememb (1999, 133).

Tudi cestni otroci iz Gome so se svetu odraslih zoperstavili in si ustvarili lasten unikaten bivanjski 'kozmos': ne le da živijo samostojno in neodvisno od odraslih, ampak so si ustvarili boljšo alternativo bivanja, s katero konkurirajo tradicionalnemu družinskemu okolju in industriji pomoči. Službe pomoči za cestne otroke iz Gome bi morale svojo dejavnost s pomočjo zgornjih spoznanj prilagoditi sociokulturnemu, subkulturnemu in individualnemu vedenju cestnih otrok iz Gome.

3 Analiza terenskega materiala

Za raziskovanje cestnih otrok iz Gome sem uporabila antropološko metodo terenskega dela – opazovanje z udeležbo (Godina 1998, 265–275), pri čemer sem upoštevala sekundarnost vloge informatorjev in iskala zanesljivost podatkov iz direktnega opazovanja. Sledila sem vsakdanjemu življenju ljudi, se učila njihov nativni jezik in na

Slika 3.1: Karta Demokratične republike Kongo (Demokratična republika Kongo 2013)

terenu relativno dolgotrajno bivala. Zanimala so me življenjska dejstva opazovancev, ki se jih ne zavedajo, a živijo in ravnajo v skladu z njimi. S svojim opazovanjem sem se želela približati in prevzeti gledanje in razumevanje opazovancev, pri čemer sem se morala oddaljiti od svojega zornega kota na opazovano kulturo in se približati zornemu kotu opazovanih. Pisala sem dve vrsti dnevnikov, o opazovanih ter o sebi (Godina 1998, 268–272)⁹³. Dnevnik o opazovanih sem delila na dva tipa dnevnikov, pri čemer sem v prvem pisala o cestnih otrocih (*Delo s cestnimi otroki*⁹⁴), v drugem pa o domačinih nasploh (*Domačini*)⁹⁵. S pomočjo lokalnih sodelavcev in cestnih otrok sem oblikovala slovarček uličnega argoja cestnih otrok iz Gome. Pri analizi zbranih terenskih podatkov sledim zgledu Macintyrove⁹⁶ (Burgess 2000, 177), ki je svetovala, naj se pridobljeni terenski material v raziskovalnem obdobju⁹⁷ kodira, pri čemer so kategorije sestavljene iz izjav in dogodkov. Slednje se kasneje medsebojno primerja. Sledi ponovno branje celotnega zbranega materiala in izbor različnih tipov le-tega. Različni tipi besedil se medsebojno primerjajo skozi konceptualne teme in naslove (ibid.). Sledi organizacija analize in predstavitev materialov (ibid.). Podatki se razvrstijo glede na prepoznane teme, nato pa se pregledata pogostost in distribucija tem skozi zbrane podatke ter se proučijo odnosi med glavnimi temami (ibid., 178).

⁹³ Razlog za to delitev je bil v mojem istočasnem izvajanju dveh vlog, kot humanitarne delavke in kot opazovalke nativcev s pomočjo antropološke metode, pri čemer sem svoje izkušnje zaradi dosega večje objektivnosti beležila ločeno v dva tipa dnevnikov.

⁹⁴ Prvotno ime za ta tip dnevnikov je bilo Osebjje, kasneje pa sem ga spremenila v primernejšega: Delo s cestnimi otroki.

⁹⁵ Poleg slednjih sem pisala tudi dnevnik *O sebi*, zbirala risbe, fotografije in kratke filme o cestnih otrocih ipd.

⁹⁶ Martha Macintyre, antropologinja in urednica avstralske revije za antropologijo. Poučuje filozofijo, antropologijo in socialno poizvedovanje na Univerzi v Melbournu, od leta 1979 pa raziskuje na Papui Novi Gvineji (UQP 2013).

⁹⁷ Macintyre tudi piše, naj se pred začetkom terenskega dela sestavi seznam raziskovalnih problemov, konceptov in indikatorjev, ki se jih v zgodnji fazi zbiranja podatkov pretvarja v seznam kategorij (Burgess 2000, 177).

Terenski podatki se predstavijo na opisni ali analitični način (ibid., 182). Omenjeni način je odvisen oziroma vezan na uporabljene teoretične perspektive in cilje raziskovalca ter na javnost, na katero se raziskovalec naslavlja (ibid.).

Svoj pridobljeni terenski material bom analizirala skozi naslednje raziskovalne koncepte⁹⁸: kultura cestnih otrok (1. kdo so in kako živijo), resocializacija⁹⁹ otroka v cestnega otroka (2. kako postanejo to, kar so) in odnos med cestnimi otroki in nevladnimi organizacijami (3. kako bi si oni želeli, da se jim pomaga). Pri tem želim prikazati kulturo cestnih otrok kot »skupek tistih sposobnosti, predstav in oblik vedenja, ki so si jih /.../ pridobili kot člani družbe« (Eriksen 2001, 12). Kultura se namreč »nanaša na pridobljene, kognitivne in simbolne vidike bivanja, *družba* pa na družbeno organizacijo človeškega življenja, načine komuniciranja in odnose moči« (Eriksen 2001, 13). Cestni otroci si s svojo kulturo organizirajo lastno preživetje v interakciji z drugimi cestnimi skupinami in z občo družbo prebivalcev Gome. Opazovala sem vsakdanje načine preživljanja cestnih otrok na ulici skozi njihove rituale¹⁰⁰ umivanja, dela, iskanja zaslužka, hranjenja, zabave, druženja, počitka idr. V teh praksah se skrivajo prikrita sporočila o bivanju cestnih otrok, ki so jim zavestno neznana, a delujejo v skladu z njimi. Drugo tematsko področje raziskovalnega dela je predstavljalo proučevanje procesa, v katerem otrok, živeč doma, postane cestni otrok. Med svojimi terenskimi izkušnjami sem opazovala tri stopnje, skozi katere je otrok, živeč doma, postal cestni otrok: *l'enfant sur la rue* (otrok na ulici), *maiboba* in *sbege*¹⁰¹. V prvi fazi živi otrok doma, a se zaradi revščine in drugih razlogov¹⁰² preživlja na ulici ter se najpogosteje ne šola, zaslužek pa običajno preda skrbnikom. Drugo fazo urjenja v *sbegeja* predstavlja otrok, ki prevzame vlogo *maiboba*: postopoma začne bivati na ulici, a v tem načinu življenja še ni utrjen in se občasno vrača domov. V fazi *maiboba* se otrok sooča z močno strukturo skupin uličnih otrok, ki so razdeljene po *sektorjih*¹⁰³. Člani uličnih skupin imajo svoje statuse in vloge. Naloga *maiboba* je, da se priključi eni skupini, saj sam praviloma ne bo preživel na ulici¹⁰⁴. Za vstop v skupino potrebuje otrok pogum, saj mora preiti zahtevne iniciacije. Če mu uspe, sledi obdobje urjenja in sprejemanja prave vloge cestnega otroka, *sbegeja*. A vsakdo tega ne zmore, saj so zanj potrebne posebne sposobnosti, spretnosti in osebnostne značilnosti, s katerimi bo otrok preživel na ulici. V zadnjem

⁹⁸ Ti koncepti se vežejo na raziskovalna vprašanja in hipoteze, ki jih predstavim v 4. poglavju.

⁹⁹ Resocializacija pomeni ponovna socializacija. »Socializacija je bila opredeljena kot 'medgeneracijska transmisija kulture' (T. Williams 1972) in kot 'način, s katerim postanejo posamezniki člani družbe in ki je utelešen v njihovi lastni izkušnji ter izražen v njihovem naučenem vedenju kot del kulture tiste družbe' (T. Schwartz 1976b: ix).« (Barfield 1997, 432).

¹⁰⁰ Pojem ritual povzemam po Torenovi (1999, 87) in ga razložim v poglavju 4.

¹⁰¹ Sinonima za *sbegeja* sta *mike* in *bile*.

¹⁰² Drugi razlogi, zaradi katerih otrok zbeži na ulico, so: ločitev staršev, otrok je v reji sorodnika in ima vlogo 'sluge', otrok je obtožen 'čarovništva', otrok je sirota, begunec, otrok je bil vojak v gverili in drugo. Več o tem beri v podpoglavju 3.1.1.3.

¹⁰³ *Sektor* (fr.: *le secteur*, sektor, odsek; predel, del; področje, panoga) je teritorij, kjer biva posamezna skupina cestnih otrok. Običajno je deljen na dnevni in nočni teritorij, pri čemer prvi predstavlja področje mestne četrti, kjer si otroci iščejo dobrine za preživetje, drugi, ki je običajno prav tako v centru mesta, pa služi kuhanju večernega obroka, počitku, druženju, obredom omame, spolnim užitek in spanju. Glej tudi Young in Barrett 2001, 386.

¹⁰⁴ In vendar obstajajo izjeme. O njih beri v poglavju 3.3.3.

poglavju bom spregovorila o problematičnosti aplikacije zahodnih konceptov otroka, otroštva in otrokovih pravic pri delu mednarodnih nevladnih organizacij s cestnimi otroki iz Gome. V Gomi sem spoznavala učinke pomoči NO cestnim otrokom in to, ali je pomoč dosegla svoj namen ali pa je le dodatno otežila situacijo cestnega otroka na ulici. Iskala sem oblike pomoči, ki jo cestni otroci želijo imeti in možne rešitve za njihovo kompleksno življenjsko situacijo.

3.1 Predstavitev sociokulturnega konteksta cestnih otrok iz Gome

3.1.1 Biti otrok v Gomi

3.1.1.1 Biti *mtoto*

*Mtoto*¹⁰⁵ iz Gome živi¹⁰⁶ v kolibi iz polivinila, pločevine, blata ali lesa. Ta bivališča si sledijo po lestvici od manjše do večje socialno ekonomske vključenosti v širšo družbo mesta Gome. *Mtoto* ima več sorojencev, za katere skrbi že v svojem zgodnjem otroštvu, jih neguje in vzgaja. Oblečen je v preprosta, skromna, zakrpana, umazana ali raztrgana oblačila, ki so kot 'kolaž' sestavljena iz različnih kosov tkanin, ne toliko po načelu estetike, kot po načelu dostojnosti zakrivanja telesa. Če ni bos, nosi izdelane posamezne kose obutev različnih modelov, *samaritanke*, *mapapa*, *bodaboda*¹⁰⁷, ali čevlje za obrede praznovanja: ti sledijo hierarhičnemu redu družbene veljavnosti. Neki otrok je obut »v ženske žametne svetlo rjave zimske nizke škornje s peto« (terenski zapis z dne 6. 12. 2005¹⁰⁸), drugi pa je »v znani rožnati bombažni trenirki in sivi športni jopici z odrezanimi rokavi« (terenski zapis z dne 9. 1. 2006). Ker je *mtoto* običajno pripadnik etnične skupine Nand¹⁰⁹, ima zanj značilno močnejšo, čokato, srednje visoko postavo s širšim potlačnim navihanim nosom in temno poltjo. V Gomi prebivajo tudi otroci iz etničnih skupin Hutujcev in

¹⁰⁵ V tej nalogi pišem o otroku, ki prihaja iz povprečne revne družine iz Gome, pri čemer izpuščam majhno število otrok, ki bivajo v premožnejših kolibah ali celo v hišah. V pripoved o *mtotu* ves čas vključujem opise iz bivanjskega konteksta cestnega otroka, ki je najprej *mtoto* in šele nato lahko postane tudi *maibobo*.

¹⁰⁶ Besedilo pišem v »etnografskem sedanjiku« (Godina 1998, 275), ki je »stilistična novost« (ibid.) Malinowskega za pisanje monografij v prvi osebi množine in v sedanjem času (ibid.).

¹⁰⁷ *Samaritanke* so preprosti sandali, narejeni iz avtomobilske gume. *Mapapa* in *bodaboda* so kupljeni sandali različnih kvalitete. *Mapapa* so sandali slabše, *bodaboda* pa sandali boljše kvalitete.

¹⁰⁸ Datumi citatov se ne ujemajo nujno z datumi opisanih dogodkov iz citatov, saj sem včasih zaradi prehitrega in preveč intenzivnega dogajanja pisala terenska besedila v dnevniko za nekaj dni nazaj.

¹⁰⁹ Nande so bantujsko ljudstvo centralne Afrike, ki prebiva v Demokratični republiki Kongo na ozemljih Beni in Lubero in v provinci Severni Kivu (Kabamba 2010, 272). Pri tem je zanimivo, da so pripadniki Nand »zaradi odsotnosti učinkovite državne suverenosti in v prisotnosti številnih oboroženih tekmecev za moč uspeli zgraditi in zaščititi samostojna, premožna, transnacionalna ekonomska podjetja v vzhodnem Kongu« (ibid.).

Tutsijev¹¹⁰, ki se vidno ločijo od Nand po izredno vitki in visoki postavi z ozkim koničastim podolgovatim nosom ter z drugačnim svetlečim srebrnkastim tenom temne kože. Pigmejci živijo v samozadostni izolirani skupnosti izven mesta Gome v *pori*¹¹¹ in niso vključeni v družbo drugih etničnih skupin v mestu, kot tudi ne v pod-družbo cestnih otrok. Imajo nižjo in čokato postavo, močno potlačen navihan nos in zelo temno barvo kože.

In končno, vrnitev v *Maison Gabinja*. Po poti peljeva koordinatorko projekta *Baraza*, ki dela s Pigmejci. S seboj nosi polno košaro nekih gomoljev. Pove, da se ljudje v Mgungi bojijo. Zbežali so od doma, še preden je Nkunda¹¹² prišel do njih. Pigmejci pa so brez strahu. Zbežali bodo šele, ko bodo zaslišali strele. Omeni spremembe, ki se danes kažejo v odnosu med Kongovci iz etnične skupine Bantujcev in Pigmejci. Slednje naj bi bile posledica delovanja *Baraze*. Namreč, danes se že kar nekaj pigmejskih otrok sme šolati v normalni šoli za ljudi iz Bantu porekla. Včasih Pigmejec ni smel sestiti za isto klop s Hutujcem. V tej vasi, kjer deluje *Baraza*, se je dogodila prva slavna civilna poroka v zgodovini Severnega Kivuja med dvema Pigmejcema. Slednji dogodek so obeležile kamere in mediji. Ljudje so težko verjeli, da se je poroka resnično zgodila. Obstaja mlad Pigmejec, ki je prišel že v 5. letnik srednje šole. Težave, ki jih imajo danes Pigmejci na tem ozemlju izven Gome, so alkoholizem, pomanjkanje zemlje za poljedelstvo in šibka obrt lončarstva (terenski zapis z dne 28. 12. 2006).

Otroci različnih etničnih porekel poznajo jezik in kulturo svoje matične etnične skupine¹¹³. Vsi poleg lastnega etničnega jezika govorijo načeloma tudi pogovorni svahili, ki je uradni jezik v vzhodnem delu Konga. Francoski jezik in knjižni svahili govorijo le tisti otroci, ki dlje časa obiskujejo šolo. Cestni otroci poleg omenjenih jezikov uporabljajo tudi svoj ulični argo *kindubile*.

V pričeskah otroka 'preberemo' njegov socialno ekonomski status, včasih pa tudi njegovo etnično poreklo.

Novi fant v *Maison Gabinja*, Julien, je drugačen od drugih *internih*¹¹⁴. Je tih, boječ in deluje 'krhko'. Ima ravne črne redke lase. Je izredno suh. Sodelavec mi pove, da imajo Somalci takšne lase kot Julien, zato ga otroci kličejo Somalec (terenski zapis z dne 28. 1. 2007).

¹¹⁰ Tutsiji in Hutujci prihajajo v DR Kongo iz Ruande in Burundija. Tutsijem se lahko reče tudi Batutsi in Hutujcem Bahutu. »Od leta 1950 so bili povprečni Batutsiji in Bahutujci identični v jeziku, ki so ga govorili, v religijskih verovanjih, v njihovih izobraževalnih in dohodkovnih nivojih, v akrih, ki so jih obdelovali in v številu otrok, ki so jih rodili. Tako v višini kot tudi v videzu niso bile razlike med Bahutujci in Batutsiji tako enolične, kot je to predlagala večina zgodovinskih in antropoloških poročanj. Pogosta je predstava, da je lahko odkriti večino Bahutujcev in manjšino Batutsijev in Batwajcev le na osnovi fizičnega videza. To zagotovo ni res. V času genocida /.../ so se /.../ zgodile pogoste 'napake' /.../ Mešane poroke so bile skozi stoletja običajne, posebno na jugu Ruande, kar je povzročilo, da mnogo ljudi ni ustrezalo niti fizičnemu stereotipu Tutsija niti Hutujca« (Hintjens 1999, 247). Twa ali Batwa ljudje so Pigmejci.

¹¹¹ *Pori* je izraz, ki ga govorci svahilija iz Gome uporabljajo za predel nizkega rastja z grmičevjem.

¹¹² Laurent Nkunda je bil vodja uporniške vojske v Severnem Kivuju (2004–2009), ki je simpatiziral s Tutsiji v Kongu in Ruandi. Takšnim ilegalnim vojaškim vodjem pravijo nekateri avtorji »warlords« (Beswick 2009, 337). »Na takšnih teritorijih, kot je vzhodni Kongo, obstaja naraščajoči mednarodni interes, ki se nanaša na /.../ 'brezvladna mesta' (Commission for Africa, 2005; Dagne, 2002) /.../, ti prostori so za razviti svet viri za nezашčitenost« (ibid., 337–338). »Takšne cone s spodbijano avtoriteto so lokacije za potencialne inovacije v vladanju in predstavljajo izzive za idejo o ničelni suverenosti. Trenutni pristopi izgradnje države ne uspejo prevzeti teh inovacij, saj so uporabili /.../ 'enojno vrhovno perspektivo', ki 'predvideva individualnost države in ne dojame, kako so mednarodne strategije uničljive, prilagodljive in odporne' (Heathershaw in Lambach 2008, p. 276)« (ibid.).

¹¹³ Več o multietničnosti otrok beri v Young 2001, 390.

¹¹⁴ *Interni* so cestni otroci, ki bivajo v internatu 'službe pomoči', *amido* pa tisti otroci, ki v njem ne bivajo, a obiskujejo šolo v okviru 'službe pomoči'. Izraz *eksterni otrok* se uporablja za otroka, ki ne biva v internatu in ne hodi v šolo 'službe pomoči' ter je v 'centru'

Urejen in socialno vključen otrok (ali mladostnik) ima ne glede na spol pobrito glavo, ki je premazana z losjonom. Otrok, ki »ima 8 milimetrov dolge¹¹⁵ lase« (terenski zapis z dne 26. 10. 2005), ne sme biti pri pouku v šoli.

Barva las je drugi prepoznavni element, s katerim se razbere bivanjski kontekst otroka, saj »svetli lasje pomenijo podhranjenost ali slabo kvaliteto las¹¹⁶« (terenski zapis z dne 6. 10. 2005), temni odtenek las pa potrjuje zdrav način življenja. Dekleta si goste kodraste lase stkejo v različne pričeske v obliki kitk, čopkov, z dodanimi umetnimi lasmi ali lasuljo.

Nekateri otroci imajo »čudne popke, iz katerih tišči ven en velik 'tulec' črev« (terenski zapis z dne 13. 11. 2005). Takšen podaljšan popek kaže na to, da je bil otrok rojen v domači kolibi, kjer je pri prerezu popkovine prišlo do razlitja črev. Drugi otroci imajo v licih ali po telesu podolgovate brazgotine ureznin, s katerimi so na tradicionalen način zdravili določene bolezni. Kongovski dečki so obrezani, tisti ruandskega porekla pa ne.

Koža otrok je različnih tenov svetlo ali temno rjave barve, kar pripoveduje o pogostosti izpostavljanja soncu in etničnem poreklu¹¹⁷. Opazne so razlike v lesku povrhnjice kože otrok: nekateri imajo lepo negovano in napojeno kožo z losjoni, ki ima svetleči lesk, drugi, bolj revni otroci, pa tanjšo kožo z rahlo nagubano, razbrazdano in izsušeno povrhnjico, ki je pogosto 'posejana' z garjami, ranicami ali brazgotinami.

Veliko *shegejev* ima luskasto kožo, roke in noge. Menda zaradi nečistoče, saj se ne umivajo dovolj. Srečava dva ... z ulice. Videti sta suha, nezdrava in sestradana (terenski zapis z dne 6. 12. 2005).

Poleg garij imajo otroci iz Gome še številne druge bolezni, kot so podhranjenost, malarija, trebušni tifus ali drugi tifus, tetanus, mumps, epilepsija, aids, kolera, hepatitis, tuberkuloza, razne bakterijske bolezni v obliki turov, abscesov, oteklin, gnijoče kosti in drugo. So žrtve zajedavcev, kot so uši v oblekah ali laseh, peščene bolhe za nohti na nogah, paraziti v črevesju, pod kožo, v krvi in podobno, ali pa so tarča glodavcev, kot so miši, ki jim med spanjem grizejo spodnji del stopal. Nekateri dečki imajo zdravstvene težave, ki so posledica neuspešnega tradicionalnega obreda obrezovanja s strani zdravilcev. Otroci so pogosto poškodovani in ranjeni.

Patrick Kito je z boso nogo skočil na kos pločevinaste strehe in se globoko urezal¹¹⁸; ... Neki deklici je v CDB skozi lice priletel naboj ..., ustavil se ji je na zobeh ..., izruval ji je dva zoba¹¹⁹ (terenska zapisa z dne 28. 7. 2006; 3. 10. 2007).

le na obisku. Internat je spalnica v 'centru pomoči'. V program primarne celostne vsakodnevne oskrbe cestnih otrok v internatu spadajo: prehrana, obleke, obutev, sredstva za higieno, zdravstvena nega, šolanje, delo z družino ipd.

¹¹⁵ Dolgi oziroma visoki lasje, ki z močnimi kodri in gosto prepletenimi lasmi rastejo v obliki krošnje na deblu.

¹¹⁶ Svetli lasje lahko pričajo tudi o mešanem etničnem izvoru otroka, pri čemer je prisoten genetski zapis belca. A podobnih primerov je bilo izredno malo.

¹¹⁷ Nekateri odrasli (premožnejši) ljudje, ki težijo k posnemanju elementov evro-ameriške kulture, si spreminjajo ten kože od temne k bolj svetli s pomočjo krem ali drugih izdelkov za posvetlitev kože.

¹¹⁸ Bilo je med begom pred vojsko, ki je lovila cestne otroke.

¹¹⁹ »Prišli so vojaki, ki so streljali. Želeli so vzeti ranjeno deklico, da bi prikriji dokaze« (terenski zapis z dne 3. 10. 2007).

V imenih ali poimenovanjih otrok razberemo vrsto elementov, ki opisujejo, kateri po vrsti se je rodil, njegov spol, zgodovinsko-časovno obdobje, v katerem je bil rojen, etnično poreklo, rod njegovega očeta ali vrsto verovanja njegove družine. Cestni otroci imajo poleg družinskih imen tudi lastno cestno ime. Otroci iz Gome običajno ne poznajo datuma svojega rojstva, saj so rojeni doma in nimajo rojstnega lista. Rojstni dnevi se ne praznujejo tudi zaradi revščine. Otroci pogosto ne poznajo točnega števila svojih let.

Družine otrok iz Gome so največkrat 'zapečateni' z revščino. Mnoge prebivalce Gome, zlasti otroke, pesti podhranjenost. Če starši in njihovi otroci s prodajo živil na tržnici, nošenjem tovora, potiskanjem *charrette*¹²⁰, vožnjo *chukuduja*¹²¹, taksi *minibusa*¹²² ali taksi motorja, poljedelstvom, proizvodnjo oglja ali drugo dejavnostjo zaslužijo dovolj, plačajo otroku šolanje v osnovni šoli. Otroci poleg varstva, nege in vzgoje sorojencev opravljajo tudi druge zadolžitve: nosijo vodo¹²³, pomagajo na polju in v kuhinji, perejo perilo, nosijo tovor na tržnici, kuhajo, prodajajo, ali beračijo.

3.1.1.2 Pogled v otrokov *kila siku*¹²⁴

Nativci običajno jedo v večernem času. Pripravijo si *maniok*¹²⁵, *fufu*¹²⁶, kuhane zelene banane, *bugali*¹²⁷ ali redkeje riž. Priloga je dodana omaka iz zelenjave: *lenga lenga*¹²⁸, *sombe*¹²⁹, zelje, fižol in njegovi listi, listi buč ipd. V času praznovanja jedo suhe ribe (*tilapia*¹³⁰, *ndakala*¹³¹) ali koščke govejega oziroma kozjega mesa. Jedo z rokami na način oblikovanja kroglic (*tongi*) iz priloge, s katerimi zajamejo omako. Zjutraj pijejo črni čaj s sladkorjem ali – redkeje, predvsem otroci – jedo močnik, čez dan pa mlajši nativci morda dobijo še kakšen *chapati*¹³², sladek krompir, palico trsnega sladkorja, *ndazi*¹³³, krofek¹³⁴ in drugo.

¹²⁰ Fr.: ciza, dvokolnica, voziček, kareta. Nativci natovorijo dvokolnico in jo vlečejo ali potiskajo od kraja, kjer so jo natovorili, do točke, kjer jo bodo raztovorili. Ciza je cenejši način transporta.

¹²¹ Sva.: leseno kolo, podobno skiroju, ki se poganja z ного in služi za prevoz tovora.

¹²² Kombi, ki je namenjen za prevoz ljudi.

¹²³ Nositi vodo pomeni iti po vodo z 20-litrsko »kanto« do javne pipe v bližnjem mestnem predelu ali do jezera ter jo polno prinesiti na glavi ali na hrbtu nazaj do doma. Ta pot je ponavadi dolga več kilometrov.

¹²⁴ Sva.: vsakdan(jik).

¹²⁵ Sva.: *maniok* je priljubljena kulturna rastlina revnih prebivalcev iz tropskih krajev. Druga mednarodna imena za *maniok* so tudi tapioca, kasava ipd. V citiranem primeru skuhamo cele gomolje manioka, ki jih jedo zraven omake.

¹²⁶ Sva.: *fufu* je priljubljena nasitna priloga iz *manioka* ali *kasave*, nekakšna polenta iz *manioka*.

¹²⁷ Sva.: *bugali* je neslana priloga iz rumene koruzne moke.

¹²⁸ Rastlina nižje rasti, pri kateri se jedo njeni listi.

¹²⁹ Nadzemni del gomoljnate rastline maniok, pri kateri se jedo njeni listi.

¹³⁰ Nilaska tilapia, *Oreochromis niloticus*, spada v skupino *cichlids*, znanih kot 'tilapie' /.../, ki so tradicionalno v glavnih ribiških zajetjih v večjem delu afriških notranjih voda (Haug in drugi 2008, 1413).

¹³¹ *Ndakala* so majhne ribice iz jezera, dolge približno 6 cm. V jezeru Kivu ni veliko rib. Pravijo, da zaradi vulkanskega plina.

¹³² Sva.: jed, podobna ocvrti palačinki.

¹³³ Sva.: ocvrto sladko pecivo.

¹³⁴ Krofek ali *le beignet* (fr.) je pecivo, podobno krofu, v obliki majhne kroglice.

Veliko je *eksternih* otrok, ki se želijo polastiti pojedine. Nekje so dobili palico trsnega sladkorja in srkajo njegova sladka vlakna. En otrok ima železno žlico brez ročaja, s katero previdno srka močnik. Redki med jedjo sedijo na klopeh, večina je na tleh, pri čemer njihove obleke kmalu niso več čiste. Tretja skupina otrok sedi na slamnati preprogi. Kuhar Fredi sproščeno zapeše s poudarjenim ritmom v medenici. Po drugem obroku vzgojitelj spusti še vse *eksterne* otroke, da postrgajo posodo od močnik (terenski zapis z dne 15. 10. 2005).

V prostem času se otroci igrajo in družijo s sovrstniki. Fantje se igrajo s *kinga*¹³⁵, si izdelajo vozila iz konzerve, kartonov, ostankov plastičnih sandalov ali bananinega debla, izvajajo akrobacije na pnevmatikah avtomobilov in drugo. Deklice si na hrbet privežejo cvet bananinega drevesa, ki ima vlogo punčke. Njihova druga igra je *vitoto*¹³⁶. Otroci igrajo afriški šah (*mangura*), pri čemer v zemljo ali pesek izdolbejo igralno površino, kamenčke pa uporabijo za igralne figure. Žogo si izdelajo iz odvrženih plastičnih vrečk, ki jih z vrvicami zvežejo v kroglo. Nekateri fantje na ulici igrajo ročno izdelan majhen biljard. Dva otroka se »igrata *damo* iz zamaškov od steklenic« (terenski zapis z dne 15. 10. 2005).

Dečki se med sprehajanjem držijo za roke. Slednja gesta me sprva preseneti, a kmalu opazim, da držanje za roke med dečki ali odraslimi moškimi predstavlja povsem normalno vedenje. Otroci ne plavajo v jezeru, saj se bojijo vode. Izjema so cestni otroci, ki s svojim načinom življenja presegajo kulturne prepovedi in zapovedi, zato le-ti plavajo.

Socializacija otrok v Gomi poteka po tradicionalnih načelih vzgajanja popolne podrejenosti ženske moški 'nadvladi'. Moški si žensko 'kupi' s tradicionalno poroko. Vsota denarja ali materialnih dobrin za prejem žene ni majhna. Moški se mora za pridobitev partnerice v zakon posebej potruditi. Cena za prejem žene se razlikuje glede na njeno starost, izobrazbo, nedolžnost¹³⁷, materinstvo¹³⁸, etnično poreklo in drugo. Zatem ostaja žena kot moževa 'last' v njegovi posesti, kar velja tudi za njune otroke. Žena opravlja večino del na domu kot tudi na polju in hkrati išče zaslužek v mestu s prodajo ali nošenjem tovora ipd. Moški opravlja kakšno delo ali le postopa naokoli in se druží z drugimi moškimi.

Pri vzgajanju otrok je raba fizičnega nasilja normalna.

Tako mi sodelavci začudeno pripovedujejo: »V kulturi Burundijcev oče ne sme tepsti svoje hčerke.« ...

Temu se Kongovci posmehujejo, saj pri njih takšna prohibicija ne velja (terenski zapis z dne 13. 9. 2006).

Mnogi starši, zlasti očetje, so predani prekomernemu pitju alkoholnih pijač.

¹³⁵ Sva.: *kinga* (kolo): igra s platiščem kolesa, ki ga otroci porivajo s palčko, pritrjeno z vrvico na platišče.

¹³⁶ Več o tej igri beri v poglavju 3.2.6.

¹³⁷ V smislu, da je zaročenka devica, da ni imela spolnih odnosov pred poroko. Slednji pogoj se razlikuje v posameznih etničnih skupinah od bolj do manj potrebne.

¹³⁸ Če je ženska neporočena in ima otroka, v kongovskih razmerah ni veliko vredna: moški si jo lahko prilasti tudi brez ali z minimalnim plačilom njeni družini. Pri ponovni poroki ločene ali odvoele žene z otroki pa je drugače: žena si izbere novega moža zato, da ji nudi boljše socialno ekonomsko bivanje kot prejšnji mož oziroma si kot vdova išče novega zakonca, pri čemer zanju veljajo drugačne razmere poročnih obredov in socialne vrednosti kot pri dekletih samohranilkah.

Pogovori, druženje, ples, petje in praznovanje so pomembni elementi vsakdanjika prebivalcev Gome.

Otroci gredo sami od sebe pred tablo in po lastnem izboru odločno in samozavestno pojejo, ploskajo in plešejo. Včasih se nastopajočemu pridružijo tudi drugi otroci iz razreda, veliko se smejejo in klepetajo. Sodelavec mi prevaja besedilo pesmi, ki jo poje neki otrok: Nekdo iz vasi je dobil pismo. Ker ni znal brati, je iskal osebo, da mu ga prevede (terenski zapis z dne 15. 12. 2005).

Med odraščanjem otrok (*watoto*) v dekleta ali fante (*vijana*)¹³⁹, se med njimi pokažejo pomembne spolne razlike in značilnosti.

Domačini pravijo, da dekleta v adolescenci ne kadijo in pijejo kot fantje, ampak se ličijo, rišejo rožice in pišejo pisma svojim dečkom ... Dekleta iz običajnih družin so doma spodobno oblečena, ko pa gredo v mesto, se preoblečejo v bolj izzivalna in seksualno privlačna oblačila¹⁴⁰ ... *Kupanula* je izraz, ki ponazarja stanje adolescentov, ko le-ti sanjajo o svojem življenju v prihodnosti (terenski zapis z dne 13. 9. 2006).

3.1.1.3 Otroci z 'nalepkami'

Otroci z 'nalepkami'¹⁴¹ so: 1. otroci, ki živijo kot sirote, a imajo žive starše¹⁴²; 2. *otroci-vojaki*; 3. otroci, ki so sirote; 4. otroci, ki so žrtve 'trgovine z belim blagom'; 5. začarani otroci¹⁴³; 6. zapuščeni, trpinčeni ali otroci, izgubljeni med vojaškimi napadi; 7. otroci na cesti¹⁴⁴; 8. otroci, ki so odvisniki od 'služb pomoči' in 9. cestni otroci. Neki otrok je lahko hkrati subjekt ali žrtev več stisk ali 'nalepk'. 'Nalepke' medsebojno sovplivajo – ena lahko povzroči nastanek druge.

¹³⁹ Naj razložim še druge izraze za človeka med stopnjami odraščanja. Omenili smo *mtota* (mn.: *watoto*; otroci) in *kijano* (mn.: *vijana*; mladostniki). Na splošno rečejo osebi ali človeku *mtu* (sva.), kar pomeni poleg omenjenega tudi posameznik in nekdo. *Mtu mziima* (sva.) predstavlja človeka, ki je popoln, celoten, zrel in odrasel. V pogovornem svahiliju rečejo odraslemu človeku tudi *mkuwua* (sva.: velik, širok, glavni) ali *le grand* (velik) ter *papa* (oče v širšem pomenu) ali *mama* (mati v širšem pomenu).

¹⁴⁰ Slednje vedenje deklet nativci imenujejo tudi *bipper* (fr.: pisk): pomeni pozvoniti na telefon in prekiniti z namenom, da prejemnik klica pokliče nazaj sporočevalca in je prejemnik tisti, ki prevzame strošek klica. V omenjenem citatu pa *bipper* predstavlja dajanje signalov, znakov, vabljenje, provokacijo, klicanje, zavajanje in snubljenje moških s strani deklet ali žensk.

¹⁴¹ Z izrazom 'nalepke' ali 'etikete' želim prikazati ekonomsko socialne stiske, težave in usode otrok v Gomi, ki jih povezujem z Goffmanovimi koncepti o družbenem etiketiranju ali stigmatiziranju (Goffman 2008, 11–25). Goffman pravi, da stigma ali tudi »hiba, pomanjkljivost ali prizadetost /.../ povzroča posebno neskladnost med navidezno in dejansko socialno identiteto« (Goffman 2008, 12). Uporablja se »za lastnost, ki je hudo diskreditirajoča /.../, lastnost, ki lahko stigmatizira en tip nosilcev, potrjuje običajnost drugega in zatorej sama po sebi ni hvalevredna niti sramotna« (ibid.). »V grobem razlikujemo tri vrste stigem: prvič, telesno odbojnost /.../, drugič, značajske lastnosti /.../, tretja vrsta so skupinske stigme rase, narodnosti in veroizpovedi« (ibid.). V našem primeru cestnih otrok iz Gome gre za kombinacijo vseh treh vrst stigem, s katerimi jih kategorizira kongovska javnost. V svojem delu želim predstaviti vidik otroka kot žrtve socialnih etiket v njegovem čustvovanju, doživljanju, mišljenju in delovanju. Le nekateri izmed otrok z 'nalepkami' postanejo tudi cestni otroci.

¹⁴² Otroci, ki živi kot sirota, a ima žive starše, je tisti, čigar starši so razvezani in ponovno poročeni z drugimi partnerji.

¹⁴³ 'Čarovnija', 'čaranje', 'čarodejstvo' (ang. *sorcery*, fr. *la sorcellerie*) je termin, drugačen od 'čarovništva' (angl. *witchcraft*, fr. *la magie*) in »je bil v britanski socialni antropologiji zgodaj uveljavljen za razlikovanje magičnih praks aktualnih izvajalcev od magičnih izvajalcev, katerih obstoj je bil le domneven in ki so jih pogosteje povezovali s 'čarovnicami'. Ti, katerih namen so ubesedili z delom *magije* in ki so imeli urjenje in orodja, so bili poimenovani kot 'čarovniki' ali včasih kot 'šamani'. Kakorkoli pa termin 'čaranje' deli s 'čarovništvom' raje zlonamerno asociacijo s škodo kot z zdravljenjem ali zaščito« (Barfield 1997, 442). Biti začaran otrok (sva. *mlozi*; fr. *sorcier*) je v Gomi dokaj nov fenomen, povedo nativci, ki se pojavi vzporedno z začetki razpada socialnopolitične strukture DR Konga in humanitarnih katastrof (3.2.1.1).

¹⁴⁴ Več o tem beri v poglavjih 2.1.2 in 3.1.2.1.

Struktura družin otrok iz Gome je raznovrstna: monogamna, poligamna, enostarševska ali pa so skrbniki otrok sorodniki njihovih staršev in drugi ljudje. Številni starši se ločijo: predvsem se žene ločijo od svojih mož zaradi ponovne poroke z drugim partnerjem, ki je materialno bolj preskrbljen. V takšnem primeru ostanejo otroci iz razdrte zakonske zveze pri svojem biološkem očetu, saj so zaradi sklenjene tradicionalne poroke postali njegova 'last'. V primeru razvez med starši je otrok izpostavljen nevarnosti, da postane nikogaršnji: pri ponovni poroki očeta z novo ženo postane otrok iz prvega zakona drugorazreden in neželena breme svoji mačehi – kot otrok, ki je sirota, a ima žive starše. Nekateri otroci so sirote z enim ali obema staršema. Teh zaradi vojnih razmer, naravnih nesreč in bolezní ni malo. Zanje poskrbijo sorodniki ali 'službe pomoči'. Tudi ti otroci, kot otroci iz razvezanih zakonskih zvez, lahko v skrbniški družini prevzamejo vlogo služabnika in imajo manjvredni položaj v primerjavi s pravimi otroci družine, v kateri živijo. Mnogi otroci, zlasti tisti iz vasi, so nasilno rekrutirani v paravojaške sile, milice ali gverile, kjer postanejo *otroci-vojaki*¹⁴⁵. Nekateri otroci se pridružijo vojski po svoji volji.

Pred 3 leti se je v Masisiju, star 12/13 let, neki otrok prostovoljno pridružil gverili *Mayi-Mayi*¹⁴⁶ ... Ko je namreč opazoval, kako Tutsiji ubijajo njegove domačine, ga je bolelo srce. Nekega dne se je vrnil na svoj dom v vojaški uniformi ..., tako ga njegovi starši niso mogli prisiliti, da bi izstopil iz vojaške milice. Bojeval se je v Masisiju, Walikaliju idr. Februarja 2006 ga je MONUC¹⁴⁷ demobiliziral ..., on sam pa ni želel izstopiti. Sedaj se šola za mizarja in živi v MIDEFEOPS¹⁴⁸. Pripoveduje nama o življenju gverilca. Spal je pod milim nebom, pogosto ga je zeblo in po en teden je bil lačen. Jedli so tudi trupla ljudi¹⁴⁹. Posamezni deli trupla so rezervirani za različne osebe: jetra za šefa vojske, glava in prsi žensk pa za zdravila proti smrti ... Verujejo v to, da ko vojaki spijejo to zdravilo, postanejo nesmrtni in jih ni mogoče ubiti ..., vedno preživijo. Stegna in meča jedo običajni vojaki *Mayi-Mayi* ... Jedli so tudi živali iz *pori*. Potrdi, da so jedli vse vrste in dele omenjenih živali. Ves čas so pili neko zdravilo za moč in dobro kri. Kadili so 'travo'¹⁵⁰ in uživali druge droge (terenski zapis z dne 28. 12. 2006).¹⁵¹

V Gomi preži nevarnost, da postane otrok žrtev 'trgovine z ljudmi' in njihovimi organi – 'trgovine z belim blagom'.

Ponovno so odkrili neko ruandsko gospo, ki je ukradla kongovskega otroka in ga prodala v Ruando, od tam pa ni več znano, kaj se je zgodilo z njim (terenski zapis z dne 12. 6. 2007).

¹⁴⁵ Fr.: *les enfants soldats*, sva.: *kadogo* – izredno majhen, nepomemben.

¹⁴⁶ *Mayi-Mayi*, *Mai-Mai* oziroma *Mai-Mai*: kakršnakoli lokalna vojaška skupina, ki se je oblikovala in začela delovati v času druge kongovske vojne v DRK (Wikipedia 2012e; glej tudi Gettleman 2007). Te delujejo še danes.

¹⁴⁷ MONUC pomeni *La Mission de l'Organisation des Nations unies en République démocratique du Congo (Misija Organizacije združenih narodov v Demokratični republiki Kongo)*. Delovala je v obdobju od leta 1999 do 30. 6. 2010. Od 1. 7. 2010 se je preimenovala v MONUSCO: *Une mission de maintien de la paix en République démocratique du Congo de l'ONU – Misija Organizacije združenih narodov za vzdrževanje miru v Demokratični republiki Kongo* (Wikipédia 2012a).

¹⁴⁸ *Surachuma* (sva. *Železni obraz*) je slengovski izraz otrok za 'službo pomoči', ki se sicer imenuje MIDEFEOPS. Koordinira jo župan mesta Gome. Otroci pravijo, da so v tem 'centru' le začarani otroci in je zaradi tega ne marajo.

¹⁴⁹ »Človeškega mesa menda ni treba soliti, saj je že samo po sebi dovolj slano,« (terenski zapis iz dnevnika Potovanje po reki Kongo z dne 15. 11. 2007) pravi možki, ki se je bojeval v vojni *papa* Kabile – druga kongovska vojna. Tamkajšnji prebivalci vasi – s severa DRK – so namreč morali prisilno jesti človeško meso sovražnikov: kos popečenega mesa z rezino kasave (*manioka*) (ibid.).

¹⁵⁰ 'Trava' kot marihuana.

¹⁵¹ Zgodbo pripoveduje cestni otrok, ki sem ga s sodelavcem slučajno srečala na poti v MIDEFEOPS.

Nevarna stiska otrok iz Gome je tudi kulturna obsodba, da so začarani. To so otroci, obtoženi čaranja in začaranosti. Družba in družina gojita strah in odpor do začaranih otrok. Domačini skušajo pri začaranih otrocih ozdraviti njihove simptome začaranosti. Postopke od-čaranja vodijo pastorji in duhovni vodje raznih sekt ali tradicionalni zdravitelci (*le guérisseur*). *Les sorciers*, pri katerih ne opazim nobenih abnormalnosti, utrpijo procese od-čaranja, ki pomenijo krute posege v njihova telesa. S takšnimi postopki trpinčijo ali odstranijo posamezen ud otroka, ga silijo v postenje ali mu grozijo z ubojem. Ti otroci zbežijo na ulico¹⁵², v drug kraj ali v 'službo pomoči'. Začarani otroci lahko postanejo tudi fizično ali mentalno ovirani otroci, otroci z epilepsijo, albini in podobni.

Ob jezeru sem srečala Bibile s svojimi 'sestrami'¹⁵³. Ves dan so prale perilo. Prosjajčijo me. Eno dekle ima brazgotine od močnih opeklin po obrazu, vratu in telesu¹⁵⁴. Na hrbtu nosi dojenčka (terenski zapis z dne 12. 2. 2007).

Obstajajo trpinčeni, zanemarjeni ali zapuščeni otroci ter tisti, ki so bežali pred vojaškimi nemiri. Ti trajajo na ozemlju vzhodnega DR Konga že poldrugo desetletje. Otroci se na begu pred vojaškimi napadi in ropi pogosto izgubijo in se ne znajo vrniti na svoj dom. Te begunce ali izgubljene otroke oskrbijo tuja družina, 'službe pomoči', ali ostanejo na ulici kot brezdomci. Slednji se pridružijo uličnim skupinam cestnih otrok.

Neki novinec v MG pravi, da je *l'enfant de la guerre*¹⁵⁵; ... Tuma, ki je *interni*, je rojen v času vojne. Njegovo drugo osebno ime je Vita¹⁵⁶; ... Neki otrok je prišel v MG ... v izredno slabem zdravstvenem stanju. Podhranjenost ali AIDS? Za zdaj velja za zapuščenega otroka¹⁵⁷ (terenski zapisi z dnevov 3. 5. 2006; 6. 3. 2007; 9. 7. 2007).

Mnogi otroci iz skrajno revnih družin zaradi lakote delajo na ulici ali se preživljajo na kakšen drug način. Takšne otroke so humanitarne organizacije poimenovala *l'enfant sur la rue* (otrok na ulici). Nekateri zaradi podhranjenosti končajo v bolnišnici.

Kot 'odvisnike od služb pomoči' sem poimenovala posebno kategorijo otrok, ki so že oziroma si želijo 'okusiti' materialno ugodje v 'službah pomoči', saj se tam živi vsekakor bolje kot doma. Redki so otroci, ki v domačem okolju bivajo v primernih bivalnih, prehrabnih in drugih

¹⁵² Izraz biti na ulici/cesti, iti na ulico/cesto ali biti z ulice/ceste uporabljam za pojav, ko se otrok odloči bivati na ulici in postati ulični otrok. Ker je bila pri mojem opazovanju raba teh terminov povsem normalizirana, sem jo prenesla tudi v svoje pisanje.

¹⁵³ 'Sestra' v tem besedilu ne pomeni krvne sestre, ampak prijateljico ali kolegico. Podobno se uporablja tudi izraz 'brat'. 'Mama' (mati) ali 'papa' (oče) se uporabljata tudi za katerokoli odraslo žensko ali moškega. Tako so na primer bivšega predsednika Konga imenovali 'papa' Kabila, sedanjo državno socialno uslužbenko, zaposleno v Gomi, imenujejo 'mama' Rusimbuka, mene pa so klicali 'mama' Alenka.

¹⁵⁴ Brazgotine od opeklin so posledica zdravljenja začaranosti.

¹⁵⁵ Otrok vojne.

¹⁵⁶ *Vita* (sva.) pomeni vojna.

¹⁵⁷ Zapuščen otrok (slo.); *ENA: l'enfant abandoné* (fr.).

pogojih. Nekateri drugi pa navkljub ugodju, ljubezni in varnosti v matični družini postanejo težavni, 'nestabilni'¹⁵⁸, uporniški in zbežijo v vrele uličnih strasti, adrenalina in zabave.

Omenjene 'nalepke' otrok predstavljajo tako vzroke kot tudi razloge, da se nekateri izmed njih odločijo za bivanje na ulici. Med razkrojem družinske, družbene in ekološke strukture so namreč postali nikogaršnji, z bivanjem na ulici pa so ponovno postali del nekoga – del ulične skupine.

3.1.2 Biti cestni otrok iz Gome

3.1.2.1 *L'enfant dans la rue, l'enfant sur la rue* in cestni otrok

Nekoč me neki otrok podučil, da otroci, ki bivajo na *Virungji*, niso *maibobi* ..., *maibobo* namreč pomeni 'tisti, ki krade'. Tudi zase pravi, da ni *maibobo*; ... Neki vzgojitelj iz 'službe pomoči' za cestne otroke mi razloži razliko med *shegejem* in *maibobom*: prvi predstavlja izraz za uličnega otroka, ki je vaje in prilagojen bivanju na ulici ter je dokaj urejen, drugi pa se nanaša na novinca na ulici, ki je umazan, neurejen in se na ulično življenje še le navaja; ... Nekdo mi reče, da sta v Gomi dve vrsti *shegejev*: tisti, ki kradejo in tisti, ki ne kradejo ..., drugi pa pravi, da vsi ulični otroci kradejo in so zato vsi *maibobi*; ... *Shege* Vincent prestriže razred kot lisjak ..., je potuhnjen in nagovarja Oskarja ..., pazim, da česa ne ukrade. Ima usločen hrbet in glavo, skrito med rameni ..., njegov pogled je dvoličen; ... Med uličnimi delavci¹⁵⁹ obstajajo nesoglasja o konotaciji izrazov za uličnega otroka. Neka nativna sodelavka meni, da *maibobo* dobesedno pomeni 'daj mi nazaj moj denar', *shege* ne vsebuje žaljive konotacije in *bile* nosi vlogo komplimenta; ... Evropejski sodelavec trdi, da poimenovanja *bile* ne pozna, česar sama ne bi trdila. Pri nazivu *mike* sta imela sodelavca različni mnenji ... Evropejec pravi, da je raba omenjenega naziva pri cestnih otrocih zaželen, Kongovka pa se nad njegovo izjavo zgrozi in pravi, da ni dobro nekomu reči *mike* (terenski zapisi z dnevov 8. 10. 2005; 20. 3. 2006; 10. 11. 2005; 11. 10. 2005; 29. 12. 2005; 28. 10. 2005).

Sama dodajam, da je odziv cestnega otroka na to, kako ga poimenujemo, odvisen tudi od vsebine in kvalitete odnosa med otrokom in uličnim delavcem ter od zgodovine njihovih medsebojnih izkušenj.

Nativni sodelavci mi končno svetujejo, da je cestne otroke v Gomi najbolje nasloviti z *wabile*¹⁶⁰, kar zveni prijateljsko. Poimenovanja z nazivom *shege* ne bodo dobro sprejeli, saj se tako smejo poimenovati le oni med sabo (terenski zapis z dne 16. 6. 2006).

¹⁵⁸ Nativni izraz za uporniške, ošabne otroke, ki se jih težko vzgaja. To so otroci, katerih vedenje odstopa od socialno primernih, dovoljenih in dostojnih oblik vedenja. Izraz biti 'nestabilen' oziroma biti *aller-retour* (fr.: 'iti in se vrniti'; premik iz enega v drug kraj in vrnitev v prvotnega; povratnik; 'gre in se vrne') smo uporabili za cestne otroke, ki so že bivali v našem 'centru' in se ponovno vrnili na ulico. Ponazarja veliko nestabilnost cestnih otrok in stalno njihovo kroženje med ulico, 'centrom' in domom. Pogosto krožijo tudi med različnimi 'službami pomoči' in se vanje ciklično vračajo. V naši interni rabi so bili tudi sorodni izrazi: *satellites* (fr.: 'sateliti'; krožijo kot sateliti), *nomads* (fr.: 'nomadi'; selijo se kot nomadi) ali *avanturists* (fr.: 'avanturisti', 'pustolovci').

¹⁵⁹ Delavci, ki delajo s cestnimi otroki in mladino.

¹⁶⁰ *Wabile* je *bile* v množini.

Pri opazovanju z udeležbo sem kmalu ugotovila, da je vizualna podobnost med otrokom na ulici (*l'enfant sur la rue*) in cestnim otrokom velika. *L'enfant sur la rue* je otrok, ki veliko časa preživi na ulicah. Tam si išče zaslužek z delom ali beračenjem. Zaradi revščine ne hodi v šolo, zaslužek z ulice pa nosi svoji družini. Otrok na cesti se ob večerih vrača na svoj dom, medtem ko cestni otrok, ki prav tako svoj čas preživlja na ulici z delom, beračenjem ali postopanjem, ostane v mestu in spi v *sektorju*, na ulici.

Otroci na cesti čistijo vozila *patronom* (šefom) za denar in prosjačijo (terenski zapis z dne 7. 1. 2007).

V diskurzu humanitarnih organizacij o cestnem otroku pogosto zasledimo poimenovanje *l'enfant dans la rue*¹⁶¹ (otrok na ulici)¹⁶², ki opisuje otroka, čigar preživetje ni oteženo. Na ulici se zadržuje slučajno, v mimohodu. Domačini zanj, kot tudi za *l'enfant sur la rue*, ne potrebujejo posebnih poimenovanj. Ločijo le med *mtoto* in *maibobo* ter njima sorodnimi izrazi.

Otroci na cesti imajo razpoznavne značilnosti, kot so: pozno vračanje na dom, zanemarjen zunanji videz brez kričočih 'modnih' dodatkov in plašno, sramežljivo vedenje.

Mali umazani Dieumerci ... ni *maibobo*, saj ni preživel nobene noči na ulici;... Neki otrok ima ubog pogled ..., ne vede se kot ulični otrok ..., je preveč plašen (terenska zapisa z dne 18. 5. 2006; 28. 4. 2006).

Kadar se neki novinec v 'službi pomoči' za cestne otroke predstavi kot sirota, je potrebno biti pri nudenju pomoči skrajno previden. Lažen cestni otrok je osveščen, da bo zaradi svojega socialnega primanjkljaja¹⁶³ deležen večjega sočutja in pomoči, četudi bi morali zanj po tradiciji poskrbeti bližnji ali daljni sorodniki.

Dopoldne je v *Université du Marché* prišel nek urejen in čist otrok s pobarvanimi nohti z rdečo barvo. Pravi, da je sirota;... Nekateri domačini enačijo pojem 'biti sirota' z 'biti *interni*'. Nekoč mi neka deklica razloži, kaj pomeni biti *interni*: »To, da si sama, da nimaš nikogar, nimaš niti očeta niti mame« (terenska zapisa z dne 2. 5. 2006; 7. 2. 2007).

Seveda se njena razlaga razlikuje od pojmovanja 'služb pomoči' za cestne otroke, ki otroke, imenovane *interni*, razumejo kot osebe, bivajoče na cesti, katere se z resocializacijo v internatu reintegrira v družinsko okolje. Otroci iz spodnjega citata niso cestni otroci, so le revni otroci in/ali sirote, ki se želijo šolati.

Ti otroci ... so hrepeneli po vrnitvi domov: »Doma nimamo težav, le denarja za šolanje nimamo!« Podobna primera sta tudi Shukuru in Adi, ki ju je *mama* Igo poslala k nam: v resnici nista niti cestna otroka niti siroti ..., le iz revne družine sta ..., takšne pa so skoraj vse v Gomi. Adijeva mati je alkoholičarka in je do njega

¹⁶¹ *L'enfant dans la rue* je otrok, ki je na ulici slučajno in se na njej ne zadržuje zaradi zaslužka. Slovenski prevod tega francoskega izraza je identičen prevodu *l'enfant sur la rue* (otrok na cesti), o katerem v nalogi pogosteje pišem.

¹⁶² Slednji izraz potrebujejo 'službe pomoči' za razločevanje otroških bivanjskih kontekstov in kategoriziranje njihovih stisk in težav.

¹⁶³ Biti sirota.

nasilna ..., a navkljub tej težki življenjski situaciji otroka še nista izkusila *l'esprit de la rue*¹⁶⁴;... Neki novinci v MG niso bili pravi *sbegeji* ..., le bežijo pred revščino in konflikti ..., nimajo še izoblikovane identitete *sbegeja* (terenska zapisa z dne 29. 5. 2007; 4. 4. 2007).

Novačenje cestnih otrok običajno ne poteka s strani cestnih otrok, ampak s strani njihovih sorojencev, ki sledijo svojim bratom ali sestram v bivanju na ulici. Cestni otroci so namreč izbrali njim ugodnejše in udobnejše preživetje na ulici in ga kot takšnega empirično dokazali njihovim sorojencem na domu. »Neki otrok je otrok na cesti, ki sledi svojemu bratu, cestnemu otroku« (terenski zapis z dne 22. 6. 2007). Cestni otroci so v odnosu do novega, nevarnega, neznanega bolj sproščeni, spontani in pogumni kot revni otroci, ki živijo doma. V navezovanju stikov s poznanimi, nativnimi ali tujimi ljudmi so zelo spretni. Lahko bi rekli, da so cestni otroci ulično socialni in kongovsko asocialni/antisocialni, saj presegajo/kršijo meje dovoljenega in normalnega v komunikaciji, odnosih in interakcijah z drugimi prebivalci Gome.

Opazim razliko v vedenju *internih* in *amido*¹⁶⁵ otrok do belcev: prvi so bolj sproščeni, ne prosjačijo toliko in se nas ne dotikajo, kot da bi bili neko 'belo čudo', kot to počnejo *amido* otroci (terenski zapis z dne 25. 12. 2006).

Razvijanje občutka za prepoznavanje enih in drugih otrok zahteva daljše obdobje opazovanja in druženja z njimi. Sprva sem težko ločila dečke od deklic, saj so nosili podobna oblačila in imeli vsi pobrite glave. Ločevanje med otroki različnih etničnih skupin sem osvojila nazadnje. Ugotovila sem, da nimajo le rjavih ali črnih tenov kože. Med obema poloma intervala obstaja množica odtenkov, ki so za native pomembni. Le-ti jih med seboj razlikujejo z različnimi poimenovanji. Tudi različni belci smo bili domačinom podobni ali celo enaki. Nekateri so me klicali kot Tutsijko in Kitajko: visoka kot Tutsijka, z belo poltjo in ravnimi temnimi lasmi, kot jih imajo Kitajke. Dali so mi imena raznih belcev obeh spolov, ki so jih poznali.

3.1.2.2 Zunanja podoba cestnih otrok

Neki sorojenec opiše svojega bratca, bivšega *sbegeja*, takole: »Ne 'snifa' več *pateksa*¹⁶⁶ in ne spi na ulici!« (terenski zapis z dne 29. 12. 2006)

Sodelavko vprašam, kako prepoznati pravega *maiboba*. »Pravi, da že po videzu, oblekah, 'vonju po ulici', očeh ter otrokovem poznavanju drugih oseb iz *sektorja*« (terenski zapis z dne 21. 11. 2005).

'Vonj po ulici' je neprijeten vonj po nečem postanem; ... Neki deček je star 16/17 let ..., na ulici je od 1995/1996 ... Je lepo oblečen. Na obrazu in telesu ni vedeti sledi *sektorja*: nedoraslo telo, brazgotine, suha

¹⁶⁴ 'Uličnega duha'.

¹⁶⁵ Glej opombo 113.

¹⁶⁶ *Pateks* (*Pattex*) je lepilo za čevlje, ki ga otroci potrebujejo kot drogo za njuhanje.

zdelana ovela koža, rumeno-oranžna očesna zrkla in šibki lasje; ... Drugi *shegeji* so umazani, imajo dolge lase in so *chengeristi*¹⁶⁷; ... Neka druga otroka sta na ulici novinca: ne poznata osebjata iz CDB, zunaj sta ob pozni uri in imata neobičajno vedenje: skačeta, se boksata in igrata (terenski zapisi z dnevov 28. 7. 2006; 28. 6. 2007; 12. 12. 2006; 23. 12. 2006).

Na splošno so mlajši cestni otroci zelo umazani, neprijetnega vonja in zanemarjenega videza, saj se pogosteje ukvarjajo s pobiranjem in prodajo ostankov oglja – *chenge* ali iščejo dobrine na smetiščih. Po drugi strani je zanemaren videz cestnih otrok učinkovita metoda za prosjačenje, saj v mimoidočih ljudeh vzbuja večje sočutje in pomilovanje. Zunanji videz starejših *shegejev* je bolj urejen in negovan, kar istočasno prikazuje postopnost odraščanja in prehajanja otroka iz lastnega mikrokozmosa v mikrokozmos odrasle osebe.

Pri oblačilih in obutvi cestnih otrok pogosto zasledimo tako elemente njihovih idolov – filmskih ali glasbenih osebnosti kot tudi nenavadne kombinacije tkanin z dodatki drugih predmetov, kot so vrečke, trakovi, obroči in drugo.

Oblečeni so v ostanke cunj ..., nekateri so bosí, drugi imajo izdelane čevlje različnih parov ..., nosijo kose cunj, prinesenih 'iz vseh vetrov'. Nekoga krasijo plastični rumeni okvirji očal brez stekel in bela nogavica na glavi z napisom Ninja; ... Neki *interni* koraka po dvorišču UDM, oblečen v svojo 'uniformo': nogavico ima na glavi in nogah ..., po vrhu kratke majice nosi majčko kot nedrček ..., na rokah ima zelene plastične umazane delovne rokavice; ... drugi, oblečen v črno polivinilasto vrečko in hlače, obut v ženske črne male fine čevlje s peto, 'repa'¹⁶⁸ z besedami: »Mzungu anapenda meusi!¹⁶⁹ (terenski zapisi z dnevov 15. 10. 2005; 27. 2. 2006; 6. 12. 2005)

Cestni otroci so pogosto oblečeni v več kosov oblačil zaradi varovanja svoje garderobe in spanja pod zvezdami v hladnejših nočeh. Pri sebi hranijo plastične vrečke, s katerimi ščitijo dragocene stvari pred dežjem, prenašajo tovor ali njuhajo *pateks* in gorivo za vozila. »Nekdo iz *sektorja* mi preda v varstvo vrečko s svojo lastnino in jakno, v kateri ima karte« (terenski zapis z dne 7. 1. 2006). Poleg kart imajo cestni otroci tudi frnikole in druge pripomočke za igro. Koristni predmeti iz premoženja cestnih otrok so tudi žlica, vžigalice, rezilo za britje las ali košček stekla za lastno varovanje pred možnimi napadalci – tatovi, vojaki, policisti ali drugimi cestnimi otroki, ali v funkciji sredstva za izsiljevanje. V njihov 'arzenal' sodijo še predmeti za kuhanje, ki so običajno v njihovem bivalnem *sektorju*, in stvari za spanje: odeja, karton. V 'prtlagi' cestnih otrok najdemo vse potrebne predmete za zabavo in uživanje opojnih sredstev: alkohol, marihuano, semena dature¹⁷⁰, zdravila, tekoča goriva, *pateks* in drugo.

¹⁶⁷ *Chengeristi* so cestni otroci, ki se preživljajo s *chenge* – pobiranjem in prodajo koščkov oglja na mestnih tržnicah.

¹⁶⁸ Heritier je plesal od veselja, ker je prejel dar.

¹⁶⁹ »Belec ima rad črnice« Fant je zapel pesem v kontekstu prejema darov (obleke) za božič.

¹⁷⁰ *Datura* (*Datura Stramonium* ali Solonaceae) je ena izmed najbolj toksičnih rastlin na svetu. Pogosto jo najdemo v gnoju nosorogov v južnoafriških savanah (Craine 2009, 216).

Barva oči cestnih otrok je zadnja lastnost, ki jo omenjam pod naslovom njihovega zunanega videza: nanaša se na temno rumen, rdečkast odtenek beločnice ali tisti barve jantarja. Ti odtenki barv se pojavijo na očeh nativcev, ko so utrujeni, bolni, neprespani ali pod vplivom opojnih substanc. Pri cestnih otrocih so pogosti.

3.2 Življenje cestnih otrok iz Gome

V Gomi je po nekaterih ocenah 255 cestnih otrok, po drugih pa okrog 1000 (terenski zapis z dne 7. 6. 2007).

Cestni otroci živijo v starostno določenih skupinah na različnih delih ulic Gome. Težko je natančno oceniti njihovo število, saj nanj vplivajo različni dejavniki.

Sodelavec opiše, kako je bilo s cestnimi otroki pred tremi leti. »Bilo jih je veliko več ..., bili so na drugih lokacijah. Sedaj so mnogo barov, pred katerimi so delovali *maibobi*, zaprli ... ali pa so jih lastniki barov pregnali stran;« ... Neki tuji humanitarni delavec pravi, da so cestni otroci v Gomi prijaznejši in manj nasilni od tistih iz Kinšase¹⁷¹, kjer so le-ti starejši, nasilnejši in nevarni (terenska zapisa z dne 21. 1.2006; 27. 10. 2005).

Prijaznost in nasilnost cestnih otrok je torej odvisna tudi od tega, koliko časa in v kolikšnem številu le-ti živijo v nekem določenem mestu na ulicah in v katere bivanjske oblike se razvije njihova subkultura. V kongovski metropoli Kinšasa ima pojav cestnih otrok daljšo zgodovino kot v Gomi.

3.2.1 Sprožitelji pojava cestnih otrok in dejavniki, ki vplivajo na število cestnih otrok

3.2.1.1 Sprožitelji pojava cestnih otrok

Prvi zgodovinski sprožitni dogodek, ki je ustvaril premik *mtotoja* iz bivanja v družini k bivanju na cesti, je pokol hutujskih beguncev v Gomi. Ti so po ruandskem genocidu, ki so ga storili nad Tutsiji leta 1994, pribežali iz Ruande v Gomo (Hintjens 1999, 280). V istem času je vladavina

¹⁷¹ Po poročanju humanitarnih delavcev naj bi bilo v Kinšasi, glavnem mestu Demokratične republike Kongo, leta 2003 okrog 12 000 cestnih otrok, leta 2005 pa okrog 18 000 (terenski zapis z dne 6. 10. 2005). O Kinšasi beri tudi v Petit in Mutambwa 2005, 472. V drugem kongovskem mestu Mbuj-Maji naj bi bilo sprva 5000 cestnih otrok, sedaj (leta 2007) pa okrog 3000 (terenski zapis z dne 7. 6. 2007).

Josephu Mobutuja Zaire¹⁷² doživljala svojo dekadenco, ki ji sledijo prva (1994–1997) in druga kongovska vojna (1998–2003) ter vojaški spopadi (Petit in Mutambwa 2005, 470), ki trajajo še danes.

Drugi dejavnik, ki je vplival na pojav cestnih otrok, je ekološke narave: zadnji izbruh vulkana Nyiragongo leta 2002. Le-ta je pokril mesto z lavo in uničil večino zgrajene infrastrukture. Nekoč sem doživela, da se je isti trenutek kot razglasitev prvega demokratičnega predsednika DR Konga in ponovni začetek vojne v okolici Gome »sprožila erupcija vulkana Nyamuragira« (terenski zapis z dne 27. 11. 2006). Slednja za prebivalce Gome ni bila nevarna, a jih spomni na 'budno oko' vulkana Nyiragongo, ki lahko vsak hip nenapovedano izbruhne in ponovi grozote iz preteklih let.

Poleg političnovojaške in ekološke katastrofe pestijo prebivalce Gome tudi revščina, bolezn, podhranjenost, naravne nesreče in socialne težave zaradi anarhičnega vladanja v državi (Jackson v Petit in Mutambwa 2005, 468). Struktura družbe in družine v Gomi se je v zadnjih dveh desetletjih bistveno spremenila: ne predstavlja več trdnega temelja za varstvo, nego in vzgojo otrok. Le-ti so si v stiskah pomagali na svoj način, z ustvarjanjem ulične poddružbe¹⁷³ in subkulture.

3.2.1.2 Dejavniki, ki vplivajo na število cestnih otrok

Če si podrobneje pogledamo dejavnike, ki vplivajo na število in dinamiko cestnih otrok v Gomi, se moramo najprej ustaviti pri tistih, ki izvirajo iz strukture bivanja otrok na cesti. Delinkventno vedenje cestnih otrok in njihovo novačenje sta razloga, da se *avtoritete*¹⁷⁴ občasno odločijo za zmanjšanje ali ukinitve tega fenomena: »33 cestnih otrok je policija zaprla zaradi dogodka, ko naj bi neki *sbege* z britvico napadel otroka in ga porezal po celem telesu« (terenski zapis z dne 12. 6. 2006). Strah pred neobvladljivimi cestnimi skupinami mladih je sprožil »željo po ustavitvi epidemije cestnih otrok, ki se je zgodila v Kinšasi« (terenski zapis z dne 10. 11. 2006) in aktiviral policiste, da so začeli izvajati masovne aretacije in deportacije cestnih otrok v Gomi in drugje po Kongu v izolirana kongovska območja izven mest. Gre za splošne nacionalne ukrepe reševanja

¹⁷² Zaire (fr.) je ime za Demokratično republiko Kongo v času Mobutujeve vladavine od 1965. do 1997. leta (Petit in Mutambwa 2005, 467). Je država, »označena z 32. leti patrimonialističnega Mobutujevega režima...- ki je vodil državo v stečaj in virtualno izginotje iz mednarodnih ekonomskih statistik - in s šestletno civilno vojno (od 1998), v katero sta bili vpleteni Ruanda in Uganda kot tudi številne druge afriške države.« (ibid.).

¹⁷³ Izraz ulična pod-družba ali ožja ulična družba uporabljam za skupek uličnih skupin, ki imajo svojo značilno družbeno organizacijo bivanja, svoj način komuniciranja in strukturo odnosov moči. Izraz širša ali občna družba pa uporabim za družbo vseh prebivalcev mesta Gome, katerih del so tudi cestni otroci, obenem pa se od njih pomembno razlikujejo.

¹⁷⁴ To je nativni izraz za osebe, ki imajo moč v družbi: policisti, vojaki, gospodarska elita, politiki in podobni. Več o tem beri v Petit in Mutambwa 2005, 482.

problematike cestnih otrok. Po pripovedi nekdanjega vzgojitelja iz *Chem Chema*¹⁷⁵ so oktobra 2005 v notranjost Konga »vojaki zvalili 140 cestnih otrok in jih pometali v reko« (terenski zapis z dne 8. 11. 2005).

Pomembni so tudi vplivi naravnega okolja na cestne otroke. Temperatura ozračja, količina dežja v sušni in deževni dobi ter jakost lunine svetlobe ustvarjajo ugodne ali neugodne razmere za bivanje na cesti.

Sodelavci povedo: »Ko se pripravlja k dežju, prihaja v *Center Virunga* več *shegejev*; ... Otroci pogosto razlagajo: »V sušnem obdobju luna sveti močnejše, zato se ponoči bolje vidi ..., to nam olajša krajo. Ker ni dežja, se na ulici lepše spi.« ... Dežja ne marajo; ... Zanimiva je povezava med visokimi okoljskimi temperaturami in agresivnostjo otrok: Ko postaja sonce zelo vroče ..., se pri otrocih poveča agresivno vedenje (terenski zapisi z dne 1. 3. 2006; 7. 6. 2006; 11. 12. 2006).

Na število cestnih otrok vpliva tudi dinamika 'služb pomoči'¹⁷⁶. Ko se ustanovijo novi 'centri' za cestne otroke, jih ustanovitelji NO novačijo za sprejem v svoje centre z različnimi tehnikami, obljubami in vabili. V nekem določenem obdobju je bilo na cesti opaziti manj otrok, saj so šli »k *pastorju*¹⁷⁷« (terenski zapis z dne 20. 12. 2005). Cestni otroci, ki se naglo – z namenom popestritve vsakdanjika na cesti in z željo po pridobitvi dobrin – odločijo za bivanje v novem 'centru', se kmalu vrnejo na ulice. Na bivanje cestnih otrok v 'centrih' vplivajo vzgojne tehnike pedagogov, pestrost programa, osebnostne značilnosti *internih* otrok, program dela z družinami in drugo. Mnogi otroci zbežijo nazaj na ulice, »ker jih vzgojitelji tepejo ali jih 'kliče ulica'« (terenski zapis z dne 7. 6. 2006).

Naslednji dejavniki, ki določijo dinamiko uličnih skupin, so družbeni in politični dejavniki na lokalni ter državni ravni. Socialnopolitični vidik mesta Gome, ki je v provinci Severni Kivu, je v marsičem specifičen v primerjavi z istimi vidiki iz drugih kongovskih provinc. Ta specifičnost se kaže v lokalni politiki, zgodovini in strukturi etničnih skupin. Provinca Severni Kivu velja za prostor vojaških nemirov, oboroženih ropov, etnične in religiozne raznovrstnosti, socialnopolitične dekadence ter mnogoterosti nevladnih nacionalnih in mednarodnih 'služb pomoči'.

¹⁷⁵ *Chem Chem* (sva.: izvir) je stavba in del uršulinskega samostana oziroma skupnosti v Gomi. Z izbruhom vulkana Nyiragongo leta 2002 je bilo celotno ozemlje uršulink uničeno. Ostale so le ruševine drugega nadstropja požgane stavbe *Chem Chem*, ki so ga po erupciji najeli laiki in kleriki različnih služb vere ter začeli s projektom za ulične otroke. V letu 2005 je ulična subkultura cestnih otrok, ki so bivali v *Chem Chemu*, postala neobvladljiva in premočna ter zrušila humanitarno strukturo vzgoje in izobraževanja v tej 'službi pomoči'. Tamkajšnje vzgojno osebje je moralo razpustiti in zapreti 'center' ter ga vrniti v 'roke' uršulink. Osebje je dobrih 100 cestnih otrok izgnalo nazaj na ulice, drugih 100 je bilo premeščenih v CBD *Ngangi*, s preostalimi 50-imi pa je isto osebje začelo nov projekt *Université du Marché* ali *Virunga*, v katerem sem ob njegovi ustanovitvi začela izvajati svoje terensko delo. Uršulinke so na svojem ozemlju *Chem Chema* postopoma (poleg drugih del) opremile tudi prostor za slavja, ki so ga začele oddajati v najem raznim skupinam. Le-tem pa so se pridružili tudi nepovabljeni gostje - cestni otroci.

¹⁷⁶ Več o tej temi pišem v naslednjem poglavju 3.4.2.

¹⁷⁷ 'Služba pomoči' za cestne otroke, ki so jo ustanovili predstavniki protestantske cerkve.

Uporniška vojska Nkunde naj bi spet napadla Gomo; ... Ljudje iz Sak¹⁷⁸ množično bežijo v smer Gome ali Minowe. Trenutno je od 10. do 15.000 beguncev. Včeraj je Nkunda uradno zavzel Sake. Domačini povedo, da so streljali tudi v Ndoshu (terenska zapisa z dnevo 21. 1. 2006; 27. 11. 2006).

Poleg ves čas prisotnih predvojnih, vojnih in povojnih stanj bedi nad prebivalci Gome lokalno politično dogajanje, 'naglašeno' z medetničnimi spori in svetovnimi 'apetiti' za dragocenimi naravnimi surovinami. Delovanje nekega političnega voditelja je pogojeno s tradicionalnimi zahtevami etnične skupine, iz katere izhaja.

Župan zapira cestne otroke v znak maščevanja, ker ni bil ponovno izvoljen; ... Vsesplošna nevarnost oboroženih napadov, fizičnega nasilja ali tatvin v provinci Severni Kivu uklešča njegovo prebivalstvo v stalni strah in bivanjsko negotovost. Ponoči so v mestu ponovno ropali ... Iz smeri Butemba so napadli ... vozilo na cesti ..., pri tem so umorili eno žensko. Marsikdo si želi, da bi se Mobutu 'vrnil' v RDC¹⁷⁹; ... Tudi ukrepi za zaščito prebivalstva so nasilni: župan je najel *rasta*¹⁸⁰ fante, da z mačetami varujejo nevarne predele Gome pred lopovi, tatovi, pijanci, *shegeji* in morilci. Po poročilih OCHA¹⁸¹ je bilo to noč posekanih več ušes¹⁸² in umorjenih 5 oseb s strani *rast*, ki so 'korigirale' ljudstvo (terenski zapisi z dnevo 9. 11. 2006; 20. 3. 2007; 23. 6. 2007).

Na število cestnih otrok vplivajo tudi nacionalni dogodki, kot so na primer prve demokratične volitve za predsednika DRK, pri čemer so cestni otroci primerno sredstvo, vaba in tarča za medsebojne vojaško-politične obračune.

V Kinšasi so nemiri. Pripadniki Bembove¹⁸³ vojske so se preoblekli v uniforme kongovske policije in napadli pripadnike Kabilove¹⁸⁴ vojske. Pri tem so požgali neko stavbo. Za upor in napad so uporabili *maibobe*, zaradi česar so kongovske *avtoritete* ukazale aretacijo vseh *shegejev* v Kinšasi in evakuacijo le-teh v vojaški kamp v Katango, kjer so poleg vojaškega usposabljanja deležni tudi nekaj izobrazbe; ... Začele so se aretacije vseh *shegejev* v Kongu, tudi v Gomi ..., bliža se politično nemirno obdobje zaradi volitev; ... 30. 3. 2006, prve demokratične volitve v DRK: prvi krog (terenski zapisi z dnevo 13. 11. 2006; 20. 7. 2006; 28. 7. 2006).

¹⁷⁸ Sake je kraj, 25 km oddaljen od Gome.

¹⁷⁹ RDC: République démocratique du Congo (fr.), DRK: Demokratična republika Kongo.

¹⁸⁰ Rasta fantje so običajno tisti, ki posnemajo pripadnike *rasta* ali kulture *rastafari*. Gre za duhovno gibanje, ki vsebuje elemente etiopskega krščanstva, motive iz črnškega suženjstva na Jamajki, duhovno rabo marihuane, zavračanje zahodnih družb, poslušanje *reggae* glasbe, poseben zunanji videz (*dreadlocks*, brada idr.) ter prehrano in vrsto drugih elementov (Wikipedia 2012b; Un genre de talk-show à l'écrit 2011). V literaturi (Gettleman 2007) pa sem zasledila drugačno skupino z istim imenom *rasta*, ki se je pojavila ravno in samo v vzhodnem delu DR Konga in je diametralno nasprotna kulturi *rastafari*. Gre za močno oboroženo tolpo, ki izvaja posilstva in skrajno nasilna dejanja. Gre za »skrivnostno bando beguncev z *dreadlocks*, ki živijo globoko v gozdu, nosijo svetleče trenirke in puloverje kluba Los Angeles Lakers in so znani po kurjenju dojenčkov, posiljevanju žensk in dobrednem sekanju teles vsakogar, ki jim pride na pot. Uradniki Združenih narodov so rekli, da so bili ti tako imenovani *rastas* nekoč pripadniki vojske Hutujcev, ki so po storjenem genocidu leta 1994 v Ruandi zbežali od tam in za katere se zdi, da so se sedaj osamosvojili in se specializirali v svoji neomejeni krutosti« (Wikipedia 2010). Sama do sedaj, ko obdelujem terenske podatke, nisem vedela za obstoj te skrajno nasilne *rasta* tolpe in nimam podatkov o tem, za katero *rasta* skupino je šlo v primeru zgornjega citata, ko jih je župan uporabil za varuhe mesta in pravice. Glede na opis dejanj varnostnikov mesta, ki so sekali ušesa in ubijali ljudi, gre lahko res za skrajno nasilno oboroženo tolpo *rastas* in ne za miroljubne, ljubezni oznanjajoče pripadnike *rasta* ali kulture *rastafari*.

¹⁸¹ OCHA (ang.: United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs) je Urad Združenih narodov za koordinacijo humanitarnih zadev.

¹⁸² Gre za posekana ušesa 'nevarnih' prebivalcev Gome s strani *rasta* čuvajev mesta.

¹⁸³ Jean-Pierre Bemba Gombo, drugi kandidat za predsedniške volitve v DRK.

¹⁸⁴ Joseph Kabila Kabange, prvi kandidat za predsedniške volitve v DRK in kasnejši ter sedanji predsednik.

Zloraba *shegejev* iz Kinšase v politične namene je sprožila novi val aretacij *shegejev* po vsem Kongu.

V Gomi so ponoči zaprli 60 *shegejev*. Prespali so v toaleti mestne hiše ... Ukazi za aretacijo vseh *maibobov*, ki so prišli od višjih *avtoritet*, ne od policije. Policistka namiguje, da so ukaz izrekli župan in guverner Gome, drugi pa govorijo o ukazih iz Kinšase. Pove, da zapirajo *maibobe* po vsem Kongu zaradi varnosti pred možnimi nemiri ob razglasitvi volitev po drugem krogu (19. 11. 2006); ... Ravnokar je bil izvoljen prvi demokratični predsednik v DRK Joseph Kabila ... Pravijo, da se Bemba ne bo uprl zaradi poraza na volitvah; ... Slišim govorice, da Bemba ponovno angažira cestne fante za rušenje miru v Kinšasi in DRK (terenski zapisi z dnevov 10. 11. 2006; 27. 11. 2006; 9. 5. 2007).

3.2.2 Bivati v sektorju

Cestni otrok iz Gome biva v ulični skupini v *sektorju*. Pojem *sektor* nima le teritorialnega pomena, ki označuje območje gibanja in delovanja določene ulične skupine, ampak tudi simbolno-bivanjski vidik - iti v *sektor*/na ulico ali biti v *sektorju*/na ulici. Obenem je *sektor* tudi sinonim za pojem ulične skupine.

To noč je mesto mirno. Začneva v *sektorju En Ville*¹⁸⁵, kjer srečava starejše *shegeje* (od 15 do 22 let). Nato greva k mlajšim *shegejem* (od 9 do 13 let), ki spijo zraven čuvaja neke stavbe. Približava se jim. K nama stopi neki velik fant ..., na 'teatralni'¹⁸⁶ način pove, da bi rad hodil v šolo. Drugi se mu smeji. So mirni in prijetni. Sodelavec vidi v njih upanje, da bodo nekoč zmoгли izstopiti iz uličnega življenja. Ulica je mirna in temna. Neki otrok zakliče: »Ej Lazar, pridi sem!« Lazar je Rogerjev brat¹⁸⁷. Očitno smo ga po okrevanju v bolnišnici neuspešno reintegrirali domov. Z otroki se igramo 'skrivalnice'¹⁸⁸. Skrijem se za neko pločevino in čakam, da pride mimo Lazar, a se mi približa neki gospod in me vpraša: »Gospa, ali so vas okradli?« Smejim se in mu rečem: »Ne, ne, le igramo se.« V *sektorju Deux Lampes*¹⁸⁹ ni bilo nikogar, prav tako v *sektorju Podium*¹⁹⁰ ne. V *sektorju Jesu ni jibu*¹⁹¹ sva srečala en 'venček' cestnih otrok ..., med njimi je mnogo nekdanjih *internih* iz UDM ali CDB ... So mlajši, stari od 8 ali 9 let naprej. Yannick je *zadet* in pijan ... Prosijo naju za kruh. Med njimi je tudi Moïse, ki je prejšnji teden zbežal iz UDM. Prišepne mi, naj mu sledim ..., pokaže mi, kje spi *shege* Manda. Pelje me do majhnega prehoda, ki se vije navzdol po stopnicah med dvema

¹⁸⁵ *Sektor V mestu* je v centru mesta.

¹⁸⁶ Izraz 'teatralni' ali 'teatralnost' uporabim namenoma za opis otrokovega vedenja, ki spominja na gledališkega igralca. Cestni otrok mora imeti ali oblikovati vedenje, s katerim postane zanimiv, priljubljen, opazen tako drugim cestnim otrokom kot vsem ostalim ljudem, ki so pomembni za njegovo preživetje (mimoidoči ljudje, *patroni*, vojaki, policisti, mame s tržnice, žene vojakov in drugi, o katerih bom pisala kasneje).

¹⁸⁷ To je *shege*.

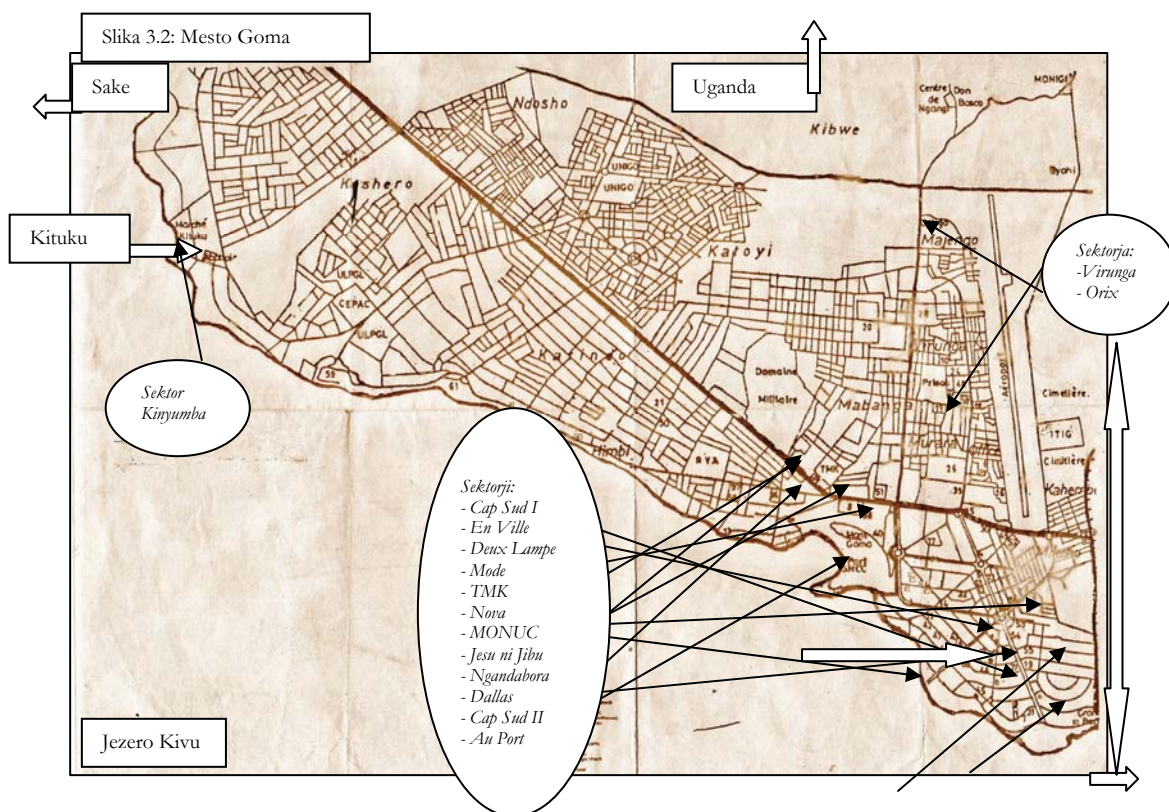
¹⁸⁸ 'Skrivalnice' (fr.: *un jeu de cache-cache*) so igra, pri čemer se igralci skrivajo, nekdo izmed njih pa jih išče.

¹⁸⁹ *Sektor Dve svetilki* je prevzel naziv mestnega predela *Deux Lampes*.

¹⁹⁰ *Podium* (fr.: podij, oder) je ulična skupina, ki si je za svoj dnevni teritorij izbrala pogorele ruševine stavbe tik ob *Maison Gabinja*, nočni teritorij pa je bliže centru mesta. Kot *Podium* so jih poimenovali moji sodelavci, saj so na neporušeni plati omenjene ruševine nekoč v okviru njihove 'službe pomoči' z otroki zaigrali dramsko igro. Posebnost cestnih otrok iz *Podiuma* je, da so njeni člani večinoma tisti, ki so zbežali ali bili zavrženi v 'centrih' Don Boska. Cestni otroci so ime *Podium* prevzeli za svojega in so se tudi sami imenovali kot člani *Podiuma*.

¹⁹¹ Trgovina za premožne ljudi in za belce. *Jesu ni jibu* pomeni *Jezus je odgovor*.

stavbama. Takrat se nekaj zgane in steče. Bil je Manda, ki se je skrival¹⁹² pred nami. Ko opustiva iskanje, se le prikaže. Srka nekaj podobnega tekoči čokoladi¹⁹³. Žalosten je pogled na otroke, ki se pokrivajo z vrečami in kosi oblačil za spanje pod milim nebom. Noč je hladna. Manda s pestmi brani svojo jedačo. Skrije se nazaj v svoj domek in nadaljuje s pojedino. Prince spi kot ubit. Malček s škilastim očesom se zaradi mrazu stiska k drugemu otroku ... Bilo jih je več kot 11. Mali Heritier je pravi igralec. Odpelje me k prodajalcu kruha in mi reče, naj mu ga kupim. Prodajalec, ki se sprehaja po ulicah s kruhom na lesenem stojalu, se že pripravlja za prodajo. Težko mi je, ko mu moram ponudbo odkloniti. Mali Heritier nadaljuje, da je iz UDM zbežal, ker mu nisem dala oblek. Tako ali tako bi zbežal, mu rečem. S sodelavcem se s 'težkim srcem' posloviva od otrok. Žalostna sva. Skušava razumeti logiko bivanja na ulici ... Na križišču v smeri *Chalel*¹⁹⁴ pred nekim barom govoriva s starejšimi fanti ... V *sektorju Mousquette*¹⁹⁵ srečava fantka, ki nosi vrečo za spanje. Ko ga pozdraviva, ne odzdravi. Iz strahu se skrije. Sledi mu nek starejši, okrog 16 let star fant, ki ga očitno varuje. Ponovno pokličeva mlajšega ..., sedaj spozna, da se nama lahko približa. Bil je bolan. Sodelavec mu da eno tableto s paracetamolom ..., povabi ga na *Virungo*. Večjega fanta zadolži, da poskrbi za mlajšega. V tem času nama avto ne vžge več. S starejšim fantom ga začneva potiskati, medtem pa se nam pridruži smejoča skupina cestnih otrok (okrog 12 let starih), ki nama pomagajo pri potiskanju. Med njimi opazim Olivierja iz *Virunge* ... Zadnji del poti obiščeva še starejše cestne fante iz *sektorja Cap Suda*¹⁹⁶ (terenski zapis z dne 11. 2. 2006).

¹⁹² Manda se je pred nami skrival iz sramu, saj je ponovno zbežal iz našega 'centra'.

¹⁹³ Verjetno gre za močnik iz sorgoja. Sorgo ali *Sorghum bicolor Moench* je peta najpogostejše pridelana žitarica na svetu (Schons in drugi 2012, 89).

¹⁹⁴ Idilična restavracija ob jezeru Kivu za premožne črnce, belce in druge.

¹⁹⁵ *Sektor Mošeja*, zraven mestne džamije.

¹⁹⁶ Bar za domačine.

Večina skupin cestnih otrok živi v centru mesta Gome¹⁹⁷ v okolici barov, tržnic, *cybercaféjev*, trgovin, mesnic in drugih poslovno-komercialnih prostorov. Izjema so otroci iz Kitukuja, ki bivajo v ruševinah hiše zraven tržnice in ribiškega pristanišča izven centra mesta. Cestni otroci spijo v *getu*¹⁹⁸ na betonskih predprostorih trgovin, uradov, poslovnih stavb, v kioskih, na kamnitih pokritih terasah barov, v zapuščenih zgorelih vozilih, ruševinah stavb, zapuščenih prostorih, zračnih lavinih luknjah, na stopnicah in hodnikih strnjenih stavb, zraven skladišč, tržnic in podobno.

V nekem *sektorju* so betonska tla z nadstreškom neke večje zidane stavbe ..., tam spi okrog 46 cestnih otrok ..., najmlajši ima približno 10 let ..., deklificirani; ... Djunguli spi v kiosku za prodajo telefonskih kartic ob *Dallasu*¹⁹⁹; ... V *sektorju Ngandabora*²⁰⁰ biva okrog 70 shegejev; ... Člani *Podiuma* nam pokažejo svoje spalnice: kamnita tla neke barske terase; ... V *sektorju TMK* spijo otroci na osvetljeni terasi ob cesti v smeri križišča *Chalet - Ndosbo* (terenski zapisi z dne 28. 10. 2005; 25. 4. 2007; 22. 7. 2006; 28. 1. 2006; 5. 7. 2006).

Mlajši *maibobi* si svoje prenočišče pogosto pripravijo v bližini delovnega mesta nočnega čuvaja mestnih stavb, kar varuje tudi njih pred raznimi nevarnostmi: vojaki, policisti, roparji, starejši *shegeji*, tatovi otrok in drugi. Mlajši otroci delajo, prosjačijo ali kradejo čez dan, starejši pa ponoči. Starejši *shegeji* zaspijo šele v zgodnjih jutranjih urah, ko so njihove potencialne 'stranke' zapustile bare in nočne klube. Njihovo prenočišče je po navadi bolj intimno, skrito in manj na očeh mimoidočih: kiosk, zapuščena ali najeta koliba in podobno.

Djunguli opiše svoje življenje starejšega *shegeja* na ulici takole: »Asubuyi tunaenda geto, au lac ou au cine wengine. Paka mangaribi. Usiku tunaenda tafuta lare²⁰¹« (terenski zapis z dne 19. 6. 2007).

V *getu* torej cestni otroci počivajo, se hranijo in družijo, mlajši v večernem času, starejši v jutranjem. Cestni otroci čez dan radi obiskujejo kino. Pogosto se povabijo pred stavbe ali v predele mesta, kjer so zabave, slavlja ali proslave. Tam prosijo za ostanke hrane, obenem pa jim gneča ljudi omogoča lažjo krajo.

Sektor Mode je prazen, saj je v prostorih *Chem Chema* poroka ..., tam *shegeji* čakajo na ostanke hrane ali izvajajo žeparske tehnike ... Slednjemu soroden fenomen, ko *interni* zbežijo iz 'služb pomoči' v zgoraj omenjene dele mesta ..., imenujemo *popo*. V času praznikov bodo *interni* otroci - bivši *shegeji* - iz CDB začeli bežati nazaj na ulice ..., tam bodo prosjačili in kradli okajene ljudi po barih in drugih krajih zabave (terenski zapis z dne 23. 12. 2006).

¹⁹⁷ Center mesta Gome je na jugovzhodnem delu zemljevida 3.2.2.

¹⁹⁸ *Geto* (ulični argo) je nočni bivalni sektor. Predstavlja prostor, kjer spijo *shegeji*.

¹⁹⁹ *Sektor Dallas*. Dallas je bar za domačine.

²⁰⁰ Bar za domačine.

²⁰¹ Sva.: »Zjutraj gremo v geto, na jezero ali v različne kine. Do večera. Zvečer gremo iskat dolarje.« *Kino* je lesena koliba, v kateri ima lastnik televizijo, agregat za elektriko in predvajalnik za zgoščenke. V zameno za plačilo (deset in več frankov) obiskovalcem prikazuje njim priljubljene (akcijske) filme, nemalokrat gledajo tudi filme s seksualnimi vsebinami. »*Bafana bafana* je kodirani ulični naziv za pornografski film« (terenski zapis z dne 13. 9. 2006).

3.2.2.1 Posebnost cestnih otrok iz *kinyumbe*

Posebna skupina cestnih otrok, ki ne bivajo v centru mesta, ampak na njegovem obrobju zraven tržnice in majhnega ribiškega pristanišča *Kituku*, so otroci iz *kinyumbe*²⁰². Njihova ulična skupina šteje nekaj več desetih otrok, ima jasno hierarhično delitev statusov, vlog, nalog in pravil bivanja. Preživljajo se s krajo, beračenjem ali delom na tržnici in v pristanišču (ribičem varujejo *piroge*, prodajajo ribe ipd.).

Omenjene lastnosti bivanja cestnih otrok iz Kitukuja so podobne lastnostim mestnih cestnih otrok. Njihova medsebojna razlikovanja pa se kažejo v kvaliteti njihove prehrane. Cestni otroci iz *kinyumbe* uživajo pogosto boljšo hrano – ribe in *fufu* – od tiste v 'službah pomoči', njihovih matičnih družinah in od prehrane urbanih cestnih otrok. Otroci iz *kinyumbe* živijo v ostankih prave zidane hiše, ki pogosto nudi boljše pogoje bivanja kot običajna koliba družin cestnih otrok. Vse kaže na višji standard bivanja in udobnejše življenje.

Šli smo k otrokom v *Kituku* ..., srečamo veliko skupino mlajših *shegejev* ob jezeru zraven tržnice ... Ko se ribiči po polnoči vračajo z jezera, jim ti otroci s čolnov kradejo *ndakala*. Jedo jih s *fufujem*. Sodelavec komentira: »Tukaj ljudje ne smejo biti podhranjeni!« ... Neki vojak pospremi sodelavca do ruševin neke hiše: tam biva od 30 do 50 otrok ... Le-ti povedo, da imajo v svoji skupini pomožnega in glavnega predsednika ..., v ponedeljek bo glavni predsednik govoril s svojo skupino *maibobov*: vprašal jih bo, kdo želi bivati v *Maison Gabinja* ... Nekateri izmed teh cestnih otrok so že bivali v 'centrih': *Surachuma*, CAJED²⁰³ ... Sodelavec reče: »Ti otroci dnevno jedo *fufu* in *ndakala* ..., težko se bodo prilagodili naši skromni hrani²⁰⁴« (terenski zapis z dne 2. 6. 2007).

Razlike med urbani in predmestnimi cestnimi otroki so opazne tudi v njihovem vedenju, stopnji deviantnosti in delinkvence. Podoba, poistovetenje, identiteta ali zavest o sebi pri cestnih otrocih iz *kinyumbe* je drugačna od mestnih cestnih otrok: manj odklonska, delinkventna, agresivna, očitna, glasna in vidna. »Ti otroci iz *kinyumbe* so drugačni od drugih *shegejev* iz mesta: nimajo še razvitega delinkventnega ega« (terenski zapis z dne 23. 6. 2007).

3.2.2.2 Sektor *Podium* kot protiutež 'službi pomoči'

Sektor Podium je od drugih sektorjev poseben v nečem drugem kot *sektor* otrok iz *kinyumbe*: ne v prostorski določitvi, stopnji prestopništva ali načinu prehranjevanja, ampak v poslanstvu, namembnosti ali ciljnosti njihovega strukturiranja in obstoja. Ustanovili so se kot protiutež

²⁰² Otroci iz *kinyumbe* ('otroci iz hiše') so revni otroci, ki prebivajo v osamljeni neizdelani hiši v Kitukuju. So številni.

²⁰³ CAJED je 'služba pomoči', ki jo koordinira UNICEF.

²⁰⁴ Močnik, koruzni zdrob, fižol, riž, grah, zelene banane, sveža zelenjava, enkrat tedensko košček suhe ribe, enkrat na od 2 do 3 mesece mali košček govejega (starejšega) mesa.

obstoju naših – Don Boskovih – centrov: predvsem *Maison Gabinji* in *Centru mladih Don Bosko*. S prisposodbo protiuteži želim prikazati trud cestnih otrok iz *Podiuma*, da nam – predstavnikom 'služb pomoči' – dokažejo svoje zmožnosti in sposobnosti za samostojno bivanje na cesti. Med značilnostmi njihovega bivanja opazimo trend posnemanja strukture delovanja naših centrov, čigar večkratni uporabniki storitev so bili. Otroci iz *Podiuma* so 'službe pomoči' večkrat zapustili, bili v njih zavrtnjeni za nadaljnje bivanje ali pa so zbežali nazaj na cesto. V njihovem odnosu do nas je zaznati ambivalentno vedenje: po eni strani se nam upirajo, nas zavračajo ali se na nas jezijo, po drugi pa v nas iščejo oporo, pomoč, sodelovanje. Poistovetili so se s prepričanjem, da so 'naši' in da smo mi tam zaradi njih.

Le člani *Podiuma* so bili na svoji klasični nočni lokaciji, drugi *maibobi* so se raztepli po mestu. *Podium* je bil najinega obiska vesel. Pokažejo nama, kje spijo: na terasi nekega bara. Svoje spalnice so poimenovali kot 1. in 2. hiša: enako kot smo mi poimenovali internate otrok v CBD (1., 2., 3. in 4. hiša). Večina izmed članov *Podiuma* so naši nekdanji uporabniki iz UDM ali CDB. Na terasi spi okrog 25 ali 26 otrok. Ne vemo, kdo je njihov šef. Lahko bi bil Oskar ali Nicholas. Nekateri me skušajo okrasti. Jezijo se name, ker jim na jezeru, ko *interni* perejo svoje perilo, ne dam mila; ... V kotu na levi strani igrišča *Maison Gabinje* so si člani *Podiuma* zakurili ogenj: kuhajo in gledajo nogometno tekmo; ... Pred *Maison Gabinja* je skupina *shegejev* iz *Podiuma* ... Zgradili so si hiško iz sena. Preprodajajo 'travo' in semena za marihuano (terenski zapisi z dnevvov 21. 1. 2006; 29. 12. 2005; 31. 5. 2007).

Otroci iz *Podiuma* se podnevi pogosto gibajo v okolici *Maison Gabinje* ali CDB. Marsikateri tam obiskuje tudi pouk in prejme jutranji ter opoldanski obrok hrane. Njihov *geto* je pri *Modeju*. Zdi se, da so si cestni otroci v svojem načinu bivanja ustvarili kombinacijo koristi: od 'službe pomoči' prejmejo šolanje, hrano, izlete, zabave, obleke, delo z družino idr., od ulice pa denar, vrstniško druženje, kino, opojna sredstva, stik s spolnostjo, status moči, adrenalin v prestopništvu ipd. Z občasnimi obiski svoje družine ohranijo stik s sorodstvenim segmentom družbe.

3.2.2.3 Trije pojavi v dinamiki *sektorjev*

Prvi pojav ali lastnost *sektorja* kot bivalne enote cestnih otrok je starostno prehajanje otrok iz *sektorja* za mlajše v *sektor* za starejše cestne otroke. Ulične skupine cestnih otrok so starostno dokaj homogeno oblikovane. Za najmlajšo skupino cestnih otrok bi opredelila starostno skupino od pet do dvanajst let. Druga starostna kategorija so dečki in deklice od enajst do petnajst let. Starejšim cestnim otrokom obeh spolov, torej od petnajst ali šestnajst let naprej, rečemo pogosto, a ne vedno, že *shege*. Na statusni prehod cestnega otroka iz *maiboba* v *shegeja* pomembno vpliva tudi/zlasti kvaliteta socialne usposobljenosti in osvajanja praktičnih veščin za bivanje na cesti.

Starostni prehod cestnega otroka (*mtoto*) v mladostnika (*kejiana*) se pojavi v obdobju odraščanja. Zanj je značilno spreminjanje zunanjega videza cestnega otroka iz manj v bolj urejenega in vedenja iz manj v bolj delinkventnega, odklonskega, odločnega in poistovetenega z identiteto *shegeja*. Ta prehod bi lahko poimenovali tudi kot menjavo *sektorjev*.

Oskar veselo čaka pri ribah, da kakšno izmakne ..., je zgledno oblečen ..., deluje bolj odraslo ... Zamenjal je *sektor* ..., za *Podium* je morda prevelik (terenski zapis z dne 28. 8. 2006).

Ustvarjanje, oblikovanje ali prestrukturiranje novih *sektorjev* je drugi pojav v dinamiki *sektorjev*. Pri tem se članstvo neke obstoječe ulične skupine dopolni, zamenja ali povsem prestrukturira. Skupina svoj *sektor* ohrani, ga zamenja ali si ustvari novega.

Takšna skupina cestnih otrok se je oblikovala v novem *sektorju* pri tržnici *Virunga* ..., tam je okrog 10 fantov, starih od 12 do 18 let; ... Sledila sem pojavu novega *sektorja* ob indijskem MONUC. Sodelavec pravi, da so ti otroci mirni; ... Bila je povsem nova skupina cestnih otrok na novi lokaciji. Ponovno se ustavim v *sektorju* pri MONUC ..., tokrat mi otroci priznajo, da so z ulice. Bilo jih je 9. Videti so urejeni. Šef *sektorja* se mi predstavi: je najvišji med njimi in nosi uhan. Eden od otrok prihaja iz Ruande, drugi so iz Minowe in od drugod. Živijo v majhni kolibici iz skal in polivinila (terenski zapisi z dnevov 6. 12. 2005; 29. 12. 2005; 14. 1. 2006).

Kot zadnjo lastnost v dinamiki *sektorjev* naj omenim pojav obdobja prestrukturiranja *sektorjev*. Ta se zgodi v pričakovanju vsesplošne družbenopolitične nevarnosti²⁰⁵, ki izhaja iz mestne okolice. V takšnem vojnem ali volilnem obdobju se ulične skupine razbijejo ali razdelijo v več manjših skupinic z reduciranim članstvom. Skupine menjujejo svoja območja gibanja in bivanja z namenom, da ostanejo skrite, tajne in neopazne.

Fantje so v *sektorju Mode* skriti za trafikami ... Ko preverijo, da je varno, počasi stopicajo iz svojih skrivališč; ... *Ngandabora* je prazna. Nenavadno, še pred nekaj tedni je bilo tukaj 70 otrok ..., okrog 20 izmed njih jih je prišlo bivat v CDB, kje so drugi? V tem volilnem obdobju so se cestni otroci pregrupirali ..., veliki *sektorji* so se razbili na več manjših. Majhne skupinice cestnih otrok so tako manj vpadljive za vojake, ki otroke preganjajo, zapirajo in nekam odpeljejo. Ta pojav prestrukturiranja *sektorjev* opažam po celem mestu ... V *sektorju Mode* srečamo skupino *Podium*. Bili so v 'spalnica' in 'kuhinji'. Manj jih je kot običajno ..., več je starejših članov ... Sledi obisk *sektorja En Ville*, kjer opazimo več manjših *sektorjev* otrok, ki so stari od 7 do 12/13 let ... Je okrog 30 ali 40 otrok. Eni spijo na terasi bara, ki je še odprt ... Sledi sprehod po ulicah do drugih manjših *podsektorjev* ..., še *sektor Cap Sud II*²⁰⁶, kjer smo srečali pijanega Musafirija ..., še enkrat v *sektor Deux Lampe*, kjer končno srečamo še druge otroke ..., niso številni (terenska zapisa z dnevov 11. 9. 2006; 1. 8. 2006).

²⁰⁵ O nevarnih dogodkih sem pisala v poglavju 3.2.1.

²⁰⁶ *Cap Sud II* je bar za domačine.

3.2.3 Tehnike preživetja na ulici

3.2.3.1 Delo

Nekateri otroci s ceste si ustvarijo posel ali pridobijo dokaj redno zaposlitev: ob pekarni srečam Yannicka ..., jo varuje ..., za enotedensko nočno 6-urno varovanje dobi 2 \$; ... pred mesnico *Chamoki* srečam dva *shegeja* ..., imata svoj posel ..., v lesenem predalniku prodajata posamezne cigarete iz dveh škatel in žvečilne gumije *Bazoka* (terenska zapisa z dnevov 23. 12. 2006; 15. 8. 2006).

Cestni otroci za preživetje poleg prodaje dobrin in *chenge* varujejo stavbe, vozila, prenašajo natovorjene vreče, skale, posode z vodo idr., pobirajo in prodajajo plastične črne trakove²⁰⁷, urejujejo ceste z zapolnitvijo lukenj s kamni in peskom, odstranjujejo reklamne plošče, vodijo ulično igro na srečo, nudijo sposajo voza ali cize, pobirajo plevel, prodajajo nasekane in oblikovane kamne za gradnjo, pripravljajo in prodajajo hrano idr.

Shege Stalone ... je dobil drugo delo²⁰⁸ v nočnem času pri nekem belcu. Pravi, da bo nosil neko zemljo v vrečah, kjer je skrita ruda. Kasneje pove, da so bile te vreče s tovorom neznansko težke. Mišičasti belec je z njim ravnal kot s sužnjem: nad njim je kričal, ga tepel, preganjal in mu ... slabo plačal. Stalone je delo takoj opustil; ... Nekateri cestni otroci si ponoči 'služijo kruh' pred bari z varovanjem vozil gostov ..., podnevi ob ... tržnicah ... prenašajo tovor (terenska zapisa z dnevov 25. 1. 2007; 28. 10. 2005).

3.2.3.2 Prosjačenje

Tehnike prosjačenja²⁰⁹ so drugi način, kako si cestni otroci zagotovijo sredstva za preživetje. So pravi mojstri te veščine. Cestni otroci lahko od dobljene pomoči dobrotnikov, zlasti od darov belcev, postanejo nevarno odvisni. Belci predstavljajo nativcem subjekte, ki imajo preveč in so dolžni darovati njim, ki imajo manj²¹⁰. Že en dar cestnemu otroku je dovolj, da se med njim in darovalcem ustvari nevarna konstantna recipročna vez otrokovih brezpogojnih prošenj/zahtev ter darovalčevih brezpogojnih darov. Ta postane nevarna, ko se darovalec odloči, da cestnega otroka ne bo več obdaroval. Slednji se na njegovo odločitev pogosto odzove z agresijo, nasiljem, izsiljevanjem in grožnjami. V odnosu 'dajem-prejemam' v resnici ne gre toliko za materialno konotirano korist kot za čustveno in socialno komponento 'občutiti/dati dobroto – prejeti ljubezen'.

²⁰⁷ Te trakove, s katerimi so bili zvezani paketi oblek, trgovke odvržejo na tla tržnice. Otroci jih pobirajo, saj se iz njih lahko splete predpražnik.

²⁰⁸ Sicer je varnostnik in vratar v MG.

²⁰⁹ Besedo prosjačiti – prositi za denar, hrano (SSKJ 1994, 1084) – sem načrtno uporabila v kontekstu cestnih otrok iz Gome in se izogibam terminoma beračiti – prositi, pobirati miloščino (SSKJ 1994, 40) – ali prositi – izražati željo komu (SSKJ 1994, 1084). Namreč, cestni otroci niso berači in ne le prosilci, ampak so osebe, ki prosjačijo s posebnim 'teatralnim' avtohtonim pristopom.

²¹⁰ Več o afriški solidarnosti beri v Petit in Mutambwa 2005, 482.

Pijani *shege* Dunia agresivno 'ropotari' v MG in kriči: »Sem otrok L.²¹¹, dajte mi denar!«; ... Neko cestno dekle kriči za mano: »Njala!«²¹² Kot da sem jo dožna hraniti ... Ob tem me radovedni domačini očitajoče gledajo in pravijo: »Mzungu iko mchoyo, mbaya²¹³,« ker ne želim pomagati ubogi mladi materi z AIDS-em²¹⁴ ..., ona pa takšne situacije posmehljivo izrablja, išče pomilovanje in z nami spretno manipulira; ... Neki *maibobi* obkrožijo ... moj avto in rečejo: »Te čakamo pred avtom, nam boš kaj dala!« (terenski zapisi z dnevov 3. 5. 2006; 27. 6. 2006; 7. 9. 2006)

Cestni otroci kot strokovnjaki za prosjačenje najprej natančno opazujejo potencialnega dobrotnika. V njem iščejo 'ahilovo peto' ali točko občutljivosti, zaradi katere se bo le-ta odzval na prošnje otrok s sočutjem, pomilovanjem, asertivnim vedenjem in altruizmom. Cestni otroci svojim prošnjam dodajo elemente, ki meni, kot potencialni darovalki, ugajajo: izrazili so pripravljenost za izstop z ulice in vključitev v oskrbo 'službe pomoči' ali v trg dela.

Prosjačita za 100 frankov²¹⁵ in ponavljata, da bosta prišla v *Maison Gabinjo*; ... Neki starejši *shege* je nekdanji *otrok-vojak* ..., ždi pri vratih *Maison Gabinje* ..., prosjači za oglje, moko in drugo ..., me preizkuša: »Mama, pomagaj mi! Sem čevljar, daj mi delo!« Pomagali smo mu večkrat, a vedno brez uspeha²¹⁶; ... Podobno so drugi *shegeji* izumili ... novo tehniko prosjačenja ...: »Oh Alenka, rabim *babus*²¹⁷, daj mi delo!« (terenski zapisi z dnevov 31. 8. 2006; 8. 2. 2007; 13. 2. 2007)

V navedenem citatu me *shege* pred prosjačenjem nagovori kot 'sestro'. S tem me simbolično uvrsti med svoje sorodstvo, ki je po svojem kulturnem izročilu dolžno pomagati svojim socialno-ekonomsko šibkejšim članom.

Neki starejši okajeni *shege* ... me sprva pozdravi kot 'sestro'²¹⁸, nato me prosi za hrano (terenski zapis z dne 7. 8. 2006).

Zanimivo je, kako si otroci lastijo svoje darovalce. S tem si ustvarijo zanesljiv, varen in stalen dohodek. Podrobno preučijo njegove vsakodnevne navade, časovne in krajevne komponente njegovega gibanja po mestu. Tako si določijo čas in lokacijo, kjer ga čakajo in nagovorijo s prošnjami.

Mlajši *shegeji* se jezijo na starejše, ki me prosjačijo in pravijo: »To je naš *mzungu*! Pustite jok!« (terenski zapis z dne 23. 10. 2006)

²¹¹ Italijanski prostovoljec v MG, odgovoren za zdravljenje otrok.

²¹² *Njala* (sva.) pomeni lakota.

²¹³ Sva.: »Belka je skopa, slaba!«

²¹⁴ Bolniki z AIDS-em ali CIDA (fr.) v Gomi prejemajo z bonom za AIDS dnevni brezplačen obrok hrane in brezplačna zdravila.

²¹⁵ Za en (ameriški) dolar se je v času mojega bivanja v DR Kongu sprva dobilo do 550 frankov, nato pa je vsota padala do 400 frankov. Menjava denarja je bila odvisna od socialnopolitičnega obdobja in poštenosti oseb, ki menjajo denar.

²¹⁶ Našo materialno pomoč je zapravljal za omamljanje in cestne užitke, ne za dogovorjene namene.

²¹⁷ *Babus* (pogovorno sva.: babuch) izvira iz *babouche* (fr.) in pomeni šlapa (slo.): obrabljena, ponošena copata.

²¹⁸ Ves čas svojega opazovanja z udeležbo sem vlagala veliko truda v spreminjanje kulturno določene perspektive v mojem odnosu s cestnimi otroki: od biti njihova 'mama' do biti njihova 'sestra'. Gre za ključen premik v odnosni relaciji od vsesplošne odvisnosti cestnega otroka od 'mame' do vzpostavitve odnosa enakopravnosti, medsebojne pomoči in podpore med 'bratom' in 'sestro'. Želela sem postati njihova 'sestra' in ne ostati njihova 'mama', saj sta me bližajoča ločitev od cestnih otrok in splošna neučinkovita metoda vzgoje odvisnosti opozarjala na etično, moralno in strokovno sporno ravnanje.

Včasih ima prosjačenje drugačen namen, kot ga daje njegov videz. Iskren in prijeten dialog med darovalcem in prosilcem zmore razbliniti duha navade in 'teatra' prosjačenj ter preide v polje resnične vzajemne komunikacije in odkritega izražanja o sebi.

Neki starejši *shege* ... me prosjači, jaz pa mu rečem: »Ko si boš namesto drog in alkohola kupil kruh, takrat ne boš več lačen!« On mi presenečeno in smeje odgovori: »Ulinisara!«²¹⁹ Preživlja se z nošenjem tovara; ... 'Nori' Patrick me prosjači: »Daj mi malo moke!« »Kje pa je?« se z njim poigravam. »Tam v kontejnerju jo imaš,« mi pravi. Odgovorim: »Ni moja!« On pa reče: »Ah! Dobro. Grem pa svoj bon za CIDO unovčit!« (terenska zapisa z dnevvov 6. 11. 2006; 23. 12. 2006)

Prosjačenje je pogosto le brezčutno enosmerno brezpogojno zahtevanje dobrin od osebe, ki ima socialni in kulturni status darovalca.

Na poti me ustavi neki *shege* ..., mi pravi: »Sem v hiši²²⁰, a v njej nimam nič. Daj mi eno posodo!«; ... Značilna besedna zveza iz slenga *shegejen* je »mi fasi vrais«²²¹; ... Neki *shege* mi reče: »Pridem k tebi, mi boš dala dve merici moke« (terenski zapisi z dnevvov 30. 12. 2006; 2. 12. 2006; 15. 12. 2006).

3.2.3.3 Kraja

Vseprisotna normalizacija kraj in ropov²²² med prebivalci Gome ima zgodovinsko – dobro stoletje trajajoče – in bivanjsko 'preživetveno' funkcijo v družbi Kongovcev. Izhaja iz konteksta krute podrejenosti kongovske družbe belgijskemu kralju Leopoldu II., ki si je to deželo podaril v zasebno last. Zatem so bili Kongovci podrejeni oblastem belgijskih kolonialistov in nadalje Mobutujevemu režimu (tudi Petit in Mutambwa 2005). Slednji je legitimiziral, a ne legaliziral, krajo z *l'article 15*²²³: *débrouillez vous (peuple Congolais)*²²⁴ oziroma z rekom *On ne vol pas, on déplace*²²⁵ (tudi Petit in Mutambwa 2005, 473; *ibid.*, 482). Omenjena reka sta pri Kongovcih v vsakodnevni rabi in cestni otroci so ju posvojili za svoj način življenja. Nativci torej v svojem kulturnem kontekstu ne kradejo, ampak premeščajo oziroma vzamejo tistim, ki imajo preveč, in dajo sebi, ki imajo manj. Opravljajo torej medsebojno socialno redistribucijo dobrin.

²¹⁹ Sva.: »Pa si me dobila!«

²²⁰ Dar najema hiše je ponudba 'službe pomoči' CDB, ko le-ta plačuje najemnino neke kolibe za skupino starejših cestnih otrok s pogojem, da se ti otroci šolajo ali delajo. Druga oblika pomoči s hišo pa je ponudba nove kolibe za skrajno revno družino cestnega otroka v Kinogu, pri čemer jo le-ta z delom postopoma odplačuje.

²²¹ Sva., dobesedni prevod: »Naredi mi resnično,« oziroma v posrednem pomenu: »Daj mi denar.«

²²² Glej poglavje 3.3.1 Postati *maibobo*.

²²³ Več o tem beri v Oyatambwe (2002, 4–5).

²²⁴ Kar pomeni: 'znajdite se, kongovsko ljudstvo', saj vam dežela nudi več, kot je potrebno za preživetje in ne čakajte na oblast, da poskrbi za vas. Ta bo namreč najprej poskrbela za svoje ugodje, vam pa nudi pogoje, varnost in mir, da se lahko 'znajdete'. Slednje je splošno kulturno prepričanje Kongovcev glede načina lastnega preživetja, ki se ga pogosto sliši v vsakdanjem jeziku.

²²⁵ 'Mi ne krademo, mi premeščamo' kaže na prepričanost, da je dovoljeno vzeti tistim, ki imajo preveč, in dati drugim, ki imajo premalo. Gre za redistribucijo dobrin.

Tako si nativni uslužbenki v 'službi pomoči' pripravita *on sait jamais*²²⁶ oziroma skrito zalogo dobrin za lastne potrebe. V času božične zabave v MG si je *mama P.*²²⁷ ... pripravila *on sait jamais*: hrano iz MG si je skrila za lastne potrebe ..., *mganga*²²⁸ pa si je prisvojila 1 kg našega mesa (terenski zapis z dne 23. 12. 2006).

In vendar ni vedno tako, da tisti, ki imajo manj, vzamejo tistim, ki imajo več. Oboroženi ropi in tatvine so vsakodnevna praksa, pri čemer storilci posežejo po raznovrstnih dobrinah kogarkoli in kadarkoli ne glede na njegov socialnoekonomski status in etnično pripadnost. Slednja trditev prejšnje o socialni redistribuciji dobrin ne zavrže, ampak predstavi njeno podobo v obdobju sociokulturnega razkroja vrednot in navad prebivalcev Gome.

Res je, da cestni otroci kradejo, a ne vedno in povsod samo oni. In kot že rečeno, predstavlja vsesplošna normalizacija kraj nativcem način preživetja v trenutnem socialnoekonomskem položaju. Tako so cestni otroci včasih po krivem obsojeni in zaprti zaradi kraj ali ropov, ki so jih v resnici storili drugi Kongovci.

Vzgojitelj Jacques poroča, da so bili nekateri gostje na poročni svatbi v *Chem Chemu* okradeni. Naši *interni* fantje iz UDM so osumljeni kraje. Okradeni gostje so prišli zasliševati naše otroke v 'center'. Jacques jim reče: »Poglejte, to so naši fantje! Pokažite nam, kdo izmed njih je bill!«; ... Ponovno so nam vdrli v skladišče v UDM ..., osumljeni storilci za krajo odej so tako *interni* kot zaposleni ..., vsem nastavimo past z odejama²²⁹ ... in opazujemo, kdo ju bo izmaknil, vzgojitelj ali otroci (terenska zapisa z dnevov 8. 1. 2006; 17. 2. 2006).

Kraja dobrin belcev ne le, da je normalna, ampak je tudi kulturno zaželena ali priporočena. Logika, ki slednje mišljenje potrjuje, izvira tako iz zgoraj omenjenega kulturnega zavedanja o krutem trpinčenju nativcev v času belgijskega kolonializma kot tudi iz ekonomskopolitičnega svetovnega izkoriščanja njihovih dobrin v današnjem času pod krinko tuje humanitarne pomoči belcev v obdobju vsesplošne, več kot dve desetletji trajajoče socialnoekonomske, politične in kulturne krize Kongovcev.

Opazim, da vratar Stalone iz MG nosi okrog vratu nakit iz naših plastičnih perl²³⁰. Jezim se in ga vprašam, zakaj nosi naše ukradene predmete ..., on pa mi jezno vrže svojo ogrlico in obrambno reagira z obtožbo: »Yeye atakula yeye peke makuta yote!«²³¹; ... Nekoč slovenski škof obiše naše otroke v MG ... Njegov spremljevalec fotografira otroke, le-ti pa mu medtem ukradejo fotografske filme. Starejši *shege* Jackson polovi lopove in nam vrne filme. Drugo jutro nam na *mot du matin*²³² otroci sporočijo: »Mali *maibobo*

²²⁶ *On sait jamais* (fr.: 'nikoli se ne ve') je lokalni izraz za stanje stalne pripravljenosti prebivalcev Gome na slabše/težje čase, če so sploh lahko še slabši/težji. In ti so lahko še težji, kot na primer v obdobjih ponovnih izbruhov vojne (1994–2003, 2006, 2012 itd.). Nativci si z načinom *on sait jamais* iščejo prilike za brezplačen prejem dobrin za lastne potrebe.

²²⁷ Učiteljica za opismenjevanje odraslih in vodja kuhinje.

²²⁸ Medicinska sestra.

²²⁹ Nad vrati sob otrok in vzgojitelja smo našli prehode do skladišča, torej bi lahko odeje ukradli eni ali drug, zato smo vsem na te prehode nastavili past s preostalima odejama in opazovali, katera bo sedaj izginila.

²³⁰ Te plastične perle kupujemo in otroci iz njih izdelujejo nakit za prodajo. Z izkupičkom od prodaje nakita otrokom kupimo potrebne dobrine.

²³¹ »Ti si sama pojedla ves denar!« Pri tem je mislil na denar od prodaje nakita in trdil, da sem ga zapravila za lastne potrebe.

²³² Fr.: 'jutranja beseda/misel', 'beseda za jutraj': pomeni jutranji moralno-etični nagovor otrok, ki izvira iz konceptov salezijanske vzgoje mladih.

Harambée je škofu ukradel 20 \$.« V resnici je od nekega slovenskega obiskovalca prejel bankovec za 20 SIT. (terenska zapisa z dnevov 11. 4. 2007; 22. 7. 2006).

Težnja ali želja po kraji in strah pred biti okraden sta med cestnimi otroki veliko bolj prisotna, saj njihov način življenja za obstoj na cesti zahteva tovrstne aktivnosti.

Otroci v internatu Ngangi svoje obleke skrivajo ..., ne želijo jih oprati, saj se bojijo, da jih bo kdo med sušenjem na skalah ukradel; ... Iz skladišča v MG so nam ukradli tehtnico ..., skopali so majhno odprtino in skozenjo prišli v skladišče; ... Ustvarjalne delavnice v MG so bile pogosto kaotične. Ves čas sem le pazila, da otroci niso vsega pokradli (terenski zapisi z dnevov 19. 11. 2005; 12. 1. 2006; 17. 1. 2006).

Predmeti, vredni kraje, so raznovrstni in mnogoteri. Pomembna lastnost potencialno izmaknjenih stvari je v tem, da se jo lahko proda, unovči, zamenja za kaj drugega ali se jo kako drugače uporabi.

V UDM so nam skozi razbito okensko steklo in zlomljeno železno mrežo ponovno vlomili v skladišče s hrano; ... Vzgojitelj iz MG opiše obisk naših otrok v *pastorjevi* 'službi pomoči' takole: »Lepo je bilo, le naši otroci so mu ukradli ključavnice!«; ... Celo kamenje s ceste je dobrina, ki se jo da prodati oziroma ponuja zaslužek. Danes so nam starejši *sbegeji* ukradli kamenje²³³, s katerim smo pokrili ostro lavino pot do MG ... Skušajo ga prodati *dad*²³⁴ A., ki zraven našega centra gradi svojo šolo za revna dekleta (terenski zapisi z dnevov 30. 1. 2006; 15. 9. 2006; 19. 6. 2007).

Včasih delujejo cestni otroci v odnosu do uslužbencev v 'službah pomoči', ki se na svojem delovnem mestu vedejo neodgovorno, nehote vzgojno, kot da bi vzgojitelje pri delu z otroki le-ti urili v pazljivosti, čuječnosti in hitrem odzivanju.

Pri cestnih otrocih je zanimiv tudi pojav 'čudežne najdbe' izginulega predmeta, ki sprva 'izgine kot kafa' in nihče od otrok ne ve nič o tem izginotju, nato pa se izgubljeni predmet čudežno pojavi/najde in vrne lastniku.

Ta teden so ukradli ... torbico in telefon naši socialni delavki F., ki je spala za mizo v pisarni. Dobra lekcija za spanje na delovnem mestu! Torbico so *interni* našli v toaleti otrok v MG ... Otroci so vedeli, kje jo morajo iskati (terenski zapis z dne 28. 6. 2007).

Cestni otroci krajo načrtujejo ali jo spontano, situacijsko izvedejo. V spodnjem primeru beremo o organizirani, načrtni in stalni pripravljenosti otrok na krajo rib ali oblačil na tržnicah, pri čemer le-ti izkoristijo trenutek, v katerem prodajalke niso toliko pazljive in previdne²³⁵, kot bi bile sicer.

²³³ Kamenje ali *makokoto* (sva.) je redek in dragocen gradbeni material, s katerim se zapolni krhka, luknjasta in ostra magmatska tla.

²³⁴ *Dada* (sva.) pomeni sestra in se v tej povedi nanaša na nuno ali 'sestro' verske skupnosti.

²³⁵ Značilnosti potencialnih žrtev kraje so vidne tudi v izrazih cestnih otrok, v slovarčku uličnega slenga ali argoja. Več o tem beri v 3.2.5.1 in v prilogi (Slovarček uličnega argoja *kindubile*).

Kar naenkrat se otroci in starejši *shegeji* z našega nogometnega igrišča raztepejo po tržnici²³⁶. Nekaj se dogaja! Bil je pretep med vojakom in taksistom motorja. Naši *interni* se skrijejo v množico in čakajo na prilike za krajo; ... Na sosednji splošni in centralni tržnici Virunga cestni otroci kradejo takole: Vsako jutro okrog 9. ure 'mame' prodajalke odpirajo velike svitke cunj iz plastičnih transparentnih vreč ..., v tem času težje nadzirajo svojo stojnico. Takrat so člani *Podiuma* že razporejeni po celem območju pokrite tržnice s stojnicami oblek, opazujejo odpiranje vreč in čakajo na priložnosti za krajo (terenska zapisa z dnevvov 2. 11. 2006; 13. 5. 2006).

Občutljivost za čas in časovno točnost pri kongovskih nativcih sta za slovenski mikrokozmos zaznani povsem diametralno in kontradiktorno. Objekti časovne orientacije pri domačinih niso toliko vezani na uro – napravo za merjenje časa – kot na svetlobo iz okolja²³⁷. Od tu izhaja velika časovna neusklajenost tistih, ki se orientirajo po svetlobi, in drugih, ki sledijo časovni napravi. Tako morajo biti na primer tatovi rib pripravljeni na možne zamude ali predčasne prihode kamiona z ribami in jih že v naprej predvideti.

Zjutraj, v času jutranjega nagovora otrok v MG, manjka skupina *amido* otrok iz Kinoga ..., le-ti krožijo okrog kamiona z ribami, katere skušajo izmakniti. Mali kričeči Ushindi ukrade eno veliko ribo in začne teči, mame pa kričijo za njim. Deček si premisli, steče nazaj, vrže ženskam ribo in teče dalje; ... Neki *shege* pove, da začne delati²³⁸ po 17. uri. Rečem mu, da je že čas. Bilo je 17.05. Mislil je, da je 15.00. Na trg se pripelje kamion z ribami ... Za njim se zapodijo tako 'mame', ki jih bodo kupile, kot tudi *Podium*, ki jih bo kradel (terenska zapisa z dnevvov 2. 2. 2007; 13. 8. 2006).

Pri tatvinah ali ropih pogosto sodeluje več cestnih otrok skupaj. Plen si razdelijo. Nekateri cestni otroci so zaradi deliktov v zaporih, drugi – še nearetirani – cestni otroci iz skupine, ki je storila neki delikt, varujejo ukradene dobrine. V primeru težav zaradi nepoštene distribucije dobička se med cestnimi otroki odvijajo hudi obračuni, maščevanja in nasilna dejanja.

Shege Willy in *interni* Bosco sta v sporu ... Slednji je poleg Stanija in Bologne vpleten v krajo 200 \$. Trije drugi *shegeji* ... so obtoženi iste kraje ..., so že zaprti. Willy je prišel k Boscu iskat ukradeni denar ..., vzgojitelj CDB brani Bosca ..., Willyju zagotavlja, da je Boscov nahrbtnik prazen in v njem ni denarja ... Bosco ne prizna tatvine denarja ..., vztraja, da so ga 'pobrali s tal' in ga niso ukradli. Ta primer kraje je pred časom obravnaval že vodja MG, ko sta bila Stani in Bosco tam še *interna*, a sta zaradi 'najdenega' denarja

²³⁶ Bila je tržnica s svežimi ribami vrste *tilapia*. Vse vrste rib so za nativce pač ribe in nimajo podimena, kot jih za posamezne živalske ali rastlinske podvrste imamo Evropejci. Na podoben način posploševanja in ne specificiranja poimenujejo tudi druge stvari, predmete, bitja idr.

²³⁷ Slednje dokazuje način pojmovne opredelitve časa v jeziku svahili. Geografska lega Gome povzroča precejšnjo podnebno, vremensko, temperaturno in svetlobno stalnost. Tako je več ali manj – le do 20 minut razlike – skozi celo leto 12 ur dneva in 12 ur noči, povprečna temperatura zraka je približno 25 stopinj Celzija ter bolj ali manj sončno vreme z rednimi tropskimi nevihtami in padavinami, ki se zmanjšajo ali niso prisotne v nekajtedenski sušni dobi. Glede časovne opredelitve dneva v jeziku svahili je takole: ob sončnem vzhodu je ena ura zjutraj (sva.: *saa moja asubuhū*), ob sončnem najvišjem vzponu na nebu je šesta ura čez dan (sva.: *saa sita mchana*) in ob sončnem zahodu je dvanajsta ura zvečer (sva.: *saa kumi na mbili jioni*). Po sončnem zahodu pa: začetek večera ob 19. uri je ena ura zvečer (sva.: *saa moja jioni*), opolnoči je šesta ura ponoči (sva.: *saa sita usiku*) in zelo pozno ponoči/zelo zgodaj zjutraj ob 6. uri je dvanajsta ura zjutraj (sva.: *saa kumi na mbili asubuhū*). Torej je sonce središče časovne orientacije nativcev in ne ura kot naprava za merjenje časa. Ko je vreme oblačno ali sonce ni toliko vidno, nastanejo pri časovni orientaciji težave in velike časovne netočnosti.

²³⁸ Delati v pomenu krasti.

zbežala iz centra. Bosco se je kmalu vrnil nazaj v MG po pomoč. Jasno je, da se bodo zaprti *shegeji* ob izpustitvi Staniju in Boscu maščevali (terenska zapisa z dne 5. 8. 2006).

Ravnokar omenjeni izraz 'pobral sem s tal' ali 'našel sem na tleh' je pri cestnih otrocih pogosto uporabljen. Kaže na prekrivanje otrokovega delikta z navidezno ustvarjeno srečo. Prav on je tisti srečnež, ki je izgubljeno dobrino našel in jo pobral s tal. A v spodnjem primeru se otrokova sreča prehitro preobrne v njegovo nesrečo, saj je žrtev tatvine vajena ravnanj cestnih otrok in reagira hitreje in učinkoviteje, kot zanjo predvidi otrok.

Fiston pripoveduje, da je na poti 'našel'²³⁹ Samsungov telefon: nekemu komandantu je padel skozi luknjo hlačnega žepa. Ko Fiston s tal pobere njegov telefon, komandant zaključi pogovor na svojem drugem telefonu ..., vrne ga v hlačni žep in opazi, da mu manjka prvi telefon. Z drugega telefona hitro pokliče številko svojega prvega telefona ..., medtem zvoní v hlačnem žepu Fistona ..., ta teče proti MG ..., ko prispe tja, ga tam že čaka skriti komandant. Vzgojitelj opazi čudno vedenje Fistona. Vpraša ga, zakaj je tako utrujen ..., cilja na uživanje drog, a kmalu ugotovi pravi razlog utrujenosti – kraja. Medtem se jima približa komandant, ki je do obeh močno nasilen (terenski zapis z dne 21. 5. 2007).

Spretnost cestnih otrok za kraje je neverjetna. So hitri, neopazni, tihi in učinkoviti.

Neki starejši *shege* skuša ukrasti radio ... iz skladišča v MG. Opazim namreč, da si je nekaj zataknil za hlače in mu hitro vzamem. Brez sramu in smejoč odide; ... Neki delavec iz CDB opiše *shegeja* Yannicka kot osebo, ki ti 'izprazni pisarno'²⁴⁰ (terenska zapisa z dne 13. 8. 2006; 9. 1. 2007).

Izraz *deux doigts*²⁴¹ ponazarja žeparsko tehniko, ko tat s kazalcem in sredincem spretnejše roke izvleče oziroma prime željeni predmet.

Pri krajah in ropih si nekateri cestni otroci pomagajo s psi, ki ustrahujejo potencialne žrtve, storilce deliktov pa varujejo. »*Podium* je zvalil naše pse iz MG ter z njimi ustrahoval in izsiljeval ljudi za dobrine« (terenski zapis z dne 20. 3. 2007).

Včasih se cestni otrok sam od sebe vrne na svoj dom zaradi bega pred drugimi cestnimi otroki, ki od njega terjajo svoje dolgove²⁴², ali zaradi varnosti pred žrtvami in/ali preganjalci delikta, ki ga je storil v Gomi, zbeži v neki drug kraj. »Danny se je zaradi velikih kraj, ki jih je storil v Gomi, z begom iz zapora vrnil v Bukawu ..., v krajo je vpletel tudi svojega brata« (terenski zapis z dne 13. 7. 2007).

V času mojega opazovanja cestnih otrok iz Gome ugotovim, da le-ti še niso razvili tehnik za vlom v vozila.

Vincent mi zaklene vsa vrata terenskega vozila ..., ključi od avta so ostali v vozilu. Naši 'véliki' lopovi skušajo z neko kovinsko palico odkleniti ključavnico, a jim ne uspe (terenski zapis z dne 12. 1. 2007).

²³⁹ 'Najti' (sva.: *kułogota*) predstavlja v tem kontekstu najverjetneje krajo in ne najdbo.

²⁴⁰ Pomeni kradljivec.

²⁴¹ Izraz *deux doigts* (fr.) pomeni 'dva prsta'.

²⁴² Več o tem v 3.2.3.5.

Povezava med uživanjem opojnih substanc in krajo ni nezanemarljiva. »Otroci pogosto rečejo: 'Moram kaditi'²⁴³, da lahko kradem!« (terenski zapis z dne 2. 12. 2006)

'Samo-izdajstvo' je pri cestnih otrocih izredno zanimiv in ne tako redek pojav. Otroci namreč sčasoma pogosto sami od sebe – iz občutkov slabe vesti ali česa drugega – priznajo, da so storili neki delikt.

Neki *sbege* prosi socialnega delavca iz CDB za prejem kolibe, medtem pa mu ukrade njegovo ključavnico in ključe ..., sčasoma mu jih sam od sebe vrne ..., ob tem reče socialnemu delavcu, da jih je kar tako vzel ..., meni pa razloži, da jih je le premestil²⁴⁴ in ne ukradel; ... Nekoč zdravim rane nekemu *internemu* iz MG. Ko želim zakleniti vrata dispanzerja, opazim, da nimam več ključev ... Zaslisujem otroke, kdo jih je vzel ..., pa se javi *interni*, ki sem ga negovala: pove, da ima on moje ključe v svojih žepih; ... Trije *sbegeji* so na plantaži, kjer smo taborili, kradli *režime*²⁴⁵ banan in jih skušali prodati ljudem v vasi ... Zaradi kraje smo jih poslali nazaj v Gomo. Ko jih peljem z avtom do avtobusne postaje v Sake, mi iz njega ukradejo dvigalko za avto ..., kasneje jo vrnejo vzgojiteljem v MG rekoč: »Vedeli boste, da smo bili mi« (terenski zapisi z dnevov 15. 8. 2006; 23. 11. 2006; 22. 7. 2007).

Nativni načini kaznovanja lopovov, tatov ali roparjev se razlikujejo od kaznovanj iz drugih etničnih skupin. Belci se, opirajoč se na utopični evro-ameriški sistem otrokovih pravic, skušamo – vsaj na videz – ogibati fizičnega kaznovanja otrok s tepežem ali poškodovanjem otrokovega telesa. Za kaznovanje ali resocializacijo otroka uporabimo socialno-pedagoške tehnike. Predstave nativcev o kaznovanju otroka za njegov prekršek so drugačne in to tudi, ko imajo le-ti vlogo uslužbenca v 'službi pomoči' z evro-ameriški pedagoškimi nazori.

Zvečer ... so trije *eksterni* fantje skušali vdreti v skladišče CDB z odevami in čevlji ... S kamni so razbili okna ..., lokalni vzgojitelji so jih zalotili pri dejanju in jih fizično kaznovali ... Skupina vaščanov, ki je bivala zraven CDB, je roparje lovila z mačetami; ... Neki vzgojitelj iz MG sumi *sbegeja* Beberica za krajo na njegovem domu ..., med zasliševanjem naj bi ga ... tepel. Beberico dejanje kraje vztrajno zanika in histerično joka. Vzgojitelj ga zapre v spalnico ..., od tam se sliši histerično kričanje, jok in tolčenje po vratih. Zaslisim zvok razbitih črepinj; ... Primer sedemletnega Clauda z opečeno rokico. Pravi, da mu je ime Fredi. Doma je znan kot 'veliki' lopov. V njegovi revni družini je veliko otrok. Mali krade tudi pri sosedih. Nekoč so ga zaprli v hišo ..., on pa si izkoplje pod ograjo luknjo, ukrade dva kosa *pagnes*²⁴⁶ in zbeži od doma. Takrat je očetu prekipelo, saj ne zmore vzgojiti tega otroka. Okrog Claudove roke zavije cunjjo in jo zakuri. Mali zbeži (terenski zapisi z dnevov 5. 10. 2005; 2. 4. 2007; 14. 5. 2007).

²⁴³ Misleč na 'travo' ali marihuano.

²⁴⁴ Premestiti ali *déplacer* (fr.) in ne ukrasti ali *voler* (fr.) izhaja iz omenjenega konteksta normalnosti kraje v 'mobutistični' kongovski družbi.

²⁴⁵ Nativci rečejo celemu skupku banan, ki zraste iz enega bananinega cveta oziroma iz enega bananovca, *regime de bananes* (fr.), čigar pomenskega izvora ne poznam. *Regime* (fr.) dobesedno pomeni obliko države, česar ne morem povezati z 'režimom' banan. Lahko pa bi iskala povezave z *regiment* (fr.) – polkom ali vojaško enoto, ki je večja od bataljona (slednji vsebuje več čet, čete več vodov, vodi več oddelkov itd.), pri čemer bi lahko bil 'režim' banan simbolično kot en polk s posameznimi četami (šopi banan), ki so deljene v posamezne vode (podšopi oziroma še manjši šopi banan) in ti so deljeni v oddelke (posamezne banane). Gre torej za simbolno hierarhično organizacijo skupin iz posameznih elementov, pri čemer je zanimiva podobnost oziroma analogija organiziranosti 'režima' banan, vojaškega regimenta in uličnih skupin cestnih otrok.

²⁴⁶ Blago ali *les pagnes* (fr.) ima v kongovski tradiciji veliko pomenov: 1. je dar, ki se ga kupi za žensko ob poroki, porodu, večjem prazniku; 2. je sredstvo za žensko, s katerim prenaša otroka ali tovor – vreče moke, kanto vode ipd.; 3. je obleka in tudi dodatek k frizuri – kos blaga, zavezan okrog lasišča v obliki neke estetske forme idr.

3.2.3.4 Prostitucija

Kongovci prakticirajo drugačno spolno vedenje kot Slovenci: na bolj odkrit, odprt, zavesten, spontan način in z manjšimi zadržki²⁴⁷. Takšna spolna odprtost omehča pogoje in okrepi ponudbo tudi v dejavnosti prostitucije. Hiter zaslužek, ki ga le-ta nudi, opraviči pri njenih akterjih moralnoetično sporno komponento te starodavne človeške obrti. Cestni otroci opravljajo prostitucijo lažje kot drugi nativci, saj so manj izpostavljeni družbenemu nadzoru in kulturnim normam. Kljub temu da je večina mojih opazovanih primerov cestnih otrok, ki so se preživljali s prostitucijo, ženskega spola, ni nezanemarljiv podatek o obstoju moškega bordela: »*Mario*²⁴⁸ je naziv za bordel dečkov in fantov, ki prodajajo svoje spolne usluge dekletom, ženskam ali moškim« (terenski zapis z dne 13. 9. 2006). Bordele mladoletnic²⁴⁹ pa v Gomi poimenujejo kot »*les chateaux rouges*²⁵⁰ ... Dekleta zapustijo svoje domove, si najamejo neko kolibo, v kateri se prostituirajo ..., pri tem kadijo marihuano, uživajo droge in alkohol« (terenski zapis z dne 13. 9. 2006). Takšnim dekletom in ženskam nativci pravijo *les femmes libres*²⁵¹.

Cestni otroci so v prostituciji tako izvajalci kot tudi njihove stranke, v nekaterih primerih pa imajo vlogo zvodnikov²⁵².

Naš ulični vzgojitelj pove, da je dekle Jolie, bivša *interna* iz CDB, ponovno aktivna v prostituciji; ... Dobrodelna 'mama' Immaculée²⁵³ je skupaj z dekletom Noëla, ki prebiva v njeni skupnosti, obiskala neki bordel deklet v Majengu. Pove, da je tam srečala tudi 6 *maibobor*; ... Mali *shege* Enock brez sramu prizna, da si večkrat plača prostitutko na ulici ..., pri čemer posnema starejše *shegeje*, ki so mu za zgled (terenski zapisi z dne 28. 6. 2006; 22. 12. 2006; 26. 2. 2007).

²⁴⁷ Spolnost Kongovcev je v praksi spontana, odkrita in neposredna, v govoru in jeziku pa prikrita in tajna. Zanj, kot za njene posamezne segmente, ki jo opisujejo, obstaja vrsta kodiranih neformalnih slengovskih izrazov. Tako na primer v jeziku svahili ni neposrednih izrazov za spolne organe, za opis spolnega odnosa ali spolnosti, ampak vrsta pogovornih šifriranih, pogosto slabšalnih izrazov: pogovorno pravijo spolnemu odnosu *kupiga boro*, *kukinga*, *tendo ya ndowa*, *kutomba*, *kukata*, *kushuka*, *kuteremuka*, *kumweta* (terenski zapis z dne 13. 9. 2006) in drugo, nožnico poimenujejo kot *kuma* (*pička*) ipd.

²⁴⁸ Za moški mladoletniški bordel *Mario* pravi moj visoko izobraženi prijatelj iz Gome takole: »Sicer je, v pogovornem jeziku, Mario Don Juan, zapeljivec, ki živi na račun in s sredstvi svoje žene ..., moški, ki je odvisen od ženine denarnice.« Sicer pa je Don Juan legendarni lik brezsrčnega zapeljivca (Negrut 2010, 100). Moj terenski zapis o tovrstnih socialnoekonomsko pogojenih – razmerjih med moškim (črncem) in žensko (belko) s terena pa je takšen: »Koncept *mario* je v Kongu pogost in prikazuje odnos, ko bogata samska ženska omoži revnega mlajšega moškega in ga finančno podpira.« (terenski zapis z dne 17. 1. 2007)

²⁴⁹ Najmlajše prostitutke v mladoletniškem bordelu so stare okrog 12 let.

²⁵⁰ Fr.: *rdeči gradovi* je izraz za ženski bordel mladoletnic v Gomi.

²⁵¹ Huntova sprva povzame po van Allenovi, da je v belgijskem Kongu pojem *femme libre* predstavljal »ženske, klasificirane za bivanje v afriškem črnem mestu po svoji pravici« (Cornwall 2005, 59) in kasneje je ta »pojem postal sinonim za prostitutko« (ibid.). Drugačno razlago pa predlaga Huntova in opredeli termin *femme libre* kot »osvoboditev ženskih 'suženj' od suženjskih lastnikov, poligamnih mož« (v Cornwall 2005, 59), ki poznajo še druge različne »situacije, definirane kot suženjstvo v času, ko je bila potreba po monogamnih ženah za 'nove moške' iz misij Neodvisne države Kongo, delovnih taborov in vojnih situacij« (ibid.). Ker so se te 'svobodne ženske' izognile tradicionalni kontroli poligamnih mož, so jih le-ti povezovali s *femme publique* (fr.: 'javne ženske') (ibid., 58), *femme libre* ali prostitutkami. Več o tem beri Hunt v Cornwall 2005, 59.

²⁵² Glej poglavje 3.3.4, kjer pišem o varovankah cestnih fantov, ki njim ali drugim strankam nudijo spolne usluge. Ti cestni fantje imajo včasih v odnosu do svojih varovank lahko tudi nekakšno vlogo zvodnika v ulični mladoletni prostituciji. Po drugi strani je spolni odnos z žensko lahko tudi pogoj iniciacije za novinca z ulice pri vstopu in vključitvi v neko ulično skupino.

²⁵³ To je mlada ženska, ki je samoiniciativno začela sprejemati na svoj dom otroke z 'nalepkami', predvsem tiste, ki so sirote, ki so z ulice ipd. Z njimi je oblikovala skupnost oziroma družino 20 otrok, s katerimi biva, jih preživlja in jim predstavlja vlogo matere.

Kljub kulturni odprtosti v spolnosti nativcev so socialne meje dovoljenega in normalnega spolnega vedenja jasne. Ko se cestni otrok, ki se v svojem poslanstvu upira in presega socialne norme in kulturne zapovedi, uri v spolnem vedenju, ob tem občuti sram, krivdo in manjvrednost. Neki večer se »z otroki pogovarjamo o spolnosti ... Ob tem je nekega fanta sram, saj si večkrat za nekaj 100 frankov plača ženske na ulici, da z njimi 'spi'« (terenski zapis z dne 26. 2. 2007).

Zatiranje ali prepoved prostitucije se v Gomi izvaja z množičnimi aretacijami prostitutk. Pri tem sodelujejo tako lokalna policija kot tudi mednarodne 'službe pomoči'.

Včeraj so policisti po barih in hotelih mesta Gome aretirali 70 prostitutk in jih usmerili v *cachot* DGM²⁵⁴ ... Prostitutke ruandskega porekla so usmerili v Ruando, za mladoletne je mednarodna uslužbenka iz oddelka za človekove pravice poklicala skupnost *Inuko*²⁵⁵, da jih sprejme ..., druge ostanejo v zaporu (terenski zapis z dne 8. 6. 2007).

3.2.3.5 Darovanje, deljenje, menjave in dolgovi

Med tehnike cestnih otrok za preživetje na ulici sem uvrstila tudi strategije preproste ulične ekonomije ali blagovnega trgovanja, s katerimi si cestni otroci pridobijo želeno sredstva in dobrine.

Darovanje²⁵⁶ dobrin med cestnimi otroki je redkejša strategija in je pogosto – a ne vedno – pogojena z darovalčevim vzajemnim pričakovanjem prejema daru od osebe, ki jo je obdaroval – obdarovanca.

Interni Stany postaja do mene prijaznejši ... Na papirju mi je narisal hišo in mi jo na skrivaj dal; ... Neki *shege* mi je podaril svojo zapestnico; ... *Internega* Ramba nagradimo za njegov trud: sadil je rože, varoval atelje, pridno delal in se lepo vedel. Damo mu nove obleke, ki jih je zelo vesel. Očesi sta se mu od veselja bleščali kot dve zvezdici (terenski zapisi z dnevov 25. 1. 2007; 28. 1. 2007; 26. 7. 2006).

Drugi tip darovanja tistih, ki imajo več (belci, premožnejši črnci in drugi), tistim, ki imajo manj (večinsko kongovsko prebivalstvo), ne vsebuje pričakovanja darovalca za povratni materialni dar s strani dolžnika²⁵⁷.

Neki bivši *shege* me prosi za dar za njegovo ženo, ki jo je poročil; ... Drugi, *interni* Janvier, je za panó, ki ga je poslikal ..., želel darilo; ... Neko cestno dekle pričakuje dar od belca, ki naj bi bil spravljen v našem 'centru'. Ker nihče od nas nič ne ve o tem daru, postaja dekle histerično in skrajno nadležno (terenski zapisi z dnevov 6. 6. 2007; 27. 1. 2007; 8. 1. 2007).

²⁵⁴ DGM: *Divison Générale de la Migration* (fr.: *Splošni oddelek za migracijo*). *Le cachot du quartier* (fr.) je četrti zapor/ječa. V tem primeru gre za ječo DGM-a.

²⁵⁵ *Inuka* (novo ime za *Musiko*) je skupnost deklet in otrok, ki so sirote. Nahaja se na isti parceli v mestu Goma ob jezeru Kivu kot hiša za prostovoljce, v kateri sem bivala večji del časa svojega terenskega dela. Tako sem imela priliko opazovati tudi te otroke.

²⁵⁶ Iz besede darovati: »dati komu kaj v last brez plačila« (SSKJ 1994, 115).

²⁵⁷ Več o darovanju premožnejšim revnejšim beri v poglavju 3.4.1.

Za darovanje dobrin med cestnimi otroki velja določena kulturna vrednostna lestvica, ki jo darovalec mora poznati, da s svojim darom ne povzroči nejevolje ali razočaranja pri obdarovancu. Nekoč so me *interni* v MG žalili in se jezili name, a razlogov za njihov bes nisem doumela. Po posvetu z njimi mi povedo, da sem jih z darom *samaritanke*, ki »so znak najnižjega socialnega razreda, užalila ... *Samaritanke* so simbol nespoštovanja, neljubezni in ponižanja²⁵⁸« (terenski zapis z dne 14. 3. 2006).

Druga strategija preproste ulične ekonomije je – tudi sicer kulturno določena – medsebojno deljenje dobrin²⁵⁹: hrane, cigaret, pijače, opojnih sredstev, ukradenega plena ipd. Zavrnitev ponudbe delitve dobrin neke osebe je žaljivo dejanje.

Cestni otroci so me pogosto povabili k svojem obedu in me opozorili, da jih bo moja morebitna zavrnitev njihove ponudbe močno užalila; ... Ko so *interni* v UDM jedli močnik, so ga na skrivaj delili s *shegeji* iz *Podiuma*, katerim ni pripadal; ... Neki *shege* mi ponudi svojo veliko kuhano banano. Izgovorim se na svoje umazane dlani, on pa mi jo vtakne v usta; ... Ko neki cestni otrok prinese v MG vrečko *bitik*²⁶⁰, pokliče prijatelje, da jih skupaj pojedjo (terenski zapisi z dne 28. 8. 2006; 16. 1. 2006; 13. 9. 2006; 31. 10. 2006).

Menjave dobrin med cestnimi otroki predstavljajo najenakovrednejši način trgovanja. Udeleženca se pogodita ali barantata za zelene predmete, ki so primerni za menjavo. Dečki »si pogosto menjajo oblačila in čevlje« (terenski zapis z dne 20. 2. 2006). *Shege* Manda kuha članom *Podiuma*, »v zameno pa dobi kakšen krompirček« (terenski zapis z dne 9. 1. 2006).

Ustvarjanje dolžniških razmerij med cestnimi otroki je izredno zanimiva strategija preprostega uličnega trgovanja. Neki cestni otrok posodi eno dobrino drugemu, ki je v stiski. Dolžnik mora sčasoma dolg²⁶¹ povrniti terjalcu. Seveda si cestni otrok neko stvar lažje sposodi, kot vrne. Ustvarjanje *denijev* med cestnimi otroki predstavlja nekakšen mehanizem neskončnih verižnih in recipročnih menjav oziroma pogojenega darovanja. Ko je en otrok v stiski, mu drugi pomaga z neko dobrino in tako se ustvari odnos dolžnik-terjalec dolgov ali prejemnik daru-darovalec, pri čemer slednji pričakuje čimprejšnjo povrnitev daru od osebe, ki ji je pomagal. Ti dolgovi se med otroki ne pozabijo ali izbrišejo, ampak se nabirajo in seštevajo. Pogosto je vsota dolgov enega otroka, ki jo mora vrniti drugemu, tako velika, da je otrok primoran zbežati ali se skriti pred terjalcem dolgov tudi v drug kraj ali mesto. Tako se med dolžniki in terjalci dolgov pogosto ustvarjajo velika trenja, nasilje, agresija, strah in trepet.

Sodelavec pove, da je večina *internih* iz MG zbežala nazaj na ulico zaradi dolgov²⁶², ki jih imajo do starejših *shegejev* ..., bojijo se njihovega maščevanja; ... Neki *shege* je potreboval določeno dobrino. Pridobil si jo je z

²⁵⁸ Čeprav jih nosi večinsko prebivalstvo Gome, vključno z osebjem MG. Naj dodam, da so ti otroci že štirikrat dobili vdar tudi sandale najboljše kvalitete, a so jih kmalu preprodali, uničili, izgubili ali drug drugemu ukradli.

²⁵⁹ O deljenju hrane beri v podpoglavju 3.2.4.1.

²⁶⁰ Sva.: majhne sladke bananice.

²⁶¹ Dolg v svahiliju pomeni *deni*.

²⁶² Na ulici bodo dolžniki iskali sredstva, da jih povrnejo terjalcem.

izsiljevanjem in pretepom svojih dolžnikov; ... Pogosto se sliši, da neki *shege* večja dolgove drugim otrokom; ... Dva *interna* opazita terjalca njunih dolgov. Eden od njiju se skriva ob steno v jopič nekega otroka ..., nato zbeži v smeri tržnice ..., dolguje mu 720 frankov (terenski zapisi z dnevov 24. 3. 2006; 12. 1. 2007; 22. 1. 2007; 10. 2. 2007).

3.2.4 Fizični, emocionalni in socialni vidik telesa cestnega otroka

Cestni otrok se bivanju na cesti prilagodi tudi s svojim telesom – fizično ali biološko entiteto – in s svojo emocionalno entiteto. Pogosto opazimo, da je telo cestnega otroka v razmerju z njegovo starostjo nedoraslo, nezrelo ali premajhne rasti. Po drugi strani pa glede na ulične aktivnosti²⁶³ cestnega otroka v/na njem zaznamo videz ali podobo odrasle osebe, 'ukleščeno v otroško telo'. Ne le da cestni otrok opravlja funkcije odraslega človeka (iskanje sredstev za preživetje, aktivno spolno in socialno vedenje, zloraba opojnih substanc ipd.), temveč tudi na videz deluje bolj odraslo, s postaranim obrazom in utrujenim telesom otroka. Emocionalni sistem cestnega otroka je svojstven. Vsebuje tako elemente otroškosti kot tudi odraslosti.

3.2.4.1 Telo in hrana

Cestni otrok priznava hrani načelno vrednost. V svojih dejanjih, mišljenju in čutenju ji daje prednost pred drugimi vrednotami²⁶⁴, saj mu nudi biološko in fiziološko eksistenco. Cestni otroci jedo vse, kar si pridobijo. To lepo ilustrira seznam nekaterih živil s podeželja, ki so jih otroci našli na plantaži bananovcev²⁶⁵, kjer smo večkrat taborili.

Tam so otroci izmaknili nekaj *ndizŷ*²⁶⁶, *vijumba*²⁶⁷, *kolboŷe*²⁶⁸ in *mubind*²⁶⁹ ..., popekli jih bodo na ognju. Dekle Gyselle²⁷⁰ je pražila zrna soje ..., lahko se jih je cela ali pa se jih zdrobi v prah ..., tega se zmeša v čaj²⁷¹. Okusno; ... Otroci so pojedli kačo, ki so jo ubili na plantažnem polju ... Tam lovijo tudi miši ..., te spečejo na ognju. Hišne miši menda niso okusne. Njihov zakurjeni kožuh obupno smrdi po prežganih človeških

²⁶³ Ulične aktivnosti cestnega otroka so v marsičem podobne ali enake življenjskim aktivnostim odrasle osebe: vsakodnevno iskanje živeža za preživetje, aktivno spolno življenje, ustvarjanje lastne družine in vzgoja lastnih otrok, hierarhična delitev delovnih in spolnih vlog, ustvarjanje zabave in ritualov ter uživanje opojnih substanc, sodelovanje z vojaki in policijo ter drugimi *avtoritetami* ipd.

²⁶⁴ Druge vrednote so: sodelovanje v svoji ulični skupini, osebna lastnina, zabava in užitek, druženje, adrenalinsko ali nevarno ravnanje, stiki z ožjo in širšo družino, šolanje ipd.

²⁶⁵ Plantaža se nahaja v Shashi, kakšnih 40 km od mesta Gome, blizu Sak in na meji s provinco Južni Kivu.

²⁶⁶ Sva.: zelene banane za kuhanje.

²⁶⁷ Sva.: sladek krompir.

²⁶⁸ Sva.: drugi izraz za *kolboŷe* je *mahole* (sva.). To je rastlina z velikimi, svetlo zelenimi listi, pri kateri se uživa korenine oziroma gomolje.

²⁶⁹ Sva.: krompir.

²⁷⁰ Starejša *interna* iz CDB, ki na taboru animira naše otroke iz MG.

²⁷¹ Prah iz praženih sojinih zrn se daje v pravi čaj, podobno kot mleko v prahu.

laseh. Jedo tudi *sonsoman*²⁷², surove ali pa jih popečejo na ognju; ... Na ulicah Gome najdejo cestni otroci različno hrano s tržnice. Dva *sbegeja* sta si ob igrišču v MG skuhala en velik *patate douce*²⁷³ ... v polovici petlitrške konzerve od olja; ... Neki *interni* iz CDB si delijo pečeno miš; ... *Shege* Manda pripoveduje, da se v Kongu je 'kakce' od kože, kače, opice, pse, mačke ipd. (terenski zapisi z dneвов 19. 7. 2007; 19. 7. 2007; 16. 11. 2006; 20. 3. 2007; 25. 5. 2006).

Pomanjkanje jedi oziroma ves čas prisoten občutek lakote ali strahu pred njo oblikuje pri cestnih otrocih in drugih Kongovcih poseben telesni in duševni ustroj ter specifično socialno vedenje.

Nekaj *amido* in *internih* otrok mi med šolskim odmorom vdre v skladišče, kjer preverjam količino hrane²⁷⁴. Eni so z jeziki lizali s tal drobtinice sladkorja, ki so se posule iz vreč, drugi pa so s tal pobirali surova riževa zrnca in jih zobali. Bili so kot ena lačna čreda živali. Grozljiv prizor; ... Nekoč je neki *interni* na karton, kjer je na eni strani v svahiliju pisalo »Hočemo mir!«, na drugo stran napisal: »Hočemo močnik!«; ... Ko smo z otroci iz MG obiskali vrtove *Mawe Ha*²⁷⁵, so le-ti med ogledom kradli sadje in zelenjavo ..., jih sledimo, lovimo in jim skušamo preprečiti kraje ... Našli so surov *manioc* ..., ga grizejo ..., delavci agrikolturnega centra jim ga odsvetujejo, saj povzroča drisko; ... *Shege* Manda opazi kobilico ..., odtrže ji krila in jo živo pojé ... Otroci so na tleh opazili pražena koruzna semena, ki jih ... pojedjo (terenski zapisi z dneвов 25. 4. 2006; 29. 11. 2005; 13. 1. 2006; 3. 12. 2005).

Ko smo pomanjkanje hrane²⁷⁶ v MG²⁷⁷ ponovno nadomestili z njeno zadostnostjo ali obiljem, se socialno vedenje cestnih otrok v internatu ni bistveno spremenilo. Še vedno so se zaradi hrane prerekali, bili nasilni, begali iz centra nazaj na ulice in iskali sredstva za potešitev svoje 'materialne lakote'. Višek ali preobilje hrane se je pri otrocih pretvoril v tržno sredstvo za menjavo z drugimi dobrinami in pripomogel k ustvarjanju novih dolžniških razmerij.

Charline²⁷⁸ se je ponovno stepla ..., tokrat z Damianom, čigar vzdevek je *40 ans de pouvoir*²⁷⁹. Vzrok pretepa je hrana, ki so jo Damian in drugi fantje jedli iz posode. Charline trdi, da je bila njena. V boju mu je ranila ustnico ..., dobil je en šiv in močno oteklino; ... Cestni otroci se vedno znova vračajo k življenju na ulici tudi zaradi boljše hrane²⁸⁰, kot je v 'službah pomoči' ali doma. Cestni otroci iz *sektorja*, kjer je Manda, imajo

²⁷² Sva.: kobilice.

²⁷³ Fr.: sladek krompir. Omenjena *sbegeja* iz citata sta *patate douce* nekje 'našla' oziroma ga najverjetneje izmaknila.

²⁷⁴ Preverjam zaradi stalnega izginevanja velikih količin hrane iz naših skladišč.

²⁷⁵ Sva.: *Žive skale* – agrikolturni projekt za učenje gojenja sadja, zelenjave, rastlin ipd.

²⁷⁶ Pomanjkanje oziroma ukinitve hrane v enem obdobju programa v MG je bila odločitev osebja MG, ki je nastala na osnovi nedoseganja zelenih ciljev programa. Namreč, *interni* so pogosto zapuščali MG že zjutraj pred poukom in dneve prebili na ulici, išoč si svojo hrano in dobrine. Pestrost šolskega in popoldanskega programa v MG pri mnogih *internih* – pravih *sbegejih* – ni odtehtala vabljenosti ulične ponudbe in pogosto so le-ti prihajali v MG le zaradi vode (umivanje) in prenočišča ali pa so se v 'center' vračali neredno oziroma so ga zapustili.

²⁷⁷ Po enoletni evalvaciji projekta UDM (MG) ugotovimo, da velik delež *internih* ni dosegel naših pričakovanih ciljev: socialna in družinska reintegracija, saj so se le-ti vrnili na ulico. Zato smo poskusili z novim programom po modelu sorodnega programa *Bakanja Ville* iz Lubumbashija, pri čemer smo ukinitve prejem materialnih dobrin (prehrana, obleke ipd.) in nudili le šolanje, stik z družino, prenočišče, vodo in zdravstveno oskrbo, ostalo pa so si otroci morali priskrbeti sami na ulici. A po nekaj mesecih ugotovimo neuspeh novega programa: z njim smo namreč pri *internih* spodbujali krajo in delinkventno vedenje, obenem pa nudili skrivališče za ukradene predmete v internatu.

²⁷⁸ V MG smo postopoma, po kakšnem letu delovanja, v letu 2006 začeli sprejemati tudi cestna dekleta, ne le dečke. Charline je bila ena izmed prvih cestnih deklic, ki je bila oskrbovana v MG.

²⁷⁹ Kar pomeni *40 let moči*.

²⁸⁰ Boljša hrana pomeni več koščkov govejega ali kozjega mesa, *fufuja*, rib in podobno. V MG se je meso le ob praznikih.

kozo ... Včeraj so zaklali dve kokoši ..., živijo na smeteh v Birereju (terenska zapisa z dne 25. 6. 2007; 29. 1. 2007).

V spodnjem primeru se skrbnica cestnega otroka potoži nad nenavadnim vedenjem svojega vnuka, ki se upira enolični hrani prebivalcev z revnega podeželja. Otrok, vaje ugodja uličnega življenja in/ali skrbi ter nege v 'službah pomoči', se težko prilagodi zahtevnim bivanjskim razmeram v skrajno revnih družinah svojih ožjih ali oddaljenih sorodnikov²⁸¹.

Danes pride v MG babica Maombija²⁸². Pove, da se je Maombi vrnil k njej v Mujo. V resnici pride tudi prosjačit. In reče: »Maombi ne želi vsak dan jesti fižola, ki je še brez olja« (terenski zapis z dne 22. 5. 2007).

Strah pred lakoto pa nikakor ne preseže strahu pred čarovništvom ali ritualom čaranja, s katerim si nativci pomagajo tudi pri varovanju svojih pridelkov na polju. Nanje zapičijo ali vstavijo neke vrste fetiš ali predmet²⁸³, ki je obdan z močjo ali duhom začaranosti. Le-ta nadvse uspešno odvrča lačna usta od kraje pridelkov. »Otroci iz UDM mi na poti od jezera Kivu pokažejo začarano njivo koruze: če kdo z nje ukrade pridelek, tam okamni« (terenski zapis z dne 3. 12. 2005).

Hrana in obedi hranjenja imajo pri nativcih močno ritualno simboliko. Pogostitev obiskovalca na lastnem domu je določena s skrbno pripravo najboljših jedi ne glede na socialnoekonomski status gostitelja. Gost mora po obedu sporočiti gostitelju svoje zadovoljstvo in prijetno sitost z jedmi tako, da nekaj hrane pusti na krožniku in je ne pojé do konca. Sicer naj bi pri vsakodnevnem hranjenju običajno vsak nativec svojo hrano med obedom, ne glede na njeno količino, delil z drugimi. V spodnjem primeru beremo o socialnih ali etničnih neenakostih, vezanih na obrede hranjenja. Nativci nas belce neupravičeno zaznavajo kot višjo ali večvredno raso oziroma kot etnično skupino, ki je boljše hrano – tisto z več mesa. Ko belci uživamo nativno hrano, domačini ob tem izrazijo veliko veselje, navdušenje, ponos in zadovoljstvo.

To dopoldne so 'dežurni'²⁸⁴ otroci pred odhodom na jezero pripravili konkreten²⁸⁵ obed: omako iz jajčevcev in koščkov suhih rib ter *bugali*. Olivier nam²⁸⁶ ob tem reče: »Smo pač *shegeji* in to jemo!«²⁸⁷ Ko je bil čas obeda, smo vse tri vzele krožnik in stale v vrsti za prejem hrane. Ob tem se sliši glasno kričanje otrok od veselja in zadovoljstva, saj nas vidijo jesti isto hrano kot jo jedo oni – *shegeji* (terenski zapis z dne 1. 5. 2006).

Hranjenje cestnih otrok je močno povezano z njihovim čustveno-čutnim doživljanjem. Poleg obstoječega strahu pred lakoto je pri njih prisotno tudi pretirano hranjenje ali nažiranje ter

²⁸¹ Le-te predstavljajo večinsko prebivalstvo vzhodnega Konga.

²⁸² Maombi (sva.) je ime, ki pomeni prošnje, molitve.

²⁸³ V tem primeru je bil fetiš nekakšna lutka, ki je bila zapičena v koruzno polje.

²⁸⁴ Dežurni za dela v kuhinji.

²⁸⁵ Ne le močnik, kot je za zajtrk, ampak omako z ribami in prilogo, kot je to glavna jed.

²⁸⁶ *Shege* Olivier slednje pripoveduje meni in še dvema slovenskima prostovoljkama, ki sta na obisku v MG. Besedilo je vezano na kontekst odnosov med belci in črnici v Gomi. Več o tem odnosu beri v poglavju 3.4.1.

²⁸⁷ Kot da bi se moral nam belcem opravičiti, ker je svojo lokalno hrano.

povračanje hrane. V spodnjem terenskem primeru pišem o načinu, kako se otroci s hrano tolažijo zaradi stisk ob doživljanju hudih življenjskih travm²⁸⁸ in pretresov.

Yannick je kot ponavadi že zjutraj omamljen od alkohola in drugih opojnih substanc. Danes mi prizna, da se z alkoholom želi oddaljiti od bolečine, ki jo čuti v sebi zaradi izgube svoje družine v ruandskem genocidu (leta 1994). Bil je eden prvih otrok v CDB, od koder naj bi ga vrgli ven, saj veliko je ... Pred tem je bival v salezijanskem centru *Gatenga* v Kigaliju²⁸⁹, kjer je z učitelji imel podoben konflikt kot v CDB: zjutraj je spil 1,5 l vode in pojedel 1 kg hrane (terenski zapis z dne 27. 11. 2006).

3.2.4.2 Nega telesa

Cestni otroci se umivajo v jezeru Kivu, v 'centrih' ali pri svojih dobrotnikih: *šefi*, *patroni*, dobre *mame* in drugi, ki jim iz sočutja pomagajo pri preživetju. »*Shege* Willy se gre umiti s svojim *sektorjem* v jezero dvakrat tedensko« (terenski zapis z dne 28. 7. 2006). Kljub temu negovanje telesa pri cestnem otroku, zlasti *maibobu*, vsekakor ni med njegovimi prednostnimi nalogami. Cestni otrok se je močno prilagodil²⁹⁰ bivanju v smradu, nečistoči in veliki umazaniji.

Maibobe iz Bralime težko ... ločim od lave, saj so tako umazani; ... *Shegeji* iz *sektorja Birere*²⁹¹ so strašno umazani ... Kjer spijo, tudi kakajo, lulajo in si kuhajo v grozljivo umazanih posodah ..., svoje imetje skrivajo v zračni luknji 'lavine reke'²⁹²; ... Pogosto je vonj po postanih smrdečih cunjah naših cestnih otrok tako neznosen, da nas sili k povračanju ali opravljanju razgovorov z njimi na prostem (terenski zapisi z dnevov 11. 7. 2006; 18. 5. 2006; 23. 12. 2005).

Iskanje hrane po smeteh, umivanje rok v kanalizaciji (terenski zapis z dne 22. 1. 2006), nošenje neopranih oblek z zajedavci²⁹³, redko in površno pranje perila, uživanje nepitne vode, neredno umivanje telesa in rok, izločanje fekalij vsepovsod na prostem, brez brisanja, čiščenja in umivanja, ter v *getu* enkopreza²⁹⁴, enureza²⁹⁵ idr. so elementi, ki orišejo posebno higieno²⁹⁶ cestnih otrok v Gomi.

²⁸⁸ O travmatičnih izkušnjah cestnih otrok sem pisala v podpoglavju 3.1.1.3 Otroci z nalepkami.

²⁸⁹ Glavno mesto Ruande.

²⁹⁰ Slednja prilagoditev cestnega otroka bivanju na ulici vseeno ni tako zahtevna, kot se zdi. Razmere čistoče in higiene na njegovem domu so marsikdaj podobne le-tem na ulici zaradi pomanjkanja vode (vodo si nosijo iz jezera ali jo plačajo na javnih pipah), umazanega dela (izdelava in prodaja oglja, kuhanje z ogljem, delo na polju ipd.), redkejšega pranja perila, spanja na pletenih preprogah, gibanja po tleh kolibe, ki so iz zemlje ali kamenja, ipd.

²⁹¹ *Birere* je mestno območje s skladišči, trgovinami, tržnico in drugimi komercialnimi stavbami.

²⁹² Izraz 'lavina reka' uporabljam za območje v Gomi, kjer je nazadnje tekla (bruhala) magma iz vulkana Nyiragongo (leta 2002) v obliki goreče reke, ki se je zlila v jezero Kivu.

²⁹³ *Chauma* (sva.) so zajedavci, podobni ušem, na notranjih delih oblek, ki pijejo kri iz telesa. Za njihovo eliminacijo je perilo treba sežgati. Poleg *chauma* so v oblekah tudi drugi zajedavci, ki pridejo z dreves manga na obešeno perilo, ki se suši. Ti se zarijejo pod kožo in se spremenijo v črve. Uniči se jih z likanjem.

²⁹⁴ Enkopreza je nehoteno izločanje blata pri otroku, starejšem od 2 ali 3 let (Medicinski e-slovar 2013).

²⁹⁵ Enureza je močenje v posteljo ali hlačke po 4. letu starosti (Medicinski e-slovar 2013).

²⁹⁶ Pri cestnih otrocih pišem o posebni higieni kot o posebnem nauku o življenjskih pogojih cestnega otroka, ki vplivajo na njegovo zdravje, in o njegovih posebnih subkulturnih ukrepih, s katerimi ohranja svoje zdravje.

Pravijo, da Tuse kaka v hlače; ... Neki sedemnajst-/osemnajstletnik z ulice še vedno moči posteljo; ... Betonske toalete 'na štrbunk' v MG so zanemarjene. Otroci si svoje zadnjice brišejo ob lesene deske, s katerimi je toaleta zaprta (terenski zapisi z dnevov 11. 7. 2006; 5. 4. 2007; 26. 4. 2006).

Posebna higiena in nečistoča sta značilni tako za cestne dečke kot deklice.

Dekleta ponoči močijo posteljo ... Treba jih je siliti k umivanju; ... Neka cestna deklica ima v mednožju rano ..., verjetno zaradi vnetja. Ena dekleta se pritožuje, da druga v spalnici kakajo in lulajo; ... *Interna Chance* si je za neko prireditev oblekla svojo belo srajčko, ki je bila polna krvavih madežev, saj jo je na ulici uporabila kot higienski vložek (terenski zapisi z dnevov 8. 6. 2007; 20. 6. 2007; 14. 6. 2007).

Čeprav sta posebna higiena in nečistoča pri cestnih otrocih normalizirani, nas presenetli izjava nekega *internega* otroka o njuni nesprejemljivosti in enačenju nečistoče z vaškimi navadami revnih družin.

Neki *interni* pravi naši *mgangi*: »V ta 'center'²⁹⁷ ne bo vstopil kdorkoli. Tu je mesto, ne vas! Tu smo čisti!« In ponovno pretepejo²⁹⁸ umazanega novinca ter rečejo: »Tukaj nismo *forestiers*²⁹⁹, tukaj smo meščani!« Priročna iniciacijska tehnika (terenski zapis z dne 16. 1. 2007).

3.2.4.3 Biti obrezan

Telo cestnega otroka oblikujeta tudi kultura in religija njegovih staršev ali skrbnikov. Kot pripadnik svoje etnične skupine³⁰⁰ sledi njenim kulturnim in verskim zapovedim. Obrezovanje³⁰¹ dečkov bi lahko poimenovali kot posebno zdravstveno, kulturno in religijsko³⁰² določeno nego deških otrok. Kljub več kot tristoletnem vdiranju svetovnih religij in masovnih sekt v kongovsko kulturo³⁰³, se je med Kongovci vseeno ohranilo avtohtono starodavno animistično³⁰⁴ verovanje. Med animistični in drugimi verniki ter pripadniki različnih etničnih skupin v deželah črne ali subsaharske Afrike je obrezovanje dečkov izjemno razširjeno (Wikipédia 2012č). Čeprav so pasti

²⁹⁷ MG.

²⁹⁸ *Interni* otroci iz MG.

²⁹⁹ *Forestiers* (fr.) dobesedno pomeni gozdnati ali drvarji, v kontekstu omenjenega citata pa opiše nekoga iz gozda, z vasi, z manj razvitega okolja: gozdnik. Glej tudi Petit in Mutambwa 2005, 476.

³⁰⁰ V DR Kongu je imenovanih vsaj 250 različnih etničnih skupin, ki imajo lastno kulturo, jezik in običaje (Wikipedia 2012d).

³⁰¹ »Obrezovanje (dobesedno »rezanje okoli«) se najbolj pogosto nanaša na moško obrezovanje, ki je razširjena kulturna in religijska praksa rezanja kože penisa ... V nekaterih afriških in aboridžinskih kulturah so moški genitalni posegi del prehodnega obreda v moškost« (Barfield 1997, 38).

³⁰² Dečke so obrezovali tako v starem Egiptu, v antiki pri Rimljanih, kot jih še vedno danes pri judih, muslimanih, nekaterih kristjanih, v nekaterih anglosaksonskih deželah (v teh predvsem iz higienskih razlogov) ter pri animističnih vernikih (Wikipédia 2012č).

³⁰³ V 18. stoletju so začeli arabski trgovci iz Zanzibarja vdirati v Kongo po sužnje in slonovino, istočasno so širili svoje islamsko verovanje (Wikipedia 2012c). Sledijo vdori Belgijcev v 19. stoletju, ki v kongovsko deželo prinesejo krščansko vero (Wikipedia 2012d). Danes najdemo (tudi zaradi verskih 'služb pomoči') v Gomi številne protestantske, katoliške in muslimanske vernike ter množico sekt različnih lokalnih in mednarodnih cerkva ter skupnosti, ki 'rastejo kot gobe po dežju'.

³⁰⁴ Animizem je »splošna doktrina, da nekakšen ključni princip ali neka vrsta duše proizvede živ pojav organiziranih teles in vendar biva ločeno od teh teles« (Barfield 1997, 16). »Animisti verujejo, da je lahko človeški duh zapustil človeško telo« (ibid.).

modernega časa na videz nepremagljive in rušijo prastare kulturne prakse marsikaterih etničnih skupin, so se jim Kongovci, vsaj v primeru obrezovanja dečkov, uspešno izognili in uprli (ibid.).

Družine iz urbanih predelov ga³⁰⁵ v prvih mesecih po rojstvu otroka moškega spola rade obširno prakticirajo v zdravstvenih službah, opremljenih za tovrstne posege. Na ruralnih območjih pa obrezovanje pogosto izvedejo 'obrezovalci' (zdravilci) v obdobju zgodnjega otroštva (Wikipédia 2012č).

Po drugi strani »predstavlja subsaharska Afrika edino regijo na svetu, kjer se obrezovanje priporoča tudi iz profilaktičnih razlogov« (Wikipédia 2012č), torej kot preventivna oziroma preprečevalna, zdravju prijazna metoda.

Biti neobrezan pri cestnih dečkih načeloma³⁰⁶ pomeni biti deležen neprimerne vzgoje in nege v svoji družini oziroma biti vzgojno zanemarjen ali zapuščen.

Kar naenkrat se v dispanzerju³⁰⁷ Manda, Maombi in drugi začnejo posmehovati neobrezanemu Sabimani, ki je ruandskega porekla; ... Še vedno se pred dispanzerjem v CDB vije dolga vrsta naših dečkov. Eni so že obrezani, drugi pa na ta veliki dogodek še čakajo ... Nekoč sem slišala, kako so kongovski dečki žalili ruandske ..., ker niso obrezani. Kongovska vzgojiteljica v MG ... jim je v potrditev rekla: »Če pride k meni moški ali moj mož, ki ni obrezan, ga spodim« (terenska zapisa z dnevorov 9. 1. 2006; 7. 9. 2006).

Cestni otrok, deležen oskrbe v 'službi pomoči', lahko izrazi svojo željo biti obrezan. Za ta poseg je potrebno dobiti dovoljenje njegovih skrbnikov, ki svojega otroka vzgojno zanemarjajo. Ti se lahko nad 'službo pomoči' pritožijo, če je izvedla obrezovanje brez njihovega soglasja, in tožbo dobijo. Gre za absurd, ki je ves čas prisoten pri delu s cestnimi otroki in njihovimi skrbniki.

Danes me deček Issa ponovno pokliče k sebi in mi razlaga svoj problem s penisom. Pravi, da ima 'tam doli' probleme. Ko se umakneva na samo, da mi pove več o svojih težavah, mu sledijo še drugi dečki, ki trdijo, da imajo isti problem. Vse dečke peljem k prostovoljcu, ki skrbi za bolnike, in mu rečem, da imajo vsi 'tam doli' neke probleme. Prostovoljec si na samem ogleda njihove penise in mi sporoči, da dečki niso bolni, le obrezati se hočejo. Za ta poseg potrebujemo dovoljenje staršev, saj nekatera plemena svojih dečkov ne želijo obrezati (terenski zapis z dne 14. 3. 2006).

3.2.4.4 Stiske telesa in 'čustvena lakota'

Poleg stisk otroškega telesa³⁰⁸ imajo cestni otroci še druge, njim značilne poškodbe ali 'boleznj ulice'.

Interni Izironi ima na obrazu veliko gnojno rano. V njej je odprtina, iz katere teče črna gnojna tekočina. Neki učitelj³⁰⁹ pravi, da se njegovo telo na takšen način čisti življenja na ulici; ... Drugi *maibobo* ima na dlaneh

³⁰⁵ Obred obrezovanja.

³⁰⁶ Razen pri dečkih iz Ruande.

³⁰⁷ V CDB.

³⁰⁸ Glej podglavje Biti *mtoto* (3.1.1.1).

rane z močno vnetimi krastami. Zaradi oteklin so dlani podobne medvedovim šapam. Strašljivo! Otrok je zelo utrujen (terenska zapisa z dnevov 25. 11. 2005; 7. 9. 2006).

Posledice nasilnega in agresivnega vedenja³¹⁰, igre, dela ali drugih aktivnosti iz vsakdanjika cestnih otrok so vidne na njihovih telesih v raznovrstnih poškodbah, zlomih, zvinih, odrgninah, urezninah, odsekanih delih telesa, strelnih ranah ipd.

Neki *shege* je nekoč v pristanišču najel *boda boda*³¹¹, se peljal na *Mont Goma*³¹² in padel ... Pripoveduje o vojaki, ki jih ponoči tepejo in odpeljejo nekam daleč stran; ... Neki *shege* ima rane na spodnjem delu piščali. Med nošenjem vreč apna se mu ena strže in apno se mu vsuje po nogah. Dobil je ožganine; ... Mali *shege* ima ranjeno peto. Na tržnici rib se je igral zraven vojakov ..., med igro je v bližnjem ognjišču počil naboj in ranil več ljudi, tudi njega; ... *Shege Janvier* je v boju z drugim *shegejem* dobil strel v nogo ..., *shegeji iz Cap Suda* ta dogodek podrobneje razložijo: »Bilo je pred *Dallasom* ... Vratar³¹³ - *shege Janvier* in *Yabenz* ... *Yabenz* z mačeto skoraj odseka sredinec *Janvierju*³¹⁴, v kar se vpleteta policija in vojska. Ti streljajo za *Yabenzom*. Ustrelijo ga v koleno. Oba sta končala v *DOCS*³¹⁵« (terenski zapisi z dnevov 25. 5. 2006; 31. 10. 2006; 22. 1. 2007; 6. 5. 2007).

Čeprav se bivanje na cesti na videz ne zdi prav nič udobno in prijetno (mrzle noči, nasilje, bolezn, poškodbe, lakota idr.), otroci v njem vztrajajo in pogosto zdravijo svoje poškodbe in 'bolezni ulice' na neprimeren način. Nevaren način samozdravljenja cestnih otrok je na primer, ko le-ti v lekarni prosijo za zdravila za svoje telesne težave, tamkajšnji delavci – pogosto z neustrezno izobrazbo – pa njihovo stisko izrabijo za lastni zaslužek. Prodajo jim neprimerna zdravila za njihove bolezn s pretečenim rokom trajanja uporabe, ki so v razvitih državah za zdravljenje že dolgo prepovedana.

Med obiskom otrok na ulici opazim, da ima neki otrok ... zdravila. Italijanski farmacevt, ki je z nami ..., pove, da so to zdravila za dezinfekcijo, ki so v Evropi ukinjena. Fant pripoveduje, da je šel v lekarno po zdravila za prehlad, tamkajšnji delavci pa so mu dali le nekaj tablet, da se ga znebijo (terenski zapis z dne 16. 8. 2006).

V spodnjem besedilu beremo o zanimivih načinih, kako si nativci pozdravijo tukajšnje bolezn.

Aloe vero se uporablja za zdravljenje ran in odstavitev dojenčka od dojk ... Za ozdravitev izrastka znotraj očesa mora bolnik gledati v prazen možnar nekega tujega gospodinjstva in se vanj glasno smejati ... ali pa gledati v oljno steklenico³¹⁶. Za oteklino na prstu, ki so pri cestnih otrocih pogoste, *mganga* svetuje: otekli

³⁰⁹ Iz MG.

³¹⁰ Cestni otroci so lahko nasilni in agresivni med seboj ali do drugih Kongovcev, lahko pa so tudi žrtve nasilja vojakov, policistov, *rasta* fantov, družinskih članov, drugih prebivalcev Gome ipd.

³¹¹ *Boda boda* je motor, ki je običajno namenjen prevozu strank. To je taksi motor.

³¹² *Mont Goma* je hrib ob pristanišču v Gomi. Po njem naj bi se poimenovala Goma; *mont Goma* naj bi izvirala iz besede *ngoma* (sva. boben), saj naj bi hrib, ki je v resnici vulkan, spominjal na obliko bobna.

³¹³ Bil je vratar *Dallasa*.

³¹⁴ Razlage vzrokov tega nasilnega dogodka so različne: njuni medsebojni dolgov, maščevanje ipd.

³¹⁵ *DOCS (Doctors On Call For Service)* je bolnica v Gomi.

³¹⁶ To je nasvet italijanskega prostovoljca, vsi ostali so nasveti domačinov.

prst daj v tuje stranišče 'na štrbunk' ali nanj naveži sveže paradiznike s soljo in jih pusti čez noč³¹⁷ (terenski zapis z dne 18. 7. 2006).

Celotna bolnišnična oskrba Kongovcev je samoplačniška³¹⁸. Brez plačila ni oskrbe³¹⁹. »V bolnici obiščem pretepenega fanta³²⁰ ... Fant hodi s težavo ... Od bolečin se nam³²¹ sesede« (terenski zapis z dne 10. 1. 2006).

Spolno prenosljive bolezni – razen AIDS-a³²² – cestnega otroka telesno najbolj ločijo od *mtota*.

Eric *Veliki* ima gonorejo ... Pove, da jo ima že petič. Sumimo tudi na AIDS. Čez nekaj let bo polno otrok, fantov in deklet z ulice, obolelih za 'bolezniyo za v nebesa'³²³. AIDS-a ne jemljejo resno ..., do njega so apatični, brezbrizni; ... Nekoč vprašam nekega *shegeja*, ali v svojem telesu že občuti posledice AIDS-a. Opiše mi jih takole: »Ja, sedaj lahko spijem le dve pivi, prej sem jih šest« (terenska zapisa z dne 1. 6. 2007; 2. 3. 2006).

Nekateri mladi bolniki s ceste doživijo zaradi svojih spolno prenosljivih bolezni hude telesne in duševne stiske. Iz sramu in strahu pred obsodbami in očitki javnosti si ne upajo prositi za zdravniško pomoč.

Dopoldne pride v MG neki *shege*, ki živi v kolibi. Pove, da je njegov kolega Chance bolan. Zbolel naj bi za boleznijo, podobno sifilisu. Ima krvav urin in ne more ven iz hiše. Prosi nas za zdravila. Vodja MG mu reče, naj mu pripelje svojega bolnika ..., v tistem hipu pa fant hitro izusti: »Tudi jaz sem bolan,«³²⁴ in odide. Kasneje se vrne k nam z vrečko, v kateri ima obleke. Pravi, da njegov kolega iz Birereja noče priti k nam, hoče le zdravila. Šef MG medtem razvozla uganko. V resnici *shege*, ki je prišel po pomoč, ves čas govori o svoji stiski, a si je zaradi sramu izmislil lažno zgodbo bolnega kolega (terenski zapis z dne 21. 5. 2007).

Cestni otroci so pogosto prepričani, da so pri bivanju na cesti na neki čudežen način obvarovani pred vsakršnimi boleznimi.

V nekem pogovoru z *internimi* rečem, da belci ne jemo z rokami ..., nakar Didier vpraša, ali je to zato, da ne bi dobili mikrobov. Zatem Didier in Chancel modrujeta: »Watoto hawezi kukuwa na mgonjwa! Wabile hawagonjwe! Seulement les adults sont malades à cause de microbes dans l'estomas et avec la diarrhée«³²⁵ (terenski zapis z dne 19. 2. 2007).

³¹⁷ Slednji način zdravljenja s paradiznikom je tudi nasvet italijanskega prostovoljca.

³¹⁸ Samoplačniške so tudi vse ostale storitve v državi: celotno izobraževanje, sodstvo, lekarništvo, zdravstvo, policija ipd.

³¹⁹ Izjema so nekateri dispanzerji 'služb pomoči', ki nudijo brezplačno zdravstveno pomoč (npr. CDB), a teh ni veliko. Sicer pa se cestni otroci zatečejo v bolnišnico le v najnujnejših primerih in to v tiste bolnišnice (DOCS, Mungaano, Centre de Santé Mental, Charité Maternelle ipd.), za katere vedo, da bodo NO (ponavadi je to CDB) pokrile stroške njihovega zdravljenja. Preden se začne zdravljenje cestnega otroka, pokliče osebo iz bolnišnice dotično NO, za katero cestni otrok trdi, da bo poskrbela zanj. Pogosto mora cestni otrok NO kasneje povrniti stroške zdravljenja z delom v NO. Izjema so bolniki z AIDS-em, za katere brezplačno poskrbijo mnoge NO glede prejema zdravil in hrane.

³²⁰ Pretepel ga je njegov brat *shege*, saj mu je on - mlajši brat - sledil v ulično življenje in začel bivati na cesti.

³²¹ Bilo je med tuširanjem, ko sta ga dva *interna* slekla, nesla do tuša in ga držala, da ne pade.

³²² Druge primere obolelih cestnih otrok za AIDS-em beri v poglavju 3.3.5.

³²³ Nativni izraz za AIDS.

³²⁴ A pri tem svojih bolezenskih simptomov ne želi opisati.

³²⁵ Sva.: »Otroci ne morejo imeti bolezni! Cestni otroci ne zbolijo! Le odrasli so zaradi mikrobov bolni v želodcu in imajo drisko!«

Seveda so cestni otroci navkljub njihovem načinu življenja še vedno le otroci: kažejo veliko željo in potrebo po pozornosti, nežnosti, negovanju oziroma so 'čustveno lačni'³²⁶.

Danes sem bila *mganga*. Veliko otrok je imelo manjše glavobole in ranice. Začela sem izvajati trik s čudežno kremo³²⁷, ki vse pozdravi. In res se ti otroci niso več vrnili po zdravstveno pomoč (terenski zapis z dne 27. 2. 2006).

Pri cestnih otrocih, zlasti teh, ki so sirote, je opaziti značilno 'lepljivost' na uslužbenca pomoči, pri katerih kot 'Sahara vode' iščejo ljubezen, dotike, bližino. Pogosti so izbruhi trme, jeza, ljubosumje, agresija, nasilje, zamere, zavist, jok, kričanje, hlipanje, histerični izpadi, sram, žalost in druga čustvena stanja.

Simonne je 'spuščal krokodilje solze'; ... je čustveno prizadet; ... trmari; ... Bahati je žalosten; ... velika potreba otrok po naši bližini, objemanju in pozornosti; ... Blaise vseskozi išče mojo bližino in dotike; ... mali Pascal Kiriku se me oklepa kot pajek. Pogreša svojo mamo; ... Chancel se 'lepi' name. Zvito in 'priliznjeno' mi postavlja vprašanja in se stiska obme; ... Samuel je tečen in agresiven, zajedljiv 'nergač'; ... Asifiwe zelo hrepeni po tem, da bi ga imel kdo rad ... Nedavno je v MG raztrgal vse dokumente o sebi ... Pogosto je agresiven. Sedaj se želi vrniti k materi v Masisi. Je trmast in zelo občutljiv. Pravijo mu *mlozi*; ... neki *interni* fantek kot ponavadi joka histerično, glasno in hlipa; ... neki deček je okrog ust ves penast in iz nosa mu teče izcedek; ... drugi je hripav, ne govori, se le histerično joka; ... *interni* Patrick omeni, da imajo otroci v CBD premalo pozornosti; ... Yannick se nam zaradi trme ni pridružil ..., bil je pijan in ljubosumen; ... otroci so zavistni (terenski zapisi z dnevov 2. 10. 2005; 29. 12. 2005; 24. 1. 2006; 30. 1. 2006; 29. 10. 2005; 12. 11. 2005; 26. 7. 2006; 7. 8. 2006; *ibid.*; 1. 9. 2006; 12. 12. 2006; 20. 3. 2007; 2. 4. 2007; 22. 4. 2007; 15. 9. 2007; 31. 12. 2006).

V spodnjem besedilu beremo o veliki čustveni občutljivosti cestnih otrok na izjave oseb, na katere se le-ti navežejo:

Danes sem nehote užalila Mando ..., približa se mi, da me na svoj način, z udarcem po roki, pozdravi, čemur sledi igra dvoboja z rokami. Nato ga primem za dlani in si jih ogledam. Bile so suhe, polne krast in zdelane ... Ne vem, zakaj mu rečem: »Tvoja koža je kot slonova koža.« ... Začel se je jeziti in čuditi, zakaj sem mu to rekla. Takoj opazim, da sem ga prizadela ..., poskušam se izgovoriti, a duševna rana je bila storjena ... Otroci, ki so sirote, se na nas tako močno čustveno priklenejo, da je pri delu z njimi težko narediti mejo³²⁸. Manda mi hitro povrne škodo, ki sem mu jo storila z izjavo o njegovih dlaneh ..., dvigne mi moje hlačnice do piščali, kjer imam modrice ..., dobila sem jih v igri z njim, ko sva oba padla na ostre lavine kamne. Postal je zadovoljen, da imam modrico, saj tako ne boli³²⁹ le njega (terenski zapis z dne 30. 12. 2006).

Strah je pri cestnih otrocih izredno zanimivo čustvo, saj se ravno ti, ki so vajeni 'spanja pod milim nebom' in biti tarča nasilja in agresije na ulici, v 'službi pomoči' pretvorijo v boječa bitja, ki

³²⁶ S 'čustveno lakoto' želim predstaviti otrokovo 'žejo' po biti ljubljen in ljubiti, biti sprejet, pripadati nekemu, biti od nekoga, imeti mamo in očeta ali družino.

³²⁷ Bilo je domače mazilo iz smole, kafe in loja, ki ga pripravlja moja mama.

³²⁸ Otroci v nas iščejo svoje matere in očete in nas identificirajo z njimi.

³²⁹ Mislim na čustveno bolečino v njegovem srcu.

jih je »ponoči strah iti na stranišče, zato lulajo na tla pred spalnicami in kakajo v kovinski sod, namenjen zbiranju deževnice« (terenski zapis z dne 20. 3. 2007). 'Stigma ulice'³³⁰ in občutek sramu sta drugi dve čustveni stiski cestnih otrok, ki jih ves čas spremljata.

Umrli je mlajši bratec *sbegeja* Blaisa ... Kljub temu da se je za pogreb uredil, se ga ni udeležil ..., bilo ga je sram iti v hišo umrlega, saj je kljub urejenosti deloval zanemarjeno; ... Neki *sbege* mi nekoč reče: »Imam slab sloves³³¹, sloves kradljivca« (terenska zapisa z dne 5. 6. 2006; 10. 6. 2006).

Razlikovanje cestnih otrok od drugih otrok s težavami je opaziti tudi med lokalnimi uslužbenci humanitarnih organizacij. Tako so ti iz CDB dali na praznovanjih *internim* iz MG, ki so cestni otroci, slabšo hrano kot *internim* iz CDB, ki so otroci z 'nalepkami' vseh vrst. Zato je nativni šef MG razočarano komentiral hrano za *interne* iz MG na praznovanju v CDB: »Za pse – otroke iz MG – so tudi kosti dobre³³²« (terenski zapis z dne 13. 5. 2007).

3.2.4.5 Odraščajoče telo in spolnost

Starostni prehodi³³³ cestnih otrok so pogojeni tudi/zlasti s telesom, ki odrašča in se iz otroškega pretvori v moško ali žensko telo. Drugače povedano, tudi biološka zrelost telesa je tista, ki pripravi cestnega fanta ali dekle za prehod v drugo starostno in socialno življenjsko obdobje na ulici.

Sbege Chance ..., star 17/18 let, pridno dela ... Od nas noče prejeti bombona ..., pravi, da je že moški; ... S sodelavcem obiščeva šolo Alpha Ujuvi³³⁴, ker imajo težave z našim 15-letnim Sengijem. Šolo vodijo 'sestre' uršulinke. Byakusenge³³⁵ je v razredu lulal, si slekel zgornji del oblačil in v šolski zvezek risal natančne risbe golih žensk in moških v položajih spolnega odnosa. Sengijev zvezek so našli njegovi sošolci, si ga podajali, vanj kukali in se ob tem glasno smejali, dokler jim ga učitelj ni vzel. Poleg risanja neprimernih risb je Sengi učiteljici tudi 'odgovarjal'. S sodelavcem in Sengijem sva šla k 'sestri' svetovalki, ki nam takole pripoveduje: »Je dober fant, a sedaj mu je nekaj 'padlo' v glavo.« Otrok komentira: »Kichwa ishanishindwa! Akili waishapoteza!³³⁶ Če malo pomislim, jo bom našel! Pamoja mawazo waliipata!³³⁷« Sengi nam nadalje razloži, da je lulal v razredu, saj mu učitelj ni dovolil iti na stranišče. Ker je bil moker od lulanja, si je slekel zgornji

³³⁰ Biti stigmatiziran ali zaznamovan zaradi svojega bivanja na ulici, zaradi svoje družbene odklonkosti.

³³¹ Mislil je na slab sloves v okolici Ngangija, kjer naj bi nabral bananine liste za ustvarjalno delavnico voščilnic v MG. Želel je namreč narediti nekaj dobrega, a se zaveda, da bi se zaradi njegovega slabega slovesa v tisti okolici slabo končalo: obsodili bi ga za tatu, namesto za nabiralca odpadlih (nepotrebnih) bananinih listov.

³³² V omaki poleg polente je bilo namreč več kosti kot koščkov mesa, medtem ko so *interni* iz CDB v njej dobili več mesa in manj kosti.

³³³ Doslej sem že pisala o nekaterih značilnostih postopnega odraščanja otroka (*mtoto*) v mladostnika (*kijano*) (3.1.1.2), o starostnem prehajanju cestnih dečkov v fante in cestnih deklic v dekleta ter o pogosto vzporednem prestopu iz biti *maibobo* v postati *sbege* (3.2.2.3). Kasneje razlagam okoliščine, v katerih cestna deklica postane *fille-mère* ali mladoletna samohranilka (3.3.4) oziroma si s cestnim fantom ustvari svojo ulično družino (3.3.5).

³³⁴ Šola uršulink za opismenjevanje otrok v stiski na terenu nekdanjega *Chem Chema*.

³³⁵ Je celotno ime za otroka, Sengi pa skrajšano.

³³⁶ Sva.: »Glava me je že zapustila! Sem že izgubil sposobnosti, inteligenco!«

³³⁷ Sva.: »S pomočjo fantazije jih bom dobil!«

del oblačil. Gole ženske mu je v zvezek narisal neki fant iz MG (terenska zapisa z dnevov 14. 3. 2006; 18. 7. 2007).

Odnos med moškimi in žensko je pri Kongovcih tradicionalno določen, obenem pa se pod vplivi socialne, ekonomske in kulturne globalizacije³³⁸ preoblikuje in ustvarja nove vzorce spolnega vedenja. Po tradicionalnem razumevanju »so dečki lahko v vodi goli, deklice pa ne« (terenski zapis z dne 4. 12. 2005), po drugi strani pa je v *Coco Jambu*³³⁹ pred točilno mizo »opaziti vrsto deklet, ki se ponujajo« (terenski zapis z dne 21. 1. 2006) potencialnim strankam za spolna ugodja. Pri cestnih otrocih se oblikujejo odnosi med cestnim dečkom in njegovo varovanko³⁴⁰, odnosi med *bwano*³⁴¹ in *bibi*³⁴² (3.3.4) in odnosi med partnerjema v ulični družini.

Ko je v MG prišla Bibile ..., se je Manda pohvalil, da je bil ravno on tisti, ki jo je včasih ... varoval na ulici. Na to svojo vlogo je zelo ponosen. Pokaže, kako majhna je bila takrat; ... Če cestni otroci rečejo, da so se »dekleta z ulice ... že vsa 'poročila', s tem mislijo, da so si dobila svoje 'može', ki so v resnici le njihovi partnerji z ulice, *sbegeji*; ... Manda naj bi bil Charlinin *bwana* ... Spala sta v kiosku ob 'lavini reki' in na smetišču ... Tudi Chance ima svojega *bwano* ..., kar prizna šele čez čas ..., sprva trdi, da ona 'teh stvari'³⁴³ ne počne in da je 'od Boga': »Niko ya Mungu!«³⁴⁴ Tudi Fayó je imela svojega *bwano* (terenski zapisi z dnevov 6. 12. 2006; 12. 1. 2007; 23. 6. 2007).

Poleg heteroseksualnih odnosov med cestnimi fanti in dekleti sem v času svojega terenskega opazovanja z udeležbo spoznala tudi nekaj primerov cestnih otrok, ki so med seboj gojili homoseksualne odnose. Pri tem je zanimiva nizka starost dečkov: od šest do približno dvanajst let.

Mali Pascal³⁴⁵ ima seksualni odnos z nekim *internim* dečkom ... Pascal se je dotikal njegovih spolnih organov, ko je le-ta spal. Nato sta se umaknila v stranišče. Pascal je s svojim penisom penetriral v anus tega dečka; ... Novi primeri homoseksualnih odnosov v MG med Fistonom M.³⁴⁶ in malim Françoisom³⁴⁷ ter Fistonom M. in Danielom. Pravijo jim *bucher*³⁴⁸, *byabuchafu*³⁴⁹ ali *les cheris*³⁵⁰. Fiston M. pogosto menja 'službe pomoči' ... Ko beži, s sabo zvabi mlajše dečke, ki se mu na begu pridružijo ..., si jih prisvoji, da mu služijo

³³⁸ »Globalizacija se običajno uporablja v akademskem diskurzu za namenski opis svetovno obsegajočega dosega globalnih korporacij; toka dobrin, denarja, ljudi in podob brez primere preko nacionalnih meja; in hkratnega možnega propada ali transformacije naroda - države in suverenosti« (Taylor in Winquist 2001, 158).

³³⁹ Bar za belce in premožne Afričane.

³⁴⁰ Varovanka cestnih fantov pomeni, da kot cestna deklica sobiva z njimi v cestni skupini: oni ji nudijo zaščito in varnost, ona pa za njih išče zaslužek, nudi spolne usluge, kuha in drugo.

³⁴¹ *Bwana* (sva.) dobesedno pomeni mož (tudi gospod). V kontekstu uličnih otrok ne gre za moža v sklenjeni tradicionalni poroki, ampak moškega v smislu partnerja, fanta v zvezi izven tradicionalne poroke.

³⁴² *Bibi* (sva.) pomeni žena, pri čemer ne gre za pravo tradicionalno poroko med možem in ženo, čeprav bivata skupaj in si ustvarita svojo ulično družino. Ima podobno vlogo kot varovanka, le da s svojo vlogo prestopi na višjo socialno raven 'žene'. *Bibi* ne biva več toliko v ulični skupini kot pa v ulični družini.

³⁴³ Vezanih na spolnost.

³⁴⁴ »Sem 'od Boga'!«

³⁴⁵ Mali Pascal je imel 5, 6 ali 7 let. Njegova mlada mama je bila samohranilka in prostitutka, oba z njenim očetom pa sta bila alkoholika. Deček je opazoval mamino prostituiranje, saj je potekalo v njihovi kolibi iz polivinila.

³⁴⁶ Star okrog 10 ali 12 let.

³⁴⁷ Star okrog 7 ali 8 let.

³⁴⁸ Ulični sleng *kindubile*, podobno kot kvazi- (grdi-) ljubček.

³⁴⁹ Ulični sleng *kindubile*: *-chafu* (sva.) pomeni umazan, *bya-* je značilna predpona v slengu *kindubile*, *bu-* (sva.) je v vlogi medmeta, ki naznanja padec težke stvari. Torej, bi lahko *byabuchafu* na hitro prevedli v umazanca.

³⁵⁰ Fr.: drag, ljub, ljubček.

na ulici. Preživljajo se s *chengejem* ... Učitelj François je našel Fistona M. zaprtega v spalnici z malima, Françoisom in Danielom. Na ta dogodek ljubljenja in penetriranja so ga opozorili fantje iz MG ... Naslednji dan so vsi trije zbežali iz centra (terenska zapisa z dnevorov 28. 1. 2006; 10. 6. 2006).

3.2.4.6 Smrt in žalovanje

Smrt je za nativece iz Gome razumljena kot nekaj povsem vsakdanjega³⁵¹. Dolžina in razkošnost obredov žalovanja ali *kelioja* (sva.) sta pogojena s starostjo ter socialnoekonomskim in etničnim statusom umrlega: za revnega otroka približno en dan, za premožno odraslo moško osebo tudi do mesec dni žalovanja. Žalovanje sorodstva za umrlim se začne z njegovo smrtjo, nadaljuje z birokratskimi opravili³⁵², pripravo trupla, pogrebom in žalovanjem na domu umrlega. Na *kelio* pridejo bližnji in daljni sorodniki, ki jih s hrano in prenočiščem oskrbi družina umrlega.

Pogreb je lahko organiziran na zelo preprost način, pri čemer manjša skupina žalujočih teče po krajši poti do pokopališča za revne: moški so spredaj, štirje izmed njih nosijo na ramah krsto z umrlim, ženske pa so v zadnjem delu skupine žalujočih in za umrlim glasno jokajo ter kričeče pojejo žalujoče speve. Pokop premožnejše osebe obsega večjo množico žalujočih, ki se med pogrebom pelje v vozilih³⁵³ po daljši poti skozi mesto do pokopališča za premožnejše. Pri tem trobijo, imajo glasbila in glasno prepevajo žalne speve. Revne mrličje pokopljejo na polju bananovcev, katerih lastniki čez nekaj mesecev na vrhu grobov posadijo fižol. Mrličje iz premožnejših družin pokopljejo na pravem pokopališču, kjer so stroški pokopa višji kot na polju bananovcev. Obrede svete maše za umrle in pokop z duhovnikom se izvede le za socialno pomembnejše in premožnejše odrasle mrličje³⁵⁴.

Žalovanje ob prihajajoči smrti cestnega otroka pa poteka takole. Če 'služba pomoči' oskrbi hudo bolnega in skoraj umirajočega cestnega otroka, mora o tem nemudoma obvestiti njegove skrbnike, sicer bi jo le-ti lahko obtožili krivde za smrt otroka, česar skrbniki ne bi storili zaradi resnične skrbi in ljubezni do cestnega otroka, ampak - ponovno - le iz ekonomske koristi, ki bi jo - na lažniv in goljufiv način - pridobili od lastnika 'službe pomoči' tako, da bi on plačal denarno kazen za neresnični uboj otroka³⁵⁵.

³⁵¹ Več o kontekstu te trditve beri v 3.2.1.

³⁵² Plačilo dajatev za storitve, povezane z mrliškimi postopki.

³⁵³ Na kamionskih prikolicah, v terenskih vozilih in drugih avtomobilih ter na motorjih.

³⁵⁴ V Gomi so namreč smrti številne, saj so del vsakdanjika. Presegajo zmoglosti duhovnikov, da bi za vsakogar izvedli pogrebni obred in mašo. In tudi sicer se zdi, da nimajo takšne navade pokopov.

³⁵⁵ Pri tem se nikakor ni moč opreti na sodstvo, saj primera ne bo razsodilo v korist resnici, ampak vedno tako, da bo samo od tega čim več zaslužilo.

Sodelavca sta šla z bolnim Julienom iskat³⁵⁶ njegovo družino, da jo obvestita o njegovem težkem bolezenskem stanju³⁵⁷ ... CDB se mora namreč v primeru otrokove smrti zaščiti pred 'denarja hotečimi' sorodniki in sodstvom (terenski zapis z dne 13. 2. 2007).

Žalovanje sorodnikov za delinkventnim *sbegejem* poteka na skrivaj, saj se njegova družina boji maščevanja njegovih žrtev tatvin in ropov.

V Kinogu so na skrivaj izvedli žalovanje za ubitim *sbegejem*. Fant je bil velik lopov ..., ponoči je kradel, podnevi pa bival v Kinogu³⁵⁸. V Ndosu ga je ustrelil neki oborožen vojak (terenski zapis z dne 13. 2. 2007).

Smrt *sbegeja* Dea se je zgodila iz drugačnih razlogov, ki niso bili raziskani, a njegovo patrilinearno sorodstvo je prepričano, da je bil otrok ubit iz dedovalnih sporov med matrilinearnimi in patrilinearnimi sorodstvi, ki izvirata iz različnih etničnih skupin.

Ubit je z nožem in kamni. Bil je sirota ..., imel je 15 let. Prihajal je iz Birereja. Obtoženi za uboj so *sbegeji* iz *sektorja Cap Sud* ... Nekaj 'mam' močnih postav joka, glasno kriči in žaluje: »Zakaj si ljubil svobodo na ulici, ubogi otrok, iskal neumnosti, zbežal od doma?« Kamion za pogreb je že pripravljen³⁵⁹. Policist določi, da se gre iz *Hôpital Général*³⁶⁰ naravnost na pokopališče ob ITIG³⁶¹, saj je v mestni hiši že vse urejeno. Jaz grem v MG po avto in otroke, da pospremi kolega Dea na zadnji poti ... Ko so na pokopališču kopali luknjo, so našli lobanjo, zavito v cunje. Ob tem se smeji in niso začudeni. Kako so vajeni smrti in umiranja ... Do njiju gojijo drugačna čustva ... Leseno krsto položijo v grob. Telo je popolnoma zmaličeno ... Vbodi so po vrhu glave in vsem telesu, očesi nista razpoznavni ... Ko je grob pokrit, otroci poiščejo skale in cvetje, da ga okrasijo. Lobanjo so vrgli nazaj v zemljo. Šef MG govori našim otrokom v poduk, kaj se ti lahko zgodi, če živiš na ulici ..., in da je bil Deo oseba, enako pomembna kot predsednik Konga ... Po poti s pokopališča so otroci z vzgojiteljem peli pogrebne speve. Zatem smo bili povabljeni na dom Dea v Birere. Spijemo gazirano pijačo, ne jemo. Hrano pustimo ostalim sorodnikom ... Domači pripovedujejo o Deu: od leta 2003 je sirota po mami, pred 3 meseci mu je umrl oče. Deo je bil prvi dedič njihove hiše ... Soseba je Dea po smrti očeta opozorila, naj ne gre živeti k bratu svoje matere, ki je iz drugega plemena³⁶² kot oče, saj ga bodo tam zastrupili³⁶³. Svetuje mu, naj da svojo hišo v najem in pride živeti k njej. Deo je to storil, a od tam šel na ulico. To nam pripoveduje njegov stric, brat Deovega očeta ... Pravi, da bo dal primer uboja raziskati. Pove, da je nenavadno, da bi *sbegeji* ubijali *sbegeje*³⁶⁴ (terenski zapis z dne 28. 4. 2007).

³⁵⁶ Brez otroka, ki bi pokazal svoj dom, slednjega skorajda ni mogoče najti, saj so hiše brez števil, neoznačene, prosto, neorganizirano zgrajene po mestnih in predmestnih predelih.

³⁵⁷ Potrjena tuberkuloza, sum na AIDS idr.

³⁵⁸ Naselje, ki ga je CDB zgradil za vdove z otroki in za socialnoekonomsko skrajno deprivilegirane družine.

³⁵⁹ Posege v zvezi s truplom *sbegeja* Dea v bolnici, v mestni hiši in na pokopališču organizira in plača CDB, žalovanje na domu pa izvaja sorodstvo umrlega.

³⁶⁰ Splošna bolnica, kamor so predstavniki 'služb pomoči' prepeljali truplo Dea. Nativci so ga namreč našli potolčenega in zaklanega v trafiki, kjer je bival v *sektorju* in o smrti *sbegeja* preko NO Inuke sporočili CDB.

³⁶¹ ITIG (fr.: Institut de technique de Goma; Tehniški inštitut Goma) je salezijanska - zelo priznana in uspešna - srednja tehnična šola. Zraven nje je pravo pokopališče za premožne.

³⁶² Ta izvira iz Bukawa.

³⁶³ Zaradi dediščine. Deo je namreč prvorojenec svojega pokojnega očeta in je zato lastnik njegove hiše.

³⁶⁴ Seveda ni bilo nobene raziskave, saj policisti brez dodatnega plačila - podkupnine ne storijo ničesar. Širile pa so se govorice, da je pravi morilec ravno stric Dea, brat njegovega očeta, ki je podkupil *sbegeje* iz Cap Suda za 40 ali 50 dolarjev, da Dea umorijo in tako postane on lastnik hiše.

Smrt je prizanesla *shegeju* Janvierju v času njegovega bivanja na cesti ter vpletenosti v dogodek nasilja in bojev z življenjem. Ko pa se je reintegriral v socialno življenje nativcev, ga je po nenavadni poti odpeljala v svoje kraljestvo *Thanatusa*³⁶⁵.

V torek je umrl Janvier ..., tisti, ki se je z Yabenzom bojeval na ulici, pri čemer sta oba končala v bolnici DOCS ..., Janvier s skoraj odsekanim prstom na roki, Yabenz s strelom v kolenu ... CDB je plačal račune za njuno oskrbo v DOCS pod pogojem, da mu fanta vsoto plačanega denarja povrneta z delom. Tako je Janvier začel delati v CDB kot vratar ... Dobil je hišo v Kinogu in postal nogometni trener otrok v CDB. Minulo nedeljo ga je nekdo med nogometno tekmo po nesreči brcnil v vranico. V torek so ga zaradi velikih bolečin v trebuhu odpeljali v bolnico Charité Maternelle. Isti dan ga naključno obiščem v bolnici s skupino starejših *shegejev*. Bilo je nekaj ur pred njegovo operacijo. Janvier je kričal, stokal in se zvijal od bolečin ... Umrl je dobro uro po našem obisku. Bil je lep, inteligenten, vljuden mladenič, ki je zapustil ulično življenje in postal vzgojitelj *shegejev*. Z otroki iz MG smo šli na *kelio* na njegov dom v Kinogo ... V tišini smo najprej eno uro in pol sedeli pred hišo, na koncu pa zapeli pesem in molili. Bilo je veliko ljudi. Eni moški so želeli kartati ..., pri tem so otrokom ukazali, naj jim prinesejo stole. Janvierjeva starša sta živa ..., morda le preveč odvisna od alkohola, da bi lahko dobro vzgojila svoje otroke ..., sta postarana. Nihče ne joka ..., niti Janvierjev brat ne, ki je bil poleg, ko je umrl. Jokam le jaz. Čustva teh ljudi so drugačna ... ali pa so le tako vajeni smrti in umiranja (terenski zapis z dne 21. 9. 2007).

3.2.5 Komunikacija in odnosi moči med cestnimi otroki

3.2.5.1 Neverbalna in verbalna komunikacija

Cestni otroci med seboj komunicirajo neverbalno in verbalno, pri čemer je prvo vezano na posebno ulično držo, geste in vedenjske vzorce, drugo pa na njihov ulični argo *kindubile*³⁶⁶.

Neverbalna komunikacija cestnih otrok je zaznamovana z držo in vzorci, značilnimi za 'teatralno', delinkventno in uporniško ulično vedenje³⁶⁷. Teatralnost je vidna zlasti - a ne samo - pri prosjačenju. Zaznamuje jo prijeten, zabaven, inovativen, empatičen in pomilovanja vzbujajoč pristop k potencialnemu darovalcu, pojavlja pa se tudi v skupnih dejavnostih ulične skupine, kot so druženje, obedi, zabava, igre in obredi užitek. Drugi vidik neverbalne komunikacije cestnih otrok je njena značilna - vsepovsod manifestna - nasilna³⁶⁸ in agresivna naravnost, ki v resnici

³⁶⁵ Gr.: smrt. Po grški mitologiji predstavlja Thanatos personifikacijo smrti. Freud je postavil *Eros* in *Thanatos*, nagona spolnosti in smrti za organski izvor mentalnih energij (Lerner in Fisher 2005, 489).

³⁶⁶ Glej Priloga A.

³⁶⁷ O vedenju cestnih otrok beri več v poglavju 3.3.1 Postati *maibobo*.

³⁶⁸ Nasilje ali nasilno vedenje uvrščam v poglavje o komunikaciji in ne med opis vedenj cestnih otrok (3.3.1), saj je slednje namreč prisotno/opazno ne le v vedenju otrok, ampak v nekakšni splošni nasilni držbi, naravnosti, ki se manifestira v vseh izraznih potezah otroka - tako v neverbalni držbi kot v verbalnem izražanju, v njihovih odnosih do drugih in vsepovsod drugod. In ker je ravno jezik oziroma medsebojno sporazumevanje tisto, skozi katero se najlažje 'prebere' kulturo neke združbe ali skupine ljudi, uvrščam nasilje, nasilnost prav na to področje. V resnici gre za ožjo ulično in tudi širšo občo družbo, ki je sama po sebi nasilno

deluje kot učinkovito komunikativno sredstvo otrok v vsakdanjih medsebojnih stikih in odnosih z drugimi. Z nasilno držo in komunikacijo si cestni otroci najprej uredijo medsebojno hierarhijo vlog znotraj in zunaj ulične skupine. Poslužujejo pa se ju tudi sicer pri vsakdanjem ravnanju in sporočanju. Pri tem si grozijo, se izsiljujejo, tepejo, kamnajo, porežejo, grizejo, skljuvajo s predmeti, si uničujejo svojo ali drugo imovino, posilijo osebo ipd. (terenski zapisi z dnevov 21. 12. 2005; 18. 12. 2006; 27. 12. 2005; 27. 2. 2006; 19. 5. 2006; 11. 12. 2006; 9. 7. 2007).

Eric, *Kralj vseh ženske* ..., je v popolnoma zadetem stanju nekoč na poti iz Kinoga, ko se je vračal z *rasta* zabave, zaklal neko dekle ... Namreč, ko jo je srečal in pozdravil, mu ni odzdravila ..., to ga je razjezilo, zato jo je skušal zaklati v prsa, a je zadel njeno stegno; ... Nekoč je *sbege* Dunia še kot *interni* v CDB ... kamnal tamkajšnje dojenčke ..., vzgojitelji so ga odpeljali v zapor ... Tam je Dunia hitro pretental vojaka, mu ukradel puško in nameril v vzgojitelja. V puški je bil le en naboj. Vzgojitelj hitro obrne puško v zrak in s kopitom puške udari Dunio. Strel ostane v strehi (terenska zapisa z dnevov 26. 12. 2006; 22. 1. 2007).

Zvite, pretkane, nagle, vnaprej premišljene ali spontane poteze cestnih otrok orišejo njihovo ulično ravnanje. Drža cestnega otroka je samozavestna in posnema držo *avtoritet* ali slavni osebnosti. V gestah, zlasti med poziranjem, razberemo prevzete elemente svetovne glasbene kulture, pri čemer otroci npr. držijo prste na roki v značilni gesti rock & roll glasbe, oponašajo kadilce marihuane, sledijo držam

reperjev ipd.

Neverbalna ulična komunikacija vsebuje tudi posebne ulične geste, ki ustvarijo ritual pozdravljanja in/ali potrjevanja statusa pripadnika ulične subkulture. Temu cestni otroci pravijo *chance*³⁶⁹. Zanimiva je podobnost - a ne enakost - pozdravov *chance* med pripadniki uličnih skupin iz različnih kongovskih mest kot tudi tem iz drugih afriških in neafriških držav.

Nekateri otroci ... nas pozdravljajo kot politične *avtoritete*. Opazujem dinamiko *sbegejev* na klopeh pred nami ..., pozdravljajo se s *chance*: tleskanje z rokami in rokovanje s pestmi (terenski zapis z dne 8. 12. 2006).

Pri pozdravu s *chance* obstaja več različnih zaporedij gest, ki se med seboj razlikujejo glede na forme, dolžino in pomen, ki ga z njimi predajo sogovorniku. To zaporedje pozdravnih gest se sčasoma lahko spremeni, pri čemer ostaja avtor uličnih gestikularnih inovacij neznan.

Hitrost širjenja informacij in prevzemanja novih oblik komunikacije med prebivalci ulice je zavidljivo velika in učinkovita. »Pozdravimo se z novim *sbegejevskim* pozdravom: tlesk s prsti svoje

naravnana oziroma z nasiljem izraža svoje želje, potrebe, poteze. Slednje je vidno tudi v običih sedanjih in zgodovinskih družbenopolitičnih dogajanjih v DR Kongo.

³⁶⁹ Fr.: sreča.

desne roke ob prste desne roke drugega in trk s pestmi istih rok. Očitno je nekdo spremenil gesto pozdrava« (terenski zapis z dne 23. 12. 2006).

Imenitna posebnost in kvaliteta verbalne komunikacije cestnih otrok iz Gome pa je njihov ulični ekscesni sociolekt *kindubile*, ki vsebuje značilne elemente šifrirane ulične govornice z namenom tajne ali skrivne komunikacije med člani ulične skupine. Je ena izmed največjih ali najinovativnejših kulturnih iznajdb pripadnikov ulične družbe oziroma mojstrovina pridobljenega, kognitivnega in simbolnega vidika njihovega bivanja (Eriksen 2001, 13). V njem razberemo kontekste, ki pripovedujejo o: 1. življenju otroka v ulični skupnosti in iskanju sredstev za preživetje na ulici; 2. osebnem stanju otroka/mladostnika ter o odnosih, ki jih le-ta ima z ožjo in širšo družino; 3. bivanjskih vprašanih otroka (Zelenc 2009, 24)³⁷⁰. Omenjena tematska področja vsebujejo posamezne bipolarne³⁷¹ podteme, ki v *kindubile* pričajo o ulični subkulturi: 1. prijatelj/sovražnik; zabava/napor; biti na mestu/v gibanju; lahek/težek plen; varnost/nevarnost; akcija/mirovanje; sodelovanje/nesodelovanje; ponos/sramota; svoboda/nesvoboda; odkrito/prikrito; zaupanje/izdaja; resnica/laž; intimno/javno; obilje/pomanjkanje; vredno/nevredno; 2. spočit/utrujen; dober/slab zunanji videz ali stanje telesa; moč/nemoč; šolati/ne šolati se; pameten/nespameten; kriv/nedolžen; imeti/ne imeti dom; moški/ženska; sorodnik/tujec; 3. smrt/življenje; bog/hudič; črnc/beleec (ibid.). Kot primer besede iz argoja *kindubile* je »*kujoga* ..., kar pomeni *s'approprier*³⁷²« (terenski zapis z dne 20. 3. 2007), besedna zveza pa »*ananipiga maki*³⁷³« (terenski zapis z dne 19. 6. 2007).

3.2.5.2 Odnosi moči med cestnimi otroki

Odnosi moči³⁷⁴ med cestnimi otroki izražajo značilnosti njihove verbalne in neverbalne komunikacije in, obratno, načini sporazumevanja med otroki določijo njihove odnose moči. Gre za vzajemno pogojenost ali močno prepletenost ne le ravnokar omenjenih sociokulturnih elementov ulične združbe, ampak tudi vseh ostalih lastnosti ali zakonitosti otroške/mladostniške ulične subkulture, o katerih pišem. Tako je mogoče značilnosti ulične subkulture prebrati v

³⁷⁰ V seminarski nalogi 'Branje' kulture skozi jezik: primer analize slovarja slenga cestnih otrok iz Gome, DR Kongo (Zelenc 2009) za predmet Lingvistična antropologija sem s pomočjo kodiranja analizirala slovarček argoja *kindubile*. Nekatere izsledke tega dela predstavljam tudi v magistrskem delu.

³⁷¹ Bipolarnost ali dvopolnost uličnih kulturnih vsebin vključuje celoten interval, vključno s končnima poloma, in velja za različne realnosti ali bivanjske prakse cestnih otrok, ki ves čas prehajajo od enega do drugega pola in so stalno v gibanju ali nihanju med eno in drugo skrajnostjo.

³⁷² Fr.: vzeti si oziroma lastiti si nekaj, kar ni moje, prilastiti si.

³⁷³ *Kindubile*, fr.: *la misère me frappe*; revščina, beda me tepe.

³⁷⁴ Odnosi moči je besedna zveza, ki sem jo povzela po Eriksenu (2001, 13). Celoten citat beri na začetku 3. poglavja.

katerikoli dimenziji, ki jo sestavlja, tudi v odnosih moči³⁷⁵. Moji sogovorniki opredelijo medsebojno hierarhijo ali razvrstitev cestnih otrok po njihovem položaju, funkcijah in pomembnosti na različne načine. V spodnjem primeru gre za enakovreden status vseh, z večjo močjo tistih, ki smejo žaliti mlajše in šibkejše.

Ichard³⁷⁶ opisuje *sektor* kot skupino mladih, ki nimajo vodje ..., pravi, da so med njimi le močnejši, ki si lahko privoščijo *intimider*³⁷⁷ mlajše in šibkejše. Drugače so vsi *shegeji* med seboj enakovredni (terenski zapis z dne 9. 1. 2007)³⁷⁸.

Sodelavec pripoveduje o vodji ulične skupine drugače:

Vsaka skupina³⁷⁹ ima svojega šefa ... Ta določi, kdo bo kaj delal, kdo sme vstopiti v skupino in koliko mora za svoj vstop vanjo plačati³⁸⁰ ... Člani ulične subkulture ne smejo izdati imena svojega šefa, sicer bi bili kaznovani ... Če se slučajno izve zanj, se mora skupina hitro razpustiti in vsak gre 'po svoje' ... Ob koncu dneva prinesejo člani skupin svojemu šefu zaslužek, od katerega si šef vzame 'levji' delež³⁸¹ ..., preostalega deli članom. S tem denarjem si kupijo hrano. Šef poskrbi za bolne in jim poišče pomoč. Posameznik na ulici težko preživi brez skupine ..., takšni posamezniki so redki in se običajno umaknejo v oddaljeni predel mesta. Kdor ni član ulične skupine, težko vzpostavi stik z njenim šefom (terenski zapis z dne 29. 11. 2005).

V spodnjem besedilu beremo pripoved o šefu ulične skupine, ki je v veliki osebni in položajni stiski. Zanimivi so odločna predanost, resnično spoštovanje in sledenje *shegejev* svoji vodji:

Shege William mi zaupa svojo težavo. Ima dekle Neemo³⁸² ... William pove, da je njegovo dekle 'spalo' s Siskom iz *sektorja En Ville*. William, ki nedolgo živi v podarjeni *Don Boskoni* hiši v Kinogu, pravi, da je predsednik vseh *shegejev* v Gomi ..., za njegov položaj vé sam predsednik³⁸³ Kabila. William pravi, da je nečak razvpitega generala Amisija³⁸⁴. Težava je v tem, da mora William ohraniti svoj spoštljiv položaj, moč in da je še naprej dober zgled ostalim *shegejem*. Ko je Sisko izvedel, da je Neema dekle njegovega predsednika Williama, je ponoči prišel v CDB, preskočil zidove in želel vdreti v prostore, kjer je spala: želel se ji je maščevati in jo ubiti, saj je zaradi nje globoko užalil in prizadel svojega predsednika. Resnični Williamov strah je torej dvojen: da obvaruje Neemo pred svojimi kolegi³⁸⁵, ki se ji želijo maščevati, in strah pred samim sabo, da je ne bi zaradi svoje časti, ohranitve svojega položaja v *shegejski* subkulturi in osebne prizadetosti ubil ... Njegova ženska, ki jo ima rad, ga je izdala, ponižala in prizadela. Posvetoval se je že pri šefu CDB,

³⁷⁵ O moči so pisali mnogi antropologi skozi različne pristope: Evans-Pritchard v *Nuerib* (1940) in v *The Sanusi of Cyrenaica* (1949), Pierre Clastres (1987), Dumont (1970), Tambiah (1976), Geertz (1980), Barth (1959a), Leach (1954), Sahlins (1985), Bourdieu (1977), Derrida in Deleuze pod vplivom Foucaulta (1973, 1965, 1977b) idr. (Barfield 1997, 375). »Večina antropoloških opisov dinamik in institucij moči je do nedavnega vsebovala odločne zahodne predsodke.« (ibid., 373). Antropološke študije so prikazale »veliko variabilnost oblikovanj moči - posebno njihovo kulturno obliko - in prakse, ki jih podpirajo. Do sedaj še ni bila oblikovana velika celostna teorija moči, ki bi se jo uporabljalo v različnih sistemih in praksah moči, napisanih s strani antropologov« (ibid., 375).

³⁷⁶ Je *shege*.

³⁷⁷ Fr.; žaliti nekoga.

³⁷⁸ Nekateri otroci so podobno pripovedovali tudi za *sektor* cestnih deklet v poglavju 3.3.4.

³⁷⁹ Ulična.

³⁸⁰ Plača se od 5 \$ dalje.

³⁸¹ Npr. od 5 \$ si šef vzame 4 \$, 1 \$ pa da članu. Od 150 frankov pa šef dobi 100 in član 50 frankov.

³⁸² Neema (sva.): obilje, blaginja, dobra sreča ipd. Deklica Neema je bila *interna* v *Inuki*, sedaj se je vrnila v CDB.

³⁸³ DR Konga.

³⁸⁴ Gabriel Amisi Kumba (več o njem v Wikipedia 2012f).

³⁸⁵ Williamovi kolegi so vsi *shegeji* mesta Gome.

kaj storiti ..., Ta ga je poslal v mesto po Siska. Neka vzgojiteljica mu je za pomiritev dovolila igrati igrice na svojem telefonu in mu dala 200 frankov, da jih da Sisku in ga umiri (terenski zapis z dne 29. 10. 2006).

Ravnanja in vedenja potencialnih ali aktualnih šefov uličnih skupin so raznovrstna in se prilagajajo različnim situacijam in nalogam.

Willy me danes na primer noče prepoznati, saj 'igra' vlogo šefa *šbegejev*, ... Nicholas si kot ulični šef *Podiuma* 'pripravlja teren'³⁸⁶ v MG; ... *šbege* Chance ... je poln energije. Ga 'razganja' ... Se 'nosi' in si 'dela pozicijo'; ... Banzi je zaradi hrane spraskal kožo na vratu novinca Princa ... Banzi želi 'igrati' agresivnega šefa; ... *šbegeja* šefa ... sta samoiniciativno zabavala otroke v MG kot v času *plein de jeux*³⁸⁷ (terenski zapisi z dne 7. 11. 2006; 27. 7. 2006; 8. 12. 2006; 8. 1. 2007; 4. 9. 2007).

Zunanji videz šefa ulične skupine je pogosto določen z značilnimi lastnostmi, kot so visoki lasje, posebna (nazaj nagnjena) drža in hoja, bleščeča oblačila in resen izraz na obrazu³⁸⁸.

Starejši *šbegeji* odganjajo mlajše, šibkejši se 'klanjajo' močnejšim, šef *sektorja Deux Lampe* 'se drži kot kralj'. Na spodnjem delu lasišča ima pobrite lase, na vrhnjem pa visoke, goste, skodrane ..., na čelnem delu glave nosi črn *ninja*³⁸⁹ trak ..., ima svetlejšo polt ..., svetleča oblačila *d'une star*³⁹⁰ ... Hodi pokončno, z glavo malo nagnjeno nazaj in z resnim pogledom. Opazim očiten, jasen in ponižen pozdrav cestnih otrok šefu s *chance* (terenski zapis z dne 8. 12. 2006).

Če pri delu s cestnimi otroki zanemarimo moč, pomen in vpliv njihovih uličnih šefov, lahko doživimo naslednji razplet:

V UDM med pogovorom s 7/8 *maibobi* iz *sektorja Podium* ... pride ... Nicholas, ki se med oboki vrat naše pisarne najprej trikrat 'pogunca', pogleda noter in ven ter končno vstopi ..., nato manifestno zakriči na 'svoje otroke'³⁹¹: »Jaz sem direktor teh otrok!« In jih vse spodi ven (terenski zapis z dne 23. 1. 2006).

Slednja zgodba morebitnega uličnega šefa bolj kot o uličnem šefovstvu priča o kongovski naravnosti k prosjačenju in materialnemu ugodju³⁹².

Nekoč je k sodelavcu belcu prišel t. i. šef *maibobov*. Prišel je iz Bukawa s pismom za šefa CDB. Oblečen je bil kot pravi šef³⁹³. Je močnejše postave, kot se zanj spodobi. Sodelavca je prosil, naj mu plača sobo v hotelu. Rekel je, da je nekdanji *maibobo* in da je šef vseh *biletov* (terenski zapis z dne 7. 6. 2007).

³⁸⁶ 'Pripraviti si teren' pomeni za aktualno ali potencialno vodjo ulične skupine, da s svojim ravnanjem pokaže drugim, da je šef. Pri tem se postavlja, se 'nosi kot pav', ima ošabno, uporniško, nasilno vedenje, novači člane v svojo skupino, odredi akcije, ukazuje, vodi, odloča ipd.

³⁸⁷ Fr.: 'veliko iger'; poletni oratorij. To je enomesečna celodnevna animacija otrok z igrami, športom in ustvarjalnimi delavnicami v mesecu avgustu v CDB in MG.

³⁸⁸ Resnoben izraz na obrazu je značilen tudi za neveste, ženine, *avtoritete*. Naznanja pomembnost, veličino neke osebe, dogodka.

³⁸⁹ Trak okrog čela, kot ga nosijo nekateri pripadniki borilnih veščin.

³⁹⁰ Fr.: od neke 'zvezde'. To so oblačila, ki spominjajo na oblačila slavnih glasbenometniških osebnosti, kot je npr. umetno usnje z bleščicami.

³⁹¹ Z očitajočim pogledom na nas, humanitarne delavce.

³⁹² Kongovci radi prikrijejo svoj nizek socialnoekonomski status z navideznim gospostvom (premožnih belcev ali črncev) ali šefovstvom, ki ga orišejo gosposka oblačila (moška obleka, ženska oblačila višjega ranga), močna postava, posvetljena koža, nakit, pobrita in pomaščena glava pri moških ali lasulje pri ženskah, ličila pri ženskah ipd. V njihovem vzvišenem vedenju je zaznati željo po pripadanju višjemu sloju izobraženih in premožnih ljudi ali tistih z večjo socialno in politično močjo. Uporabljajo določene visoke besede iz knjižne francoščine in se vedejo kot gospodje ali gospe. Ker pa za svoje gosposke želje nimajo finančnih sredstev, morajo za pridobitev le-teh prosjačiti.

3.2.6 Skupinski vidiki bivanja cestnih otrok

Skupinski vidiki bivanja cestnih otrok so tisti, ki se ustvarijo, izvajajo ali so posledica dejavnosti njihove ulične skupine. Mnogi prebivalci ali poznavalci ulice radi povedo, da na njej preživiš le z bivanjem v skupini (tudi Lockhart 2008, 108). Seveda obstajajo izjeme - netipični ali posebni cestni otroci, o katerih bom pisala kasneje³⁹⁴. A ravno te izjeme s svojim specifičnim načinom življenja potrjujejo pravilo o skupinskosti, skupinskem delovanju, ravnanju in mišljenju cestnih otrok.

3.2.6.1 Zakonitosti uličnih skupin

Obredno sprejemanje otrok v ulično skupino ima svoje zakonitosti.

Kot iniciacijo³⁹⁵ v skupino *sbegejev* opiše³⁹⁶ nakup cigaret in alkohola za vse člane ali pa denarno plačilo. Pove, da lahko določeno iniciacijo zavrne, če je ne želi opraviti ..., kot na primer 'spati' z neko žensko. Meni, da je pri tem svoboden (terenski zapis z dne 9. 1. 2007).

Iniciacije otrok v otroške/mladostniške subkulturne skupine ne potekajo le na ulici, ampak se dogajajo tudi v 'službah pomoči'.

Pred vrati v MG so mu³⁹⁷ *sbegeji* pobrali 150 frankov, kot to storijo tudi drugim novincem; ... Malemu novincu so *interni* v MG dodelili iniciacijske naloge ..., skaditi eno *boule*³⁹⁸ *bangija*³⁹⁹. Bil je močno 'zadet', imel bolečine v trebuhu in glavi ..., očitno je ni vaju kaditi in ... še ni postal pravi *maibobo* ... Nato je mali dobil novo nalogo: delati za druge otroke in jim služiti ..., tretja pa je bila ta, da se mora pretepati in biti pretepen ter v strganih oblekah stati na dežju. Naslednja stopnja uvajanja novinca v ulično življenje bo zahajanje v dolgove drugim otrokom, ki jim bo moral kot dolžnik vračati usluge. Ob terjatvah bo deležen groženj (terenska zapisa z dne 23. 6. 2007; 16. 1. 2007).

V navadi je, da pri urjenju/uvajanju otroka v ulično skupino le-ta pridobi ulični vzdevek ali poimenovanje, ki je vezano na njegovo značajsko lastnost, zunanji videz ali dogodek ipd. Obred poimenovanja potrди opravljeno iniciacijo otroka v status cestnega otroka. Le-ta poteka spontano,

³⁹³ Bil je bolj podoben šefu iz obče kongovske družbe - močna postava, posvetljena koža, gosposka oblačila, nakit, pobrita in pomaščena glava, olikano vedenje ipd. - kot šefu ulične skupine iz ožje ulične družbe - suha postava, oblačila in nakit *d'une star*, visoki lasje, subkulturno vedenje ipd.

³⁹⁴ Glej poglavje 3.3.3.

³⁹⁵ »Obredi iniciacije so pritegnili znaten antropološki interes...ki sledi vplivu in navdihu Van Gennepove slavne analize obredov prehoda, kjer ta predlaga, da vzorec obredov iniciacije zagotavlja konceptualni model, na katerem temeljijo mnoge oblike ritualov. Van Gennep je zapisal, da so iniciiranci v iniciacijskih ritualih ločeni ali osamljeni iz običajnega življenja in socialnih odnosov z vstopanjem v fazo liminalnosti in ritualnega preobrata.« (Seymour-Smith 1995, 152).

³⁹⁶ Nek sogovornik, ki je *sbege*.

³⁹⁷ Novincu, kandidatu za *internega* v MG.

³⁹⁸ *La bulle* (fr.; krogla) predstavlja kroglico marihuane oziroma zvite marihuane vršičke v obliki kroglice. Sinonim iz uličnega argoja je tudi *le noix* (fr.; oreh), torej marihuana v velikosti in obliki oreha.

³⁹⁹ Sva.; droge, marihuana; bhang (ang.; posušena indijska konoplja); 'trava'.

tekoče in samoumevno. »Nekemu *internemu* so dali ime *kachimba*⁴⁰⁰, drugi pa ima nadimek *kamusosolo*⁴⁰¹« (terenski zapis z dne 9. 5. 2007).

Ulična skupina deluje po lastnih zakonitostih ali jasno določenih pravilih.

Tako na primer za vse pripadnike ulice velja *zakon mame*⁴⁰², ki mi ga neki *shege* obrazloži s primerom o veliki ribi, ki tepe manjšo, a ta velika riba je tepena še od večje ribe. Razlaga mi o začaranem krogu nasilja, kjer ima večji in starejši pravico tepsti mlajšega na ulici - *zakon mame* ... in mlajši mu mora biti pri tem poslušen (terenski zapis z dne 2. 6. 2006).

Cestni otroci bivajo na ulici po nezavednem načelu nekakšnih obdobij ali faz, ki so vezane na njihovo intimno eksistenčno doživljanje sebe in svojega bivalnega konteksta. Lahko bi rekli, da imajo dobra/ugodna in slaba/krizna obdobja. *Obdobje rekreacije*⁴⁰³ spada med obdobja, ko cestni otrok pri bivanju na ulici občuti/opazi/poudari zlasti njena ugodja.

Nek *shege* pravi o sebi ... takole: »Trenutno imam *obdobje rekreacije* ..., ko pa 'se mi bo zazdelo', bom šel v agrikulturno šolo v CDB. Tam me vedno čaka mesto⁴⁰⁴, saj to je *mali ya mzungu*⁴⁰⁵« (terenski zapis z dne 13. 2. 2007).

Krizno obdobje cestni otrok občuti takrat, ko postane ulica zanj iz različnih razlogov⁴⁰⁶ nevarna, naporna ali nesmiselna. Pri tem doživlja osebno krizno stanje in išče zavetje v obče družbeno sprejemljivih dejanjih: prosi za sprejem v 'službi pomoči', vzpostavi stik s sorodstvenim segmentom in se vključi v sistem izobraževanja ali v trg dela.

Neki *interni* iz MG, Sengi King Kong⁴⁰⁷, po zaključku osveščanja staršev *internih* o njihovi odgovornosti do lastnih otrok v MG, pripoveduje takole: »Ko me boste reintegrirali domov, ne bom šel več nazaj na ulico, saj vem, da me ima moja mama rada« (terenski zapis z dne 27. 4. 2007).

V kriznem obdobju je otrok osebno ranljiv in pripravljen za mediacijo z zahtevami obče kongovske družbe. Predstavlja trenutek, ko sta otrokova zavest o sebi in stik s samim seboj močno prisotna. Kot v slednjem dialogu dveh *shegejev*: »Nekoč reče Vincent Bebericu 'Maraba, mtakuwa sawa Dunia fou, kama mnaendeleya pamoja maisha ya sectuer'⁴⁰⁸« (terenski zapis z dne 25. 6. 2007).

⁴⁰⁰ Pog. sva.: veverica.

⁴⁰¹ Meni nepoznan pomen besede.

⁴⁰² Fr.: *le loi de la mère*.

⁴⁰³ *Obdobje rekreacije* je ulični izraz prevzet iz kongovskega političnega predsedniškega reka 'konec rekreacije', pri čemer prvi demokratično izvoljeni predsednik Konga obljublja, da je v državi 'konec rekreacije' - konec korupcije, anarhije, krivic, socialne, politične, ekonomske in kulturne dekadence ipd. - in začetek 're-kreacije nove države' oziroma ustvarjanja novega obdobja resnične, poštene, odgovorne in demokratične države Kongo (Pole Institute 2007, 2–5).

⁴⁰⁴ Značilni rek cestnih otrok 'tam me vedno čaka mesto' velja tako za bivanje na ulici, kot tudi v 'službi pomoči'.

⁴⁰⁵ Sva.: je lastnina (tudi: bogastvo, sreča) belcev. S pomenom: kar je od belcev, je zastonj, saj imajo ti tako ali tako vsega preveč, pa še nam kradejo naše dobrine.

⁴⁰⁶ Ti razlogi so: nasilje, prevelika dolžniška razmerja, bolezn, spori, lakota, agresija ipd.

⁴⁰⁷ Sengi je skrajšano osebno ime Byakusenge, King Kong pa je njegovo ulično ime, saj ima obrazne poteze, podobne opičji glavi.

⁴⁰⁸ Sva.: »Pišuka', saj bova postala takšna kot 'nori' Dunia, če bova nadaljevala z življenjem na ulici!«

Ugodno in krizno obdobje bivanja na ulici se pri cestnemu otroku ciklično izmenjujeta in se pojavljata ne le na ulici, temveč tudi doma ali v 'službi pomoči'.

Sam⁴⁰⁹ se noče izgnati. Ima krizo. V MG pride le prespat, že zjutraj je 'zadet' ... Ves čas se 'smuka' okrog nas, a zavrača pogovore. Je 'med dvema ognjema'⁴¹⁰; ... Neki *interni* se čudi svojim uspehom v MG: »Nishakawiya hapa, ninajikaza kabisa«⁴¹¹ (terenska zapisa z dnevov 8. 3. 2007; 11. 9. 2007).

Za pripadnike ulične skupine je značilno nekakšno skupinsko mišljenje ali podoben vzorec, logika razmišljanja. Ta logika poteka v smeri preživetja, ugodja in spoštovanja ulične subkulture. »Delujejo⁴¹² v slogu 'vsi ali nihče'« (terenski zapis z dne 7. 2. 2007). Lastnosti o skupinskem mišljenju in delovanju članov ulične skupine sledi tudi druga, ki oplemeniti njeno vsebino z vrlinami brezpogojne medsebojne pomoči in ljubeče predanosti drugega drugemu. Druži jih nekakšno 'bratstvo in ljubezen', kar otroci izražajo tudi do drugih prebivalcev Gome in se v mnogih primerih izkažejo v vlogi 'varuhov pravice'.

To noč je skupina kakih 50 *sbegejev* ustavila tatove krav iz klavnice Kituku v bližini Keshera ... Medtem ko so tatovi s kravami prečkali mesto, so jih *sbegeji* zaustavili ..., tatovi so zbežali, otroci pa so v mestu ostali sami s kravami ... Nato so jim drugi domačini skušali odvzeti krave, a jih *sbegeji* niso izpustili do prihoda njihovega lastnika ... Ta jim je za njihovo pogumno in plemenito dejanje plačal 100 \$ (terenski zapis z dne 27. 6. 2006).

Cestni otroci imajo svoje praznične dni. To so v glavnem vsi dogodki, ki se odvijajo v javnosti⁴¹³ ali v 'službah pomoči' za cestne otroke. *Rasta dan* (11. maj⁴¹⁴) je dan, ki so si ga *sbegeji* izbrali za svoj praznik.

Takrat se pridružijo sprevodu pripadnikov *rasta* ali *rastafari* gibanja v spomin na Boba Marleyja. Pristaši *rasta* kulture se peljejo v sprevodu v različnih vozilih ... s simboli *rasta* kulture: kapica z zastavo *rasta* barv⁴¹⁵, majice s podobami Boba Marleyja, kitke, 'dredi', 'zakajene' oči od kajenja zvitkov 'trave', poslušanje 'reggie' glasbe ipd.; ... Didier⁴¹⁶ ve, da je jutri *rasta jour* ... in prosi za izhod iz bolnice, da gre na zabavo (terenska zapisa z dnevov 11. 5. 2006; 10. 5. 2007).

⁴⁰⁹ *Interni sbege* Blaise.

⁴¹⁰ Med ulico in 'službo pomoči'.

⁴¹¹ Sva.: »Tukaj sem se že dobro zadržal, res mi gre dobro!«

⁴¹² Člani neke ulične skupine, ki so vpisani v šolo v MG, a se njenemu sistemu vztrajno upirajo in mu nasprotujejo.

⁴¹³ Prebivalci Gome imajo navado praznovati s sprevodi množic po mestu, peš ali v vozilih. Pogosto nosijo oblačila iz blaga istega motiva, nekateri imajo pobarvane obraze, spremljajo jih glasba, petje ali govori po zvočniku. Ti sprevodi so za otroke tako prilika za zabavo, darove kot tudi za krajo.

⁴¹⁴ Fr.: *rasta jour* je dan za privržence *rasta* kulture, s katero se običajno istovetijo tudi *sbegeji*. To je dan spomina na smrt Boba Marleyja.

⁴¹⁵ Zgoraj zelena, sledi rumena in rdeča barva *rasta* zastave. V sredini zastave je običajno napis ali simbol (npr. list marihuane) črne barve.

⁴¹⁶ *Sbege*, ki je hospitaliziran v bolnici za duševne bolezni.

3.2.6.2 Glasba, ples, teatralnost, ustvarjanje, šport in igra

Glasba, ples, ustvarjalnost in 'teatralnost' v ulični skupini ali v 'centru' ustvarjajo prijetno vzdušje bivanja cestnih otrok. Njihovi gibi, zvoki, ustvarjalne geste so spontani, živahni, strastni, kot je tudi sicer značilno za kongovsko kulturo.

Olivier ali Passy Emile si je izdelal igračko - džip iz žice in kosov raztrganih *mapapa*; ... Čudovit umetniški dogodek otrok iz MG je *baraza*⁴¹⁷, ko otroci sedijo v krogu in poslušajo tistega, ki se je javil za svoj glasbeni in plesni nastop (terenska zapisa z dnevov 11. 1. 2006; 18. 7. 2007).

Ustvarjalnost otrok je iskrena, resnična in globokočutna: »To popoldne smo v MG risali na temo afriški otrok in eksplozija. Otroci so večinoma risali prizore s streljanjem« (terenski zapis z dne 15. 6. 2007).

Med terenskim delom sem, poleg iger *mtotoja*, opazovala tudi igre cestnih otrok.

Mali Heritier me uči 'frcati' frnikule tako, da se odbijejo druga od druge; ... Neki otrok valja drugega po tleh, ga tolče po zadnjici, skače čezenj in ga nosi v rokah; ... Predstavijo mi igro *capsule*⁴¹⁸, ki je sestavljena iz plastične nitke in sploščenega zamaška od steklenice ... Igra poteka tako, da se čim hitreje vrti dvojno nitko, ki gre skozi vzporedni luknjici pokrovčka. Pri tem se opazuje različne forme, ki se z vrtenjem ustvarjajo; ... Otroci v MG na betonskih tleh ... igrajo ročni nogomet ... S kredo ali koščkom opeke na tla narišejo polja za nogometno igrišče, igralci pa so zamaški od steklenic; ... Podobno z zamaški od steklenic in kosom iverke, na kateri so narisana polja, igrajo *damo*. Drugi se podijo po dežju, skačejo, se tepejo, opazujejo ali si nagajajo; ... Mali Pascal ... z elastiko strelja muhe; ... Eni otroci so se ... zakopali v pesek; ... Drugi se igrajo z žogo ... iz blaga in plastičnih vrečk; ... Mnogi otroci v MG skačejo in izvajajo neverjetne akrobacije po gumah na igrišču iz žagovine; ... *Shege* Manda me uči novo igrico s kamenčki ... Kombinira se 6-krat 4 kamenčke. 5-krat oba vzameva po 2 kamenčka z vsakega kupčka, katerih je 6 po 4 kamenčke ..., ostane nama en kupček s 4 kamenčki. Pri tem eden vzame 3, drugi pa 1 kamenček in izgovoriva besedilo. Tisti, ki je vzel najprej 3 kamenčke, reče: »Daj mi en kamenček,« drugi z enim kamenčkom pa pravi: »Daj mi 3 kamenčke!« Na koncu narediva ponovno kupčke po 4 kamenčke in v rokah nama ostane enako število kamenčkov (terenski zapisi z dnevov 18. 11. 2005; 18. 11. 2005; 15. 12. 2005; 29. 12. 2005; 11. 1. 2006; 26. 1. 2006; 12. 6. 2006; 28. 8. 2006; 2. 7. 2007; 4. 9. 2006).

Posebna odlika cestnih otrok sta izguba strahu pred vodo in sposobnost plavanja. Večina domačinov do jezera in drugih voda namreč neguje veliko strahospoštovanje, saj jih povezuje z magičnimi močmi in se jih zaradi tega izogiba. Običajno nativci ne znajo plavati in se čudijo cestnim otrokom, ki to zmorejo.

⁴¹⁷ *Baraza* (sva.: verada; srečanje, zbor, komite, skupščina) pomeni zbor vaških starost, ki rešujejo probleme vaščanov. V kontekstu tega citata pa gre za simbolno *barazo* (kot vzgojno metodo), kjer se srečajo *interni* iz MG in vzgojitelji. Ta se začne z vzgojiteljevim moralnim nagovorom otrokom, sledi pripovedovanje zgodb ter nastopi s plesnimi, pevskimi in teatralnimi točkami.

⁴¹⁸ Fr.; kovinski zamašek, pokrovček od steklenice.

Na jezeru si otroci iz bananinega debla naredijo pripomočke za plavanje in skakanje v vodo ..., drugi si ob jezeru iz visokih ostrih listov neke trave naredijo lok in puščico in streljajo (terenski zapis z dne 26. 12. 2005).

Cestne deklice se igrajo svoje dekliške igrice, med drugimi tudi *vitoto*.

Na velikem pravokotnem polju, narisanim na ravni pogladi betonskih tal ... V sredini pravokotnika je namišljen krog, v katerem so kamenčki⁴¹⁹ ... V krogu se lahko igra več deklic skupaj. Igra poteka tako, da mora dekle istočasno z eno roko vreči v zrak vodilni kamenček⁴²⁰, ki ga ima pri sebi, izmakniti dva kamenčka iz sredine kroga v smer izven kroga in vodilni kamenček tudi ujeti ... Če dekletu vseh treh potez ne uspe izvesti, mora vrniti vodilni kamenček nazaj v krog in z igro nadaljuje naslednje dekcle. Zmaga tisto dekcle, ki pobere največ kamenčkov iz kroga (terenski zapis z dne 13. 5. 2006).

Poseben pomen za cestne otroke ima nogometna igra, s katero se močno istovetijo ne le kot pripadniki ulične skupine, temveč tudi kot Kongovci. Nogometna tekma predstavlja v Gomi velik dogodek in njeni igralci so deležni posebne pozornosti in časti. Za zmago bodo igralci uporabili vsa sredstva, tudi pomoč magijskih ritualov.

Kar naenkrat začnejo med nogometno tekmo naši otroci⁴²¹ teči k našemu levemu vratarju. Začne se 'vojna' med nogometnima ekipama in njihovimi navijači. Naši nogometni nasprotniki so nam namreč v gol nastavili fetiš: kurje jajce, kavelj, kri in perje, s čimer želijo škoditi naši ekipi ... Včeraj pa so v polfinalu nogometni nasprotniki našim igralcem nastavili čarobni pesek - pesek s pokopališča, ki prinaša nesrečo. Nekdo je opazil vratarja nasprotne ekipe, da je stresal pesek okrog našega gola. Igro so prekinili in določili kazen. Vsak član naše ekipe je streljal 11-metrovko v nasprotnikov gol. Naši zmagi je sledilo veselje, petje in kričanje naših otrok (terenski zapis z dne 20. 11. 2005).

3.2.6.3 Obredi⁴²² omamljanja

Med sredstvi omamljanja sem omenila kajenje *bangija* ali marihuane⁴²³, ki daje cestnim otrokom moč in pogum za krajo. »Marihuana raste vsepovsod v UDM in drugod po mestu, kot bi bila blagoslovljena. En zavojček⁴²⁴ ... stane 50 frankov« (terenski zapis z dne 18. 5. 2006).

Bangi je za cestne otroke več kot le droga. Z obredi omamljanja z *bangijem* in s poistovetenjem z *rasta(fari)* gibanjem so cestni otroci opolnomočili jedro svoje ulične subkulture.

⁴¹⁹ Veliki od 0,5 do 2 cm.

⁴²⁰ Vodilni kamenček je lep, okrogel in izstopa od drugih.

⁴²¹ Ti so *interni* iz MG na tekmi z drugo nogometno mladinsko ekipo iz Gome.

⁴²² Obred ali ritual »se podrobno nanaša na predpisana, formalna dejanja, ki se odvijajo v kontekstu religijskega čaščenja ... V tem smislu ... je ritual nasproti teologiji, kot je praksa nasproti teoriji. Bolj običajno pa ... antropologi uporabijo 'ritual' za označitev katerekoli aktivnosti z visoko stopnjo formalnosti in neutilitarističnim namenom. Ta raba vključuje ne le čiste religijske aktivnosti, ampak tudi dogodke, kot so festivali, parade, iniciacije, igre in pozdravljanje« (Barfield 1997, 410).

⁴²³ Glej podpoglavje 3.2.3.3.

⁴²⁴ Oziroma en *noix* (fr.: oreh).

'Nori' Patrick mi razlaga o treh stopnjah *rastamand*⁴²⁵. Prva stopnja je *rasta font*⁴²⁶: predstavlja osebo, ki se še ni dobro prilagodila *rasta* subkulturi ... Ko takšna oseba kadi 'travo', postane nora in se pod vplivom droge ne zna primerno vesti. Druga stopnja je *rasta sage*⁴²⁷. Oseba, ki je na tej stopnji *rasta* kulture, dobro uravnava svoje vedenje z istočasnim kajenjem marihuane. Kot primer mi Patrick prikaže osebo, ki je pod vplivom 'trave' zmožna priti peš od Virunge do Ndosha⁴²⁸ in se pri tem ne izgubi. Tretjo stopnjo predstavlja *rasta babis*, ki je prešel prvi dve stopnji *rasta* kulture, in je na neki višji ravni, kjer ne potrebuje več *bangija* ... Postane moder. Patrick zase pravi, da je *rasta babis*⁴²⁹ (terenski zapis z dne 11. 5. 2006).

Tisto, kar je v zgornji trostopenjski teoriji o pripadnikih kulture *rasta(fari)* najbolj zanimivo, je njena izredna ali neverjetna podobnost terenskemu opažanju stopnjam ali fazam, skozi katere *mtoto* postane cestni otrok⁴³⁰ - *maibobo*, *shege* in se na koncu vrne z ulice nazaj v občo družbo kot moder, izkušen, odrasel, reintegriran Kongovec. Ali gre za naključje ali razvojno stopnjo človeka v okoliščinah socialne odklonskosti, je potrebno še raziskati.

Med cestnimi otroki sem opazila tudi uživanje norih gob⁴³¹.

Te so nekakšni koščki *beige*⁴³² barve, kot drobni ploščati kamenčki. Otroci mi rečejo, da so arašidi ..., jasno mi je, da to niso ..., mi jih ponudijo ..., vprašam, če so nore gobe ..., prikimajo (terenski zapis z dne 22. 10. 2005).

Uporabljajo tudi semena *trente-six oiseaux*⁴³³, ki dozori v bodečih glavicah rastline *datura*. So črna, številna in drobna.

Shege Manda mi opisuje njene omamne učinke: »Pri *daturi* se je njena semena. Ko je glavica⁴³⁴ zrela, le-ta počí in tako se pride do njenih semen.« Opisuje učinke te droge ...: »Ko poješ semena, se začnejo v glavi 'dogajati čudne scene'.« ... Opíše jih kot neke vrste halucinacije, katerih znaki se ob pitju vode ali uživanju hrane stopnjujejo in postajajo močnejši. Drugi povedo, da lahko človek zaradi prekomernega uživanja semen *dature* umre (terenski zapis z dne 18. 5. 2006).

Cestni otroci pijejo tudi cenene alkoholne pijače, zlasti žgane (*Simba*⁴³⁵, *Chief* itd.) ali druge lokalne fermentirane napitke iz banan (*kasiksiz*), koruze (*mandale*), *sorgoja* ipd. »Pri ... otrocih

⁴²⁵ Pripadnik gibanja *rasta(fari)*. Več o tem beri v podpoglavju 3.2.1.2.

⁴²⁶ Fr.: *rasta nor*, neumni, nor pripadnik *rasta* kulture.

⁴²⁷ Fr.: *rasta moder*; moder, pameten pripadnik *rasta* kulture.

⁴²⁸ Nekaj kilometrov razdalje.

⁴²⁹ Kar seveda, sledeč njegovi trostopenjski teoriji, ne drži, saj je reden kadilec marihuane.

⁴³⁰ Več o tej temi beri v sledečem poglavju 3.3.

⁴³¹ Nore gobe so psilocibinske gobe, ki vsebujejo substanci psilocibin in psilocin: ob zaužitju povzročata halucinogene učinke (Zupan 2010). Najdemo jih povsod po svetu in spadajo med najbolj razširjene halucinogene droge (ibid.). »Po nekaterih podatkih naj bi imelo uživanje 'norih gob' zelo dolgo zgodovino, ki sega v prazgodovinski čas. Že zgodnji človečnjaki v vzhodni Afriki (*homo africanus*, *homo boisei*) naj bi se hranili z njimi pred milijonom let« (ibid.).

⁴³² Fr.: bež.

⁴³³ Ulični sleng *kindubile*, *Šestintrideset ptičev*: je ime za naravno drogo iz semen *dature*, ki se najverjetneje navezuje na njen halucinogen učinek, pri čemer ima uživalec občutek, da se mu okrog glave vrti šestintrideset ptičev. Morda je števno ime povezano s številom semen v tej glavici.

⁴³⁴ Gre za bodečo glavico, ki raste iz stebela poleg raznobarnih zvončastih cvetov in nazobčenih listov.

⁴³⁵ *Simba* (sva.: lev).

obstaja velik problem uživanja močnega (40 %) alkohola (*Simba, Chief*) iz plastičnih vrečk, ki so zelo poceni⁴³⁶« (terenski zapis z dne 25. 11. 2005).

Tobak, ki ga cestni otroci kadijo, si zvijejo sami v zvitke ali kupijo cigarete. »Pri rastlini tobak, ki ... kot plevel raste v UDM, posušijo liste, jih zvijejo in kadijo ali žvečijo⁴³⁷« (terenski zapis z dne 18. 5. 2006).

Cestni otroci tudi zlorablajo nekatera zdravila za omamljanje. Opazila sem pogosto uživanje tablet *valiuma*⁴³⁸.

Shegeji so začeli uživati *valium* ... Kupijo ga v lekarni, brez recepta in starostne omejitve: za 10 tabletk plačajo le 50 frankov. Trije izmed naših *internib* so pojedli vsak po nekaj tabletk ..., eden izmed njih jih je zaužil 8 ... Poleg 8 tabletk je pokadil še en 'špinel'⁴³⁹. Sodelavec opisuje grozljive posledice zaužitja *valiuma*: izločali so krvavo blato, bruhal, bili nesposobni jesti s krožnika, saj jim je hrana pred očmi 'plesala'. Drugi dan mi neki otrok reče, da je *valium* krasen, saj je poceni in dobro 'zadane' (terenski zapis z dne 21. 10. 2006).

Druga sredstva, s katerimi se omamljajo cestni otroci, so tekoča goriva (bencin, petrolej, nafta ipd.) in lepila (npr. že omenjeni *Pattex*).

Med poukom najdemo pri *shegeju* Boscu stekleničko z bencinom, ki ga vdihava; ... Mali *maibobo* Maneno je ponovno na ulici ... Ko ga srečam, je drogiran s *Pattexom* ..., zaostaja v rasti telesa (terenska zapisa z dne 13. 11. 2006; 26. 11. 2006).

Na moje veliko presenečenje spoznam še eno naravno mamilo, s katerim se omamljajo cestni otroci - listi bananovcev. Slednjo drogo spoznamo ravno v času taborjenja s cestnimi otroki na plantaži bananovcev.

Danes je *shege* Dix-Balles zaspan in bolan ..., pravi, da se mu vrti v glavi ..., leži na travi ob mangovcu. Izmerim mu temperaturo in dam piti sladkano vodo z limono. Po nekaj urah se zbudi, a je še vedno v omotičnem stanju. Ne vemo, kaj mu je. Zvečer mi prizna, da je kadil bananine liste. Pravi, da so močna droga (terenski zapis z dne 26. 2. 2007).

Heroin in kokain sta drogi, ki ju cestni otroci zaenkrat - vsaj množično - še ne uživajo, čeprav sta v Gomi prisotna že dobro desetletje⁴⁴⁰.

Pojav heroina in kokaina v Gomi: neki Sajo je prekupčevalec v *Cine Metroju* ... Neki človek je zaradi zaužitja prekomernega odmerka heroina umrl v telefonski govornici. *Shege* Manda je za zaslužek, ko je bil na ulici ..., pometal pisarno v *Cine Metroju* ... Nekoč je prišel v pisarno, ko so se drogirali ... Na mizi je zagledal bel prah, s katerim so narisali človeški lik ..., nato so potegnili črtice in začeli njuhati. Manda je mislil, da je

⁴³⁶ Ena prozorna plastična vrečka žgane pijače stane od 40 do 50 frankov. Vsebuje približno od pol do enega decilitra pijače.

⁴³⁷ Ponekod v Kongu tobak, ki je v prahu, tudi njuhajo. Pravijo, da tako zdravijo prehlad.

⁴³⁸ *Valium* spada med benzodiazepine, ki se v zdravstvu uporabljajo za pomirjevala in hipnotike. Ti neposredno odpravljajo anksioznost. Smrt povzročajo le v izredno velikih odmerkih. Njihovi dolgoročni učinki so brezvoljnost ter telesna in psihična odvisnost (Družinska enciklopedija Guinness 1998, 247).

⁴³⁹ Zvitek iz marihuane.

⁴⁴⁰ Domačini povedo, da pojav zlorabe kokaina in heroina - tako kot prostitucije - časovno in vzročno sovпада s prihodom pripadnikov mednarodne vojske MONUC v Gomo.

mleko⁴⁴¹ ... Prosi jih, da bi poizkusil ..., njuha ..., iz nosu mu začne teči kri. Mandi so uživalci droge dali en dolar in rekli, naj si kupi mleko, ki nevtralizira omamljenost ... En 'snif' stane 1 \$. V sobici zraven pisarne je Manda zagledal nekega človeka, ki si je nekaj injiciral v žilo ..., pred tem je snov grel na foliji ... Uživalce je Manda opisal kot Indijce⁴⁴² (terenski zapis z dne 3. 9. 2007).

3.2.6.4 Verovanje in čarovništvo

Nekateri cestni otroci so pričali o svoji veri⁴⁴³ v boga. Tako je neki *shege* rekel: »Ko bo bog hotel, bom šel domov« (terenski zapis z dne 8. 2. 2007). In tako, čakajoč na božji glas ali znak, ostaja vdan bivanju na cesti. Drugi *shege* opisuje svojo predanost bogu takole:

»Ko grem zgodaj popoldne v kiosk, sem vesel. Zmolim. Ko sem žalosten, veliko molim. Če bog hoče, da umrem, bom umrl. Smrti se ne bojim ..., če je pač takšna božja volja« (terenski zapis z dne 28. 4. 2007).

Pogosto je videti, da tako mimoidoči nativci kot tudi cestni otroci radi prisluhnejo glasnemu, gorečemu nagovoru pridigarjev na cesti, ki vabijo ljudi v svojo versko sekto ali zanjo pobirajo darove.

Tam je neki pridigar, ki ljudi nagovarja, jim poje in pleše. Člani *Podiuma* ga poslušajo, dokler jih njihov šef Nicholas ne nažene k delu: kraji rib ..., a otroci se kmalu vrnejo ... k pridigarju in so za krajo rib popolnoma nemotivirani (terenski zapis z dne 17. 5. 2006).

Ko cestni otroci postanejo *interni* v katoliških ali protestantskih 'službah pomoči', tam samoumevno in goreče sodelujejo v njihovih verskih obredih in navadah. So goreči verniki in odprti za duhovno življenje.

Drugo področje verovanja pri cestnih otrocih ni več vezano na obrede čaščenja določenega boga ali preroka, temveč na starodavno vraževerno⁴⁴⁴ strahospoštovanje čarovništva, ki tradicionalno izvira iz kongovskega animističnega verovanja. Nasprotno verovanju v boga, ki nativcem predstavlja dobroto, upanje in ljubezen, razumejo cestni otroci - in drugi - čarovništvo predvsem kot nekaj, česar se je treba bati, izogibati ali uničiti - kot zlo. A cestni otroci s svojim načinom mišljenja mnogokrat presežejo tudi strah pred tem, da bi postali začarani. Tako se na

⁴⁴¹ Mleko v prahu.

⁴⁴² V Gomi bivajo tako trgovci kot tudi pripadniki mednarodne vojske MONUC, ki so indijske narodnosti.

⁴⁴³ »Antropološki pristop do verovanja ima dve prevladujoči tradiciji: intelektualistično in simbolistično /.../ Sledeč Taylorju (1871), ki pravi, da vsaka religija izhaja iz človeških verovanj v duhove božanstvenih bitij (/.../ animizem) /.../ se imenuje 'intelektualistični' pristop, saj je religija videti kot sistem razlage /.../ Simbolistični pristop, ki izhaja iz Durkheima (1915), vidi religijo kot tisto, ki ustvarja simbolične izjave o socialnem redu« (Barfield 1997, 402). O verovanju nativcev v Gomi beri v opombah podglavlja 3.2.4.3 (Ne/bitu obrezan), kjer pišem o njihovem 'kreolskem' načinu verovanja, pri čemer združujejo elemente tako animističnega kot tudi katoliškega, protestantskega, kimbangističnega (Wikipedia 2012g), islamskega in drugega verovanja lokalnih in mednarodnih sekt ipd.

⁴⁴⁴ »Vraževerje je konceptualizirano kot tridimenzionalna poteza osebnosti: verovanje v kulturno deljenih vraževerstvih, vražverni pesimizem in magični miselni rituali« (Delacroix in Guillard 2012, 29). O slednjem priča primer vraževerja, ki legalizira pedofilijo: »Če v Kongu spolno občuješ z zelo majhnim otrokom, ne boš zbolel za AIDS-em« (terenski zapis z dne 13. 9. 2006).

primer nativci izogibajo pokopališču pod pogorelo katedralo, saj predstavlja območje prepovedanega, magičnega, nevarnega. Le neki *sbege* iz *Podiuma* »si je nekoč drznil ... sestiti na vrh tega pokopališča« (terenski zapis z dne 25. 5. 2006), kjer *sbegeji* »pustijo svoje obleke in imovino, saj si jih⁴⁴⁵ nihče ne upa ukrasti« (ibid).

Neki *interni* je v MG opravil obred za odganjanje *sorciers* ... Imel je trak od kasete za radio ..., ga razvil od skladišča za oglje do spalnic otrok, mimo kontejnerja do glavnih vrat. To počne resno in zavzeto ... Ko ga vprašam, kaj počne, pravi, da odganja demone ... Nato pove, da ga sedaj ni več strah, saj je teritorij zavarovan ... Namreč, ko bo *sorcier* prišel v MG, se bo dotaknil traku, se ga ustrašil in zbežal (terenski zapis z dne 23. 10. 2006).

Verovanje v obstoj *drugega sveta*⁴⁴⁶ (fr.: *deuxième monde*) je pri cestnih otrocih običajno.

Tako mi neki *sbege* razlaga, da veruje, da bo nekoč imel veliko denarja, ki ga bo šel iskat v *deuxième monde* ... Pri nekem *vieux sage*⁴⁴⁷ ... je skušal dobiti *dama*⁴⁴⁸ za vstop v *drugi svet* ... Z njimi⁴⁴⁹ si namaže roko, ki jo poda neki ženski in z njo odide v *drugi svet* ..., s seboj prinese kokoš, ki ji ta ženska odseka glavo, njemu pa da rdeči bombon, s katerim odide v *drugi svet* iskat denar, hišo, ženo ..., zatem se vrne v realni svet (terenski zapis z dne 18. 3. 2007).

Pogosteje pa cestni otroci in nativci pripovedujejo o *Madame Maji*⁴⁵⁰, s katero naj bi sodelovali začarani otroci, kot na primer Fiston in Izironi:

Izironi ... je dal Fistonu rdeči bombon ... Ta ga pojé ..., jezero Kivu se mu odpre na dva vodna bregova s tem, ko vanj vrže dve jajci ..., nato po vodi med obema bregovoma jezera odide v *drugi svet* ... Sledi ... zgodba o steklenici krvi nekoga, ki ga je Fiston ubil ... Fantje iz MG povedo, da se Fiston igra nenavadne igrice ... Pod mivko si zgradi nekakšno pipo: s peskom pokrije posodo, pod njo pa skozi zvito slamico teče voda ... Otroci so prepričani, da si Fiston s to 'napravo' dela pot v *drugi svet*, ... Neki *sbege* opisuje, da je ob jezeru ponovno videl *Madame Maji*. Zatem mi sodelavec razlaga afriški mit o *Madame Maji*. Pravi, da jo veliko ljudi pogosto vidi v sanjah, v duševnih delirijih⁴⁵¹ ali 'kar tako pri belem dnevu' ... Od glave do pasu je ženska - belka, od pasu navzdol pa riba ... K sebi vabi ljudi, ki verujejo vanjo (terenska zapisa z dne 15. 11. 2006; 2. 6. 2006).

Začaranost otroka se lahko kasneje v njegovem življenju prelevi v duševno bolezen, ki jo nativci razumejo kot kazen za njegovo preteklo ukvarjanje s čarovništvom.

Taté Didierja razume njegovo duševno bolezen kot preživljanje kazni za njegovo preteklo življenje ... Z njo se očiščuje *sorcellerie*⁴⁵² ..., ki je v njem že od otroštva (terenski zapis z dne 22. 5. 2007).

⁴⁴⁵ Saj je to pokopališče območje, kamor se glede na tradicionalno verovanje nativcev ne sme iti, saj je prepovedano.

⁴⁴⁶ *Drugi svet* za nativce pomeni neki magičen svet, kamor prideš s pomočjo čarovništva.

⁴⁴⁷ Fr.: modri starec.

⁴⁴⁸ Sva.: zdravila.

⁴⁴⁹ Z zdravili za *drugi svet*.

⁴⁵⁰ *Madame* (fr.: gospa), *Maji* (sva.: voda): magično bitje, ki prebiva v vodi (npr. v jezeru Kivu). Podobne ali enake zgodbe o *Madame Maji* pripovedujejo o mnogih otrocih, ki so žrtve sodbe o začaranosti.

⁴⁵¹ Tudi bledež.

⁴⁵² Fr.: čaranje.

Nekateri nativci se bojijo okužbe s čarovništvom. Tako želi neka sorodnica »pomagati otroku s ceste iz svojega sorodstva, po drugi strani pa se boji, da ne bi ta otrok s ceste s svojo *sorcellerie* okužil tudi njene otroke« (terenski zapis z dne 29. 5. 2007).

Kongovska družba iz različnih razlogov⁴⁵³ določi nekatere posameznike za začarane. Slednja eksistencialna zla sodba *mlozije* dokončno izloči iz normalnega in dostojnega bivanja⁴⁵⁴.

Neki *shege* je obtožen čarovništva ... Njegovi starši opisujejo njegovo vedenje takole: ko je jedel *polento*..., je iz nje oblikoval kroglice, jih metal kokošim, s katerimi se je pogovarjal; ... Drugi *shege*, ki je tudi sam žrtev kulturne sodbe o začaranju, opisuje, da je doma v hiši napeto ..., ni miru ..., strah ga je druge žene njegovega pokojnega brata ... Zanj pravi, da je čaravnica ..., boji se, da tudi njemu ne naprti zla, kot je to storila njegovi nečakinji, ki jo je začarala in povzročila, da ima za nohti na nogah polno peščenih bolh⁴⁵⁵ (terenska zapisa z dne 26. 5. 2006; 23. 12. 2006).

Pridigarji različnih verskih sekt so nativno verovanje v čarovništvo uporabili kot sredstvo, s katerim si na 'inkvizicijski' način pridobijo nove vernike in darovalce gmotnih sredstev.

V molilnici na Virungi ... je mati želela spremeniti svojega sina, ki je bil v okolici znan kot velik lopov: *pastor* mu je z žarečim rezilom hotel odrezati pest, če ne bi priznal, da je *sorcier* ... Otrok se je iz strahu pred izgubo zapestja vdal in začel pripovedovati znano zgodbo začaranih otrok o *Madame Maji* ... Sedaj se mati svojega sina boji in ga noče imeti doma, saj ji je *pastor* z njim napovedal nesrečo (terenski zapis z dne 21. 5. 2007).

Seveda cestni otrok, obsojen začaranosti, sčasoma svojo usodo sprejme in ravna v skladu z njo⁴⁵⁶. »Zjutraj pride v UDM neki *shege* in pravi, da ga ponovno preganjajo demoni in od njega terjajo denar« (terenski zapis z dne 2. 6. 2006).

Nativno verovanje v boga in čarovništvo je na nasprotnih polih vrednostne lestvice. Most med njima predstavlja povezavo med dobrim in zlim.

Tako je neka mati želela svojo hčerko, obtoženo čarovništva, zažgati in izničiti ... Sedaj ima dekle brazgotine po obrazu in telesu ... Pravi, da bo prišel dan, ko jo bo mati spet potrebovala⁴⁵⁷ ... Pove, da dejstvo, da je danes še vedno živa, pomeni, da bog želi, da živi (terenski zapis z dne 6. 8. 2006).

Zlonamerna čarovniška obsodba je deklico socialno izobčila. Postala je cestno dekle. A njeno verovanje v božjo pomoč in ljubezen jo odrešuje sovraštva do družbenih krivic in čarovništva ter ji vpliva upanja, da jo bo nekoč njena mati ponovno potrebovala in jo sprejela k sebi.

⁴⁵³ Več o tem beri v podpoglavju 3.1.1.3 Otroci z 'nalepkami'.

⁴⁵⁴ Več o tem beri v poglavjih: 3.3.3 Netipični ali posebni cestni otroci, 3.3.4 Cestno dekle in *fille-mère* ter 3.3.6 'Nori' *shege*.

⁴⁵⁵ Tropska peščena bolha povzroča bolezen tungiazo; živi v pesku. Človek se okuži, če hodi bos. Pri tem se bolha zatije pod nohte prstov na nogi. Nastane droben vozlič, ki zelo srbi. V njem se razmnožujejo majhni črvi, ki jedo zunanje človeško tkivo.

⁴⁵⁶ Posledice kulturne sodbe ali etikete se kažejo na način, kot ga opisuje teorija stigmatizacije (glej podpoglavje 3.1.1.3).

⁴⁵⁷ Trenutno biva na ulici kot cestno dekle.

3.3 Postati cestni otrok iz Gome

Christian biva na ulici ... 7 let ... Star je 13 let. Ima živa starša. Mali deček je velik lopov ... Ko je živel pri sorodnikih, jim je kradel imetje ... Po postavi je majhen in nenavaden ... Glava in oči so v primerjavi z drugimi deli telesa videti preveliki ..., njegova koža je rjave barve (terenski zapis z dne 31. 10. 2006).

Sožitje družinskih, družbenih in ekoloških dejavnikov⁴⁵⁸ sovpliva na to, da postanejo nekateri *watoto* otroci z 'nalepkami' tudi cestni otroci. Slednji so se za bivanje na cesti bolj ali manj odločili sami. Običajno imajo številne sorojence, ki živijo v enakih socialnoekonomskih okoliščinah in vendar si le nekateri izmed njih drznejše storiti premik iz bivanja v družini k bivanju v ulični skupini. Postati pravi cestni otrok v Gomi pomeni, da je slednji prešel različna ekstenzialna obdobja od *mtota*, otroka na cesti, *maiboba*, do *shegeja*. Cestni otrok je *maibobo* v obdobju svojega navajanja in usposabljanja za življenje na ulici. *Shege* postane s prehodom v višji status bivanja na cesti. »Manda ... želi ... študirati in postati *padiri*⁴⁵⁹ ..., je izredno inteligenčen, a ima ... veliko težavo: v katerokoli šolo so ga vpisali, je bil od tam zaradi kraj izgnan« (terenski zapis z dne 21. 12. 2005). Nekateri značilnosti vedenja cestnih otrok zaznamo v sledeči povedi, ki opisuje njihovo vedenje v šoli: bili so »ošabni, zamudili ... k pouku, se topli, motili ali kaj 'izgubili'⁴⁶⁰« (terenski zapis z dne 27. 2. 2006). Neprespane noči, zlorabe opojnih substanc in poseben ten na obrazu so druge lastnosti, ki ločijo cestnega otroka od *mtota*. »Djunguli ..., starejši *shege* ..., njegov obraz 'odseva' THC⁴⁶¹ ... kot pri Vincentu« (terenski zapis z dne 7. 1. 2006).

3.3.1 Postati *maibobo*

Otrok se za bivanje na cesti pogosto odloči intuitivno, nagonsko ali po trenutnem občutju ali počutju v določeni življenjski situaciji, v kateri je. Oceni, da je zanj v tistem trenutku ali obdobju bivanje na cesti ugodnejše od tistega v lastni družini, saj mu nudi več čustvene topline, varnosti, sprejetosti, zabave ter boljše pogoje za fizično preživetje. Prehajanje otroka od bivanja v domači kolibi do tega, da prične živeti na cesti, lahko traja in preide različne stopnje prilagajanja na nov način življenja. Vsebuje tako opazovanje vedenja, ki kljubuje obči družbi Kongovcev iz Gome, navajanje na nove tehnike odstopanja od kulturnih norm in vključevanje v novo subkulturo cestnih otrok, pri čemer se preoblikuje celoten bivanjski kontekst otroka.

⁴⁵⁸ V 3.1.1.3 podpoglavju Otroci z 'nalepkami' pišem o strukturi, vsebini in okoliščinah družin cestnih otrok v Gomi. Družbenopolitične in ekološke sprožiteljce ter vplive na cestne otroke razlagam v podpoglavjih 3.2.1.1 in 3.2.1.2.

⁴⁵⁹ *Padiri* (sva.) pomeni duhovnik.

⁴⁶⁰ 'Izgubiti' v tem kontekstu pomeni ukrasti.

⁴⁶¹ THC ali »delta-9-Tetrahidrokanabinol je glavna aktivna komponenta kanabisa« (Hunault in drugi 2009, 85).

Lastnost, ki cestnega otroka - poleg njegovega zunanega videza - bistveno loči od drugih otrok na cesti, je njegovo vedenje. Slednjega je težje opisati, kot ga orisati z navedki iz dnevniških zapisov. Pogosto se zdi, da je vedenje cestnih otrok lažje občutiti, kot razumeti. Je bližje intuiciji, čutom, čustvom in občutenju, kot umu, spoznavanju in logičnem doumevanju. Je prej domena nezavednega, instinktivnega in se oddaljuje od zavednega, kognitivnega.

Kmalu pride do obračuna med otroki, joka in kraje mil⁴⁶². Neki deček je drugemu med pranjem perila zaril leseno palčko v njegovo danko ... Nekateri dečki so zakurili ogenj in se greli, saj danes ni bilo močnega sonca. Razgrnjeno perilo na lavinih skalah se ni posušilo. Mali otroci so skakali naokrog goli, starejši fantje so bili oblečeni. Mali fantek Heritier me je celo pot do jezera na skrivaj tolkel po zadnjici. Oskar je vseskozi nekaj računal v frankih. V pollitrsko plastenko je ulovil tri majhne ribice. Nekdo je na skrivaj kadil. Perilo so namočili, ga premazali s kosom mila in tolkli ob skalo, mečkali, drgnili, po njem skakali in v vodi spirali ... K nam so prišli *eksterni* ulični otroci, ki so nas opazovali. Nekateri so se pomešali med naše *interne* otroke. Iskali so priložnosti za krajo. Sedem- ali osemletni fant z mavcem do rame na levi roki, lepo oblečen in čist, je imel visok položaj med mladimi. *Internim* je ukradel milo, obenem pa je nedolžno prosjačil za drugega. *Interni* otroci mu kraje niso oporekali (terenski zapis z dne 15. 10. 2005).

Uporniška konotacija v vedenju cestnih otrok je tista, ki jih loči od drugih sorojencev in otrok iz soseske. Res je, da je ulična 'epidemija'⁴⁶³ med sorojenci pogosta, a vseeno ne prepriča vseh otrok iz ene družine, da zbežijo od doma in se vključijo v ulično skupino. Po drugi strani beg ni edini razlog otroka, da zapusti družino⁴⁶⁴, saj le-ta ostane na cesti tudi, ker je iz nje izgnan ali v okolici izgubljen. In vendar je ravno vsakdanjik nekaterih otrok na cesti razlog, da se uprejo težkemu delu, lakoti in izkoriščevanju sorodstva in se pridružijo svojim 'idolom' – cestnim otrokom.

Drugi tip ulične 'epidemije' je novačenje cestnih otrok v ulične skupine, ki poteka tako v *sektorjih* kot tudi v 'službah pomoči'. Pri tem socialno vplivnejši *sbegeji* preko podtalnega uličnega urjenja privabijo in usposobijo otroke na cesti in/ali *interne* za uspešno bivanje na cesti. Otroci, ki so deležni uličnega usposabljanja, začnejo spreminjati svoje vedenje od vodljivega, prijetnega, spoštljivega, k nastopaškemu, bahavemu, nasilnejšemu in delinkventnemu.

Mali Henri Samuel se 'nosi kot pav'. Je *poseur*⁴⁶⁵ in *farseur*⁴⁶⁶. Ima čevlje kot dvorni norček ...: lakasti, svetlo zelene barve. Z njimi se baha ... Misli, da je *ku*⁴⁶⁷; ... Zanimivo je dejanje *internega* Vincenta, ki je svojega mlajšega brata z ulice odposlal iz 'službe pomoči', v kateri je sam bival, saj meni, da bo⁴⁶⁸ v UDM postal pravi *maibobo* in je zanj bolje, da živi med drugimi *maibobi* v *sektorju Deux Lampes*. Tudi Vincent je odšel nazaj na ulico. Oba sta siroti (terenska zapisa z dne 8. 12. 2006; 24. 1. 2006).

⁴⁶² Opisujem neko sobotno dopoldne, ko *interni* perejo svoje perilo v jezeru.

⁴⁶³ Pojav, ko sorojenci cestnega otroka sledijo le-temu in začnejo bivati na ulici.

⁴⁶⁴ Glej poglavje 3.1: Predstavitve sociokulturnega konteksta cestnih otrok v Gomi.

⁴⁶⁵ Pog. fr.: nekdo, ki se pretvarja, se 'nastavlja'.

⁴⁶⁶ Pog. fr.: 'nakladač', lažnivec, prevarant, nerodni manipulator.

⁴⁶⁷ Pri čemer ni uspešen in je v pretvarjanju neroden.

⁴⁶⁸ Mlajši bratec.

Poleg uporništvu in odprtosti za ulična novačenja sta pri otrocih potrebni tudi neka posebna 'inteligenca za preživetje' in 'teatralnost' vedenja, s katerima se le-ti lažje vključijo med ostale cestne prebivalce. Ker pa so cestni otroci vseeno le otroci, se pri njih ves čas pojavlja značilno otroško vedenje, pri čemer si nagajajo, se posmehujejo, norčujejo in igrajo.

Ko otrok osvoji potrebne elemente ulične subkulture, postane ujet v začaranem krogu med ugodnim bivanjem na ulici, reševanjem osebne krize v internatu 'službe pomoči' in začasno kulturno spravo z domačimi. Takšno kroženje postane nekakšen ritual, ki otroka neusmiljeno, neutrudno in neprestano vodi, usmerja in si ga lasti.

Veliko je 'nestabilnih' otrok. Danes so v *Université du Marché* ali doma, jutri ponovno na ulici; ... Neki *maibobo* je kot 'nomad': neprestano se seli iz centra domov in na ulico; ... Pravi jim⁴⁶⁹ *les satellitaires*, saj krožijo kot sateliti; ... Mali Laurent se je ponovno vrnil v *Université du Marché*. Zanj pravi Jacques, da je velik 'avanturist' (terenski zapisi z dnevov 21. 2. 2006; 30. 9. 2005; 19. 12. 2005; 21. 2. 2006).

V spodnjem primeru občutimo veliko nezaupanje in negotovost vase pri *internem* otroku, ki se ob koncih tedna vrača domov. Strah ga je pred samim seboj, da se ne bi ponovno prepustil 'uličnemu duhu', ki ga vabi v svoje vrelce strasti, adrenalina in sle po prepovedanem. Boji se, da podarjenega denarja za prevoz domov ne bi potrošil za katero drugo dobrino in tako nehote ostal na cesti.

Nekoč dam Chancelu ob odhodu iz *Maison Gabinje* denar za prevoz domov v Ndosho, on pa mi reče: »Plaćaj mi ti, da ga ne zapravim« (terenski zapis z dne 20. 11. 2006).

Včasih se cestni otrok, ki biva v 'službi pomoči', odloči za 'samo-izgnanstvo': naredi vse, da bi ga vzgojitelji izgnali iz centra.

Blaise se jezi in protestira: »Izgnali ste mojega kolega, dajte tudi meni! Au moins sectuer!⁴⁷⁰« Prav trudi se, da bi ga zavrnilo za bivanje v MG (terenski zapis z dne 8. 3. 2007).

3.3.2 Postati *shege*

Shege je cestni otrok, ki je prešel stopnjo prilagajanja, navajanja in usposabljanja za ulično življenje, značilno za *maiboba*. Postal je pravi otrok z ulice, več uličnih vrlin, kot so kraja, ropi, prosjačenje s pridihom 'teatralnosti', uživanje opojnih substanc, aktivno spolno življenje, obvladovanje vedenja in pravil znotraj ulične skupine ter drugo.

Neki *shege* ima ... 18 let. Je suh, slabo razvit in majhne postave. Dnevno se drogira in popiva ... Ima tenak zakajen glas, motne oči, zdelan obraz. Na *matakó*⁴⁷¹ ima rano; ... *Shege* Sisko živi na ulici od leta 1998. Je

⁴⁶⁹ Moj sodelavec.

⁴⁷⁰ Fr.: »Vsaj na ulico!«

čeden in miren fant, star 18/20 let. Prihaja iz Birereja. Pri bivanju na ulici nima težav; ... Msafiri ima steklene oči in obupen zadah. Sram ga je, ker govori z menoj. Gre na nogomet. Na nogi ima superge, v rokah pa *babuš*; ... Običajno pristopi k človeku - potencialnemu dobrotniku - s tistim zabavnim, sram vzbujajočim in smejočim načinom za prosjačenje; ... Oblečen je v svojo roza trenirko in v vedno isto majico s kratkimi rokavi. Me prosjači, je lačen ... Kliče me *madame*; ... Nekoč sta nas dva *shegeja* obiskala v 'službi pomoči'. Imela sta rjave zobe in rdeče oči ter bila okajena ... Z njima je prišel še neki drug fant, ki je v roki nosil vrečko *simbe* ..., je suh in podolgovat. Pravi, da ima 16 let, a je videti starejši. Na hrbtnem delu stopala ima odrgnino. Prišel se je umit. Prosi me, da mu oskrbim rane: razkužim jih s *simbo*, ki mu jo zaplenim ..., zaradi tega se ni pritožil (terenski zapisi z dnevov 5. 9. 2006; 15. 9. 2006; 30. 5. 2007; 2. 9. 2007; 27. 11. 2006; 10. 7. 2006).

Naslednji zapisi prikazujejo močno navajenost in odvisnost *shegejev* od bivanja na ulici. Ponujajo nam sporočilo, da je ulica močnejša od njih samih in se ji ni mogoče upreti ali jo zavrniti. Kot da otrok nima možnosti izbrati drugačnega načina življenja in je priklenjen na temelje ulice ter predan načelom 'ulične kariere'. 'Ulični duh' biva v cestnih otrocih in jih oddaljuje od sveta domačinov.

Utrujen je od kajenja marihuane ter ujet med ulico in težavami doma; ... Nekega *shegeja l'esprit de la rue* še ni zapustil; ... Msafiri⁴⁷² je 'padel' nazaj v subkulturno življenje; ... Marsikateri *shege* ima močno 'ulično kariero' ... Mnogi bivajo na ulicah Gome že več let ... So močno adaptirani na življenje na ulici in asimilirani vanj (terenski zapisi z dnevov 12. 4. 2006; 13. 5. 2006; 29. 10. 2006; 13. 11. 2006).

Shegeji so zaradi svojih deliktov ali bivanja na cesti pogosto zaprti v četrtne zapore/ječe ali v centralni mestni zapor (*prison générale Mzenze*). Nekaj cestnih otrok so pravkar »izpustili iz zopora pri županu. Tokrat niso bili zaprti v toaleti. V priporu so bili en teden. Urinirali so v odrezan *bidon*⁴⁷³. So alkoholizirani« (terenski zapis z dne 6. 1. 2007). Nekateri *shegeji* postanejo žrtve nasilnega rekrutiranja v ilegalne vojaške milice. »Innocent Stalone se mi izpove, da je bil pri 16 letih⁴⁷⁴ *kadogo*: eno leto se je boril za *papa Kabilo*« (terenski zapis z dne 24. 1. 2007).

In vendar *shege* občasno in ciklično doživlja osebno eksistencialno krizo, v kateri se mu obudi zavest o vrnitvi v osrčje širše družbe domačinov. »Neki *shege*, ki biva na ulici že dobrih deset let, si občasno v svojem življenju na ulici želi sprememb - da bi postal družbeno sprejemljiv domačin« (terenski zapis z dne 5. 9. 2006).

Prosjačenje, izsiljevanje, ropi, nasilje in zloraba drog postajajo 'v rokah' *shegejev* nevarno in strašljivo orožje. Njihove delinkventne sposobnosti lahko *avtoritete* izkoristijo za rope, tatvine, vojaške ali politične državne udare. *Shegeji* »grozijo ljudem ... in ropajo prodajalke s tržnice ... *Autoritete* krivijo 'službe pomoči' zaradi deliktov *shegejev* na cesti ... Pogosto je ravno policija tista,

⁴⁷¹ *Matako* (sva.) pomeni zadnjica.

⁴⁷² Ime *shegeja* Msafirija (sva.) pomeni popotnik.

⁴⁷³ *Bidon* (fr.) je kanta ali plastična posoda.

⁴⁷⁴ Bil je leta 2000.

ki sodeluje s *shegeji* pri krajah« (terenski zapis z dne 15. 5. 2006). Otroško prosjačenje *maibobov* je pri *shegejih* nadomestila resna zahteva in terjatev dobrin z nasilnimi grožnjami in žalitvami. Izvajanje nasilja in posilstev je pogosto storjeno kar tako, iz opozorila na lasten obstoj ali kot dokaz lastne družbene moči. Krepitev delinkventnosti in prestopništva pri *shegeju* ali prehajanje iz *maiboba* v *shegeja* prepoznamo po spremembah v vedenju cestnega otroka:

Neki *shege* postaja zviti, nenavaden, mafijski lopov ..., se name jezi in me žali z *mbaya* in *fou*⁴⁷⁵; ... Imata ranjene ustnice in čelo. S Kabasho so se kamnali v *Deux Lampes*. Postali so nevarni *banditi* in lopovi; ... Srečam skupino 10/12 *shegejev*. Nekaj se prepirajo. Ukradli so denar. V to se vplete vojska. Sibo ima okrvavljeno glavo ..., nek drugi, ki naj bi bil šef *shegejev* iz *Capa Suda*, ima veliko vneto rano nad bokom: videti je stara, odtrganega je veliko mesa ..., nanjo si je potresel neki prašek iz lekarne ... Vsi sedejo v moj avto ..., ne morem se jih 'otresti', saj bi lahko postali nevarni. Med njimi sta dve noseči dekleti, ki sta bili zaprti v PIRE⁴⁷⁶; ... Skupina *shegejev* iz *En Ville* je posiljevala neko žensko ... To so opazili vojaki: glavnega posiljevalca so ustrelili, ostalih 9 je zbežalo; ... Neki *shege* mi pred *Cap Sudom* ukrade očala. Varnostnik ga prisili, da mi jih vrne. *Shege* je bil močno drogirani ..., žalil me je s *kuma ya mama yako*⁴⁷⁷. Je zelo agresiven ... Njegovi kolegi so se skrili ..., nihče mi ni želel pomagati. *Pupa*⁴⁷⁸ (terenski zapisi z dnevov 25. 1. 2007; 10. 3. 2007; 4. 4. 2007; 29. 5. 2007; 24. 9. 2007).

Z opisom splošnih značilnosti in bivanjskih kontekstov *maiboba* in *shegeja* sem poskušala razviti tenkočutni senzorni aparat za prepoznavanje in odkrivanje posameznih delčkov mozaika njihovih življenj. Sedaj bom nadaljevala še z drugimi kategorijami cestnih otrok in mladih, ki sobivajo z običajnimi cestnimi otroki, a se od njih v nekaterih lastnostih pomembno razlikujejo.

3.3.3 Netipični ali posebni cestni otrok

Čeprav šest primerov netipičnih ali posebnih cestnih otrok, ki jih bom tukaj predstavila, tvori majhen delež vseh cestnih otrok iz Gome, so le-ti med analizo terenskega materiala ostali na površju analitičnega 'sita' in pričajo o pomembnih sporočilih kongovske družbe. Kot cestne otroke sem jih poimenovala zaradi njihovega pogostega zadrževanja in prenočevanja na ulici. Tudi nativci jim pravijo *maibobo* ali *shege*. In vendar obstajajo pomembne razlike med običajnimi in drugačnimi ali posebnimi cestnimi otroki. Vseh šest posebnih cestnih otrok ima odsotne ali pasivne biološke starše oziroma skrbnike. Pogosto so obsojeni na začaranost ali na sodelovanje v magijskih oziroma čarovniških ritualih. Stari so od sedem do dvanajst let, le eden presega to starost in je najstnik. Netipični cestni otroci pogosto ne govorijo ali izustijo le posebne zvoke,

⁴⁷⁵ *Mbaya* (sva.: slab), *fou* (fr.: neumen).

⁴⁷⁶ PIRE je policijski oddelek za zaščito otrokovih pravic v Gomi.

⁴⁷⁷ Kletvica, ki pomeni 'pička materina'.

⁴⁷⁸ *Pupa* (sva.) pomeni 'biti reva'.

redke besede in besedne zveze. Le omenjeni najstnik je vizualno in vedenjsko bolj podoben cestnim otrokom in se v ulično subkulturo vključuje pogosteje. Večina teh otrok zavrača šolanje in vključevanje v širše družbene aktivnosti. Na cesti so samotarji, kar jih bistveno razlikuje od drugih cestnih otrok, ki sobivajo v uličnih skupinah. Imajo svojstven sistem vrednot, čustvovanja in osmišljanja svojega bivanja, ki se razlikuje od drugih otrok s ceste, kateri svoje ravnanje prilagodijo ulični skupini, delinkventni naravnosti in družbenem uporništvu.

Najstnik Djunguli (15/16 let) je na ulici samotar. Le občasno se druží z drugimi cestnimi otroki. O sebi, svojem smislu in načinu bivanja na cesti govori odprto. Poudari svoje verovanje v boga. Ves čas mojega opazovanja se nam je v 'službi pomoči' ali na cesti približeval, a istočasno tudi oddaljeval. V sebi je vedel, da oblike pomoči, ki bi jo potreboval, mi ne nudimo: ta predstavlja obuditev njegove matične družine, ki je ni več. Ostaja le še 'sestra'⁴⁷⁹, ki je ne najde. In ko jo najde, se ji ne more približati, saj se je od življenja v družini že preveč oddaljil.

Djunguli se na ulici pogosto sprehaja sam ..., ne biva v skupini *sbegejev*. Njegovo nečakinjo so izgnali od doma⁴⁸⁰. Djunguli je obtožen 'čaranja'; ... O sebi pravi takole: »Sam sem⁴⁸¹, nikogar nimam, kam naj grem živeti? Še moja 'sestra' se je preselila in ne vem, kje je. Živim v kiosku zraven *Dallasa*. Na ulici sem že tri leta. V kiosku grem zgodaj spat, podnevi pa v njem neka *mama* prodaja telefonske kartice. Imam ključek od kioska. Svoje *babuš* skrijem pod strop kioska ... Dobro sem ... Kadim veliko 'trave'; ... Djunguli zavrača bivanje v internatu MG, a se stalno pritožuje nad življenjem na ulici: »Minasikia maki, maki aninipiga, nikusema hakuna ta 10 Fc, hakuna za kukula⁴⁸²« (terenski zapisi z dnevov 25. 4. 2007; 28. 4. 2007; 19. 6. 2007).

Drugi posebni cestni otroci so na ulici prav tako osamljeni, a na drugačen način kot Djunguli. Nekateri izmed njih so umsko, socialno in delno tudi fizično ovirani. Po starosti so mlajši. So socialno ranljivejši in pogosteje oskrbovani v 'službi pomoči'.

Blaise ... prenočuje v *sektorju TMK* ... Ko se mu približava⁴⁸³, sodelavec oceni, da mali 'ni pri sebi': je mentalno zaostal ... In tajnik želi odditi ... Deček je umazan. Ima močno povečan trebuh, zavlečen v levo in rdeče oči. Spodnjo ustnico ima čudno izbočeno, po rokah neke luske. Nosi nove *babuš* ... Blaise odgovarja⁴⁸⁴ neredno, pomanjkljivo, odmaknjeno. S tajnikom se odločiva poiskati njegovo družino ... Deček ne ve, kam iti ... Hodi na nenavaden način: med hojo pred seboj izmenično in ritmično križa iztegnjeni roki. Pogosto urinira. Deluje vesel. Po poti nazaj se s tajnikom pogovarjava o *sorvellerie* kot o možnem razlogu za izgon Blaiseja iz družine na ulico (terenski zapis z dne 26. 10. 2005).

⁴⁷⁹ V tem primeru 'sestra' pomeni nečakinja.

⁴⁸⁰ Gre za dom ali hišo, čigar lastnik je bil pokojni brat Djungulija oziroma oče njegove nečakinje.

⁴⁸¹ In se ob tem resno smeji.

⁴⁸² Ulični sleng *kindubile*: »Občutim bedo, beda me tepe, hočem reči, da nimam niti 10 frankov, nič za jesti!«

⁴⁸³ Sodelavec, ki je naš tajnik, in jaz.

⁴⁸⁴ Odgovarja nam z odkimavanjem.

V zgornjem zapisu zaznamo velik strah domačinov pred začaranimi otroki. Tudi ko so v funkciji vzgojitelja otrok v stiski, se zaradi svojega kulturnega prepričanja ne zmorejo ali smejo približati začaranim otrokom, ki jih je družba zavrgla.

Blaise je kot 'divji otrok'⁴⁸⁵: ne zna se vesti v skupini otrok, ves čas se pretepa, si menja obleke, je obramben in napadalen ..., kot da bi se sam vzgojil; ... Blaise steče k meni. Želi *mkati*⁴⁸⁶, saj opazi, da imam v ustih košček peciva. Ker mu ga ne dam, vame vrže kamen; ... Danes nam je končno uspelo priti do njegove družine ... Oče se je po desetih letih vojskovanja vrnil domov. Ni vedel, da je njegov prvo- in edinorojenec mentalno zaostal. Žena mu ni povedala ..., ima drugega moža in z njim druge otroke. Blaisov oče je dvojno šokiran⁴⁸⁷. Vpraša nas: »Ali bi ga lahko kje prodal? Pa moj prvi otrok je!« ... Nato Blaise pove zgodbo⁴⁸⁸: po vikendu pri svoji materi na poti nazaj v CDB ga je ustavil hudič, zato se ni vrnil⁴⁸⁹; ... Danes je prišel njegov oče⁴⁹⁰ v CDB. Bil je besen. Zahteval je dokumente in stvari od svojega otroka, da jih uniči. S sabo je odpeljal tudi njega; ... Na cestni vojaški *meji*⁴⁹¹ pred Sakam zagledamo Blaisa ..., kot da prosjači. Želela sem govoriti z njim, a mi sodelavec pravi: »Ne, oče nas bo ubil!« (terenski zapisi z dnevov 31. 10. 2005; 16. 11. 2005; 24. 11. 2006; 5. 12. 2006; 3. 7. 2007)

Izironi (7/8 let) je še eden izmed posebnih cestnih otrok: izraža veliko čustveno stisko in 'žejo' po bližini, težko in redko govori in ima nenavadno odrasel pogled, kot da bi bil odrasel človek, 'ukleščen v telo otroka'.

Obsojen je čaranja. Je osamljen in samotarski; ... Kot ponavadi se sam igra v peskovniku; ... Nekoč spoznamo njegovega sorodnika. Globoko smo presenečeni ob končni identifikaciji otroka. Dobro ga umijemo in pripravimo za počitnice pri stricu (terenski zapisi z dnevov 27. 7. 2006; 25. 11. 2005; 27. 7. 2006).

Davide Fidèle spominja na otroka z avtistično motnjo. Izmed vseh posebnih otrok je najmanj socialen. Najbolje se razume z živalmi. V govoru le oponaša določene zvoke in posamezne besede, ki so zanj pomembne: on sam, hrana, vzgojitelji in drugo.

Neko jutro me iz globokega spanca v CDB zbudi Davide Fidèle: glasno in kričeče oponaša vojake in stanje v vojni; ... v CDB se je vrnil zabuhel⁴⁹² in poln garij. Za darilo mi prinese zarjavele žeblice. Plazi se po tleh in se reži; ... V CDB spi s psimi, pobira čudne predmete - nogavice, vrečke ipd. - in si jih daje na glavo ali roke. Psom vleče kosti iz ust in z njimi je ... Ko je na ulici, pobira smeti, kose lesa in jih tlači v usta s tistim režečim - včasih grozečim - izrazom na obrazu (terenski zapisi z dnevov 1. 1. 2006; 17. 8. 2006; 12. 6. 2007).

⁴⁸⁵ Kot 'divji otrok' poimenujem tistega otroka, čigar vedenje izhaja iz njegovih instinktov za fizično preživetje z odsotnostjo socialnih presojev. Pogosto ne govori, se dobro razume z živalmi in nima osvojenih osnovnih higienskih navad ter socialnih pravil. Svoje delovanje bazira na zadovoljevanju bioloških potreb in fiziološkem preživetju.

⁴⁸⁶ *Mkati* (sva.) pomeni kruh.

⁴⁸⁷ Ostal je brez žene ter s fizično in mentalno oviranim prvorojencem.

⁴⁸⁸ Zgodba, ki jo Blaise pove, še dodatno oteži situacijo.

⁴⁸⁹ Očitno je tudi on obtožen začaranosti.

⁴⁹⁰ Blaisov oče.

⁴⁹¹ Ne gre za pravo mejo, ampak za vojaško mejo, ki služi kontroli, krajji, dajtvam in drugim stvarim.

⁴⁹² Zabuhlost telesa je lahko znak podhranjenosti.

Sorojenca iz Bukawa⁴⁹³ sta prav tako osamljena otroka. Ulica jima občasno nudi zatočišče in dom, predvsem pa hrano. Navkljub zahtevnemu preživetju se otroka nista odločila za bivanje v ulični skupini: ustvarila sta si svoj sistem bivanja. »Deklici je ime Charlotte. Ima brata. Zaradi njune socialne prikrajšanosti sta dobro poznana otroka v Bukawu. Njen mali bratec je videti kot 'podivjan otrok': sam si išče kaj 'za pod zob'. V kolibi biva sam« (terenski zapis z dne 14. 7. 2007).

Vsem šestim primerom posebnih cestnih otrok sta skupni 'nestabilnost' in neprestano beganje iz 'centra' ali od doma nazaj na ulico: tam trpijo in jim ni prijetno. So najbolj ranljiva skupina cestnih otrok, ki jim je težko najti stalnega skrbnika. So odraz šibkosti, razkroja in sprememb anarhične kongovske družbe v postkolonialnem⁴⁹⁴ vojno-roparskem obdobju.

3.3.4 Cestno dekle in *fille-mère*

Nativci imenujejo cestne deklice in dekleta enako kot cestne dečke in fante: *maibobo* ali *sbege*.

Dve cestni deklici prosjačita: Joël deluje *free*⁴⁹⁵, kot da je nekaj zaužila - 'travo' ali kaj podobnega. Ima tanko povešeno oblekico, zaradi katere se ji vidi prsi. Obe sta razigrani ... Pravita, da sta *sbegeja* (terenski zapis z dne 1. 2. 2007).

Na ulici cestne deklice bivajo v manjših skupinah kot dečki. Ko so mlajše, bivajo v ulični skupini deklic. Z biološkim in socialnim odraščanjem so cestna dekleta pogosteje v interakciji s cestnimi fanti. Postanejo njihove varovanke ali *bibi*⁴⁹⁶, nekatera pa si s skupino deklet in žensk ustvarijo svoj bordel oziroma se vključijo v takšnega, ki že obstaja.

Opazim tri dekleta ..., zanje pravi Manda, da so z ulice. Živijo ob cesti v smeri Trameca. So umazana, imajo zarasle lase in so neurejena. Čakajo pred vrati nekega gospoda, ki hrani *sbegeje* in jim nudi prostor za umivanje. Imenujejo ga *le président*⁴⁹⁷ ... Nato se dekleta odpravijo prodajat oglje ... Zanikajo, da so z ulice. Prikrivajo, ker se bojijo. So sramežljive, tihe, nekomunikativne. Manda vztraja, da so z ulice in da je Joël njihova šefica. V skupini so še Chozi in dve drugi dekleti ..., jih je polno ..., vidne so le ponoči; ... Dekleta z ulice vabijo (*bipper*) moške k sebi z ličili na obrazu, oprijetimi oblačili in odkritim trebuhom (terenska zapisa z dne 25. 5. 2006; 13. 9. 2006).

⁴⁹³ Je glavno mesto province Južni Kivu in leži na drugi strani jezera Kivu, nasproti mesta Gome.

⁴⁹⁴ »Postkolonialne študije se ukvarjajo z vprašanji hibridnosti, kreolstva, *mestizaje*, vmesnosti, diaspor in liminalnosti, raziskujejo mobilnost in prehajanje idej in identitet, ki jih je ustvaril kolonializem« (Loomba 2009, 175). »Hibridnost ali *mestizaje* so bolj zavestno uporabili za protikolonialno strategijo nekateri karibski in južnoameriški aktivisti« (ibid., 176). »Postkolonialne študije niso v enakem pogledu veda, kakor je zgodovina, vendar so prav tako dedič bremena evrocentrične preteklosti, čeprav črpajo toliko energije in revizionistične moči iz svojega izvira v protikolonialnih in naprednih političnih gibanjih. Ta moč in energija sta toliko večji, če se postkolonialne študije zavejo in obravnavajo neokolonialna neravnovesja v sodobnem svetovnem redu. Kot poudarjajo Dirlik in drugi postkolonialni kritiki, je v postkolonialnih študijah v resnici premalo kritike teh neravnovesij, saj se veliko bolj ukvarjajo s sencami kolonialne preteklosti kot s težavami postkolonialne sedanjosti« (ibid., 252).

⁴⁹⁵ Izraz *free* (ang.: svoboden) izhaja iz uličnega argoja *kindubile* in pomeni biti drogirani, zadeti, v opojnem stanju; biti svoboden.

⁴⁹⁶ Več o tem beri v podpoglavju 3.2.4.5.

⁴⁹⁷ Fr.: predsednik.

Cestne deklice so na ulici bolj plašne, ogrožene in nezaupljive kot cestni dečki. Porazdelitev njihovih vlog v ulični skupini ni tako jasno določena kot pri fantih. V prejšnjem citatu cestni deček zatrjuje, da imajo cestna dekleta svojo šefico, vendar to ni splošno mnenje:

Neka druga *shegeja* pravita, da med dekleti ni šefov ... Omenita neko skupino 9 deklet, med katerimi ima najstarejša 15 let. Pravita, da ta dekleta poznajo že veliko stvari, misleč na prostitucijo (terenski zapis z dne 12. 1. 2007).

Tudi cestne deklice imajo svoje dobrodelnike, kot je npr. *le président*, ki jim nudi hrano in vodo za umivanje.

Dekleta z ulice - kot tudi dečki - so iz različnih etničnih skupin. Na kongovske ulice so pribežala iz mnogoterih razlogov.

Kar nekaj cestnih deklet je iz Ruande, saj se tam z njimi nihče ne ukvarja ... Neki sogovornik pravi, da dekleta, ki so v Ruandi sirote, bolj potrpijo kot fantje. Na cesti je med sirotami več fantov kot deklet. Slednje so v skrbniških družinah ponižne služkinje, fantje pa se⁴⁹⁸ temu pogosteje upirajo (terenski zapis z dne 17. 5. 2007).

Cestna dekleta so prav tako 'nestabilna': 'krožijo' med bivanjem na cesti, bivanjem doma ali v 'centru'. Neka deklica je zopet »poskušala ostati pri *taté*⁴⁹⁹, a ji ni uspelo: pristala je na ulici« (terenski zapis z dne 10. 7. 2006). Preživljajo se z delom, krajo, beračenjem in prostitucijo. Neka deklica je »bila ... vsa umazana, kot da bi delala *chenge*« (terenski zapis z dne 6. 12. 2006). Dekleta iz MG »zaenkrat niso noseča. *Maibobo* Fayó si oddahne« (terenski zapis z dne 7. 6. 2007).

Komunikacija med cestnimi dekleti je pogosto verbalno agresivna, naporna in kričeča, fantje so bolj sproščeni in verbalno manj konfliktni.

Cestna dekleta v MG⁵⁰⁰ so med seboj ... žaljiva ..., obmetavajo se z zmerljivkami. *Tété* žalijo z *mlozŕ*⁵⁰¹ ..., vzgojitelji se bojijo, da se je ta stigma ne bi prijela ... Žalijo jo tudi z *vida-ienne*⁵⁰² ..., bojijo se spati zraven nje. Je zelo suha ..., nima videza zdrave postave, las, barve kože idr. (terenski zapis z dne 11. 6. 2007).

Oskrba cestnih deklic zahteva drugačno nego in vzgojo kot pri fantih, saj so le-te zaradi uličnega načina življenja izgubile tradicionalno vrednost ženske (nedolžnost, pokornost, ponižnost), ki je pogoj za tradicionalno poroko in vključitev v kongovsko družbo. Ulični fantje so glede socialne integracije manj prikrajšani, saj si kot moški prilastijo ženo in ustvarijo svoj dom.

Chance se je z ulice ponovno vrnila v *Inuko*. Pravi, da je noseča. Na ulico je zbežala, ker ne more opustiti kraje. V *sektorju* se je preživljala s prostitucijo. Njena storitev, zaradi katere naj bi zanosila, je stala 500 frankov. Stara je med 13 in 15 let. Je izredno suha; ... Neko cestno dekle je v MG prišlo s svojo mlajšo

⁴⁹⁸ Pišem o vlogi služabnika ali *dékle* v skrbniški družini.

⁴⁹⁹ *Taté* (sva.) pomeni babica.

⁵⁰⁰ Podobno opažam tudi pri dekletih v skupnosti *Inuka*.

⁵⁰¹ Kot že omenjeno, je nevarnost in grožnja zaradi žalitve osebe z začaranim, s čarovnico v kontekstu Kongovcev podobna grozoti obsodb čarovnic na slovenskem ozemlju v srednjeveškem času in drugačna od današnje žaljivke čarovnica v našem okolju, ki ne ogroža socialnega in fizičnega obstoja osebe.

⁵⁰² *Aids-ovka* kot oseba, obolela z AIDS-em.

sestrico z ulice ... Blandine ... je resna, žalostna in polna garij. Njena koža je sivkasta. Ima opečeno in zagorelo telo. Je neurejena (terenska zapisa z dne 31. 8. 2007; 25. 6. 2007).

Nekatera dekleta postanejo *fille-mères*⁵⁰³: neporočena, običajno mladoletna cestna dekleta, ki so noseča ali z otrokom. Takšna predstavljajo ranljivo marginalno socialno skupino, saj so na ulici osamljena in iz širše družbe popolnoma izključena.

Neko deklico z ulice je pred tremi meseci posilil *maibobo*. Je v tretjem mesecu nosečnosti ..., še vedno živi na ulici. Stara je 14 let. Ime ji je Musika⁵⁰⁴; ... Nekdanja *interna* iz CDB je rodila otroka ..., do njega se vede neodgovorno. Je nekdanje dekle z ulice ..., otroka ...želi zapustiti internatu; ... Noseča Chance je sirota ..., živela pri stari mami v Bukawu ..., se ... preselila v Gomo k stricu ..., tam postane težavna. Stric ni prenesel njenega vedenja. Odšla je na ulico in se domov vrnila noseča (terenski zapisi z dne 30. 9. 2005; 27. 12. 2006; 15. 6. 2007).

3.3.5 Ulična družina

Ulična družina pogosto ne biva več na tleh kioska, terase ipd., ampak v zavetišču, podobnem kolibi. Z življenjem v ulični družini mladi z ulice preidejo v novo obdobje bivanja na cesti, ki ima značilnosti višjega socialnega položaja. S tem pa se povečajo tudi stroški bivanja na cesti. Zadovoljevanje njihovih potreb postane zahtevnejše in kompleksno. Heteroseksualni pari cestne mladine se pogosto ločijo in se ponovno združijo z istimi ali drugimi partnerji. Nemalokrat so žrtve spolno prenosljivih bolezni, zlasti AIDS-a in gonoreje.

Z odraščanjem cestne mladine se večja njihova socialna patologija. Sredstva za preživetje si pogosteje iščejo z oboroženimi ropi, tatvinami, prostitucijo in grobim izsiljevanjem dobrin kot pa z delom in beračenjem. Za doseg svojih ciljev posegajo po nevarnejši verbalni in fizični agresiji, nasilju ter nadležnem izsiljevanju. So subjekti težjih odvisnosti od opojnih substanc. Neki ulični par z otrokom »načrtno izvaja verižne rope hiš v Kinogu« (terenski zapis z dne 29. 5. 2007).

Z medsebojnimi 'porokami'⁵⁰⁵ se ulični fant in dekleta vključita v polje odgovornosti, vlog in nalog, ki so sorodne tradicionalnim porokam širše družbe, obenem pa njim nasprotujoče: cestna mladina si zaradi lastnega kulturnega imperativa želi vključitve in sprejetosti v širšo družbo, čeprav dobro ve, da slednje ni ugodnejša rešitev - da ne pomeni več hrane in več ljubezni - za njihovo biološko in socialno eksistenco. In ravno zaradi izkušnje udobnejšega preživetja na ulici kot v lastni ali skrbniški družini ostaja cestna mladina na drugi strani družbeno dovoljenega,

⁵⁰³ *Fille-mère* (fr.) dobesedno pomeni 'hčerka/deklica/dekle-mama' in predstavlja naziv za mladoletno samohranilko.

⁵⁰⁴ Pomeni Deklica.

⁵⁰⁵ Ne gre za pravo tradicionalno poroko med možem in ženo z moževim plačilom ženini družini, ampak za simbolno poroko ali združitve med cestnim fantom in dekletom, pri čemer si ustvarita svojo ulično družino. V času trajanja partnerske zveze fant in dekleta drug drugega poimenujeta 'mož' in 'žena'. Tako ju imenujejo tudi drugi ljudje.

normalnega in moralnega. In tudi zato, ker drugače več ne znajo ali zmorejo živeti: prilagojenost odklonskosti, prestopništvu, delinkventnosti ožje ulične družbe je močnejša od vplivov širše družbe prebivalcev mesta Gome.

V življenjski zgodbi Bore in Bahatija Innocenta Ziza⁵⁰⁶ ni toliko dobrote in sreče kot v izvoru, namembnosti in poslanstvu njunih imen (Dobro in Sreča), ki se zdijo - kot pri večini cestnih otrok - še edina dediščina in posest, darovana od bioloških staršev. Nerazumnost dejanj in čustvovanj cestnih otrok je pogosta in najde svoj trenutni spokoj v absurdnosti in kontradiktornosti uličnega bivanjskega sveta. Verjetno slednji lastnosti cestni otroci potrebujejo za svoj obstoj na ulici in preživetje na obrobju širše družbe.

Shege Bahati je sprva svojo 'ženo' Boro nagnal iz hiše, ker ni imela otrok, nato pa jo je nagnal, ker mu je rodila otroka. Pretepal jo je. Sodelavec mu da 10 \$, s katerimi naj za 5 \$ kupi blago Bori, kot se zanjo po tradiciji spodobi ... in tako povrne trpljenje, ki ji ga povzroča; ... A 'mož' Bahati je po prejemu denarja še naprej tepel svojo 'ženo' Boro in med drugim tudi vrgel njunega otroka po tleh; ... Sedaj ima Bora drugega 'moža', Rasto iz *sektorja Nova*, s katerim je noseča. Zizo, njen nekdanji 'mož', pa že snubi Dino iz *Maison Gabinja* (terenski zapisi z dnevov 19. 1. 2006; 22. 3. 2006; 7. 6. 2007).

Spodnja ulična 'zakonca' Chakila in Janvier sta si ustvarila svojo ulično družino in bivata v preprosti kolibi. Oba - kot tudi njuni otroci - sta bolnika z AIDS-em, ki jima omogoča prejem dnevnega brezplačnega obroka hrane v eni izmed 'služb pomoči'. Sta mojstra prosjačenja in izsiljevanja. Njun medsebojni odnos je konflikten, agresiven, razvraten in promiskuiteten. Otroci jima predstavljajo sredstvo za prosjačenje. Ko jima umirajo, v njima ni čutiti toliko žalosti, jeze ali besa, kot le navajenost na takšno življenje na ulici in priložnost, da se situacijo pomilovanja in tragedije izkoristi za prejem novih dobrin.

Janvier toži, da njegova žena popiva in uničuje stvari že 4 mesece ... Imata 3 otroke; ... Chakila mi zaupa, da ima ... AIDS ... Svoje enoletne deklice ne more dojeti, saj v dojkah nima mleka. 'Mož' Janvier jo tepe in pogosto ga ni doma. Vsepovsod se 'vlači' z drugimi ženskami. S svojo bando krade in je pri tem skrajno nasilen; ... Svojega bolnega otroka uporabi kot predmet za uspešno in pomilovanja vredno prosjačenje; ... Njen 'mož' Janvier, oboleva z AIDS-em, ima močno diarejo. Ravnokar je umrla njegova 2-/3-letna hčerka ... zaradi AIDS-a⁵⁰⁷; ... AIDS je tudi sredstvo za medsebojno maščevanje med partnerji in izsiljevanje dobrin. Ko se Chakila spre z Janvierjem, se mu maščuje s spolnimi odnosi z drugimi moškimi z načelom: »Da ne bom umrla sama!« Njen 'mož' si druge ženske 'vzame' na silo ... Ti mladi bolniki grozijo ljudem z okužbo z AIDS-em in jih izsiljujejo za seks, denar in drugo (terenski zapisi z dnevov 21. 3. 2006; 17. 5. 2006; 11. 8. 2006; 2. 11. 2006; 3. 11. 2006).

⁵⁰⁶ Ime Bora (sva.) pomeni dober, Bahati (sva.) pa sreča. Bahati je družinsko, Innocent osebno in Zizo ulično ime.

⁵⁰⁷ Tisto, česar se je Janvier v tej situaciji najbolj bal, je to, da že drugič ne bi izgubil naprošenega, iz pomilovanja danega denarja od *belega očeta* (katoliški misijonarski red) za pogreb hčerke, ki ga bo ponovno koristil za drugačne namene od tistih, za katere ga je naprosil. V času smrti hčerke je šel namreč Janvier v bolnico zaradi slabšega stanja svoje bolezni (AIDS) in se bal, da ne bi izgubil denarja za pogreb hčerke, ki ga je imel s sabo. Slednjega bo porabil za lastne užitke v omami opojnih substanc, spolnih razvratih in izražanju agresivne moči nad drugimi.

Innocent in Fille⁵⁰⁸ sta poskusila biti 'mož' in 'žena'. V konfliktnih situacijah sta si pomagala z nasveti odraslih ljudi širše družbe mesta Gome: ona je šla k svoji materi, on pa k stárostim, ki jim je zaupal. Pogosto sta delovala družbeno sprejemljivo. Zanimivo je, kako se ti cestni otroci ves čas trudijo 'biti na obeh bregovih iste reke', na področju družbeno dovoljenega in nedovoljenega, normalnega in nenormalnega, moralnega in nemoralnega. Nihajo med 'dvema ognjema', med ulično in kongovsko družbo. Pravzaprav je moč njihovega preživetja na cesti ravno v tem nihanju, vrtenju in kroženju, ki ustvarja 'spiralo' smisla bivanja in življenja med ulično subkulturo ter občo kulturo in družbo.

Dekle našega vratarja Innocenta je vrglo njunega otroka po tleh ob vrata *Maison Gabinja*. Ločila sta se zaradi denarja. Innocent jo je namreč poslal na tržnico s 3 \$, da kupi hrano. Ona jo je nakupila za 1,5 \$, ostali denar pa je dala svoji materi⁵⁰⁹. Innocent se je zaradi tega dogodka močno jezil, njegovo dekle Fille pa mu je očitalo: »Če ne sprejmeš moje matere, potem te zapustim!« Naslednji dan je prišla iskat svojega otroka v *Maison Gabinja*, kjer je Innocent prenočil z dojenčkom. Fille in Innocent sta ulična otroka. Ona sedaj živi pri svoji materi; ... Fille, nekdanja 'žena' Stalona, se je vrnila k njemu, a on ima drugo žensko, ki je podobna prostitutki. Ta je izgnala Fille z dojenčkom iz hiše ... Nekoč sta Stalone in njegova ljubica popivala. Medtem se ona zaplete v konflikt z nekim vojakom in vanj meče kamne. Vojak jo da zapreti. Innocent nas je prosil za pomoč z lažjo, da ima sestro v zaporu in če mu pomagamo pri njeni osvoboditvi ... Fille ljubi Stalona, a se od njega želi ločiti, saj meni, da ima AIDS, ker spi s prostitutkami. Sama nima kje živeti. Pri svoji mami ne more več živeti; ... v nedeljo je bil pogreb Silvie, hčerke Stalona in Fille. Umrla je zaradi pljučne tuberkuloze v bolnici Mungaano. Krivijo Fille, ki naj bi jo večkrat zanemarjala. Stalone žaluje. Fillina družina, ki izvira iz Bukawa, po tradiciji zadolži Stalona, da vzame Fille za en teden k sebi, zatem pa naj se odloči, kako naprej z njo ... Stalone je šel glede svoje situacije iskat nasvete k možem. Očitno se želi ločiti od Fille (terenski zapisi z dnevov 12. 9. 2006; 8. 3. 2007; 21. 5. 2007).

Ulična 'spirala' ali vez brezupnega 'kroženja' in 'vrtenja' med družbeno sprejemljivim in odklonskim vedenjem vodi cestne otroke skozi njihov vsakdanjik. Za 'službe pomoči' so cestni otroci 'v telesu odraslega'⁵¹⁰ »socialne katastrofe in družbene izgube! Mnogi so jim pomagali na 'tisoče načinov', a oni ostajajo vedno isti *maibobi*« (terenski zapis z dne 25. 8. 2006). Omenjena 'ujetost otroka v telesu odraslega' je diametralno nasprotna tisti, kjer gre za 'ujetost odraslega v telesu otroka'. Pri prvi je zaznati težave v telesnem, socialnem in čustvenem razvoju, ki vplivajo na neodraslost, nezrelost ali neprilagojenost polnoletnika svoji starostni stopnji razvoja in občim družbenim zahtevam, pri drugi pa gre za otrokovo prehitro prevzemanje socialnih vlog in nalog, ki se sicer tičejo odraslih oseb. Cestni otroci iz tega poglavja so v resnici cestna mladina, ki si je

⁵⁰⁸ Ime Innocent (fr.) pomeni nedolžni, ime Fille (fr.) pa pomeni deklica. Ulično ime Innocenta je Stalone, prevzeto po ameriškem igralcu Sylvestru Stallonu.

⁵⁰⁹ Kot se to v kongovski tradiciji spodobi in stori: kdor ima, da tistemu, ki nima. Slednja distribucija je vezana predvsem na sorodstvene odnose.

⁵¹⁰ V tej besedni zvezi želim poudariti značilno uporabo izraza cestni otrok, tudi ko le-ta že odraste in postane polnoletnik.

ustvarila svojo družino, a v njej zaradi neusklajenega razvoja uma, čustev in telesa ne zmorejo živeti in preživeti.

3.3.6 'Nori' *shege*

*Le fou shege*⁵¹¹ je cestni otrok, ki v svojem načinu bivanja na cesti presega meje normalnega, dopustnega vedenja in mišljenja pripadnikov ulične subkulture. Prehaja v polje pretirane blaznosti, norosti in neumnega ravnanja.

Vzroki za prestop mladih v norost so različni in jih je moč iskati tako v pretirani zlorabi opojnih substanc kot tudi v premiku čustveno-duševnih težav, motenj, travm v stanje duševne bolezni. Za prehod *shegeja* v 'norega' *shegeja* je možna nadvse preprosta in logična razlaga: v resnici *shege* svojo norost zaigra z namenom pridobitve dobrin ali darov. Norost postane uporabno sredstvo za prosjačenje ter vzbujanje pomilovanja⁵¹² in strahu v mimoidočih ljudeh. Je iznajdba posameznikov, ki so v bivanjski stiski, da se iz nje rešujejo ali omilijo njene posledice.

Nekega *shegeja* sumimo, da svojo norost zaigra. Uživa v spektaklu, ki ga izvaja mimoidočim. Steče k meni, da me poljubi, glasno kriči moje ime in me prosjači za denar ..., vrže se pod avto nekega patra ..., kasneje ga pet moških nese v bolnico⁵¹³, on pri tem strašno kriči; ... 'Nori' Patrick mi tokrat ukrade nalivno pero in pred nami urinira (terenska zapisa z dnevov 26. 1. 2006; 8. 1. 2007).

V resnici ne moremo nikoli natančno določiti, ali gre pri norem vedenju cestnih otrok le za igro ali za pravo bolezensko stanje. Morda se oba motiva ali izvora norosti združita in ustvarita novo edinstveno obliko pojavnosti, ki spominja na stanje duševne bolezni. Podobni simptomi in oblike norega ali nenormalnega vedenja se v različnih kulturah drugače poimenujejo in zdravijo. Pri nas bi jih morda združili v pojma duševna bolezen in duševni bolnik, pri prebivalcih Gome pa v norost in norec (fr.: *le fou*; sva.: *leléle*).

Shege Dunia⁵¹⁴ je ponovno znorel in kamenjal osebje⁵¹⁵; ... Ima razbite sence, rdeče oči in agresivno prostaško vedenje ... »Ti si moja sestra, mama, pomagaj mi!« mi pravi; ... Ambivalentno vedenje Dunie se hitro menja in spreminja: enkrat uslužbenca MG pri delu spodbuja z varovanjem 'centrove' zunanje ograje pred ljudmi, ki ob njej urinirajo, jih s kričanjem in skalami podi stran ..., drugič nas prosjači: »Anelka, glej, ribe sem že ukradel, daj mi še 100 ali 200 frankov, da si kupim mleko ali riž,« ... in doda: »Anelka, a slišiš, saj si naša 'mama', a ne?« ... In tako izsiljuje, 'naklada' ..., iz njega se vije strašen smrad po alkoholu; ... Ko

⁵¹¹ *Le fou* (fr.) pomeni nor, blazen, neumen, pretiran. *Le fou shege* pomeni 'nori' *shege*.

⁵¹² Slednjo metodo prosjačenja uporabljajo tudi drugi nativeci, kot npr. 'nori' *general*: neki nativec, ki se dnevno obleče v vojaško uniformo z mnogimi čini in se z berglami na ramenah odpravi v mesto, kjer bo prosjačil, pod rameni podprt z berglami z imidžem vojnega ranjenca, veterana in heroja; v resnici ni niti ranjen niti vojni heroj. Srečamo tudi mnogo namišljenih slepih odraslih ljudi, ki jih spremljajo otroci in te namišljene slepce vodijo do potencialnih dobrodelnikov ter prosjačijo.

⁵¹³ Gre za bolnico za duševne bolezni *Centre de Santé Mentale* (fr.: *Center za duševno zdravlje*), ki je v Gomi.

⁵¹⁴ Ime Dunia (sva.) pomeni svet.

⁵¹⁵ Gre za osebje iz *Maison Gabinje*.

je Dunia v fazi nadlegovanja, postane popolnoma nor. Nekaj mmmra v svoji zadeti govorici ... Nadležno pripoveduje, da sem mu včeraj v kamiončku z roko namignila, naj pride k meni. On naj bi tekel k meni, jaz pa sem 'odbrzela' naprej ... Bil je užaljen ..., meče skale v naša vrata in vratarja, kateri z Dunio fizično obračuna ... Dunia noro in zadeto kriči: »Moi ici mourrir, une personne!«⁵¹⁶ (terenski zapisi z dne 8. 8. 2006; 11. 8. 2006; 27. 10. 2006; 7. 12. 2006)

Možna vzročno-posledična povezava norosti in začaranosti se lahko opazi pri deklici Francine, ki je obtožena začaranosti, zaradi česar jo je njena mati poskušala odstraniti z zažigom. Od tu ima Francine na glavi, vratu in drugod po telesu brazgotine od opeklin in zaradi česar je zbežala na ulico. Njene vzporedne mentalne težave so lahko - a ni nujno - vzrok ali posledica obsodbe začaranosti (terenski zapis z dne 26. 1. 2006).

Norost posameznikov zbuja v domačinih drugačne občutke kot začaranost. Začaranih oseb se nativci bojijo in želijo njihove simptome začaranosti ozdraviti ali izničiti. Norci (*les foux*) jih zabavajo, se jim smilijo in jim želijo pomagati. Do njih so sočutni.

'Nori' *sbege* Innocent je izpuščen iz zapora Mzenze ... V zaporu je vrgel svoje fekalije v sodnika ... Kasneje ... so ga v bližini zapora ponovno aretirali zaradi kraje kolesa (terenski zapis z dne 1. 4. 2007).

Skrajno odklonsko in delinkventno življenje mladih z ulice vsekakor spremeni *sbegeja* tudi v njegovem vedenju, čustvovanju in mišljenju. Redna in prekomerna zloraba posameznih ali mešanih opojnih substanc ter izražanje agresivnosti in skrajnega nasilja vplivata na mladega človeka ter ga oblikujeta v odvisnega in agresivnega subjekta. In slednji je toliko bolj v stiski, če je svoje bivanje na ulici začel že kot otrok v biološko nerazvitem telesu in imel oviran telesni, duševni in socialni razvoj.

Didier postaja nevaren in nor. Ponoči nadleguje našega čuvaja⁵¹⁷: sleče se do golega in stoji pred našimi vrati, meče vanje kamne in prazno steklenico *Primusa*⁵¹⁸ ... Sedi na tleh, je bos in odsoten (terenski zapis z dne 21. 4. 2007).

⁵¹⁶ Fr.: »Jaz tukaj umreti ..., ena oseba!«

⁵¹⁷ Na parceli prostovoljcev *Don Boska* in skupnosti *Inuka*.

⁵¹⁸ Pivo.

3.4 Pomoč cestnim otrokom iz Gome

3.4.1 Tradicionalna vzajemna pomoč⁵¹⁹

Simbioze oziroma interakcije med cestnimi otroki in njihovimi - pogojnimi - dobrotniki so mnogotere, kot v primeru otrok, ki »blizu Shamokija ... spijo zunaj na terasi prvega nadstropja neke hiše in v zameno lastnici hiše 'nosijo vodo'« (terenski zapis z dne 23. 6. 2007).

Manj pogojena ali nepogojna je pomoč donatorjev cestnih otrok: *šefi, patroni, predsedniki*, dobrodelnih domačini in drugi, ki s svojim darom od cestnih otrok ne zahtevajo povračila. Ti darujejo zaradi svojega dobrega počutja ob pomoči človeku v stiski ali pa ker tako zahteva kongovska tradicija: tisti, ki imajo več, pomagajo tistim, ki imajo manj.

Shege Manda pripoveduje o nekem *Pochinu*, ki se ob sobotah zvečer sprehaja po *sektorjih* in vsakemu *shegeju* da 1 \$. Omeni tudi radodarnega generala, ki da vsakemu *shegeju* tisoč frankov (terenski zapis z dne 25. 5. 2006).

Pisala sem že o pomoči nočnega čuvaja stavb mlajšim cestnim otrokom z nudenjem občutka varnosti v *getu*⁵²⁰.

Poleg dobrodelne 'mame' Immaculée, ki je postala 'mati' mnogim otrokom v stiski⁵²¹, deluje podobno tudi 'mama' Igo⁵²², ki nudi cestnim otrokom »s tržnice *Kituku*« (terenski zapis z dne 31. 5. 2007) hrano, obenem pa jih povezuje s 'službami pomoči'.

Kar naenkrat stečejo otroci *Podiuma* k neki ženski, ki sestopi s taksi motorja. Dala jim je nekaj denarja ... Kasneje jo s sodelavcem srečava v *Coco Jambu*⁵²³. Pove, da je tajnica nekega državnega upravnika in se ukvarja z uličnimi otroki (terenski zapis z dne 21. 1. 2006).

Način pomoči indijskih mirovniških vojakov iz misije MONUC cestnim otrokom pa je naslednji: v *sektorju* pri MONUC »opazim mali studenček. Prihaja iz obzidja MONUC na lavine kamne v *sektor*. To je odpadna voda⁵²⁴. Zraven nje so otroci skopali luknjo, skozi katero dobijo ostanke hrane od MONUC-a« (terenski zapis z dne 21. 1. 2006).

Interakcija cestnih otrok z *wazunguti* (sva.: belci) temelji na odnosu prosjačenja cestnih otrok za dobrine belca. Ta je za Kongovce kdorkoli, ki nima zelo temne afriške polti, tudi Indijec. Belec pa je tudi vsakdo, ki je bogat, premožen, boljši in večvreden.

Tako mi *interni* iz MG pogosto rečejo: »Ti nimaš grehov, mi smo grešniki, mi črni. Vi beli ste inteligentni, vzvišena rasa, večvredni in brez napak. Mi smo za vas opice!«; ... Po drugi strani pa si neki *shege* na *dan*

⁵¹⁹ Izraz pomoč vsebuje tako vzajemno pomoč dobrotnikov, 'služb pomoči' in duhovnosti cestnim otrokom, kot tudi zlorabe pomoči, tako dobrotnikov kot tudi cestnih otrok.

⁵²⁰ Glej poglavje 3.2.2.

⁵²¹ Glej podpoglavje 3.2.3.4.

⁵²² 'Mama' Igo je ženska, ki je zaposlena v kuhinji zraven tržnice *Kituku*. Deli ostanke hrane revnim otrokom in *shegejem*.

⁵²³ Bar za premožne črnce, belce in druge.

⁵²⁴ Z njo se cestni otroci umivajo in si kuhajo.

*afriškega otroka*⁵²⁵ poje tole pesmico: »Wazungu wanauwa weusi,⁵²⁶« ... ki se jo menda na ta praznik poje tradicionalno; ... Dečki iz *Kitukaja*, ki so kot novinci prišli v *Maison Gabinja*, me vprašajo: »Est-ce que mzungu ni mtu?»⁵²⁷ Mislijo namreč, da je belec nadčloveška premožna rasa. Neki otrok reče: »Vi v Evropi imate nas iz Afrike za opice!« Menda je to nagradno vprašanje v nekem kvizu. Njemu je jasno, da je *singe*⁵²⁸, da je manjvreden in si želi iti v Evropo. Ob tem me vpraša: »A tudi v Evropi delite denar tako kot tukaj? Ali bi meni kot *meusiju*⁵²⁹ tudi veliko podarili?« Neki tretji otrok mi sledi na moji pešpoti domov in se z mano pogovarja. Pravi, da je sirota ..., prodaja *chapate* in kot podnajemnik živi v hiši. Od mene želi denar. In reče: »Vsak belec ima polno denarja in ga mora deliti nam, črncem. In vi jeste ljudi, ste ljudožerci!« Ob tem mi potrdi, da vsi črnci tako menijo (terenski zapisi z dnevov 12. 6. 2007; 16. 6. 2007; 6. 6. 2007).

Odnos med *mzungujem* in *maibobom* je obarvan s 'teatralnim' vedenjem cestnega otroka in s kvazi-altruističnim občutkom belca, da se s pomočjo revnim očisti lastnih občutkov krivde, saj poseduje preveč dobrin v razmerju do revnih prebivalcev Gome, in to pogosto na račun še večje revščine Afričanov. Cestni otroci radi rečejo: »Ni mali ya mzungu! Haiko kwa kulipa!«⁵³⁰ (terenski zapis z dne 3. 2. 2007)

Obstaja pa tudi vrsta drugih sožitij med cestnimi otroki in prebivalci Gome. Simbioza cestnih otrok z njihovimi matičnimi družinami in ožjim/širšim sorodstvom se pri vsakem otroku kaže na drugačen način, ki je odvisen od kvalitete odnosov cestnega otroka do njegovega sorodstva. Takšna simbioza ima ponavadi za cestnega otroka minimalen pomen, saj je sorodstvo cestnega otroka običajno do njega ignorantsko, ga izključuje, se ga sramuje in ga zanemarja. Obstajajo pa svetli primeri toplih odnosov med cestnim otrokom in njegovim sorodstvom, ki so žal prej izjeme kot pravilo.

Simbioza med cestnimi otroki in drugimi deprivilegiranimi osebami iz družbenega obrobja jim pomaga k dosegu večjega pomilovanja mimoidočih, obenem pa jih družijo in povezuje ravno ta socialna obrobnost, čigar žrtve so oboji.

Pred *Datcom*⁵³¹ prosjači neki deček s posušenimi nogami ... Zraven poseda skupinica mlajših cestnih otrok; ... tam prosjači tudi neki fizično oviran moški s popačeno levo roko, ki je kolega *sbegejev* (terenska zapisa z dnevov 28. 10. 2005; 31. 1. 2007).

'Mama' *chamvre*⁵³² sodeluje z otroki na bolj poslovno-izkoriščevalni način. Otroci v zameno za njeno prenočišče, ali včasih tudi za dostop do vode, zanjo kradejo. 'Mama' jim prodaja droge in

⁵²⁵ Ta dan je 16. junij. Več o tem beri v Wikipédia 2011.

⁵²⁶ Sva. Ta citat pomeni: »Belci ubijajo črnce.«

⁵²⁷ Ta stavek iz citata je sestavljen iz mešanice besed francoskega jezika in svahilija. Pomeni pa: »Ali je belec človek?«

⁵²⁸ Fr.: opica.

⁵²⁹ Sva.: črncu.

⁵³⁰ Sva., pomeni: »Je lastnina (tudi: bogastvo, sreča) belcev! Ni za plačati!«

⁵³¹ *Datco* je *cybercafé*, kjer nudijo uporabo računalnikov z internetnim dostopom. To je tudi ime za *sektor*.

⁵³² 'Mama' *chamvre* (fr. 'mama konoplja', 'mama marihuana') je nativka, ki nudi *sbegejem* določene usluge. Je 'mama' - odrasla ženska -, ki se preživlja s prodajo droge, alkohola in ukradenih predmetov. *Sbegeji* ji predajo plen v zameno za drogo, alkohol in spanje na njeni parceli. Lahko bi rekli, da so njeni uslužbenci oziroma da je ona njihova delodajalka.

alkohol. »Abdu ... pravi, da ne biva več pri 'mami' *chanvre*, ampak v *sektorju*« (terenski zapis z dne 26. 12. 2006).

Podobno ponudbo prodaje opojnih sredstev nudijo cestnim otrokom tudi nekatere 'žene vojakov'⁵³³, ki jo obogatijo z možnostjo ogleda televizijskih programov in predvajanja zgoščenk na radiu ali televizijskem ekranu.

Po poti srečam dva *shegeja*, ki gresta v smeri pogorele hiše⁵³⁴. Prvi reče, da gresta tja gledat televizijo, drugi ga popravi: »Kaj nakladaš, 'travo' greva kaditi! Tam, pri 'ženi vojaka', jo prodajajo!«; ... V mestni četrti *Au lave*⁵³⁵ srečam celo skupino ... *shegejev* ... V pogoreli hiši vojakove žene kadijo 'travo', pijejo *chief*⁵³⁶ in gledajo televizijo ... Ena *bulle* stane 100 frankov (terenska zapisa z dne 6. 3. 2007; 17. 3. 2007).

Policisti, vojaki, gospodarske in politične *avtoritete* so zanimivi sodelavci cestnih otrok, včasih za lastno korist, drugič v dobro otroka. Ker so policisti in vojaki za svoje delo slabo plačani, si plačo izboljšajo tudi s pretkanim izkoriščanjem in sodelovanjem s cestnimi otroki. Policisti aretirajo cestne otroke in jih zaprejo v lokalni ilegalni zapor zaradi varščine, ki jo bodo zahtevali za njihovo izpustitev. Ukradeni plen in drugo lastnino cestnih otrok uradno prevzamejo in si ju, namesto da bo ju vrnil oškodovani žrtvi - prilastijo. Včasih načrtujejo rop skupaj s cestnimi otroki. Redkeje opravljajo delo varovanja oseb in pravičnega sojenja v posameznih deliktih. Vojaki pogosto sodelujejo s policisti in imajo v javnosti njim podobno vlogo⁵³⁷. Zaradi posesti orožja posedujejo moč, vzbujajo občutek nadvlade in so deležni strahospoštovanja mimoidočih.

Starejši Claude je izpuščen iz zapora Mzenze. Pripravlja si en velik 'špinel'. To opazi neki vojak. Sodelavec ... opozori Clauda na nevarnost prisotnosti vojaka. Vojak bi ga namreč zaradi droge ponovno aretiral, oropal in sam pokadil 'travo' (terenski zapis z dne 9. 6. 2007).

Poleg nevarnosti vojaki cestnim otrokom predstavljajo svojevrsten idol. Mladi s ceste jih v marsičem posnemajo. Tako je na primer ulični argo *kindubile* mešanica *lingale*⁵³⁸ (tudi uradni jezik kongovskih vojakov in policistov), svahilija in drugih jezikovnih dodatkov. *Lingala* simbolično pooseblja moč, identiteto in nadvlado Kongovcev.

Kongovske gospodarske in politične *avtoritete* so materialno dobro preskrbljene in cestnim otrokom pomagajo zaradi svojih kulturnih vrednot in družbenih pravil: ker imajo več, dajo njim, ki imajo manj. Po drugi strani lahko *avtoritete* zlorabijo cestne otroke v politične namene in jih npr. novačijo za spopade različnih predsedniških kandidatov⁵³⁹ za prestol državne vladanja.

⁵³³ Žena kongovskega vojaka pogosto več let nima stikov s svojim možem, ki služi vojsko po vseh provincah države DR Kongo in se redko vrača na dom. Ker je za svoje delo slabo plačan, si mora njegova žena iskati druga sredstva za preživetje.

⁵³⁴ V njej živi 'žena vojaka'.

⁵³⁵ Mestna četrt *Na lavi* zavzema območje, kjer se je 'lavina reka' zlila v jezero.

⁵³⁶ To je prozorna žgana pijača, pakirana v plastični vrečki.

⁵³⁷ Razlika je le v tem, da lahko vojaki tudi nasilno rekrutirajo cestne otroke v razne vojske (3.1.1.3).

⁵³⁸ *Lingala* je jezik Bantujcev iz severozahodnega dela DR Konga, govorijo pa ga tudi v velikem delu Republike Kongo in manjših delih Angole ter Centralnoafriške republike. Uporablja ga preko 10 milijonov govorcev (Wikipedia 2013b).

⁵³⁹ Več o tem beri v poglavju 3.2.

3.4.2 Moderna vzajemna pomoč

V simbiozi cestnih otrok, 'služb pomoči' in 'služb vere, duhovnosti in religij'⁵⁴⁰ ne gre le za brezpogojno materialno, telesno, socialno in duhovno pomoč, ampak se v zameno zanjo od uporabnika in vernika tudi nekaj pričakuje ali zahteva. Preden spregovorim o tej tematiki, si pogledajmo še nekatera ozadja ustanovitve in delovanj narodnih in mednarodnih 'služb pomoči', katera nam pomagajo razumeti kontekst moderne vzajemne pomoči.

Narodne in mednarodne NO nudijo nativcem možnost zaslužka in preživetja v družbenem obdobju skrajne revščine in brezposelnosti. Za ustanovitev ali obstoj svoje organizacije potrebujejo seznam uporabnikov, ki ga priložijo svojemu financerju, ta pa jim na osnovi seznama plačuje humanitarne storitve.

Govori se o gradnji novega 'centra' za cestne otroke v Minowi. Ob tem se ponovno pojavljajo 'lažni študenti'⁵⁴¹, ki bi anketirali naše otroke v *Maison Gabinja* za znanstvene namene, v resnici pa z njihovimi imeni sestavljajo sezname, ki jih predajo financerjem svojega 'centra'. Sodelavka pove, da je neki belec pripravljen investirati v ta novi 'center'. Za anketiranje cestnih otrok so uporabili osebje iz centrov CAJED, *pastor* idr. Drugi namen 'lažnih študentov' je, da naše otroke z metodo podkupovanja z bomboni zvabijo v svoj 'center'. Včeraj je v *Maison Gabinja* ponovno prišel neki 'lažni študent'. Ko sem govorila z njim, še nisem poznala ozadja resničnih namenov 'kvazi-študentov'. Sodelavec naju je opazil in se jezno vmešal v pogovor: »Kako si drzneš tako manipulirati z nami in otroki!«⁵⁴² Namreč, isti hip so naši otroci, ki pogosto menjujejo 'centre' za ulične otroke in zato njihove vzgojitelje dobro poznajo, nehote izdali 'lažnega študenta', saj so povedali, da je to vzgojitelj nekega 'centra' za cestne otroke v Gomi. Končni cilj delovanja 'lažnih študentov' je v golem dobičku za osebne namene, ki si ga pridobijo z denarjem belca (terenski zapis z dne 16. 6. 2006)

Namen nativcev, da bi odprli novo 'službo pomoči', pogosto ne izvira le iz želje po pomoči cestnim otrokom, ampak iz težnje po zlorabi humanitarnih sredstev donatorja v osebne namene zaposlenih v 'centru'. Slednje je logično kulturno dejanje Kongovcev, ki prav tako kot njihovi potencialni 'klienti' živijo v hudi revščini in seveda najprej poskrbijo za preživetje sebe, svoje ožje in širše družine ter šele nazadnje za cestne otroke - družbene odpadnike. Realno stanje delovanja neke organizacije se redko preverja. Tako so možnosti za njeno nepravilno upravljanje odprte.

⁵⁴⁰ So 'službe pomoči', ki so jih ustanovile institucije mednarodnih religij.

⁵⁴¹ 'Lažni študenti' so v resnici aktualni vzgojitelji in drugi delavci 'centrov' za ulične otroke v Gomi, ki za potrditev svojega vzgojnega delovanja potrebujejo seznam uporabnikov – cestnih otrok, ki jih imajo v oskrbi, da ga predložijo svojim financerjem. Lahko bi jim rekli tudi fiktivni ali kvazi študenti. Ker njihov 'center' za ulične otroke očitno ne deluje dobro in v svojem programu nimajo dovolj otrok, jih gredo iskat v 'centru', ki delujejo bolje. Lahko pa so ti 'lažni študenti' tudi potencialni delavci nekega 'centra' za ulične otroke, ki se bo ustanovil in morajo pripraviti seznam uporabnikov za potencialnega financerja - belce, večje organizacije, cerkev ipd. - za izgradnjo novega 'centra pomoči'.

⁵⁴² Ta poved je naslovljena na 'lažnega študenta'.

Delavec iz »'centra' za ulične otroke CAJED pove, da je v Gomi veliko 'centrov na papirju'⁵⁴³. V resnici pa sta delujoča le dva: CAJED in CDB« (terenski zapis z dne 21. 11. 2005).

Kot se pojavijo zlorabe v vodenju NO, tako se širijo tudi zlorabe uslug pomoči s strani njihovih potencialnih uporabnikov, odvisnikov od 'služb pomoči'. Primer so otroci na cesti, ki se neki NO predstavijo kot cestni otroci z namenom, da od NO pridobijo materialne in socialne dobrine, v resnici pa so le revni otroci, ki se samoiniciativno ali pod prisilo staršev/skrbnikov na videz spremenijo v cestne otroke in skušajo s kvazi-zunanostjo in kvazi-vedenjem *maiboba* pretentati socialne delavce, da bi jih sprejeli v internat. Izkušeni pedagogi in pravi cestni otroci kmalu razkrijejo lažnivi videz revnega otroka. Pomen takojšnje vrnitve nepravega cestnega otroka v njegovo družinsko okolje in nudenje podpore na domu je nujno potrebno, saj se lahko sicer takšen kvazi-cestni otrok prehitro 'zlije' s cestno subkulturo pravih *sbegejev*, postane »jezičen« (terenski zapis z dne 31. 10. 2006), nadležno prosjači in prevzame njihovo »delinkventno vedenje« (ibid.) ter sčasoma postane pravi cestni otrok.

Po drugi strani cestni otrok postane odvisnik od 'službe pomoči' tudi zaradi predolgo trajajoče, neprimerne in zavajajoče oskrbe v NO. Pri tem se otrok popolnoma oddalji od nativnega načina življenja svojcev in se razvadi s kontradiktornim moderniziranim bivanjskim kontekstom⁵⁴⁴, ki ga v prihodnosti nikoli ne bo deležen. To ugodje ga zvabi, predrugači in za vedno spremeni iz nativca v 'parazitskega' odvisnika od mednarodne humanitarne pomoči.

Mednarodne NO imajo od humanitarnega delovanja svoje koristi, pri čemer morda na videz prednjači vsesplošna poklicanost za pomoč revnim in ubogim črncem, urno pa ji sledijo tudi druge koristi, kot so dobro plačano humanitarno delo⁵⁴⁵, avanturizem, širjenje lastnih kulturnih in političnih vrednot ter ekonomskih poslov ipd.

Morda so 'službe vere, duhovnosti in religij'⁵⁴⁶ v svojih misijah širjenja duhovnih spoznanj in novačenju vernikov v svojo skupnost bolj odkrite. V zameno zanje nudijo cestnim otrokom materialno pomoč.

Obisk *pastorja*, ki ima 'center' za cestne otroke: stavbe so zgrajene iz opeke⁵⁴⁷. Opazim več vrtnih zidanih opečnatih utic, namenjenih protestantski katehezi. Zraven je velika cerkev, za njo pa nedokončana zidana

⁵⁴³ Projekt za neki 'center' ali 'službo pomoči' je birokratsko zapisan, a se v realnosti ne izvaja.

⁵⁴⁴ Slednji vsebuje način življenja, ki je povsem drugačen in opozicionalen nativnemu v tehnologiji (elektrika, televizija, glasba, stroji ipd.), prehrani (trije redni obroki, tekoča in pitna voda), brezplačni medicinski, socialni, psihološki oskrbi, šolanju in materialni oskrbi z vsem potrebnim (obleke, obutev, igrače, kozmetika, bivanje v hiši, spanje v postelji ipd.). Bivanje nativcev pa poteka na robu skrajne revščine, podhranjenosti, lakote, nasilja, socialne dekadence in podrejenosti vojaško-politični anarhiji.

⁵⁴⁵ Več o tem preberi na spletni strani <http://reliefweb.int/> (službe), ki jo vodi OCHA. Mesečna plača vodje nekega humanitarnega projekta lahko presega 10.000 dolarjev in vsebuje vrsto drugih ugodnosti. Gre za 'humanitarni biznis' in 'neokolonializem', pri čemer si 'službe pomoči' in njeni mednarodni delavci kupujejo obsežna nativna zemljišča, oblikujejo politična, socialna in državna telesa ali institucije, vplivajo na potek volitev ipd.

⁵⁴⁶ Pri tem izvzemam roparske sekte, ki imajo - pri svojem navidezno duhovnem delovanju - zgolj en cilj: v zameno za kvazi-animistično in vraževerno razlago - tradicionalno in kulturno utelešeno v domačinih - stiske človeka zahtevajo plačilo. Le-te običajno ne ustanovijo 'služb pomoči' in delujejo zgolj 'duhovno' v svojih barakarskih molilnicah (fr.: *les chambres de prières*).

stavba iz betonskih kvadrov, namenjena trem razredom osnovne šole ... Ena zidana hiška je namenjena vzgojiteljem, ki trenutno poučujejo otroke o bibliji, druga hiška pa je za direktorja centra. Sezidali so lep bazen za krst bodočih vernikov, pri čemer jih s celim telesom potopijo v vodo. 'Center' krasijo vrtovi ... Poudarek dela z mladimi je na protestantskem pokristjanjevanju in ne na reintegraciji otrok v družino. Sodelavec pripoveduje, da je *pastor* - vodja omenjenega projekta - doktor teologije in poučuje na L'UPGL⁵⁴⁸ v Gomi. Ko je pred leti odpiral svoj 'center', je izpred *Centre Virunga* vabil naše *interne*, da se mu pridružijo v novem projektu. Vsi otroci so mu sledili v nov 'center', a so ga tudi kmalu zapustili in se vrnili nazaj na ulice (terenski zapis z dne 22. 2. 2006).

Pričakovanja 'služb pomoči' in 'vere' so do cestnih otrok različna. 'Službe pomoči' potrebujejo vključitev določenega števila cestnih otrok v program humanitarne organizacije, saj jim to omogoča njihov obstoj. Otroci v zameno dobijo prenočišče, obleko, zdravljenje, izobraževanje in možnost vrnitve v obče družbeno okolje. Sprejemanje duhovnosti, ki jo ponujajo 'službe vere', je želen pogoj za njihovega uporabnika, ki v zameno pridobi podobne dobrine kot v neklerikalni NO.

Cestni otrok⁵⁴⁹ si lahko v svojem bivanju ustvari kombinacijo dobrin iz NO (šolanje, zdravljenje in obed) in teh, ki izhajajo iz bivanja na ulici: naprošene ali ukradene materialne dobrine, zabava, obredi omamljanja, spolni užitki in umivanje v jezeru Kivu.

Neki *shege* vstane ob 6. uri in se počasi vzpenja proti CDB v šolo. Tam prejme kosilo, potem pa se vrne nazaj na ulico, kjer malo prosjači. Umiva se v jezeru Kivu; ... Drugi cestni otrok je enkrat dnevno, opoldan v *Maison Gabinja* ..., tu preživi tudi popoldneve, a spi na ulici (terenska zapisa z dne 28. 9. 2005; 22. 5. 2007).

Nekateri cestni otroci se šolajo v zunanjih⁵⁵⁰ šolah, a bivajo v *sektorju*. Drugi cestni otroci pa imajo obdobja, ko bivajo v centru - ali redkeje doma - in tista, ko so na ulici. Olivier Maliro, šef ulične skupine s smetišča, se odloči, da se s svojo skupino ponovno vrne v oskrbo NO. Skoraj vsi pripadniki te ulične skupine so večkratni povratniki v *Maison Gabinja*, zato jim osebe ne posveča velike pozornosti, jih pusti čakati ter tako preverja trdnost in obstojnost njihove odločitve glede ponovne oskrbe v internatu.

Člani *sektorja* s smetišča *Bralima* med čakanjem opozarjajo, da so lačni in grizejo neko čudno stvar, ki ima videz krede oker barve ali valjastega krhkega kamna. Običajno jo jedo noseče ženske, da preprečijo bruhanje. Ko otroci grizejo to kredo, nam sporočajo, da so lačni. Zelo so umazani. Večina izmed njih je *aller-retour* (terenski zapis z dne 26. 5. 2006).

⁵⁴⁷ Opeka v tem kontekstu pomeni simbol kvalitetne zidave in zagotovljenih finančnih sredstev za delovanje 'centra'. Običajno so 'centri' zgrajeni iz lesenih desk ali betonskih kvadrov, torej iz materialov nižjega cenovnega razreda.

⁵⁴⁸ L'UPGL (fr.): *l'Université des pays des grands lacs – Université dežel velikih jezer*. Dežele velikih jezer v tem delu Afrike so Burundi, DR Kongo in Ruanda, jezera pa Albert, Édouard, Kivu in Tanganyika.

⁵⁴⁹ Na podoben način so se prilagodili tudi cestni otroci iz *Podiuma*.

⁵⁵⁰ Zunanje šole so tiste, ki ne spadajo pod okrilje 'služb pomoči' Don Boska, a le-te v njih plačujejo šolnine za nekatere *interne*, *eksterne*, *amido* in *reintegrirane* otroke. Zanimivo pri vsem tem je, da kljub temu da se marsikateri izmed teh otrok vrne na ulico, vseeno nadaljuje šolanje v zunanji šoli.

Zanimivi dobrini 'služb pomoči' za cestne otroke sta tudi *lifiti*⁵⁵¹ in zadovoljitev potrebe po občutku, da 'se jim nekaj dogaja'⁵⁵².

Opazujem skupino otrok, ki kartajo na terasi trgovin ob bencinski črpalki *Terminus* ... Ali so *sbegeji*? Ko se sodelavec vrne s skupino mlajših *sbegejev* iz drugega *sektorja*, jih povabi v naš avto. Medtem pa k nam pritečejo tudi otroci s terase kričeč: »Tudi mi smo z ulice, odpeljite tudi nas« (terenski zapis z dne 9. 2. 2007).

A pri pravih cestnih otrocih obstaja težava, s katero se soočajo 'službe' obeh namembnosti, 'pomoči' in 'vere': namreč, velika prilagojenost cestnih otrok na ulično življenje je pogosto močnejša od ponudb 'služb pomoči' ali 'vere', ki jih otroci pogosto razumejo le kot občasno popestritev bivanja na cesti, ali pa se vanjo vključijo zaradi trenutne ozaveščenosti in želje po spremembi ter vrnitvi v obče kulturno življenje. Praviloma je takšna odločitev cestnih otrok začasna in podrejena njihovi veliki 'nestabilnosti', tavanju in 'kroženju' med eno in drugo ponudbo bivanja.

V *Maison Gabinja* imamo ponovno krizo delovanja - odsotnost otrok ... V popoldanskem času je žalostno gledati prazen 'center' otrok z osebjem, ki ne ve, kaj početi. Ponovno moramo premisliti strukturo projekta. In kolikokrat bo še potrebno prilagoditi sistem delovanja 'centra' aktualnim situacijam otrok s ceste? Upanje nam pogosto 'pade v vodo'. So nenehni valovi vzponov in padcev pri delu z otroki z ulice (terenski zapis z dne 25. 1. 2007).

3.4.3 Pomoč cestnim otrokom iz Gome, kot bi jo oni želeli

Cestni otroci iz Gome kot izkušeni prosilci za pomoč odkrito in neposredno izražajo svoje želje in potrebe tistim osebam, ki jih identificirajo kot potencialne dobrotnike⁵⁵³. Najpogostejše želje cestnih otrok po pomoči se nanašajo na prošnje za prejem različnih materialnih dobrin za njihovo udobnejše bivanje na ulici, kot so: denar, hrana, pijača, oblačila, odeja, cigarete, posoda za kuhanje, zdravstvena pomoč ipd.

Mali Christian, *sbege* ... pravi: »Nisindikize!⁵⁵⁴; ... Yannick prosjači za denar in hrano (terenska zapisa z dne 23. 11. 2006; 28. 1. 2007).

⁵⁵¹ *Lifiti* (pogovorni sva.): prevoz, peljati se z vozilom ali drugim prevoznim sredstvom. Beseda *lifiti* izvira iz angl. j.: dvigalo, dvig, dvigniti ipd. *Lifiti* je pogost izraz nativcev in se uporablja v povedi, kjer oseba prosi za prevoz (»pelji me« ipd.). Pri cestnih otrocih ima izraz *lifiti* dva pomena, in sicer prošnjo za prevoz od točke A do točke B ter prošnjo za voziti se 'kar tako v tri dni' z namenom, da se 'jim nekaj pač dogaja'.

⁵⁵² Z izrazom 'se jim dogaja' mislim na željo otrok in mladih po zapolnitvi vrzeli iz dolgčasa, posedanja ali ždenja na ulici z nečim, kar jih bo ponovno obudilo, jim vtilo adrenalina, trenutne sreče, veselja in zadovoljstva. Nudi jim smisel nekega določenega trenutka ali kratkega časovnega odseka.

⁵⁵³ Več o potencialnih dobrotnikih beri v poglavjih 3.4.1 in 3.4.2.

⁵⁵⁴ Sva.: »Pomagajte mi!«

Kadar je potencialni dobrotnik za cestne otroke obenem tudi oseba, ki dela v 'službi pomoči', se želje cestnih otrok nanašajo na ponudbe pomoči znotraj teh 'služb'⁵⁵⁵: varnost, bivanje v internatu, prejem hrane, oblačil, mila in vode, zdravstvena oskrba, delo z družino cestnega otroka, šolanje ali praktično usposabljanje⁵⁵⁶, šport, zabava, delo, izleti, taborjenje, duhovnost ipd.

Neki *maibobo* potoži, da so v MIDEFEOPS-u morali iti večkrat na dan po vodo v jezero. Pove tudi, da je v tem 'centru' veliko *mlozijej*⁵⁵⁷; ... Danes zvečer reče *maibobo* Shadrack sodelavcu na ulici: »MG ishakuwa mzuri juu hakuna grands kutupigana.«⁵⁵⁸; ... Srečam nekega cestnega fantka, ki pravi: »Poglejte, vrnil sem se v Ngangi! Tukaj so kristjani! Tu želim ostati.«; ... Majhni otroci me v CV obkrožijo in me nočejo izpustiti, dokler jih ne bi odpeljala s sabo v CDB Ngangi⁵⁵⁹; ... V vratarjevi uti v MG so štirje *shegeji* iz *sektorja Mode*, stari od 14 do 15 let. Prosijo za sprejem v internat; ... V mesnico Chamoki ... Tam srečam skupino *shegejev*, ki me prosijo za pismo, s katerim bi imeli dovoljenje za sprejem v MG; ... Srečam *shegeja* Gahinjo. Ponovno se vrača v MG. Sodelavca prosi za odpusčanje, ker je zbežal iz MG. Upa na ponovni sprejem v 'center'. Okrog MG se 'smuka' Kadogo. Shujšal je; ... Kalegamire želi bivati v CDB. Pravi, da je njegova družina prerevna in nasilna do njega, da bi lahko živel v njej. Želi nadaljevati šolanje. Zaveda se, da če bi se vrnil domov, bi bil kmalu spet na ulici in tako ostal brez šolanja; ... Neki cestni otrok želi bivati v CDB in obiskati svojega očeta; ... Neki fant z ulice ... pravi, da se je odločil zapustiti ulico, se 'zresniti' in ostati v centru. Želi obiskati svojo družino in opravljati agrikulturno prakso v *Mawe Hai*, kot to počne Manda ... Prakso bi rad začel opravljati že ta ponedeljek; ... Z internimi fanti iz MG se pogovarjamo o njihovih željah glede šolanja v prihajajočem letu. Povedali so svoje predloge. Večina izmed njih je izbrala opravljanje praktičnega usposabljanja za mizarja, zidarja, mehanika, torej tista, ki se izvajajo v CDB; ... *Shege* Kaka⁵⁶⁰ ... želi nadaljevati šolanje. Pravi, da mora urediti neke papirje. Prosi me za hrano; ... Po jutranjem sestanku socialne službe v MG govorimo s skupino fantov, ki ne želijo upoštevati urnika šole v MG. So starejši (14, 15 ali 16 let). V šoli se dolgočasijo. Predlagajo, da bi namesto pouka raje delali. Na naše nove vrtove v MG bi nosili zemljo (terenski zapisi z dnevov 26. 2. 2007; 9. 6. 2007; 30. 9. 2005; 3. 1. 2006; 11. 8. 2006; 8. 1. 2007; 8. 6. 2007; 20. 1. 2006; 16. 1. 2006; 11. 6. 2006; 4. 9. 2006; 26. 10. 2005; 29. 1. 2007).

Cestni otroci si v 'službi pomoči' ne želijo le varnosti, čustvene topline in materialnih dobrin, ampak tudi dobrega vodjo⁵⁶¹. Cestni otroci spoštujejo in potrebujejo jasno in dosledno hierarhično ureditev odnosov tako med zaposlenimi kot tudi med njimi samimi.

S skupino otrok iz MG se odpravimo na delovni tabor na plantažo v Nyangomo. S seboj smo vzeli tudi *shegeja* Kiwija z ulice ... Kiwi je *shege*, ki se skuša ločiti od uličnega življenja in priti v CDB. Po prihodu na

⁵⁵⁵ V spodnjih citatih pišem predvsem o ponudbah pomoči Don Boskovih 'centrov' MG in CDB.

⁵⁵⁶ Praktično usposabljanje mladih z ulice, ki ga vodi CDB, je usmerjeno na pridobivanje praktičnih izkušenj za neko določeno poklicno smer, ki ga posredujejo mojstri v poklicnih delavnicah, pri čemer je teoretično pridobivanje znanja zelo omejeno ali celo izpuščeno, saj večina teh mladih ni opismena.

⁵⁵⁷ Omenjeni *maibobo* si je želel bivati v 'službi pomoči', kjer ni preveč fizičnega dela in kjer se počuti varnega pred čarovništvom.

⁵⁵⁸ Sva.: »MG je že postala dobra, saj ni velikih, da bi nas preteпали.« Želja mlajših *maibobov* je, da v MG ne sobivajo s starejšimi *maibobi/shegeji*, ki bi preteпали mlajše in šibkejše.

⁵⁵⁹ Za mnoge *interne* v MG je bilo bivanje v CDB nadstandardno v primerjavi z bivanjem v MG. Takšen je bil v resnici tudi namen delovanja teh NO. CDB je imel sloves 'centra' z višjim socialnim statusom, sloves napredovanja.

⁵⁶⁰ Sva.: brat. Kaka je ulično ime omenjenega cestnega fanta. Njegovo pravo osebno ime pa je Augustien.

⁵⁶¹ Pomen dobrega vodje se lepo kaže v delovanju in organizaciji odnosov mladih v ulični skupini.

plantažo sodelavec izbere najstarejšega fanta Kiwija⁵⁶² za vodjo skupine vseh otrok ... Sodelavčevo izbiro šefa otroci pogosto potrdijo z besedami: »Glej, Kiwi nas je pustil same!« Ali pa: »Kje je Kiwi?« (terenski zapis z dne 29. 3. 2007)

Interni otroci vedo, da je njihovo bivanje v internatu 'službe pomoči' začasno in da se morajo čim prej reintegrirati v svojo matično ali skrbniško družino. V pripravi na svojo socialno reintegracijo prosijo za materialno in socialno pomoč⁵⁶³ na njihovem potencialnem domu. Najpogostejša izražena želja *internih* po pomoči je socialna podpora družini in njim samim z rednimi obiski socialne službe iz CDB ali MG na njihovem domu. Reintegriranemu otroku se še naprej na njegovo željo nudi šolanje v interni opismenjevalni, osnovni ali poklicni šoli v CDB ali MG oziroma plačevanje šolnine v eksternih opismenjevalnih, osnovnih ali poklicnih/srednjih šolah v bližini otrokovega doma v mestu Gomi, njeni okolici, provinci Severni Kivu, drugi kongovskih provincah in tudi sosednjih državah. Drugi reintegrirani mladi želijo opraviti praktična usposabljanja v delavnicah CDB⁵⁶⁴ ali v eksternih mestnih delavnicah. Nekateri otroci prosijo ob svoji reintegraciji v družino za materialne dobrine, kot so: odeja, obleke, obutev, šolski pripomočki in uniforma, milo ipd. Spet drugi reintegrirani otroci in njihove družine izražajo potrebo po brezplačni zdravstveni oskrbi v dispanzerju CDB.

Papa Eliya⁵⁶⁵ ... Ko ga srečam v njegovem domačem okolišu, je bil urejen, miren in zadovoljen. Pravi, da želi ostati pri *taté* in se šolati v CDB; ... *Interni* Aimée Bahati prosi, da bi se vrnil domov. Tudi Machocho bi se rad vrnil domov, a ne najde svoje matere. Rad bi bil doma in se šolal v domači okolici; ... Patrick Samba je reintegriran v Kindu⁵⁶⁶ ... Veseli se svoje vrnitve domov po 10 letih naporenega življenja *shegeja* in *kadoga*. Pove, da bo po koncu osnovne šole postal novinar; ... Neki *interni* se želi vrniti k staršem v Kinšaso; ... *Interni* Prince Bahati želi bivati pri svoji *taté* in teti. Ko ju obiščemo, sta le-ti fanta zavrnila in ga nista želeli sprejeti k sebi. Zato ju je tudi Prince zavrnil. Družina *taté* in tete je zelo revna. Teta težko govori. Nekateri menijo, da ima meningitis. Otrok se žalostno obrne in od žensk se poslovimo. Sodelavec se jezi na Princa: »Sem ti rekel, da bo tako!« A kaj, ko si je otrok tako silno želel bivati pri svojih sorodnicah; ... *Interni* Rambo želi preživeti poletne počitnice pri svoji materi. Sodelavec se z njegovo idejo ne strinja, saj pozna njegove domače razmere. A otrok tako močno vztraja pri svoji želji, da prepriča sodelavca in odšli smo domov k Rambu v Ndoshu. Drugi mož njegove matere je bil okajen. Ramba ni želel prepoznati. Sodelavec sklepa: »Boji se, da je mali storil kaj narobe, pa nas zato ignorira!« Ko se *papa* prepriča, da nismo prišli k njemu zaradi povračila škode, ki bi jo storil Rambo, prepozna otroka svoje žene in mu reče: »A ja, sedaj šele vidim tvoj obraz!« Mali je bil čist in lepo oblečen, kar je bilo zanj neobičajno. Rambo je ves čas srečanja z možem svoje matere gledal stran. Bilo ga je sram. Ko pa ga je *papa* prepoznal, je hitro nesel svojo culico v njegovo

⁵⁶² Kiwi (sva.: bleščati se) je ulično ime za tega fanta z ulice in v svahiliju pomeni: tako črn kot globin; tako črn, da se kar blešči; črn deček.

⁵⁶³ Preden nekemu reintegriranemu otroku in/ali njegovi družini CDB ali MG nudi določeno pomoč, je potrebno natančno preučiti realne pogoje in življenjsko situacijo reintegriranega otroka in njegove družine, saj slednja mnogokrat priredita resnično življenjsko zgodbo in svoje potrebe možnosti brezplačnega prejema dobrin in pomoči.

⁵⁶⁴ V delavnicah CDB se izvaja praktična usposabljanja za lesarja, kovinarja, šivilijo, električarja, mehanika ipd. Usposabljanje za agrikulturnega delavca se izvaja tako v 'centru' CDB kot tudi na plantažah CDB v okolici Gome v Shashi in Nyangomi.

⁵⁶⁵ Je nekdanji *maibobo*. *Papa* (sva.: očka) je ulični nadimek Eliye.

⁵⁶⁶ Kindu je glavno mesto province Maniema. Nahaja se ob reki Kongo, 400 km zahodno od Bukawa (Wikipedia 2013a).

hišo. Socialna služba iz MG se bo kmalu vrnila k Rambu na obisk in preverila, kako mu gre; ... Po poti srečamo Kidondo⁵⁶⁷. Po dolgem času se ponovno sprehaja po svoji vasi. Videti je resen in odgovoren; ... *Shege* Willy se je po enem letu vrnil z ulice na svoj dom. Želi postati mizar; ... Davide iz Kitchange⁵⁶⁸ se želi ponovno vrniti v Kitchango. Vzgojiteljica iz Inuke, ki dela z otroki iz Kitchange, o njem pove, da se želi usposobiti za mehanika, a v Kitchangi takšne šole ali usposabljanja ni. Vzgojiteljica predlaga, da bi Davide opravil usposabljanje za mehanika v Gomi in se nato vrnil v Kitchango. Pri tem se pojavljajo vprašanja glede tega, kje bo spal, saj ima skoraj 18 let in za internat v MG ali CDB ni več primeren (terenski zapisi z dnevov 15. 8. 2006; 4. 9. 2006; 11. 9. 2007; 13. 11. 2005; 5. 4. 2007; 26. 6. 2007; 7. 8. 2006; 12. 6. 2007).

Mnoge družine si želijo izgradnjo nove hiše. Slednje se omogoči le najrevnejšim družinam običajno ovdovelih mater, katerih otrok⁵⁶⁹ je bil v Don Boskovi oskrbi. CDB jim podari novo hišo na terenu v okolici CDB⁵⁷⁰ ali jo zgradi v njihovem domačem okolju izven mesta Gome. Nekateri reintegrirani mladi si želijo pomoči pri izgradnji dodatne sobe v hiši svoje družine, kar jim omogoči bivanje doma. Za druge skupine mladih z ulice, ki so se šolali ali opravljali praktično usposabljanje, in se na svoj dom niso mogli vrniti, jim je CDB najel hišo. Mnoge matere in nekateri mladi prosijo za pomoč z mikro kreditom⁵⁷¹.

V MG ... bivši *shege* Patrick ... Pravi, da ga boli želodec ... Nato mi razlaga o svojih problemih. Izrazi svojo željo, da bi dobil hišo od Don Boska ..., prekinem pogovor in ga pošljem v socialno službo v CDB; ... Wenda, starejši *shege* ... Usposablja se za mizarja. Želi ostati s svojo mamo in s svojimi sorojenci v Gomi⁵⁷². CDB prosi za hišo. Noče več ostati v najeti hiši z ostalimi *shegeji*; ... V MG je prišel Davide iz Kitchange s prijatelji ... Pravi, da so mu iz hiše, ki jo je zgradil CDB, vojaki ukradli obleke. Njegova mati je med vojaškim oboroženim ropom zbežala v hribe, on pa v Gomo na ulico. Pove, da doma v Kitchangi ne more ostati, saj tam nima kaj početi. Predlaga, da bi bil doma, če bi prodajal petrolej in se šolal. Socialna služba iz MG vztraja: »Če se ne boš vrnil domov, ti bomo morali hišo v Kitchangi, ki smo ti jo zgradili, vzeti!« Fant razmišlja. Pristane na vrnitev domov. Predlaga, da bi to lahko storil za veliko noč. Socialna služba meni, da bo takrat že prepozno. Fantu svetuje, naj se sprva ponovno privadi na bivanje v MG in spočije. Zatem se bo zanj pripravil nadaljnji program; ... Sodelavca se pogovarjata z očetom nekega fanta z ulice, ki je bil ravnokar izpuščen iz zapora. Oče ju v imenu svojega sina prosi za izgradnjo sobice v svoji hiši, v kateri bi bival sin; ... Neki starejši *shege* mi potoži: »Oh, mi starejši *shegeji* moramo spat na ulici, kljub temu da se šolamo v CDB!«; ... Kar nekaj starejših cestnih fantov, za katere je CDB najel hiše ..., sedaj prosi za odeje, posodo in druge stvari za bivanje v hiši; ... Starejši *shege* Musa je prišel v MG z željo po mikro kreditu (terenski zapisi z dnevov 8. 8. 2006; 9. 12. 2006; 9. 1. 2007; 9. 12. 2006; 5. 11. 2006; 16. 1. 2006; 29. 1. 2007).

Nekateri mladi z ulice si želijo na ulici ustvariti svoj posel ali delo za zaslužek⁵⁷³.

⁵⁶⁷ Sva.: rana. Kidondo je ulično ime nekega nekdanjega cestnega otroka.

⁵⁶⁸ Kitchanga je mesto v provinci Severni Kivu. Nahaja se zahodno od mesta Gome.

⁵⁶⁹ Pogosto smo imeli v oskrbi ne le enega, ampak dva ali več sorojencev iz ene družine.

⁵⁷⁰ Ime naselja Don Boskovih hiš je Kinogo.

⁵⁷¹ Projekt mikro kredit je oblika pomoči Don Boskovih 'centrov' za posameznike ali skupine ljudi (matere reintegriranih otrok, reintegrirani mladostniki) z majhnim denarnim posojilom za zagon neke manjše dejavnosti, kot so npr. prodaja petroleja, peka peciva ali drugih živil in prodaja le-tega na ulici, ulična prodaja drugih živil ipd. Slednje brezobrestno posojilo uporabniki storitev mikro kredita postopoma vračajo koordinatorjem projekta iz CDB do celotne povrnitve.

⁵⁷² Sicer prihaja iz vasi blizu ugandske meje.

⁵⁷³ Več o tem beri v podpoglavju 3.2.3.1.

Vzgojitelj Jaques je govoril s *shegejem* Charilémom o njegovi prihodnosti. Fant pravi, da bo odprl *butik*⁵⁷⁴ in prodajal. Denar za zagon te dejavnosti bo dobil s krajo; ... Neki fant se je po zaključku šolanja vrnil na ulico. Pravi, da je sirota in da se ne more vrniti domov k stricu zaradi njegove žene. Pove, da bi se lahko naučil pletenja kitk in striženja las. V svojem predelu mesta bi odprl *butik*; ... Charilé je prišel v MG. Pravi, da nima več denarja. Običajno je kradel ali terjal dolgove od svojih dolžnikov, zaradi česar je tudi prišel k nam. Charilé naj bi si doslej sam plačeval najemnino za hišo, sedaj pa ima krizo in prosi za delo (terenski zapisi z dnevov 14. 3. 2006; 27. 11. 2006; 16. 6. 2007).

Drugi mladi so izrazili željo po izvajanju tradicionalnega *likilimba*⁵⁷⁵.

Zjutraj me v MG obišče *shege* Yannick ... Prosi me za 200 frankov, da bi s kolegi začel izvajati *likilimba*. Vsak dan mora vsak zbrati 200 frankov in jih dati na kupček, ki ga vsak dan dobi neki drug posameznik iz te skupine *likilimba*. A žal Yannick na takšen način le išče našo pozornost in bližino ter nima resničnih namenov za varčevanje (terenski zapis z dne 28. 3. 2007).

Neki mladenič z ulice, ki je po poreklu Ruandčan, je odkrito izrazil svojo željo po ohranitvi svoje neformalne, na novo pridobljene, kongovske nacionalne identitete.

Neki ruandski *shege* s kongovskih ulic mesta Gome pravi, da želi ostati Kongovec (terenski zapis z dne 28. 9. 2005).

Drugi mladenič z ulice, ki se je uspešno reintegriral v občo družbeno življenje, je izrazil željo po ukinitvi ulične identitete in uveljavitvi tiste, ki jo je prvotno dobil od svojih staršev. Slednji premik predstavlja simbolični prehod mladega iz obrobne družbenega bivanja k vrnitvi uresničevanja socialno in kulturno sprejemljivega vedenja.

Bivši *shege* Doga pravi, da sedaj ni več Doga, ampak Bahati Aimée Munguiko. Zaključil je usposabljanje v šiviljski delavnici ..., a si sedaj želi opravljati neko drugo usposabljanje in noče biti več šivilja; ... Videla sem Dogo. Ponovno je videti spremenjen ... na pozitiven način. Našel si je novo službo v restavraciji. Živi v hiši. Je lepo oblečen. Videti je zadovoljen in miren (terenska zapisa z dnevov 20. 3. 2006; 9. 9. 2007).

Podobne želje po spremembi socialnega statusa iz *shegeja* v družbeno sprejemljivega kongovskega državljana imajo tudi nekateri drugi cestni otroci, ki po določenem času ali v določenem trenutku postanejo utrujeni od svoje stigme "biti z ulice"⁵⁷⁶. Slednja se pri teh mladih z ulice lahko pretvori v bivanjski nesmisel.

⁵⁷⁴ Majhen poslovni prostor za prodajo različnih stvari. Lahko je tudi majhen in preprost frizerski salon.

⁵⁷⁵ *Likilimbo* (fr.: ristourne; popust, rabat; posojilo in varčevanje) je tradicionalen, verižen, vzajemen, skupinski in brezobrestni način istočasnega varčevanja in posojanja denarja, ki je namenjen zagonu neke aktivnosti za preživetje z večjo denarno investicijo (npr. nakup in preprodaja lesa, odprtje butika ipd.), nakupu (npr. hiša, parcela) ali večjemu denarnemu vložku (npr. plačilo dote). Skupina posameznikov (npr. 5 oseb) vsak mesec (dan, teden ali drugo zeleno časovno obdobje) varčuje enako vsoto denarja (npr. po 20 \$). Po določenem obdobju (npr. 6 mesecev) dajo vsoto zbranega denarja (npr. 600 \$) te skupine posameznikov prvi osebi in nadaljujejo z mesečnim varčevanjem enake vsote denarja. Po enakem preteku časa (6 mesecev) dajo enako zbrano vsoto drugi osebi in tako naprej, dokler vsaka oseba ne dobi enake vsote denarja (npr. po preteku 2,5 leta posameznikovega varčevanja 20 \$ na mesec).

⁵⁷⁶ Več o tem beri v podpoglavju 3.2.4.4.

Neki otrok pravi, da ima dovolj poslušanja o tem, da je *shege*, ... Yabenz se je poročil kmalu zatem, ko se je sam od sebe reintegriral v Mgungo⁵⁷⁷ k svojim domačim. Poročil je sestro *shegeja* Sadikija, ki je njegov sodelavec oziroma sošolec iz mehanične delavnice pri Chamokiju. Družina mu bo kupila kolo, da se bo lahko vozil na delo (terenska zapisa z dnevov 22. 1. 2007; 1. 6. 2007).

Neki *interni* fant iz CDB želi postati vzgojitelj zapuščenih otrok.

Neki *interni* iz CDB pravi, da želi vzgajati zapuščene otroke, ker jih razume in ljubi (terenski zapis z dne 26. 6. 2007).

⁵⁷⁷ Mgunga je majhna vasica izven mesta Gome v smeri Sak.

4 Preverba hipotez

Na začetku raziskovanja cestnih otrok iz Gome sem si postavila naslednja raziskovalna vprašanja⁵⁷⁸:

- a) Ali lahko govorimo o kulturi cestnih otrok iz Gome?
- b) Ali obstajajo faze, skozi katere otrok, živeč v družini, postane cestni otrok?
- c) Ali nevladne organizacije pripomorejo k izboljšanju življenjske situacije cestnih otrok iz Gome?

Na omenjena raziskovalna vprašanja sem odgovorila s sledečimi hipotezami:

- a) Lahko govorimo o subkulturi cestnih otrok iz Gome, saj opazamo vse potrebne elemente v njihovem načinu življenja, ki jo definirajo.
- b) Obstajajo faze, skozi katere otrok, živeč v družini, postane cestni otrok.
- c) Nevladne organizacije ne pripomorejo k izboljšanju življenjske situacije cestnih otrok iz Gome, saj izhajajo iz zahodnjaških konceptov pomoči, ki niso relevantni za pomoč cestnim otrokom iz Gome.

Poglejmo, ali omenjene hipoteze sovpadajo z izsledki analize terenskega materiala cestnih otrok iz Gome.

Opirajoč se na že omenjeno Eriksenovo opredelitev kulture kot skupka »sposobnosti, predstav in oblik vedenja, ki so si jih ... pridobili kot člani družbe« (Eriksen 2001, 12) s poudarkom na pridobljenih, kognitivnih in simbolnih vidikih bivanja (ibid., 13), ter s spoznanjem o istočasnem obstoju družbe kot organizacije človeškega življenja, načinov komuniciranja in odnosov moči (ibid.), prikazujem obstoj subkulture in družbe⁵⁷⁹ cestnih otrok iz Gome. Poudarjam značilnost njihove ulične subkulture in družbe v tem, da sami po sebi ne bivata neodvisno od drugih družbenokulturnih entitet, ampak sta globoko ukoreninjeni v bivanjske vidike obče kulture in družbe prebivalcev Gome in Kongovcev na sploh. Pri tem se jim cestni otroci z odkloni, stiki, zlitji in/ali umiki od njih ves čas približujejo in/ali oddaljujejo. Kot smo že povedali, je Davies omenjeni pojav opisal kot bikulturacijo (2008, 313) ter pri osebah iz socialnega obrobja poudaril družbeno in kulturno izolacijo z improvizirano kreacijo novih razumevanj (Clarke v Davies 2008, 312). Pri tem so cestni otroci - kot navidezno izolirani

⁵⁷⁸ O raziskovalnih konceptih, s katerimi razložim posamezna raziskovalna vprašanja, pišem v 3. poglavju.

⁵⁷⁹ Raziskovalnemu vprašanju in hipotezi o kulturi cestnih otrok iz Gome dodajam tudi koncept njihove družbe, saj sta slednja pojma - glede na moje terensko in teoretično raziskovanje in spoznavanje - navkljub njunim težavnim opredelitvam med seboj močno povezana in prepletana. Zato menim, da ju ni moč oziroma ju je nesmiselno - popolnoma - ločiti in opisovati neodvisno, saj ena entiteta razlaga, pogojuje, dopolnjuje, se povezuje z drugo in obratno.

družbeni subjekti - v resnici aktivni soustvaritelji svojih »'novih načinov početij'« (Davies 2008, 313).

Nekateri elementi ulične subkulture in družbe cestnih otrok iz Gome so v resnici prejeti ali prevzeti skozi njihovo primarno in sekundarno socializacijo ter spontano inkorporirani v prakse in pomene njihovega vsakdanjega bivanja na cesti. Ti so na primer: *zakon mame*, *obdobje rekreacije*, ulična družina, ples, zabava, igra, delo, želja po šolanju, solidarnost in medsebojna pomoč, varuh pravice, obredi obrezovanja, odnos med spoloma, materialna lakota ter odnos do hrane, podhranjenost in pretirano hranjenje, časovna orientacija, odnos do belcev idr., ter koncepti o 'premeščanju' ali ne-kraji, 'znajti se', deljenju, menjavi, darovanju, blagovnem trgovanju, stalni pripravljenosti na 'težje čase' - *on sait jamais*, pojmovanju ljudi kot *mtoto*, 'mama', 'sestra', 'brat', 'oče', 'veliki', 'šef', *mzungu* - socialna hierarhija ipd., 'kreolsko' verovanje in vraževerno strahospoštovanje čarovništva, norost, usmerjenost v sedanji trenutek (ne v pretekli ali prihodnji), vaščani in meščani, nespecificiranje - posploševanje - poimenovanja stvari idr.

Seveda obstajajo pri interpretaciji in realizaciji ravnokar omenjenih prenesenih vsebin iz občje družbe in kulture v ulično subkulturo in družbo določene prilagoditve simbolnemu in bivanjskemu prostoru ali 'kozmosu' cestnih otrok. To so zlasti tiste prilagoditve, ki izvirajo iz lastnosti otroške in odklonsko-delinkventne biti cestnega otroka.

Druge značilnosti subkulture in družbe opazovanih cestnih otrok se zdijo njim avtohtone, njihova lastna družbenokulturna kreacija. Če pomislimo, da nativci pred prihodom hutujskih beguncev iz Ruande v Gomo po letu 1994 niso poznali fenomena cestnih otrok niti začaranih otrok v Gomi, nam slednje spoznanje priča o neverjetno nagli iznajdbi otroško-mladostniške alternative bivanja tradicionalnemu družinskemu okolju. Ne le da so si cestni otroci ustvarili lastno strukturo in simbolne zakonitosti ulične skupine - *sektorja*, odnose moči, skupinskost dejanj in mišljenja, hierarhijo vlog, geste, držo, zunanji videz, praznovanja, načine preživetja, obrede omamljanja ipd., temveč so si zgradili tudi svoj simbolni obrambni zid v komunikaciji: ustvarili so *kindubile* – lasten kodiran jezikovni sistem sporazumevanja, s katerim postanejo neslišni, tajni, prikriti, nerazumljeni in varni pred člani občje družbe in kulture. Slednji ulični ekscesni sociolekt (Skubic 2005, 79) je v resnici tisti pravi most do osrčja ulične subkulture, ki nam približa realitete bivanja cestnih otrok in razumevanje njihovega ambivalentnega načina življenja, ki se ga npr. zazna v njihovem vsakodnevem ritualnem gibanju ali kroženju med ulico in 'službo pomoči'/domom, biti kriv/nedolžen, imeti prijatelja/sovražnika, čutiti prisotnost boga/hudiča, doživeti zabavo/napor, imeti/ne-imeti dom, dobiti lahek/težek plen, čutiti obilje/pomanjkanje ipd. Zdi se, da to hkratio uveljanjanje in sprejemanje dveh nasprotujočih polov ene realnosti - bipolarnost ali dvopolnost - ter nihanje med eno in drugo skrajno bivanjsko entiteto daje cestnim

otrokom moč preživetja na ulici. Ti otroci se stalno 'selijo na oba bregova iste reke'⁵⁸⁰, na področja družbeno sprejemljivega/nesprejemljivega, dovoljenega/nedovoljenega, normalnega/nenormalnega, moralnega/nemoralnega. Nihajo 'med dvema ognjema', kar jim ustvarja 'spiralo' pomenov in smisla bivanja med ulično subkulturo ter občo kulturo.

Že omenjeni zahodnobritanski in humanitaristični diskurz, utemeljen s Konvencijo Združenih narodov o otrokovih pravicah (1989)⁵⁸¹ o otroku kot nemočni ne-osebi, ki predstavlja dominantni simbol (Hockey in James 1993, 7) »za odvisnost od drugih« (ibid.), ne zdrži več za cestne otroke iz Gome. Ti so s samo-kreacijo in realizacijo lastne subkulture in družbe zrušili pedagoška, sociološka, psihološka in druga teoretiziranja o tem, kaj otrok je. Zdi se, da gre v primeru cestnega otroka iz Gome za več spoznanj. Nativci ga, ne glede na njegovo starost in spol, poimenujejo kot *maiboba* ali *sbegeja* - 'nekoga, ki krade', ali kot 'daj mi nazaj moj denar' in ne kot *mtota*, *vijana* ali *mtu mziima*. Predstavniki industrije pomoči pa cestnega otroka v vsakem primeru pojmujejo kot otroka s ceste, kot odvisno, nezrelo, ubogo otroško bitje, ki so mu kršene osnovne življenjske pravice in je 'žejen' pomilovanja, sočutja, pomoči. Cestni otrok kot *child as agent* (Rapport in Overing 2007, 42) in mojster preživetja izkoristi tako nativne ugodnosti kot tudi človekoljubne, dobrodelne ponudbe: z osvoboditvijo otroka v sebi iz marginalnega socialnega statusa v položaj moči, upora, boja in sprememb (Hockey in James 1993, 8) zaživi neodvisno od sveta odraslih z istočasnim brezplačnim prejemom materialnih, socialnih, izobraževalnih in drugih dobrin NO.

Glede na posebne ulične okoliščine telesnega, socialnega in čustvenega razvoja otroka s ceste je v obdobju njegove biološke zrelosti in obče socialne odraslosti opaziti nekakšno 'ujetost otroka v telesu odraslega', ki se opazi npr. v njegovih nestabilnih in težavnih starševskih ali partnerskih odnosih znotraj ulične družine. Diametralno nasprotno slednjemu spoznanju pa se pri cestnem otroku v biološkem telesu otroka opazi nekakšno 'ujetost odraslega v telesu otroka', ki je posledica njegovega samostojnega opravljanja nalog in funkcij preživetja, ki so sicer domena odraslih. Slednje se pri otroku opazi kot postarano telo s prisilno, preneglo odraslo vedenjsko držo. Kot so LeVine in drugi (2005, 2), Lancy (2008, 154) in Montgomery (2009, 132) že poudarili, je potrebno pojem in koncept otroka spoznavati skozi 'oči' specifičnih družbenih in kulturnih prioritet, v smeri katerih je le-ta socializiran in ki se stalno spreminjajo in prilagajajo novim kulturnim trendom (LeVine in drugi 2005, 1).

Postopno fazno prehajanje iz ene v drugo stopnjo/stadij, ki se kaže npr. v spreminjanju in postajanju iz biti *mtoto* v biti *maibobo* in *sbege*, ni niti nova niti naključna, ampak verjetno medkulturno primerljiva lastnost socialnega, psihološkega, telesnega in/ali drugega razvoja

⁵⁸⁰ Slednja 'reka' simbolizira občo družbo in kulturo.

⁵⁸¹ Konvencija o otrokovih pravicah (OZN). Glej v Varuh človekovih pravic (2013).

kateregakoli človeškega bitja v času njegovega življenja. Nagel prehod iz biti *mtoto* v biti *maibobo* skorajda ni možen, saj so zanj potrebne določene kognitivne, vedenjske in praktične priprave, pogoji in urjenje za bivanje na ulici. Kljub običajnosti spreminjanja in prehajanja eksistencialnih faz pri človeku iz socialnega obrobja nas preseneti pomanjkanje neantropoloških in antropoloških raziskovalnih del o omenjenih stopnjah bivanja cestnega otroka, saj nam ravno dobro poznavanje posameznih stadijev prilagoditve otroka na bivanje na cesti in čimprejšnja pomoč oziroma ukrepanje v čimzgodnejši fazi otrokove ulične adaptacije⁵⁸² in asimilacije⁵⁸³ omogoča hitrejšo in uspešnejšo humanitarno intervencijo. Številna neantropološka in antropološka dela o cestnih otrocih proučujejo strukturne, lokalne in individualne vzroke in/ali dejavnike⁵⁸⁴, zaradi katerih začnejo otroci živeti na cesti, čeprav se zdijo načini za vplivanje in spreminjanje teh fatalnih, tragičnih, travmatičnih individualnih dogodkov ter družbenih kontekstov ali stanj pri cestnih otrocih prej utopični kot realno izvedljivi.

Ritual kroženja cestnih otrok med različnimi ponodbami ulice, služb pomoči in svojega sorodstva skozi njihove stopnje bivanja na cesti ne poteka simbolično⁵⁸⁵, »v konvencionalnem antropološkem smislu. Mladi otroci raje vzamejo ritualno vedenje za samoumevno kot del vsakdanje materialne realnosti svojega bivanja⁵⁸⁶« (Toren 1999, 87). Oziroma, kot že rečeno, lahko deluje otroško ritualno vedenje kot posameznikov *habitus*, ki je razvit skozi osebno izkušnjo in delovanje znotraj skupnosti otrok z deljenimi razumevanji (Davies 2008, 312). Nekateri otroci *watoto* se zaradi določenih sprožilnih življenjskih dogodkov odločijo za 'šolanje' v *maibobo* - otrok na cesti. In le nekateri izmed otrok na cesti se odločijo postati *maibobo*. Bivajnske realnosti *maiboba* kot vajenca v fazi urjenja v pravega cestnega otroka - *sbegeja* in *sbegeja* kot odraščajoče ali odrasle osebe, ki se lahko v določenih življenjskih situacijah prelevi v *fille-mère* ali starša iz ulične družine, nam sporočajo podrobnosti iz 'arzenala' uličnega védenja posameznih stopenj bivanja cestnih otrok v uličnih skupinah ali družinah. A kakor hitro menimo, da smo spoznali osnovne

⁵⁸² »Adaptacija se nanaša na: 1) spremembe v genetskih frekvencah, ki podelijo reproduktivno prednost populaciji v določenem okolju in 2) fiziološke in sociokulturne spremembe, ki izboljšajo posameznikovo sposobnost in blaginjo« (Barfield 1997, 1). »Posamezniki lahko odgovorijo na spremembe v njihovem okolju skozi morfološke in funkcionalne spremembe. Te imajo tri oblike: kontrolne, aklimatorne in razvojne. Kontrolne prilagoditve, ki vključujejo velik del vedenja, se pojavijo hitro in odsevajo fiziološko in vedenjsko fleksibilnost naših vrst /.../ Aklimatorni odgovori /.../ zahtevajo spremembo v strukturi organizma /.../ Razvojni odgovori /.../ niso reverzibilni in se pojavijo v času rasti in razvoja posameznika kot odgovor na ostrost razširjenih pogojev okolja« (Barfield 1997, 1–2).

⁵⁸³ Asimilacija je ena izmed posledic prilagoditev v procesu akulturacije (Barfield 1997, 1). Akulturacija pa »je kulturni proces niza sprememb v gibanju, ko se srečata dva avtonomna kulturna sistema in se kažeta v povečanju podobnosti drug drugemu« (Barfield 1997, 1). Slednja vključuje »število različnih procesov, med drugim tudi difuzijo, reaktivno adaptacijo, različne oblike socialne in kulturne reorganizacije, ki sledijo stiku in 'dekuluracija' ali kulturna dezintegracija. Rang posledičnih prilagoditev vključuje ohranitev precejšnje kulturne avtonomnosti ('stabiliziran pluralizem') ali, bolj običajno, asimilacijo šibkejše z močnejšo kontaktno skupino in (čeprav redko) kulturno fuzijo, pri čemer lahko dve kulturi izmenjata dovolj elementov za značilno nasledstveno kulturo« (ibid.).

⁵⁸⁴ Glej poglavje 2.4.

⁵⁸⁵ Pojem simbolično povzemam po Torenovi kot tisto, kar »predstavlja nekaj drugega kot sebe /.../, je produkt procesa kognitivne konstrukcije v oseh skozi čas« (Toren 1999, 87).

⁵⁸⁶ Nasprotno otroškemu pa je odraslo razumevanje ritualnega vedenja, kot je npr. pitje kave, ki »vsebuje zavestno poznavanje, da sama aktivnost ni le konec same sebe, ampak izraža določene neotipljive pomene, ki naredijo ritualno uprizoritev obvezno« (Toren 1999, 87).

značilnosti uličnih skupin ali družin cestnih otrok iz Gome, tako hitro nam jih zameglijo določeni posamezniki s ceste, ki bivajo bolj kot ne sami zase v svojem posebnem, netipičnem uličnem kontekstu ali kontekstu norosti - netipični ali posebni cestni otroci in 'nori' *shegeji*. In ker mladi z ulice ritualno, spontano, avtomatsko in pogosto brez zavestnega razmisleka nihajo v svojih odločitvah ter se prepustijo vodenju ulične družbe in uličnim subkulturnim vzorcem, so zato v svojem 'uličnem vakuumu' zelo oddaljeni zahodnim dobronamernim, človekoljubnim, razumskim in kognitivnim pristopom pomoči.

S predstavitvijo sinteze dosedanjih terensko-teoretskih spoznanj o cestnih otrocih se približujemo povzetku razumevanja problematičnih vidikov njihovega odnosa do NO. Povedali smo že, da so cestni otroci visoko kompetentni za bivanje na cesti (Davies 2008, 327) in občutijo kvaliteto življenja v ulični subkulturni skupini, ki preglasi učinkovitost družbenih intervencijskih strategij pomoči (ibid.). Drugi, že poudarjeni, spoznanji, ki dopolnjujeta zgornjo hipotezo, sta oblika uličnega urjenja znotraj prostorov NO, kjer se prenaša ulično - redko pravilno - znanje od izurjenih cestnih otrok k novincem (Karabanow 2006, 55–56) ter tisto, ko si ulična mladina znotraj kroga ponudb različnih NO 'kupi' sebi ustrezne usluge, ki mlademu z ulice ironično olajšajo bivanje na ulici (ibid., 64).

Izsledki mojega terenskega opazovanja o odnosu cestnih otrok do nudene humanitarne pomoči se dopolnjujejo s teoretičnimi, pri čemer si pravi cestni otroci ustvarijo kombinacijo dobrin iz NO, ulice in doma. Opisani so mnogi primeri novačenj cestnih otrok, ki potekajo tako v njihovih matičnih bivalnih okoljih kot tudi na ulici in v NO. Pri tem dodajam spoznanje o enem vidiku kategorije odvisnikov od 'služb pomoči', ki so v resnici nepravilni, fiktivni cestni otroci - *farseur, poseur*. To so otroci na cesti, ki se zaradi vabljenih ponudb NO želijo na videz pretvoriti v »dobro žrtev« (Polman v Soban 2010, 20). Če jih ulični pedagogi - in pravi cestni otroci - iz NO ne razkrijejo kot nepravilne *maibobe*, se le-ti sčasoma pretvorijo v prave, izurjene *shegeje*, nadležno odvisne od brezplačnih humanitarnih sočutnih ponudb. Druga ranljiva skupina odvisnikov od 'služb pomoči' pa so otroci z 'nalepkami' - npr. cestni otroci, ki so deležni neprimerne, zavajajoče in predolgo trajajoče mednarodne pomoči, neprilagojene realnemu bivanjskemu kontekstu nativcev.

Problematicnost odnosa NO do cestnih otrok se prične z neustreznim medkulturnim humanitarističnim posploševanjem narave in opredelitve otroka, otroštva in cestnega otroka. Na slednjo tezo se vežeta že omenjena teoretična koncepta o kulturni pogojenosti otroštva, otroka in *street child* (Nieuwenhuys 2001, 540) in o aplikaciji zahodnih otrokovih pravic na mednarodni trg usmiljenja (ibid., 543). Kot že rečeno, povzročijo posledice mednarodnega nerazumevanja

nativnega konteksta otrok v stiski boj za »boljše žrtve« (Polman v Soban 2010, 20) in nove vire zaslužka s humanitarizmom v industriji pomoči oziroma 'fantomska pomoč' (ibid., 19–20).

Tudi sama sem v Gomi opazala iskanje virov zaslužka v ustanavljanju fiktivnih NO s strani nativcev, ki sem jih poimenovala 'centri na papirju' ali 'birokratski centri', med katerimi je potekal boj za novačenje čim večjega števila cestnih otrok po načelu: več otrok na seznamu za financiranje NO, več prejetega kapitala. Pomanjkanje nadzora resnične ustanovitve in/ali delovanja centra za cestne otroke omogoči, da se humanitarni kapital preusmeri v zadovoljevanje osebnih potreb fiktivnih uslužbencev 'centrov na papirju' po kulturnem vodilu 'znajdi se' ali *on sait jamais*. Mnogi cestni otroci so kot otroci z 'nalepkami' zapustili domove in odšli na ulico, ker je tam ugodnejše in udobnejše: več hrane, ki je boljša, več ljubezni, strpnosti in sprejemanja. Nekateri otroci so bili od doma izgnani ali v vojni izgubljeni oziroma zapuščeni. Ti so svoj novi dom - družino - ponovno našli na ulici v svoji ulični skupini. Seveda so ugodja ulice začasna in ves čas nihajo od manj do bolj prijetnih. Cestni otroci niso deležni le pomoči uličnih sorojakov, ampak tudi nativcev (tradicionalna vzajemna pomoč⁵⁸⁷) in že večkrat poudarjene pomoči humanitarnih organizacij (moderna vzajemna pomoč). Pri tem gre za bolj ali manj pogojena dejanja pomoči dobrotnikov in NO, ki v zameno terjajo svoje usluge⁵⁸⁸ ali koristi.

Kot že rečeno, bi nevladne, nacionalne in mednarodne humanitarne organizacije v resnici pripomogle k izboljšanju življenjske situacije večjega števila cestnih otrok iz Gome tako, da bi delavci, ki delajo s cestnimi otroki, identificirali »njihove potrebe in želje skozi dolgotrajno opazovanje« (Davies 2008, 326) z uporabo senzibilne komunikacije (Young in Barret 2001, 394) ter multimetodološkim pristopom, vodenim s strani otrok (ibid., 393) in usmerjenim v otroka (ibid., 394). Službe za delo s cestnimi otroki bi morale delovati preko dialoga z njimi in jim ponuditi širši izbor njim dosegljivih rešitev (Davies 2008, 327). Kot že omenjeno, so otroci na cesti tudi zaradi pomoči svojim družinam in druženja z vrstniki (Aptekar in Abebe v Nieuwenhuys 2001, 552). Z analizo specifične situacije žarišča pomoči se nudi pomoč po načelu medsebojnega sodelovanja in povezovanja različnih nevladnih organizacij, ki sledijo skupnim etičnim standardom dela (Polman v Soban 2010, 21), o čemer konkretno pišem v naslednjem odstavku. Prav tako smo že pisali o ohranitvi slumov in delu z materami cestnih otrok (Ochola 1996, 344–345) ter o preventivnem delovanju v smeri zmanjšanja migracij otrok iz predmestnih in ruralnih območij z izboljšanjem tamkajšnjih težavnih strukturnih vplivov (Young 2004, 486).

⁵⁸⁷ Ne pozabimo, da je tradicionalna afriška solidarnost in medsebojna pomoč tudi Kongovcem do prihoda belcev na njihovo ozemlje omogočila uspešno preživetje v najtežjih življenjskih pogojih. Žal pa slednji kulturni vzorci preživetja ob ponudbi tuje humanitarne pomoči (toliko bolj v mestih kot v vaseh) onemijo, izginejo in se pretvorijo v popolnoma diametralne vzorce pasivne, beraške, razvrednotene kulturne drže kongovske osebe, ki čaka na pomoč belcev.

⁵⁸⁸ Več o tem beri v poglavjih 3.4.1 in 3.4.2.

Tem in drugim teoretičnim spoznanjem o učinkovitejši individualni, družinski in strukturni pomoči cestnim otrokom, ki so popolnoma ustrezna tudi za krizno žarišče pomoči vzhodnega dela DR Kongo, dodajam izsledke lastnih opazovanj dela s cestnimi otroki. Cestni otroci si spontano izbirajo tiste ponudbe bivanja, ki so njim ugodnejše in prijetnejše. Ker pa slednje nikoli niso le prijetne in udobne, otroci begajo k drugim virom pomoči. Ustvarjeno nihanje, 'ritualno beganje', kroženje, 'nomadstvo' ali nenehno povratništvo cestnih otrok med krogi različnih NO, članov sorodstva in ponudb ulice jih vodi in usmerja skozi njihov vsakdanjik. Cestni otroci vedo, da jih na ulici ali v NO vedno čaka mesto, da se lahko tja vračajo kadarkoli in ne glede na svoja dejanja in odločitve⁵⁸⁹. Zavedajo se, da so dobrine v NO *mali ya mzungu* - dobrina belcev, ki posedujejo veliko preveč in so dolžni dati tistim, ki imajo manj ali nič. Učinkovita pomoč cestnim otrokom iz Gome je v povezovanju in sodelovanju različnih NO s skupnimi cilji delovanja (Polman v Soban 2010, 21), s čimer se zaustavi možnosti za ritualno kroženje cestnih otrok. Rivalstvo med NO na trgu iskanja financerjev in čim večjega števila *internih* se mora spremeniti v povezano verigo ponudb pomoči za cestne otroke z različnimi nivoji - od nizkopražnih do postopno visokopražnih - zahtevnosti programa s ciljem čimprejšnje sorodstvene in socialne reintegracije cestnega otroka. Delo s cestnimi otroki se začne na cesti s sprejemanjem, spoznavanjem, poslušanjem, komuniciranjem in sodelovanjem z njimi. Šele na otrokovo iniciativo po njegovem izstopu z ulice se mu omogoči nizkopražni program pomoči, ki je le malo bolj socialno sprejemljiv in udoben od bivanja na ulici⁵⁹⁰. Že na tej stopnji pomoči se dela s cestnim otrokom v smeri socialne in družinske reintegracije. Če *interni* zanjo na tej stopnji intervencij še ni pripravljen, se mu glede na njegov osebni napredek v socialno sprejemljivejše vedenje ponudi prehod ali napredovanje v višjo obliko pomoči itd. Namesto agresivne konkurenčnosti in tekmovalnosti med NO v Gomi se mora ustvariti težnja po večji strokovnosti in znanstvenem preučevanju učinkovitih načinov za pomoč cestnim otrokom, ki izhajajo iz realnosti nativnih socialnih pravil in kulturnih vzorcev. Ponudba dobrin iz NO ne sme presegati povprečne nativne ponudbe družin *mtota*. Usmerjena mora biti v čimprejšnjo socialno in družinsko reintegracijo otroka s ceste z okrepitevijo njegovih sorodstvenih vezi. Koncept dela uslužbencev nevladnih organizacij s cestnimi otroki naj deluje po načelu postati jim afriška 'sestra', 'brat' in ne ostati v vlogi afriške 'mame', 'očeta'⁵⁹¹. Cestne otroke naj se pri delu z njimi usmerja po načelu sodelovanja, opolnomočenja, zaveznitva, podpore in ne po tistem, kjer se večajo odvisnost, avtoritarnost, distanca in moč med udeležencema v socialni interakciji. Cestni otroci morajo postati protagonisti v reševanju lastnih težav. Ti, ki so s svojim uličnim načinom

⁵⁸⁹ Razen v primerih, ko je pritisk uličnih sovrstnikov na cestne otroke prevelik, kot npr. v nasilno-maščevalnem terjanju povrnitve dolgov, maščevanjih, izsiljevanjih, hudih medsebojnih sporih ipd.

⁵⁹⁰ Takšen program je npr. Bakanja Ville iz Lubumbashija. Več o tem beri v opombi 288.

⁵⁹¹ Glej opombo 171.

bivanja presegli in ukinili medkulturne predstave o odvisnem, nebogljenem in nevednem otroku, imajo svoje želje in ideje, kako bi si pomagali pri izboljšanju svoje življenjske situacije⁵⁹². Le in samo z doslednim angažiranjem cestnega otroka pri iskanju pomoči v njegovi lastni življenjski situaciji bomo dosegli njegovo aktivno participacijo, sodelovanje in delovanje v smeri socialno, nativno in individualno sprejemljivih rešitev. A slednje ne bo zadostovalo za izboljšanje pomoči cestnim otrokom, če se ne bodo spremenile tako splošne družbenopolitične okoliščine⁵⁹³, v katerih bivajo prebivalci Gome, kot tudi svetovna naravnost pomilujočega, podcenjega in izkoriščevalnega odnosa do Afričanov na sploh.

⁵⁹² Več o tem beri v poglavju 3.4.3.

⁵⁹³ V smeri miru, razvoja trga dela s poudarkom zaposlitve mater cestnih otrok, brezplačnega šolanja ter vzpostavitve moralno-etične družbe in kulture, razpada anarhično-koruptivnega sistema ipd.

5 Zaključek

Družba in subkultura cestnih otrok iz Gome vsebujeta tako elemente obče družbe in kulture Kongovcev iz Gome kot tudi svoje lastne ulične zakonitosti. Cestni otroci, ki so soustvaritelji novih načinov bivanja na ulici, ritualno krožijo med ponudbami ulične in obče družbe, kar jim ustvari moč preživetja in smisel življenja na cesti. Da *mtoto* postane cestni otrok, preide različne stopnje urjenja - otrok na cesti, *maibobo* - v biti pravi cestni otrok - *shege*. *Shege* biva samostojno in neodvisno od sveta odraslih z osvoboditvijo otroka v sebi iz marginalnega socialnega statusa v položaj moči, upora, boja in sprememb. Cestni otrok je oseba, za katero je značilna 'ujetost otroka v telesu odraslega' in 'ujetost odraslega v telesu otroka'. Poznavanje posameznih življenjskih obdobij cestnih otrok je ključno za izvajanje uspešnih strategij pomoči.

Od zaključka mojega opazovanja z udeležbo cestnih otrok iz Gome pa do danes je minilo skoraj sedem let. Še vedno imam stike z nekaterimi nativci iz Gome ali mednarodnimi humanitarnimi delavci, ki mesto le obiščejo, ali ki tam delujejo. Eni in drugi potrjujejo obstoj in pojav novih cestnih otrok ter pripovedujejo nadaljnje razplete zgodb o *maibobib*, o katerih pišem v tej nalogi. Nekateri so zaradi bolezni ali ubojev umrli, drugi so se v svoji delinkventni, odklonski in nasilni drži okrepili in ostajajo *shegeji* z ostrejšimi, nevarnejšimi in manj prijaznimi tehnikami preživetja. Tretji so se preselili ali bivajo kot 'nomadi' v NO, doma ali na ulici. Četrti so se vrnili v 'naročje' družbeno in sorodstveno sprejemljivih dejanj ter ponovno postali socialno integrirani Kongovci.

Družbenopolitična situacija v Gomi se ni bistveno spremenila. Še vedno je zaznamovana z vojaškimi spopadi - desetdnevna vojna okupacija Gome z M23 v novembru 2012, anarhično korupcijsko monoetnično vodenimi družbenopolitičnimi odločitvami, vsakodnevnimi oboroženimi napadi nativcev in ekološkimi katastrofami (kot npr. potresi v 2008). Stanje političnega miru in socialne pravičnosti, vzpostavitev fizične in osebne varnosti, razvoj trga dela in brezplačno osnovno šolanje ali izobraževanje ostajajo neuresničene sanje nativcev, v katere ti, navkljub slabim praksam in izkušnjam, verjamejo. Zdi se, da sta upanje in verovanje v boljšo prihodnost verjetno edini stvari, ki ostajata prebivalcem Gome v dosegu rok za preživetje. Spomnimo se terenskega podatka o cestnih otrocih iz Kinšase, kongovske metropole, kjer pišem, da »so cestni otroci tu v Gomi prijaznejši in manj nasilni od tistih iz Kinšase, kjer so le-ti starejši, nasilnejši in nevarnejši« (terenski zapis z dne 27. 10. 2005). Med letoma 2003 in 2005 naj bi njihovo število sunkovito naraščalo (z 12.000 na 18.000). To dejstvo nam morda ponuja prognostične smernice razvoja ulične družbe in subkulture cestnih otrok v Gomi v prihodnosti. Po drugi strani pa se spomnimo podatka o številu cestnih otrok v Mbuji-Majiju, glavnem mestu

provincie Kasai Oriental na južno-srednjem delu DR Konga, ki je do leta 2007 upadalo. Družbenopolitična situacija v Gomi se od teh v Kinšasi in Mbuji-Majiju bistveno razlikuje, čeprav pripadajo vsa tri mesta isti državi. Medkulturna primerjava družbe in subkulture cestnih otrok po svetu je zahtevna, če obstajajo že tako velike razlike med cestnimi otroki iz različnih mest znotraj ene države. Spoznavanje cestnih otrok je odvisno od vsebine, namembnosti in ciljev različnih socialnokulturnih antropoloških raziskovanj, kot tudi od antropologa samega in njegove antropološke usmerjenosti. S pomočjo 'alibija' humanitarne delavke sem skušala kot študentka antropološke znanosti pogledati skozi 'oči' nativca v njihove vsakdanje kongovske življenjske prakse, s poudarkom na proučevanju načinov bivanja, doživljanja in razmišljanja cestnih otrok iz Gome.

V poskusih opredelitve cestnih otrok iz Gome poudarjam množico lastnih poskusov opazovanj in interpretacij le-teh, ki so le približki k nativnim razumevanjem *mtota*, *maiboba* in *sbegeja* oziroma poskusi spoznavanja družbe in subkulture cestnih otrok skozi zorni kot nativcev, zlasti cestnih otrok. Celota vseh nativnih in tujih opazovanj, razumevanj in interpretacij bi morda tvorila približek celovite slike bivanjskega konteksta cestnega otroka. A le približek, saj so človeške zaznave vedno subjektivni odraz lastnih osebnostnih determinant znotraj svojih družbenokulturnih meja, ki preoblikujejo resnične podobe v smeri svojih subjektivnih interesov in potreb. Tako se torej slednja družbenokulturna in osebnostna omejitev - kljub moji težnji po čim bolj objektivnem opazovanju cestnih otrok iz Gome - odraža tudi v mojem besedilu. V mojem terenskem delu je možna prisotnost napak tako v jezikovnem kot tudi v kulturnem prevodu, saj je poleg težav pri razumevanju komunikacije z osebami iz multilingvističnega okolja bila v njem naglašena tudi podrejenost moji dvojni delovni vlogi, pomanjkanju časa za sistematično natančno pisanje, nasilnim družbenopolitičnim dogajanjem in šibkemu zdravju. Drugič, besedilo v tej nalogi je močno skrčeno in podvrženo zahtevanim birokratskim zakonitostim. Tako so v analizi terenskega dela cestnih otrok iz Gome skoraj v celoti izpuščene teme iz terenskega dela, kot so na primer podrobni odnosi cestnih otrok s člani njihovih ožjih in širših družin, odnosi med učitelji in vzgojitelji ter *internimi* iz *Maison Gabinje*, odnos cestnih otrok do rastlin in živali, prikaz mojih težav v kulturnem prevodu, odnos cestnih otrok do védenja in šolanja, cestni otrok kot *kadogo* ter cestni otrok kot zapornik. Tretjič, priprave za terensko delo so bile minimalne in podvržene intuitivnim, naključnim, situacijskim dejavnikom. Teren 'se mi je zgodil' brez - po nekaterih antropoloških načelih nujno potrebnih⁵⁹⁴ - predpriprav, nekako - a nikakor povsem - tako kot Malinowskemu, ki »ga je na antropološki odpravi v Avstraliji presenetil izbruh prve svetovne vojne /.../ internacijo preživel na Trobriandskih otokih. Tam je preživel

⁵⁹⁴ O slednjem nam je na oddelku Socialne in kulturne antropologije predaval profesor Josephus D. M. Platenkampf pri Metodologiji antropološkega raziskovanja.

vojno v izumljanju intenzivnega terenskega dela z opazovanjem z udeležbo, učil se je nativnega jezika in živel kot domačin« (Kuper 2005, 22).

Moja splošna analiza cestnih otrok iz Gome je le začetek njihovega spoznavanja in odpira množico novih antropoloških raziskovalnih vprašanj. Zanimivo bi bilo proučevati življenjske zgodbe posameznih cestnih otrok s pomočjo kombiniranih antropoloških metod s ciljem podrobnega razumevanja njihovega kognitivnega, čustvenega in socialnega sistema. Kot drugo bi lahko raziskovali, zakaj se večina *watotov* in otrok na cesti ne odloči postati cestni otrok oziroma katere so tiste ključne osebnostne in situacijske komponente, ki sovplivajo na omenjeno odločitev. Nadalje bi lahko izvedli primerjalno študijo o podobnostih in razlikah subkultur cestnih otrok iz različnih mestih DR Konga. Navsezadnje nam pričujoča analiza cestnih otrok iz Gome ponuja izzive za podrobno analizo vseh posameznih vsebin te naloge⁵⁹⁵, ki so v tej nalogi le na kratko opredeljene. Sledijo raziskovalne teme o posledicah medkulturnih in mednarodnih vplivov na preoblikovanje vsakdanjih nativnih socialnokulturnih vzorcev, ki se prav tako kažejo v prestrukturiranju subkulturnih navad cestnih otrok iz Gome: ali se pojavljajo nove oblike družin in družinskih odnosov in morebitni vplivi le-teh na preoblikovanje skupin in življenja cestnih otrok, ali tradicionalna afriška solidarnost med ožjimi in širšimi družinskimi člani še zadostuje za njihovo medsebojno pomoč in razreševanje osebnih težav (kot so tudi npr. begi ali izgoni njihovih otrok na cesto), kakšni so vrednost, pomen in vloga otroka v novem sociokulturnem kontekstu ipd.

⁵⁹⁵ Npr. ulični sleng *kindubile*, obredi omamljanja pri cestnih otrocih, njihovi idoli, smrt cestnih otrok in žalovanje, tehnike preživetja, urjenja in novačenja cestnih otrok, ustvarjalnost in igra pri cestnih otrocih, njihovo verovanje in čarovništvo, predstave o njihovi lastni samopomoči, prognoza razvoja fenomena cestnih otrok ipd.

6 Literatura

- Ainley, Kirsten. 2010. Book review: 'War games: The story of aid and war in modern times' by Linda Polman. *International Affairs* 86 (5): 1218–1221.
- Aptekar, Lewis. 1991. Are Colombian street children neglected? The contributions of ethnographic and ethnohistorical approaches to the study of children. *Anthropology & Education Quarterly* 22 (4): 326–349.
- Ayuku, O. David, Charles Kaplan, Herman Baars in Marten de Vries. 2004. Characteristics and personal social networks of the on-the-street, shelter, and school children in Eldoret, Kenya. *International Social Work* 47: 293–311.
- Bajec, Anton, Janko Jurančič, Mile Klopčič, Lino Legiša, Stane Suhadolnik in France Tomšič, ur. 1994. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS.
- Barfield, Thomas, ur. 1997. *The Dictionary of Anthropology*. Oxford, Malden: Blackwell.
- Bastian, L. Misty. 2003. Kongo political culture: The conceptual challenge of the particular. *Journal of African History* 44 (1): 159–160.
- Bernat, J. Christopher. 1999. Children and the politics of violence on Haitian context: State violence, scarcity and street child agency in Port-au-Prince. *Critique of Anthropology* 19 (2): 121–138.
- Beswick, Danielle. 2009. The challenge of warlordism to post-conflict state-building: The case of Laurent Nkunda in eastern Congo. *Round Table* 98 (402): 333–346.
- Bob, Ato. 2013. Street children in Africa, how do they survive? *The African Bulletin* (12. april). Dostopno prek: <http://www.mediablackberry.com/index.php?oid=8538> (12. april 2013).
- Bourdillon, F. C. Michael. 1994. Street children in Harare. *Africa* 64 (4): 516–532.
- Bunc, Stanko. 1991. *Slovar tujk*. Maribor: Založba Obzorja.
- Burgess, G. Robert. 2000. *In the Field*. New York: Routledge.
- Chama, Bwalya Samson. 2008. Brief note: the problem of African orphans and street children affected by HIV/AIDS: Making choices between community-based and institutional care practises. *International Social Work* 51: 410–415.
- Craine, M. Joseph. 2009. *Resource Strategies of Wild Plants*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.
- Davies, Matthew. 2008. A Childish culture? Shared understandings, agency and interventions: An anthropological study of street children in Northwest Kenya. *Childhood* 15: 309–330.
- De Venanzi, Augusto. 2003. Street children and the excluded class. *International Journal of Comparative Sociology* 44: 472–494.

- De Boeck, Filip. 2000. Le »deuxième monde« et les »enfants sorciers« en République démocratique du Congo. *Politique Africaine* 4 (80): 32–57. Dostopno prek: www.cairn.info/revue-politique-africaine-2000-4-page-32.htm (22. september 2002).
- De Boeck, Filip. 2004. Être shege à Kinshasa: Les enfants, la rue et le monde occulte. V *Ordre et Désordre à Kinshasa: Réponses Populaires à la Faillite de l'État*, ur. Theodore Trefon, 173–191. Tervuren: MRAC.
- Delacroix, Eva in Valérie Guillard. 2012. La superstition: Définition et mesure. *Revue Française du Marketing* 239 (nov./dec.): 29–53.
- Devisch, René. 1995. Frenzy, violence and ethical renewal in Kinshasa. *Public Culture* 7 (3): 593–629.
- *Digitalna knjižnica*. Dostopno prek: <http://dikul.uni-lj.si.nukweb.nuk.uni-lj.si> (15. september 2011).
- Droz, Yvan. 2006. Street children and the work ethic: New policy for an old moral, Nairobi (Kenya). *Childhood* 13: 349–459.
- *Družinska enciklopedija Guinness*. 1998. Ljubljana: Slovenska knjiga.
- Duyan, Veli. 2005. Relationships between the sociodemographic and family characteristics, street life experiences and the hopelessness of street children. *Childhood* 12: 445–459.
- Ennew, Judith. 1994. *Street and Working Children: A Guide to Planning, Development Manual: 4*. London: Save the Children.
- Epstein, Irving. 1996. Educating street children: Some cross-cultural perspectives. *Comparative Education* 32 (3): 289–302.
- Eriksen, H. Thomas. 2001. *Majhni kraji, velike teme*. Maribor: Aristej.
- Gettleman, Jeffrey. 2007. Rape epidemic raises trauma of Congo war. *The New York Times*, A 1 (7. oktober). Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2007/10/07/world/africa/07congo.html?pagewanted=1&r=1&ei=5087&em&en=28e9336839fa9a1b&ex=1191902400> (10. september 2007).
- Godina, V. Vesna. 1998. *Izbrana poglavja iz zgodovine antropoloških teorij*. Ljubljana: FDV.
- Goffman, Erving. 2008. *Stigma: zapiski o upravljanju poškodovane identitete*. Maribor: Aristej.
- Grundling, Jan in Irma Grundling. 2005. The concrete particulars of the everyday realities of street children. *Human Relations* 58: 173–190.
- Haralambos, Michael in Martin Holborn. 1999. *Sociologija. Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- Haug, Lise, Jeppe Kolding in Sigurd Stefansson. 2008. Effect of ambient oxygen on growth and reproduction in Nile tilapia (*Oreochromis niloticus*). *Canadian Journal of Fisheries & Aquatic Sciences* 65 (7): 1413–1424.

- Hess, Meredith Julia in Diana Shandy. 2008. Kids at the crossroads: Global childhood and the state. *Anthropological Quarterly* 81 (4): 765–776.
- Hintjens, M. Helen. 1999. Explaining the 1994 Genocide in Rwanda. *The Journal of Modern African Studies* 37 (2): 241–286.
- Hockey, Jennifer Lorna in Allison James. 1993. *Growing up and Growing old. Ageing and Dependency in the Life Course*. London, Newbury Park, New Delhi: Sage Publications.
- Hunault, C. Claudine, Tjeert T. Mensinga, Koen B. E. Böcker, C. Maarten A. Schipper, Maaïke Kruidenier, Marianne E. C. Leenders, Irma de Vries in Jan Meulenbelt. 2009. Cognitive and psychomotor effects in males after smoking a combination of tobacco and cannabis containing up to 69 mg delta-9-tetrahydrocannabinol (THC). *Psychopharmacology* 204 (1): 85–94.
- Hunt, Rose Nancy. 2005. 'Noise over camouflaged polygamy, colonial morality taxation, & a woman-naming crisis in Belgian Africa', from *Journal of African History*. V *Readings in Gender in Africa*, ur. Cornwall, Andrea, 53–64. London: International African Institute. Dostopno prek: http://books.google.si/books?id=9QQxk_a5yBcC&pg=PA59&dq=femmelibre+congo&hl=sl&sa=X&ei=DRpdUdqmNcfysgaTpYHoCQ&ved=0CC0Q6AEwAA#v=onepage&q=femmelibre%20congo&f=false (4. april 2013).
- Hunt, Rose Nancy. 2008. An acoustic register, tenacious images, and Congolese scenes of rape and repetition. *Cultural anthropology* 23 (2): 220–253.
- *ISI Web of Knowledge*. Dostopno prek: <http://apps.isiknowledge.com> (15. september 2011).
- Iyenda, Guillaume. 2001. Street food and income generations for poor households in Kinshasa. *Environment and Urbanisation* 13: 233–241.
- Jacob ,W. James, Troy D. Smith, Steven J. Hite in Sheng Yao Cheng. 2004. Helping Uganda's street children. An analysis of the model for orphan. resettlement and rducation (MORE). *Journal of Children & Poverty* 10 (1): 3–22.
- Kabamba, Patience. 2010. 'Heart of darkness'. Current images of the RDC and their theoretical underpinning. *Anthropological Theory* 10 (3): 265–301.
- Karabanow, Jeff. 2006. Becoming a street kid: Exploring the stages of street life. *Journal of Human Behaviour in the Social Environment* 13 (2): 49–72.
- Demokratična republika Kongo. 2006. Dostopno prek: http://www.google.si/imgres?q=dr+kongo&um=1&hl=fr&sa=N&rlz=1C1SKPL_enSI448&biw=1220&bih=680&tbm=isch&tbnid=MWUTyV-qgvr-_M:&imgrefurl=http://www.kliesow.de/dr_kongo.html&imgurl=http://www.kliesow.de/image/s/kongo_und_nachbarlander.gif&w=420&h=330&ei=NoZAUKjMDcmJ4gSsp4GAAQ&zoom=1&iact=hc&vpx=800&vpy=116&dur=2420&hovh=199&hovw=253&tx=161&ty=220&sig=1

10064035114656266868&page=1&tbnh=148&tbnw=188&start=0&ndsp=16&ved=1t:429,r:4,s:0,i:82 (5. avgust 2013).

- Kuper, Adam. 2005. *Antropologija in antropolog: moderna britanska šola*. Aristej: Maribor.
- Lancy, F. David. 2008. Cherubs, Chattel, Changelings. V *The Anthropology of Childhood*, David F. Lancy, 122–153. Cambridge: Cambridge University Press.
- Le Roux, Johann. 1996. Street children in South Africa: Findings from interviews on the background of street children in Pretoria, South Africa. *Adolescence* 31 (122): 423–428.
- Le Roux, Johann in Sylvia Cheryl Smith. 1998. Psychological characteristics of South African street children. *Adolescence* 33 (132): 891–899.
- Lerner, M. Richard in Celia B. Fisher. 2005. *Encyclopedia of Applied Developmental Science*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Lévi-Strauss, Claude. 1989. *Strukturalna antropologija*. Stvarnost: Zagreb.
- LeVine, A. Robert, Suzanne Dixon, Sarah LeVine, Amy Richman, P. Herbert Leiderman, Constance H. Keffer in T. Berry Brazelton. 2005. *Child Care and Culture: Lessons from Africa*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Lockhart, Cris. 2002. *Kunyenga*, »real sex«, and survival: assesing the risk of HIV infection among urban street boys in Tanzania. *Medical Anthropology Quaterly* 16 (3): 294–311.
- Lockhart, Cris. 2008. The life and death of a street boy in East Africa. Everyday violence in life time of AIDS. *Medical Anthropology Quaterly* 22 (1): 94–115.
- Loomba, Ania. 2009. *Kolonializem in neokolonializem*. Ljubljana: Orbis.
- Lugalla, L. P. Joe in Jesse Kazeni Mbwambo. 1999. Street children and street life in urban Tanzania: The culture of surviving and its implications for children's health. *International Journal of Urban and Regional Research* 23 (2): 329–344.
- Mandelbaum, G. David. 1958. *Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture and Personality*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.
- Mathiti, Vuyisile. 2006. The quality of life of »street children« accommodated at threee shelters in Pretoria: An exploratory study. *Early Child Development and Care* 176 (3/4): 253–269.
- Maxwell, Simon. 2010. Book review article. War games: The story of aid and war in modern times. *Development Policy Review* 28 (6): 771–775.
- McCreery, Kathleen. 2001. From street to stage with children in Brazil and Ghana. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 575: 122–146.
- *Medicinski slovar*. 2013. E-slovar. Enkopreza. Dostopno prek: <http://www.bolezen.si/medicinski-slovar/medicinski-slovar-e/1938-enkopreza> (25. marec 2013).

- Montgomery, Heather. 2009. 'Family, friends and peers'. V *An introduction to Childhood: Anthropological Perspectives on Children's Lives*, Heather Montgomery, 104–133. United Kingdom: Wiley-Blackwell.
- Musek, Janek in Pečjak, Vid. 1997. *Psihologija*. Ljubljana: Educy.
- Naterer, Andrej. 2007. *Bomžji. Cestni otroci v Makejevki*. Maribor: Subkulturni azil.
- Naterer, Andrej. 2010. *Antropološka analiza subkulture cestnih otrok*. Doktorska disertacija. Ljubljana: FDV.
- Naterer, Andrej in Vesna V. Godina. 2011. *Bomžhi* and their subculture: An anthropological study of the street children subculture in Makeevka, eastern Ukraine. *Childhood* 18 (1): 20–38.
- Negrut, Dan. 2010. Don Juan between anti-hero and slave lover. *Scientific Journal of Humanistic Studies* 2 (3): 100–104.
- Nieuwenhuys, Olga. 2001. By the sweat of their brow? »Street children«, NGO and children's rights in Addis Ababa. *Africa* 71 (4): 539–557.
- Ochola, Lynette. 1996. Eviction and homelessness: The impact on african children. *Development in Practise* 6 (4): 340–347.
- Ormaza, Maria Victoria Cabrera. 2012. Re-thinking the role of indigenous peoples in international law: New developments in international environmental law and development cooperation. *Goettingen Journal of International Law* 4 (1): 263–290.
- Orme, Julie in Michael M. O. Seipel. 2007. Survival strategies of street children in Ghana: A qualitative study. *International Social Work* 50: 489–499.
- Oyatambwe, Wamu. 2002. Faillite de l'Etat et auto-organisation populaire en République démocratique du Congo. V *D+C Développement et Coopération* 6, 4–5. Dostopno prek: <http://www3.giz.de/E+Z/zeitschr/df602-3.htm> (11. februar 2002).
- Panter-Brick, Catherine. 2002. Street children, human rights and public health: A critique and future directions. *Annual Review of Anthropology* 31: 147–171.
- Petit, Pierre in Georges Mulumbwa Mutambwa. 2005. »La crise«: Lexicon and ethos of the second economy in Lubumbashi. *Africa* 75 (4): 465–487.
- Pole Institute. 2007. République Démocratique du Congo: Fin de la récréation ou debut de la re-creation d un etat? Dostopno prek: http://www.pole-institute.org/documents/rc_politique.pdf (13. december 2012).
- Pype, Katrien. 2007. Fighting boys, strong men and gorillas: Notes on the imagination of masculinities in Kinshasa. *Africa* 77 (2): 250–271.

- Raffaelli, Marcela, Silvia H. Koller, Caroline T. Reppold, Matheus B. Kuschick, Fernanda M. B. Krum in Denise R. Bandeira. 2001. How do Brazilian youth experience »the street«? Analysis of a science completion task. *Childhood* 8 (3): 396–415.
- Rapport, Nigel in Joanna Overing. 2007. *Social and Cultural anthropology. The Key Concepts*. London, New York: Routledge.
- Salazar, Guadalupe. 2006. The politics of street children. *Anthropologie et Sociétés* 30 (1): 75–96.
- Savenstedt, Stefan in Terttu Häggstrom. 2005. Working with girls living on the streets in East Africa: Professional's experiences. *Journal of Advanced Nursing* 50 (5): 489–497.
- Scanlon, Tom, Francesca Scanlon in Maria Luiza Nobre Lamarao. 1993. Working with street children. *Development and Practise* 3 (1): 16–26.
- Schimmel, Noam. 2006. Freedom and autonomy of street children. *The International Journal of Children's Rights* 14: 211–233.
- Schons, Fernanda Patricia, Vania Battestin in Gabriela Alves Macedo. 2012. Fermentation and enzyme treatments for sorghum. *Brazilian Journal of Microbiology* 43 (1): 89–97.
- Seymour-Smith, Charlotte. 1995. *Macmillan dictionary of anthropology*. London, Basingstoke: The Macmillan Press ltd.
- Skubic, E. Andrej. 2005. *Obrazi jezika*. Ljubljana: Študentska založba.
- Soban, Branko. 2010. Linda Polman, avtorica knjige War Games. Industrija pomoči in boj za »dobre žrtve«. *Delo, Sobotna priloga*: 19–21 (20. november).
- Swart-Kruger, Jill in Linda M. Richter. 1997. Aids-related knowledge, attitudes and behaviour among South African street youth: Reflections on power, sexuality and the autonomous self. *Social Science & Medicine* 45 (6): 957–966.
- Tacon, Peter. 1991. *Survey on Street Children in Three Urban Centres of Namibia*. Windhoek: Ministry of Local Government and Housing.
- Taylor, E. Victor. in Charles E. Winquist, ur. 2001. *Encyclopedia of Postmodernism*. London, New York: Routledge.
- Toren, Christina. 1999. Sign into symbol, symbol as sign: Cognitive aspects of a social process. V *Mind, Materiality and History. Explorations in Fijian Ethnography*, Christina Toren, 87–101. London: Routledge.
- Toren, Christina. 2001. The child in mind. V *The Debated Mind. Evolutionary Psychology Versus Ethnography*, ur. Harvey Whitehouse, 155–179. Oxford, New York: Berg.
- *Un genre de talk-show à l'écrit*. La culture rasta (ou rastafari). Dostopno prek: <http://milkchocolateandsugar.wordpress.com/2011/01/08/la-culture-rasta-ou-rastafari/> (8. januar 2011).

- *UQP*. Martha, Macintyre. Dostopno prek:
<http://www.uqp.uq.edu.au/Author.aspx/1646/Macintyre,%20Martha> (15. september 2013).
- *Varuh človekovih pravic* (2013). Konvencija o otrokovih pravicah (OZN). Dostopno prek:
<http://www.varuh-rs.si/index.php?id=105> (5. april 2013).
- Veale, Angela in Giorgia Dona. 2003. Street children and political violence: A socio-demographic analysis of street children in Rwanda. *Child abuse & Neglect* 27: 253–269.
- *Wikipedia*. Rasta (Congo). Dostopno prek: [http://en.wikipedia.org/wiki/Rasta_\(Congo\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Rasta_(Congo)) (5. september 2010).
- *Wikipédia*. Journée de l'enfant africain. Dostopno prek:
http://fr.wikipedia.org/wiki/Journée_de_l'enfant_africain (15. september 2011).
- *Wikipédia*. Mission de l'Organisation des Nations unies en République démocratique du Congo. Dostopno prek:
http://fr.wikipedia.org/wiki/Mission_de_l'Organisation_des_Nations_unies_en_R%C3%A9publique_d%C3%A9mocratique_du_Congo (23. avgust 2012a).
- *Wikipedia*. Rastafari movement. Dostopno prek:
http://en.wikipedia.org/wiki/Rastafari_movement (26. avgust 2012b).
- *Wikipedia*. Islam in the Democratic Republic of the Congo. Dostopno prek:
http://en.wikipedia.org/wiki/Islam_in_the_Democratic_Republic_of_the_Congo (9. oktober 2012c).
- *Wikipédia*. Circoncision. Dostopno prek: <http://fr.wikipedia.org/wiki/Circoncision> (27. oktober 2012č).
- *Wikipedia*. Democratic Republic of the Congo. Dostopno prek:
http://en.wikipedia.org/wiki/Democratic_Republic_of_the_Congo (30. oktober 2012d).
- *Wikipedia*. Mai-Mai. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Mai-Mai> (2. november 2012e).
- *Wikipedia*. Gabriel Amisi Kumba. Dostopno prek:
http://en.wikipedia.org/wiki/Gabriel_Amisi_Kumba (1. december 2012f).
- *Wikipedia*. Religion in the Democratic Republic of the Congo. Dostopno prek:
http://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_the_Democratic_Republic_of_the_Congo (18. december 2012g).
- *Wikipedia*. Kindu. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Kindu> (9. april 2013a).
- *Wikipedia*. Lingala language. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Lingala_language (18. april 2013b).

- Whitehouse, Bruce. 2009. Transnational childrearing and the time preservation of transnational identity in Brazaville, Congo. *Global Networks* 9 (1): 82–99.
- Young, Lorraine in Hazel Barrett. 2001. Issues of access and identity: Adapting research methods with Kampala street children. *Childhood* 8 (3): 383–395.
- Young, Lorraine. 2004. Journeys to the street: The complex migration geographies of Ugandan street children. *Geoforum* 35 (4): 471–488.
- Zelenc, Alenka. 2005/2006. *Dnevnik Osebje 1*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2005. *Dnevnik Domačini 1*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2005. *Dnevnik Domačini 2*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2005/2006. *Dnevnik Domačini 3*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- Zelenc, Alenka. 2006. *Dnevnik Osebje 2*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2006. *Dnevnik Osebje 3*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2006. *Dnevnik Osebje 4*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2006. *Dnevnik Osebje 5*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2006. *Dnevnik Domačini 4*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2006. *Dnevnik Domačini 5*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2006/2007. *Dnevnik Osebje 6*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- Zelenc, Alenka. 2007. *Dnevnik Domačini 6*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2007. *Dnevnik Osebje 7*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2007. *Dnevnik Osebje 8*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2007. *Dnevnik Osebje 9*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2007. *Dnevnik Domačini 7*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2007. *Dnevnik Domačini 8*. Goma. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- 2007. *Potovanje po reki Kongo*. Reka Kongo: Kisangani - Kinshasa. Dnevniški rokopis terenskega dela.
- Zelenc, Alenka. 2009. *Branje 'kulture' skozi jezik: primer analize slovarja slenga cestnih otrok iz Gome, DR Kongo*. Ljubljana. Seminarska naloga za predmet Lingvistična antropologija.
- Zupan, Miha. 2010. *Halucinogene gobe*. Dostopno prek:
http://www.ventilatorbesed.com/?opcija=kom_clanki&oce=90&id=1149 (20. april 2012).

Priloga

Slovarček uličnega argoja *kindubile* s prevodi v svahili, francoski in slovenski jezik ter pretvorba posameznih pomenov v kode 1. reda.

KINDUBILE	KISWAHILI	FRANCOSKI JEZIK	SLOVENSKI JEZIK	KODE 1. REDA
A				
Anarengai haone.	Iko	Il est distrait.	Zmeden je.	opis stanja osebe
Alifaa.	Alikufanya.	Il l'a fait.	Naredil je to.	opis dejanja
Alipinga.	Alikupinga.	Il n'a pas été d'accord.	Ni se strinjal.	opis stanja osebe
Alisua.	Aliiba.	Il a volé.	Kradel je.	kraja
Alikokola.	Ali iba.	Il a volé.	Kradel je.	kraja
Alikatika.	Ali kimbia.	Il a fuit.	Zbežal je.	beg
Aliboboka.	Ali kimbia.	Il a fuit.	Zbežal je.	beg
Alirenga.		Il était distrait.	Zmeden je bil.	opis stanja osebe
Asha kata	Alikufa.	Il est mort.	Mrtev je.	smrt
B				
Bassi tout.	Siyokitu.	Rien de spécial.	Nič posebnega.	opis stanja okolice
Boro ni Ngangi.	Kitu kiko Ngangi.	Les choses sont à Ngangi.	Stvari so v Ngangiju.	sredstva
Bien spide.	Mzuri.	Bien, rapide.	Dobro, hitro.	ocena dejanja
bombé	sahani yakuyala chakula.	le grand plat de la nourriture	velik krožnik hrane	hrana
badi, bulobadi	bugali	pâte	jed iz koruzne moke ('polenta')	hrana
bushimboke	tumbako	tabac	tobak	tobak
bumungu				
busahani	sahani	assiette	krožnik	hranjenje
bulombeto	kitanda	lit	postelja	spanje
bulambi	jeshi, askari	militaire, soldat	vojak	nevarnost
buyuma	kiweliwele	sans valeur	brez vrednosti	sredstvo, vrednost
bumwechi	rafiki	ami	prijatelj	prijatelj
bubile	ndugu	parente	sorodnik	sorodnik
bumembo	nyimbo	chant	pesem	zabava
bulevisi	bubaba	ces papas	ti očetje (moški)	oče, moški
buremanto	bumama	ces mamans	te matere (ženske)	mati, ženska
bukilema	kilema	handicape	invalid	telesni hendikep
bulobeki	beki	latte d'handicape	invalidova palica	telesni hendikep
bupamoya	tukuwe pamoja	restons ensemble	ostanimo skupaj	skupnost

busapa	safari	voyage	potovanje	potovanje
bupanze	gabula	partager	deliti	skupnost
bumiza	chakula kidogo	petite quantité de la nourriture	malo hrane	hrana
bukiwa	mafuta	huile	olja	hrana
bumbisi	samaki	poisson	riba	hrana
buwaro	fungo ya bangi	boule de chanvre	kroglica marihuane	droga
bukisa	mufuko	sac	torba	sredstvo
bukisanola	kichanva	peigne	glavnik	zgled
bumasta	rafiki	amitié	prijateljstvo	prijatelj
buyangu	yangu	pour moi	moje	lastnina
bushayuma	wakusema	il ne sait rien de ce qu'il doit faire	ne ve kaj storiti	opis stanja osebe
burama	bale ni barafiki	sont des amis	prijatelji so	prijatelj
bunzambe	mungu	dieu	bog	bog
bunzembo bumingi	nyimbo mingi	beaucoup de chants	veliko pesmi	zabava
busesha		sachet	vrečka	sredstvo
batabupatiya	lomba	demander	vprašati, prosjačiti	sredstvo
bamokili	dunia	monde	svet	svet
buzamani	zamani	auparavant, autrefois	nekdan, včasih, poprej	čas
buzombi	pepo	demon	hudič	zlo
bumbe	makuta	argent	denar	sredstvo
bundugu	ndugu	parente	sorodnik	sorodnik
bumwechi	ndugu	parente	sorodnik	sorodnik
bumukubwa	mukubwa	le grand	velik, pomemben	opis osebe
batakupatiya	batabapatiya	on va donner	bomo dali	skupnost
bumbati		pantalon	hlače	oblačila
bumize	shati	chemise	majica, srajca	oblačila
bulongowani (petit wangu)	mudogoyangu	mon petit	moj mali	skupnost
buloba yangu	kabumbu yangu	mon ballon	moja žoga	lastnina
bujuyaniiti	juyangu	à cause de moi	zaradi mene	skupnost
bumzungu	uvivu	paresse	lenoba	opis stanja osebe
bo msibuyoke	musisikie	n'accepter (écouter) pas	ne sprejmite (poslušajte)	menjava
bumbeti	wanawake	femmes, filles libres	prostitutke	zabava
bupamoja	pamoja	ensemble	skupaj	skupnost
babatuke	tuseme	parlons	govorimo	skupnost
Bunini?	Nini?	C'est quoi?	Kaj je?	opis stanja
bulilando	mtu wakuheza	quelqu'un qui joue	nekdo, ki se igra (z menoj)	moč
bumbegu	mbegu	graine	seme	zabava, hrana
bukuku	kuku	poule	kokoš	hrana
bumbuzi	mbuzi	chevre	koza	hrana
bumaibi	tusikilizane	comprenons-nous	razumimo se	skupnost
bukase	kata	couper	(od)rezati	dejanje

buwese	choo	toilette, wc	stranišče	biološka potreba
bumadeso	maharagi	haricot	fižol	hrana
bukirengo	maharagi	haricot	fižol	hrana
bukinjege	manjegeri	petits pois	grah	hrana
bukiuta	mafuta	huile	olje	hrana
bukanda	mwizi	voleur	lopov	kraja
bunyumba	nyumba	maison	hiša	dom, družina
bumiza	chakula	nourriture	hrana	hrana
buko	iko	il y a	je	opis stanja
Buwapi?	Wapi?	C'est où?	Kje je?	stanje osebe
buteza	ujisha	vendre	prodati	menjava
buyuka	sikia	comprendre	razumeti	komunikacija
bulibuteraka	zile pesa	cet argent	ta denar	sredstvo
bufamille	bandugu	parentes (frères)	sorodniki (bratje)	sorodnik
bukindubile	kindugu	fratries	sorojenci	družina
burongo	kipino	petite mesure	majhna mera	sredstvo
bazibetu	bazazi betu	nos parents	naši starši	družina
batuzaidie	watusaidie	qu'ils nous aident	naj nam pomagajo	skupnost
bumapenzi	mapenzi	amour	ljubezen	ljubezen
bashiba	kushiba	rassasier	biti sit (dobro nahranjen)	hrana
bwabutamu	yabutamu	gouteux	okusno	hrana
butalia	mafaa	c'est qui est logique	kar je logično	odnos
bujifunza	kusoma	étudier	učiti se	šola
bumuziki	nyimbo	musique	glasba	zabava
bien face	kufunga sura	sans souris	brez nasmeha	opis stanja osebe
busoto	buchafu	saleté	umazanija	čistoča
bunyuku	nyama	viande	meso	hrana
buyogere		qui s'approprie	ki si prilasti	lastnina
bundele yako		ta rase blanche	tvoja bela rasa	rasa
budovieux		les vieux (papas)	stari (očetje)	oče, moški
bwino	utamu	douceur	sladkost, okusnost	hrana
bokono	ukimwi	SIDA/HIV	AIDS, virus HIV	bolezen
bomba	kuficha	catcher	skriti	dejanje
bomoka	kulewa	ivre	pijan	opis stanja osebe
bufo reste		miette	drobtina (ostanek)	hrana
C				
crime	kuiba	voler	krasti	kraja
chenge	logota makala	charbon à ramaser	pobirati (ostanke) koščkov oglja	sredstvo
coti	koti	jacket	jakna	oblačila
calme		en paix	v miru	komunikacija
chens		bonne chance	srečno	komunikacija, skupnost
chofa	dereva	chauffeur	voznik	poklic
chonjo		attentif	pozoren	opis stanja osebe

chui	mwizi	petit voleur	majhen tat	kraja
coboyi		qui est éveillé	tisti, ki je buden	opis stanja osebe
crane		qui est éveillé	tisti, ki je buden	opis stanja osebe
D				
directe	ndiyo	c'est comme ça	tako je	komunikacija
damaze	chakula	nourriture	hrana	hrana
domo yuma	iba kiwelewele	voler une personne qui n'a pas d'intelligence, qui n'est pas maline	okrasti neintelligentno osebo, tisto, ki ni 'prebrisana'	kraja
do vieux		vieux (respectueux)	stari (spoštljivo)	oče
dumba		tenter à manger	'nameravati jesti'	hrana
E				
F				
foneme	mama mubaya	fausse mère	slaba mati	mama
free		drogue	'zadet', drogiran	droga
fao	njala	faim	lakota	hrana
fobole	alama	cicatrice	brazgotina	poškodba
fongola		dire ce qui est vrais à quelqu'un	nekomu povedati resnico	komunikacija, resnica
G				
grand monde	jela	prison centrale	centralni zapor	zapor
gidi	shakoshi	sac	torba	sredstvo
gidi ya buyuma	shakoshi ya mpumbafu	le sac d'un ignorant, débile	torba enega 'nepazljivca', 'debila'	sredstvo
gapupa		(avoir) pression, presser	(biti) pod pritiskom, pritiskati (na nekoga)	opis stanja osebe
H				
hombola		cogner	udariti, tolči (nekoga)	dejanje
hilambi	askari	soldats	vojaki	nevarnost
hishayuma		qui ne savent rien	tisti, ki nič ne vedo	opis osebe
I				
J				
jitikishiye	jinyamanziye	se taire	molčati	tajnost
jigwi	jinyamanziye	se taire	molčati	tajnost
jiponde	jinyamanziye	se taire	molčati	tajnost
jishitule	enda	partir	oditi	beg, dejanje
K				
kalobase	baseni	bassin	plitek škaf (za pranje perila)	čistoča
kufaga	kuiba	voler	krasti	kraja
kuwenda chaud	kuiba	voler	krasti	kraja
kipunga	mchele	riz	riž	hrana
kusara	kuona	découvrir	odkriti (nekoga)	tajnost
kujipenda	acha	laisser	pustiti	dejanje

kusua	kutafuta	fouiller, voler	preiskati (nekoga), krasti	kraja
kuboboka	kukimbia	fuir	zbežati	beg
kusopana	kupigana	se battre	tepsti se	nasilje
kuyoga	kukatala	refuser	zavrnuti	odnos
kutoboa	kumaliza		končati, zaključiti	opis dejanja
kudjaga	kutafuta	fouiller	preiskati (nekoga)	iskanje
kujiguli		faire semblant	narediti se (za nekoga), 'delati se'	prikrivanje
kuchaisha	kuchongea	accuser	obtožiti	krivda
kutambwisa	kutembeza	faire marcher	nekoga pripraviti do tega, da hodi, (dolgo) hoditi	moč
kubloquer		bloquer quelqu'un	nekoga blokirati (ovirati, ustaviti)	moč
kuhombola	kupiga	taper	tepsti (nekoga)	nasilje
kahoko	mwembamba	maigre	suh	opis stanja osebe
kubuka		etre ivre	biti pijan	omama
koc		enveloppe du chanvre	zavitek marihuane	droga
kudumba	kuomba	quemander	prosjačiti	sredstvo
kasheshe	fujo	deranger	motiti	intima
kudame	kula	manger	jesti	hrana
kanyufu	kakidogo	petit	majhen	opis
kapara	bugali	pâte	'polenta'	hrana
kiuta	mafuta	huile	olje	hrana
kara ya tete	kufa na telephone	mourir avec le telephone	umreti s telefonom	smrt
kabwera	maskini	pauvre	reven, revež	lastnina
kudoma	kuiba	voler	krasti	kraja
kuyoga		s'approprier ce qui n'est pas de soi	prilastiti si nekaj, kar ni meni lastno (moje)	kraja
kindumasta	warafiki	les amis	prijatelji	prijatelj
kilu		marché de Birere	tržnica v Birereju	sredstvo
L				
levis	muzee	vieux	stari	oče
lepa	nyumba	maison	hiša	dom
lelele	kiwelewele	débile, foux	debil, neumnež	inteligenca
lobashe	hema	bâche	polivinilasta plahta, ponjava (za pokrivanje kolibe ali česa drugega)	sredstvo
lutu	kijiko	cuillere	žlička	hrana
M				
mya	kukosa makuta	crise	kriza, pomanjkanje denarja	kriza
maki	mateso	souffrance	trpljenje	kriza

miza	chakula	nourriture	hrana	hrana
mizgele	chakula	nourriture	hrana	hrana
madeso	maragi	haricot	fižol	hrana
manayake ni danger		vraiment c'est dangereux	resnično je nevarno	nevarnost
mbroda	tumbako	tabac	tobak	omama
Mbunzambe	Yesu	Jésus	Jezus	bog
mbaka	bangi	chanvre	marihuana	omama
mbwau	imbwa	chien	pes	varnost
mboza	shida	probleme	problem, težava	kriza
mvwama	tajiri	un riche	en bogat	lastnina
mabwege	mapumbu	testicules	testis	spolnost, bolezen
match	kibiriti	allumettes	vžigalice	sredstvo
mbule	viati	souliers	čevlji	obutev
matama	machafu	joux	lica	telo
Munajiponda!	Munanyamaza!	Vous vous taisez!	Utihnite!	komunikacija
mbezo za bulambi	basoda mingi	beaucoup des soldats	veliko vojakov	nevarnost
mbumbu	duru	sans valeur	brez vrednosti	lastnina
Musibuyokise!	Musibaambiye!	Ne leur dire rien!	Nič jim ne povejte!	tajnost
maranata	jina ya mtu	le nom de quelqu'un	ime nekoga	opis osebe
minabuchaka	minatafuta	je cherche	iščem	dejanje
muninyokole	munitese tu	fait moi souffrir	muči me, 'naredi mi, da trpim'	maščevanje
masta	rafiki	mon ami	moj prijatelj	prijatelj
munisikiti	munisikize	écoutez-moi	poslušajte me	komunikacija
merenabiso	mama yetu	notre maman	naša mati	mama
mbe	makuta	argent	denar	sredstvo
mujindapo		taisez-vous	utihnite	komunikacija, moč
mujishitule		bougez-vous	zmigajte se	organizacija
mbigi	chawa	poux	uši (tudi tiste v oblekah)	bolezen, nečistoča
mbande		petit (pour chose)	malo, mala (majhna stvar)	lastnina
marime	yuma	qui ne sait rien, un ignorant	kdor nič ne ve, nevednež	ne-inteligenca, opis stanja osebe
N				
ndurire	shida	probleme	problem, težava	kriza
nyekese	mwanaume wa nguvu	homme tres fort	močan moški	moški
nyese	nguvu	fort	močan	moč
ndekuminyira	sikujui	je ne te connais pas	ne poznam te	zaščita
nakuirire				
nyufu	watoto	les petits	majhni (otroci)	zaščita
nyuku	kipande ya	morceau de viande	košček mesa	hrana

	nyama			
ndoni	chawa	pousse	bolha	nečistoča
nowcriwe	kusesema		ne smete povedati	tajnost
nishabuyoka	ninasikia	j'ai compris	razumel sem	organizacija
nabumiye	namimi	moi aussi	tudi jaz	sodelovanje
nibumutu	ni mtu	c'est quelqu'un	nekdo je	opis stanja okolice
nimebuyoka	nimesikia	j'ai deja compris	sem že razumel	komunikacija
ndambo	kidogo	peu	malo	količina
nimebundima	nimeitika	j'accepte	sprejemem	sodelovanje, komunikacija
nimebuyoka mzuri	nimesikiya mzuri	j'ai bien compris	dobro sem razumel	sodelovanje, komunikacija
nimejiponda	nimenyamaza	je me suis tu	utihnil sem, naredil sem se 'nemeqa'	skrivanje
nabunani				
nabumwechi				
ndabuwambiya				
nimesikidiya	nimesikiya	j'ai compris	razumel sem	sodelovanje, komunikacija
nabumame	nakurembuwa	seduire	zapeljati (nekoga), (ga ogoljufati)	sredstvo
nimebukuyebisa	nemekwambia	j'ai leur dit	rekel sem jim	sodelovanje, komunikacija
ndabusemana	ndasema	je veux dire	želim reči	sodelovanje, komunikacija
nimebusenoja	nimelomba	j'ai demandé	vprašal sem	sodelovanje, komunikacija
ninajendeya	minajendea	je m'en vais	grem	sodelovanje, komunikacija
nasutete	na telephone	avec le telephone	s telefonom	lastnina
nikatabole	kuiba	voler	krasti	kraja
ni fasi vrais	nilete makuta	donne-moi de l'argent	daj mi denar	moč
nyongo	deni	dette	dolg	menjava
ndame		film	film	zabava
nyei		'kakas', selles	'kakci', fekalije, (človeški) iztrebki	biološke potrebe
O				
ondro	kisu	petit couteau	majhen nož	varnost, moč, sredstvo
okapi	kisu	petit couteau	majhen nož	varnost, moč
P				
poa	muzuri	bien, calme	dobro, mirno	opis stanja osebe ali okoliščin
pongi	usingizi	sommeil	spanec	spanje
pata pata	uji	la bouillie	koruzni 'močnik' (koruzna moka, skuhana v vodi)	hrana

pesa mwana pata pata		donner aux enfants la bouillie	dati otrokom 'močnik'	hrana
pli	muti ya bangi	tige de chanvre	veja marihuane	droga, omama
pota	kidonda	plaie	rana	poškodba
pere	mutu	personne	oseba	človek
palais	nyumba	maison	hiša (dom)	dom
pene unabulemba	unachoka	tu es fatigué	ti si utrujen	utrujenost
popo		passer nuit entiere sans dormir	preživeti noč brez spanja	spanje
piripiza		chercher les braises	iskanje koščkov oglja (za kurjavo)	sredstvo
Q				
qve		pour priver à manger	'odtrgati nekomu hrano od ust', prepovedati nekomu jesti	moč
R				
remanto	mama yako	ta mère	tvoja mama	mama
raund	mara mingi	autant de fois	tolikokrat	opis količine
remembe	yuma	sans intelligence	brez pameti	ne-inteligenca
revincer/revense	kupatisha haya	faire honte	narediti sramoto	ponos
renga		distract	zmeden, nepozoren	opis stanja osebe
replie/replier		retourner	vrniti (nekaj nekomu)	menjava
S				
santa	kuenda	partir sans trace	odditi brez sledi	skrivanje
serie	kitu ya maana	quelque chose de valeur, tout ce qui peut etre vendue	vredna stvar, karkoli, kar se da prodati	lastnina
shayuma	wakusema	celui qui parle	ta, ki govori	opis osebe
shayuma	kiwelewele	qui ne sait rien	ki nič ne ve	ne-inteligenca
spide	mbio	vite	hitro	hitrost
sebele	kidogo	petite quantité de nourriture	majhna količina hrane	hrana
segita, secteur	fasi ya kulala barabarani	le lieu où les enfants de rue dorment	prostor, kjer cestni otroci spijo	spanje
sonde	kidogo	petite quantité de la nourriture	majhna količina hrane	hrana
sopa	mwanga	jeter	vreči	dejanje
sopa	kuchamba	injurier	žaliti, sramotiti	ponos, sramota, moč
T				
tractionneur	mwizi	voleur	lopov, tat	kraja
tipe		la colle patex	lepilo patex	omama
tete		telephone	telefon	lastnina

tubatoke	tukimbiye	prenez la fuite	zbežite	dejanje, beg
tumate	tupande	montez	povzpnite se	organizacija
tubandime	tuitike	acceptons	sprejmimo	skupnost
tujigwi		taisons-nous	utihnimo, molčimo	tajnost
tirimbusha		rester sans mouvement	ostanite na miru, brez gibanja	organizacija
tive		marcher pour friperie	hoditi 'za oblekami', iskati oblačila	sredstvo
tonganzoto	uji	bouillie	'močnik'	hrana
tortire		cogner	tepsti (nekoga)	nasilje
U				
unabuyoka	unasikiya	tu les entends	počakaj jih	organizacija
unabulanda	unabafwata	tu les suis	sledi jim	organizacija
unasema aye	nipe makuta	donne-moi de l'argent	daj mi denar	sredstvo
una renga		tu es distrait	zmeden si	zbranost
unasalinti		tu me trahies	izdal si me	zaupanje, izdaja
una kangola	una fungula	t'ouvres	odpri	organizacija
V				
vwata-vwata	gari	voiture	vozilo, avto	lastnina
W				
X				
Y				
Z				
zoka		percer avec un couteau, poignarder	predreti z nožem, zabosti (nekoga)	nasilje
zombi		monstre, fantôme	pošast	zlo
zekinda		relation sexuelle	spolni odnos	spolnost
zemi	mimba	grossesse	nosečnost	spolnost
zengalu	musika	fille	dekle	spolnost
zando	soko	marché	tržnica	sredstvo